

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1947.

Andra kammaren.

Nr 12.

Lördagen den 15 mars.

Kl. 2 em.

1 §.

Justerades protokollet för den 8 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 114, angående vissa byggnadsarbeten för försvaret m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 122, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 6 § 2 och 3 mom. familjebidragförordningen den 29 mars 1946 (nr 99) m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 128, angående anslag till utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.;

nr 129, angående anslag till täckning av vissa vid skifferoljeverket vid Kinne-Kleva uppkomna driftsförluster och avvecklingskostnader; och

nr 130, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1947/48.

Vid härefter skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 131, med förslag till byggnadslag m. m. hänvisades propositionen, såvitt angick de med 2) och 3) betecknade lagförslagen till jordbruksutskottet, beträffande det med 5) betecknade lagförslaget till konstitutionsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Vidare föredrogos var för sig följande på bordet liggande propositioner; och remitterades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 132, angående lån till svenska lastbilaktiebolaget m. m.;

nr 133, angående anslag för budgetåret 1947/48 till instituten för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning m. m.;

nr 135, angående fortsatt statsgaranti för exportkredit;

nr 139, angående anslag till Folkbokföringen: Viss tillfällig personal vid länsstyrelserna m. m. för budgetåret 1947/48;

nr 142, angående omorganisation av fortifikations- och byggnadsförvaltningen inom försvaret m. m.;

nr 143, angående vissa ändringar i gällande bestämmelser angående värnpliktslån;

nr 145, angående anslag till social upplysningsfilm;

nr 146, angående anslag till arbetsrådet för budgetåret 1947/48; och

Andra kammarens protokoll 1947. Nr 12.

nr 148, angående anslag till statens bakteriologiska, rättskemiska och farmaceutiska laboratorier;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 149, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 19 § 1 mom. förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) angående försäljning av pilsnerdricka, m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 150, angående djupborrning efter salt och olja m. m. i Skåne;

nr 151, angående anslag för budgetåret 1947/48 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 152, angående vissa anslag till de tekniska högskolorna för budgetåret 1947/48; och

nr 153, angående anslag till statens hantverksinstitut;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 154, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 17 maj 1935 (nr 176) angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa, m. m.; och

nr 155, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 5 förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 11) angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 156, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningsskyldighet;

till statsutskottet propositionen, nr 157, angående inlösen av två fastigheter i Fjällbacka municipalsamhälle;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 158, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas;

till statsutskottet propositionen, nr 159, angående vissa äldre anslag;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 160, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 3 september 1939 (nr 608) om enskilda vägar;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 161, angående förlängning av giltighetstiden för vissa tilläggstullar;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 162, angående fiskprisreglering samt främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 164, angående anslag för budgetåret 1947/48 till bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande;

nr 165, angående statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser beträffande innehavare av befattningar, vilka vid upphörande av rådhusrätterna i samma städer komma att indragas m. m.; och

nr 166, angående förvärv av viss vattenrätt i Ume älv m. m.;

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 167, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 79 § 1 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m.;

till utrikesutskottet propositionen, nr 168, angående godkännande av en mellan Sverige och Finland träffad överenskommelse rörande det svensk-finska varuutbytet;

till statsutskottet propositionen, nr 169, angående anslag till svenska uppfinnarkontoret;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 170, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 26 maj 1933 (nr 229) angående blodundersökning i mål om barn utom äktenskap;

nr 171, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 19 maj 1944 (nr 215) om eftergift av åtal mot vissa underåriga; och

nr 172, med förslag till lag om ändrad lydelse av 57 och 64 §§ lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 173, angående organisationen av statens isbrytarverksamhet;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 174, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 175, angående anslag för budgetåret 1947/48 till statsbidrag till undervisningsmateriel vid folk- och småskolor;

nr 176, angående uppdelning av professuren i radioteknik vid Chalmers tekniska högskola;

nr 177, angående anslag till centrala sjukvårdsberedningen: avlöningar, m. m.;

nr 178, angående statsförvärv av Halmstad—Bolmens m. fl. järnvägar; och

nr 179, angående ersättning till C. H. Magnusson m. fl. i anledning av olycksfall i arbete;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 180, angående postverkets ensamrätt till brevbefordran;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 181, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 14 december 1945 (nr 845) om vissa inskränkningar i rätten att driva försäkringsrörelse;

till statsutskottet propositionerna:

nr 182, angående dels fortsatt tillverkning av syntetiskt gummi m. m., dels ock täckande av vissa förluster på statens reservförrådsnämnds verksamhet;

nr 183, angående omorganisation av bilbesiktningsmannainstitutionen m. m.;

nr 184, angående avsättning till statens automobilskattemedelsfond;

nr 185, angående anordnande av tjänstebostad åt landsfiskalen i Föllinge distrikt; och

nr 186, angående anslag till statens institut för folkhälsan budgetåret 1947/48; samt

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 187, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 6 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 377) om äktenskaplig börd, m. m.;

nr 188, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken den 18 juli 1942 (nr 740), m. m.; och

nr 189, med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den å kammarens bord vilande motionen nr 347 av herr *Ståhl m. fl.*

§ 4.

Föredrogs den av fru *Västberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet Mossberg angående förbättring av förlossningsvården.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Interpellation. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **Pettersson** i Dahl, som anförde: Herr talman! Vid fjolårets riksdag väcktes vid tvenne tillfällen interpellationer angående jordbrukets arbetskräfsfråga från det parti jag tillhör. I dessa interpellationer underströks, att bristen på arbetskraft inom jordbruket var större än den någonsin varit och att arbetsförmedlingarna icke hade någon möjlighet att skaffa fram arbetskraft, trots att man på sina håll företagit formliga ackvisitionsresor ute i bygderna för att få reda på personer, som möjligen skulle tänkas kunna taga arbete inom jordbruket under dess högsäsonger. I den ena interpellationen påvisades, att stadsnäringarna under perioden 1940/46 tillförts 70 000 nya arbetare från jordbruket och 25 000 från det husliga arbetet. Flykten från jordbruket och det husliga arbetet har således fortsatt i starkt ökad omfattning, och då samtidigt de nya årskullar, som träda ut i förvärvslivet, bli mindre från år till år under rätt avsevärd tid framåt, förstår man att jordbrukets arbetskräfsfråga befinner sig i ett ytterst prekärt läge, ja, det torde knappast vara någon överdrift att kalla det nästan katastrofalt.

Det framhölls också i en av de förut nämnda interpellationerna, att detta svåra läge hotar att medföra allvarliga följdverkningar ur skilda synpunkter. I många fall tvingas man och hustru att ensamma eller med hjälp av äldre personer sköta en gård, som är väsentligt större än ett normalt familjejordbruk. De få halvt slita ihjäl sig, som en arbetsförmedlingstjänsteman drastiskt uttryckt saken, för att hinna med utomhusgöromålen och arbetet i ladugården, medan skötseln av bostaden måste eftersättas. Det händer också ej sällan att jordbrukare måste realisera hela sin kreatursbesättning enbart av den orsaken, att arbetskraft icke kan erhållas. Även ur social synpunkt inger läget farhågor. Reglerad arbetstid, semester o. d., som många anse vara självklara medborgerliga rättigheter, äro för stora delar av jordbruksbefolkningen okända begrepp. Och läkare, som varit i tillfälle att studera jordbruksbefolkningens arbetsförhållanden, ha förklarat, att det nuvarande tillståndet utgör en allvarlig fara för folkhälsan. Sjukhusvistelse på grund av överansträngning är ingalunda en ovanlig företeelse inom jordbruksbefolkningen.

Den mörka bild av arbetsförhållandena inom jordbruket, som drogs upp i de nämnda interpellationerna i fjol, har ingalunda blivit ljusare i år. Motsatsen är tvärtom fallet. Arbetskräfsbristen kommer med alla sannolikhet att bli ännu svårare under detta år än under det föregående. Genom den starkt uppdrivna investeringsverksamhet som nu pågår har efterfrågan på arbetskraft ökat i mycket väsentlig grad, särskilt inom byggnads- och anläggningsverksamheten samt även inom industrien. Sugningen av arbetskraft från jordbruket till dessa näringsgrenar har blivit vida starkare än förut.

I år tillkommer dessutom en annan omständighet, som kommer att få väsentlig betydelse för jordbrukets arbetskräfsfråga. Väderleken har för jordbruket varit synnerligen ogynnsam såväl under förra hösten som under vintern. Genom den rikliga nederbörden i höstas försenades höstsädesådden avsevärt, och på många håll kunde den överhuvud taget icke verkställas. Genom den stränga kylan i förening med barmark ha höstsädesfälten utsatts för skador. De måste i vår i stor utsträckning sås om på nytt, och därigenom ökas

Interpellation. (Forts.)

behovet av arbetskraft för jordbruket under vårbruket. Man kan vidare utgå ifrån att höstsädesskörden, speciellt veteskörden, i år kommer att ligga långt under medelskörd. Det är fördenskull av yttersta vikt, att de ringa skördemängder, som kunna väntas, inbärgas i så gott skick som möjligt. Endast några få dagars dröjsmål med skörden på grund av bristen på arbetskraft kan under ogynnsamma omständigheter få svåra följder för vår livsmedelsförsörjning. Någon nämnvärd import av livsmedel kan man inte räkna med, fränsett att vi behöva våra knappa valutatillgångar för import av andra viktiga varor, som vi icke kunna framställa inom landet.

Under de närmast föregående åren ha vissa åtgärder vidtagits för att tillföra jordbruket tillfällig arbetskraft under de tider, då behovet är störst därav. Sålunda har skolungdom deltagit i jordbruksarbete, arbetsläger för dylik ungdom ha upprättats, uppehåll ha gjorts i de värnpliktigas utbildning och arbetet inom byggnads- och anläggningsverksamheten har i någon ringa mån inskränkts för att frigöra arbetskraft för jordbrukets behov. Dessa åtgärder ha haft en viss betydelse, och jag förutsätter att de komma att tillämpas även under innevarande år.

Härtill kommer att enligt kungörelse vissa värnpliktiga, inskrivna 1929 och 1930, skola inkallas för efterutbildning i år. Då bristen på arbetskraft är så stor inom alla områden kan man med skäl fråga sig, om det är ändamålsenligt att undandraga dessa värnpliktiga det produktiva arbetet, låt vara endast för en kortare period. För jordbruket skulle detta bli ytterst kännbart, då många självständiga företagare inom denna näring befinna sig bland de värnpliktiga, som komma att inkallas. Det är praktiskt taget omöjligt för dem att vara borta från gården under någon period av året, emedan ersättare icke kunna uppbringas.

De åtgärder, vilka vidtagits föregående år, bli icke tillräckliga för innevarande år. Nu måste kraftigare och mera genomgripande åtgärder vidtagas för att jordbrukets arbetskraftsbehov skall kunna tillgodoses, i första hand för vårbruket men även senare, framför allt för skörden.

Med hänvisning till vad jag här anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till hans excellens statsministern få framställa följande frågor:

Har regeringen uppmärksammat den allvarliga bristen på arbetskraft inom jordbruket?

Om så är fallet, har regeringen för avsikt att i god tid vidtaga åtgärder, så att jordbrukets arbetskraftsbehov kan bli tillgodosett, i första hand för vårbruket och skörden?

Och kan man förvänta att regeringen avstår från planerna att inkalla vissa värnpliktiga för efterutbildning under innevarande år?

Denna anhållan bordlades.

§ 6.

Vid nu skedd föredragning av ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 201, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om vidsträcktare publicering av Kungl. Maj:ts beslut i statsrådet, beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt tredje tillfälliga utskott.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckta motioner om upphävande av bestämmelserna i 1823 års cirkulär angående kyrkovaktares utväljande; och

nr 5, i anledning av väckt motion om utredning och förslag angående gift kvinnas medborgarrättsliga ställning;

statsutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande diverse kapitalfonder gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1947/48 i vad propositionen avser väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond; och

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan kronan och Stockholms stad rörande vissa markfrågor i Stockholm m. m.;

sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till livräntetillägg åt vissa livräntetagare enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, anslag till statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. samt anslag till bidrag till fiskares försäkring, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 30 juni 1943 (nr 449) angående dyrtidstillägg åt vissa ersättnings-tagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta åt Inga Elisabeth Karlsson m. m.;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande regleringen för budgetåret 1947/48 av utgifterna under riksstatens tolfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensionsväsendet, utom i vad angår anslagen till allmänna indragningsstaten;

nr 13, angående resekostnadsersättning åt vissa hos 1947 års riksdag anställda tjänstemän;

nr 14, med förslag till ändrad lydelse av § 10 första stycket instruktionen för riksdagens revisorer av stats-, banko- och riksgäldsverken; och

nr 15, med förslag till ändrad lydelse av tredje stycket kungörelsen den 27 november 1942 (nr 951) angående ersättning åt ledamot av allmänt kyrkomöte;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av väckta motioner angående lagstadgad kontroll över handeln med s. k. bekämpningsmedel; och

nr 14, i anledning av väckt motion angående viss ändring av 16 § militärensättningsförordningen; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckt motion angående inskränkning av tiden för nedläggning av taxan för rikstelefonamtal; och

nr 3, i anledning av väckt motion om ökad delaktighet för danska, finländska, isländska och norska medborgare i rättigheter och förmåner, som tillkomma svenska medborgare.

§ 8.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 68, i anledning av väckta motioner om beredande av möjlighet till ökning av antalet ledamöter i kommunernas fullmäktigerepresentationer; och

nr 69, i anledning av väckt motion om höjt dagtraktamente för landstingsman;

från bevillningsutskottet:

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt tullfrihet för Svenska röda korset för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt tullfrihet i vissa fall för Föreningen rädda barnen för kläder, beklädnadsmateriel och livsförnödenheter; och

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit;

från första lagutskottet:

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 29 juni 1945 (nr 522) om kontroll å viss utländsk egendom m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.; och

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.;

från andra lagutskottet:

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol; och

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete; samt

från jordbruksutskottet:

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av grunderna för bekämpande av sjukdomen smittsam kastning hos nötkreatur jämte i ämnet väckta motioner;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för hästavelns främjande m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.18 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 18 mars.

Kl. 4 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 11 och den 12 innevarande mars.

§ 2.

På förslag av herr förste vice talmannen, som förklarade sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att vid plenum onsdagen den 26 innevarande månad företaga val av revisorer och revisorssuppleanter för granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning.

§ 3.

Herr statsrådet *Zetterberg* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 190, angående muntligt meddelande till riksdagen.

Av nämnda skrivelse, som nu föredrogs och lades till handlingarna, inhämtades, att Kungl. Maj:t prövat lämpligt att i den i § 56 riksdagsordningen stadgade ordning till riksdagen muntligen gjordes meddelande av sådan beskaffenhet, som i sagda paragraf avsåges, ävensom förordnat, att meddelandet skulle framföras i första kammaren av statsrådet och chefen för finansdepartementet och i andra kammaren av statsministern.

Härefter yttrade herr **förste vice talmannen**: I anslutning till den nu föredragna skrivelsen får jag meddela, att enligt överenskommelse med hans excellens herr statsministern det i skrivelsen avsedda meddelandet kommer att lämnas vid morgondagens sammanträde näst efter de val, som skola förrättas vid sammanträdet början.

§ 4.

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 4 och 5, statsutskottets utlåtanden nr 7 och 8 samt nr 34—36, sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 2, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 11—15, andra lagutskottets utlåtanden nr 12 och 14 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden nr 2 och 3.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Pettersson* i Dahl vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern angående bristen på arbetskraft inom jordbruket.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **Olsson** i Mellerud, som anförde: Herr talman! Med stöd av 55 § riksdagsordningen och med hänsyn till ärendets synnerliga omfattning får jag hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för väckande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 131 med förslag till byggnadslag skall utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från den dag propositionen i fråga avlämnades.

Denna anhållan bifölls.

§ 7.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr **Ericsson** i Sörsjön *m. fl.*, nr 348, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 51, angående pensionsstyrelsens organisation m. m.;

herrar **Wallentheim** och **Nilsson** i Göteborg, nr 349, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 51, angående pensionsstyrelsens organisation m. m.;

herr **Ericsson** i Sörsjön, nr 350, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 183, angående omorganisation av bilbesiktningsmannainstitutionen m. m.; samt

herr **Jacobson** i Vilhelmina, nr 351, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 96, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 56 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 8.

Herr förste vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Interpellation.

Herr **Jönsson** i Rossbol, som yttrade: Herr talman! Från vattendomstolarnas inrättande fanns till en början en särskild vattendomstol för Nedre Norrland med säte i Sundsvall. Denna domstol blev emellertid indragen fr. o. m. år 1933. Större delen av dess domsråde fördes då över till Norrbygdens vattendomstol, som har sitt säte i Umeå. En mindre del, Ljusnans vattenområde, lades till Österbygdens vattendomstol med säte i Stockholm. Skäl till indragningen torde huvudsakligen ha varit, att vattenrättsskipningen för rikets nordliga delar vid den tiden icke ansågs mera betungande än att den kunde ombesörjas av en vattendomstol.

Det må i detta sammanhang erinras om att personalen vid en vattendomstol ansetts böra normalt utgöras av 1 vattenrättsdomare, 2 vattenrättsingenjörer, 1 vattenrättssekreterare, 1 vattenrättsamanuens samt skrivpersonal.

Den sedermera inträdda händelseutvecklingen har gått i den riktningen att åtminstone fr. o. m. år 1937 en betydande stegring av arbetsbördan inträtt vid Norrbygdens vattendomstol. Främst har detta berott på nya stora utbyggnader av vattenfall och omfattande sjöregleringar. Det sålunda ändrade läget framkallade betänkligheter på olika håll. Tillfällig personalförstärkning vidtogs, först med biträdande sekreterare och så småningom med en biträdande vattenrättsdomare, men dessa åtgärder befunnos i längden icke vara till fyllest. År 1944 såg sig vattenöverdomstolen nödsakad begära utredning om åtgärder för minskning av arbetsbalansen vid vattendomstolarna överhuvud taget, och samma år hemställde vattenfallsstyrelsen och Svenska vattenkraftsföreningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1945 års riksdag att inrätta ytterligare en vattendomstol i Norrland samt dessförinnan vidtaga provisoriska åtgärder.

Interpellation. (Forts.)

gärder för förstärkning av Norrbygdens vattendomstols arbetskrafter. Framställningarna resulterade i en utredning. Den till utredningsman förordnade sakkunnige framhöll sedermera i sitt utlåtande i augusti 1944 bl. a., att man icke kunde antaga, att arbetsbördan vid vattendomstolarna komme att minskas, utan snarare borde utgå ifrån att den komme att ytterligare ökas, att frågan om ökning av vattendomstolarnas antal borde bedömas ur synpunkten att förhållandena principiellt borde ordnas på sådant sätt, att ordinarie befattningshavare finge taga befattning med förekommande mål, att ytterligare en vattendomstol (utöver befintliga fyra) då skulle erhålla full sysselsättning, men att vissa svårigheter föreläge att fördela arbetsbördan någorlunda jämnt mellan vattendomstolarna. Utredningsmannens slutsats blev, att det vore försiktigast att ännu någon tid avvakta hur förhållandena komme att gestalta sig och provisoriskt förstärka de befintliga vattendomstolarna med tillfälliga arbetskrafter.

I yttranden häröver påyrkade bl. a. vattenfallsstyrelsen och vattenkraftföreningen en ny vattendomstol, omfattande förslagsvis Ångermanälvens, Indalsälvens, Ljungans och eventuellt även Ljusnans vattenområden.

I enlighet med departementschefens förslag (prop. 1945:148) stannade statsmakterna vid provisoriska förstärkningsåtgärder, därvid som skäl mot en mera permanent lösning anfördes dels att det då icke vore möjligt att med säkerhet bedöma om inrättande av en ny vattendomstol i längden skulle innebära den bästa lösningen, dels ock att det med hänsyn till det aktuella läget skulle vara förenat med praktiska olägenheter att genomföra nyindelning av vattendomstolarnas jurisdiktionsområden.

Sedan dess har arbetsbalansen vid vattendomstolarna än mera ökat och väntetiden på avgöranden förlängts. Handläggandet av ärenden rörande Storsjöns reglering och Midskogsforsens utbyggnad äro talande exempel.

I årets statsverksproposition föreslås ytterligare förstärkning av de tillfälliga rättsbildade och icke rättsbildade arbetskrafterna vid vattendomstolarna. För Norrbygdens vattendomstol skulle enligt förslaget, såsom fallet varit sedan år 1945, finnas en A-avdelning och en B-avdelning. Efter förstärkningen skulle på den förra tjänstgöra tre befattningshavare med självständiga domaruppgifter (den ordinarie domaren, en biträdande vattenrättsdomare och vattenrättssekreteraren, vilken skulle förordnas som särskild vattenrättsdomare för vissa mål) och på den senare avdelningen två dömande befattningshavare (en extra vattenrättsdomare och en extra vattenrättssekreterare, förordnad som vattenrättsdomare för vissa mål). Antalet tjänstgörande vattenrättsdomare vid denna domstol skulle alltså uppgå till fem. Dessutom skulle vid A-avdelningen finnas en extra och en biträdande vattenrättssekreterare. Den tekniska sakkunskapen, normalt två ordinarie vattenrättsingenjörer, är sedan år 1945 förstärkt med två extra vattenrättsingenjörer, och i årets statsverksproposition föreslås medel till ännu en extra ingenjör. Den av vattenrättsdomaren väckta frågan om överförande av B-avdelningens personal till ordinarie eller extra ordinarie stat har departementschefen förklarat sig ej beredd att redan nu upptaga. Ytterligare erfarenheter rörande arbetsbördan och den förstärkta organisationen borde avvaktas.

Även vid de övriga vattendomstolarna ha domaruppgifterna i stor utsträckning uppdragits åt tillfälligt förordnad personal såsom biträdande vattenrättsdomare och vattenrättssekreterare.

De framställningar som tidigare gjorts om återupprättande av en särskild vattendomstol för Nedre Norrland ha huvudsakligen motiverats med att genomförande av utbyggnadsprogrammet beträffande den norrländska vatten-

Interpellation. (Forts.)

kraften icke finge äventyras eller försenas. Emellertid bör det framhållas, att en åtgärd som den ifrågasatta i minst lika hög grad är ett jordbrukets intresse. De erfarenheter som gjorts under de senare åren, i synnerhet efter tillkomsten av 1939 års lag om tillfällig vattenreglering, ha aktualiserat och skärpt kravet från jordbruksnäringens utövare på effektiva åtgärder, som möjliggöra, att deras intressen bättre tillvaratas. Särskilt torde det vara en berättigad fordran att ersättningar för skador genom vattenbyggnader och sjöregleringar kunna erhållas inom rimlig tid och att väckta frågor om regleringar och andra ingrepp icke skola behöva stå oavgjorda under långa tider och därigenom förlama initiativkraft och rationaliseringsåtgärder inom jordbruket. Det torde vara onödigt att framhålla, att ifrågavarande vattenskadorna kunna vara av utomordentlig betydelse för dem som drabbas därav: odlad jord och skog dränkas eller få sin torrläggning försämrad, byggnader taga skada, gamla utvältningsplatser för flottgods överdämmas och bli oanvändbara, vintervägar över vattendragen, som begagnats sedan århundraden, bli oframkomliga genom regleringarna. På vissa ställen torde även så allvarliga skador som klimatförsämringar vara ovedersägliga. Det är givet att bedömande av sådana skador många gånger är synnerligen vanskligt samt kräver noggranna undersökningar och överväganden och därför måste draga ut på tiden. Av desto större vikt är det, att mål om sådana ersättningsfrågor icke behöva i domstolarna ligga hopade i väntan på varandra. Då detta nu i hög grad blivit förhållandet, synes med hänsyn till det anförda och även till de under senare åren nytillkomna uppgifterna för vattendomstolarna (beträffande grundvatten och vattenförorening) en reformering av de bestående förhållandena på området vara angelägen. Det torde med andra ord böra allvarligt övervägas om icke det nuvarande provisorie- och vikariatsystemet vid vattendomstolarna är moget för att avvecklas och hela organisationen göras till föremål för en översyn.

Att det nämnda systemet behövt tillgripas i sådan omfattning som skett är givetvis i någon mån beroende av kristiden. Vad särskilt beträffar Norrland framgår det emellertid av många omständigheter, bl. a. av kraftverksbyggnadernas uttalanden om sina planer och av vattenrättsdomarens yttrande (årets statsverksproposition II HT s. 26), att stora arbetsuppgifter vänta under årtionden framåt. En bild av balansen, vilken åtminstone för den mera oinvidge närmast förefaller skrämmande, återgives å s. 28—29 i årets statsverksproposition. Behovet av en mera ändamålsenlig och permanent organisation synes därmed vara ådagalagt.

Oavsett hur förhållandena för övriga delar av landet gestalta sig synes utvecklingen ha på ett övertygande sätt bekräftat, att om någon del av vårt land är i behov av speciell omvårdnad inom vattenrättsskipningens ramar, så är det Nedre Norrland. Icke nog med att landets för elkraftförsörjningen mest betydande kraftkällor äro belägna inom denna landsända. Ett tillgodogörande av dessa krafttillgångar har av teknikerna ansetts påkalla ingrepp i naturen så allvarliga att de torde sakna motstycke i andra delar av vårt land.

Vad nu yttrats innebär icke någon kritik av det sätt på vilket Norrbygdens vattendomstol handhaft sina grannliga uppgifter. Ett bättre tillgodoseende speciellt av Nedre Norrlands behov borde emellertid kunna förväntas vid ett återupprättande av en egen vattendomstol för detta område. Försedd med erforderlig ordinarie personal och centralstationerad inom området torde en sådan domstol kunna vinna en ingående kännedom om och erfarenhet av förhållandena inom landsdelen och därigenom kunna på bästa sätt tillgodose den-
nas intressen och behov, samtidigt som kraftförsörjningens riksintresse beak-

Interpellation. (Forts.)

tas. För ett domsområde med den omfattning, som år 1945 föreslogs från vissa håll, torde i första hand Östersund böra komma i beaktande som lämplig kansliort.

De aktuella svårigheter som sistnämnda år ansågos möta mot en ändring av jurisdiktionsområdena torde redan ha väsentligt minskats genom att B-avdelningen vid Norrbygdens vattendomstol i praktiken erhållit i huvudsak eget arbetsområde. Att dessa tillfälliga bekymmer skulle på längre sikt eller ens i nuvarande läge utgöra hinder mot en rationellare ordning torde ingen kunna på allvar göra gällande.

Med anledning av vad sålunda anförts får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande fråga.

Är herr statsrådet beredd att låta verkställa en utredning och till 1948 års riksdag framlägga förslag om landets nyindelning i jurisdiktionsdistrikt för vattenrättsskipningen och därvid speciellt beakta behovet av en särskild vattendomstol för Nedre Norrland?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande kapitalbudgeten under luftfartsfonden gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1947/48 jämte i ämnet väckt motion; och

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa investeringar i telegrafverkets fond för budgetåret 1947/48; samt

från bankoutskottet:

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av andra stycket lagen den 11 april 1924 (nr 68) angående upphävande av danska och norska skiljemynts giltighet som lagligt betalningsmedel i Sverige; och

nr 80, angående användande av riksbankens vinst för år 1946.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.13 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 19 mars.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman *J. A. Persson* i Tidaholm på grund av organisk nervsjukdom är oförmögen att uppehålla sin tjänst från 12—27 mars 1947 intygas.

Falköping den 12 mars 1947.

S. Pettersson,
lasarettsläkare.

Kammaren beviljade herr Persson i Tidaholm ledighet från riksdagsgöromålen fr. o. m. den 12 t. o. m. den 27 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Danielson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 191, angående medgivande att ytterligare överskrida viss anslagspost i pensionsstyrelsens avlöningsstat för budgetåret 1946/47.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

I enlighet med därom den 11 innevarande mars fattat beslut företogs nu val av dels tolv valmän att enligt § 70 riksdagsordningen utse en kommitterad för tryckfrihetens vård dels ock tre suppleanter för dessa valmän; och blevo därvid utsedda till

valmän:

herr *Bergström*,
» andre vice talmannen *Carlström*,
fru *Gustafson*,
herr *Hagberg* i Malmö,
» *Henriksson*,
» *Lindmark*,
» *Lindqvist*,
» *Ryberg*,
» *Törnkvist*,
» *Wallentheim*,
» *Werner* och
fröken *Öberg*,

envar med 157 röster; samt till

suppleanter:

herr *Mäler*,
» *Nilsson* i Göteborg och
» *Sefve*,

envar med 100 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den här ovan finnes angiven, genom lottnings.

§ 4.

I enlighet med kammarens därom den 11 innevarande mars fattade beslut anställdes nu val av tolv ledamöter i det särskilda utskott, som enligt kamrarnas samstämmiga beslut skulle tillsättas.

Därvid avlämnades 138 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

herr *Andersson* i Löbbo,
 » *Liedberg*,
 » *Andersson* i Tungalsta,
 » *Gustafson* i Vimmerby,
 » *Ericsson* i Sörsjön,
 » *Svensson* i Ljungskile,
 » *Hermansson*,
 » *Staxäng*,
 » *Jacobson* i Vilhelmina,
 » *Johansson* i Norrfors,
 » *Jonsson* i Järvsand och
 fru *Eriksson* i Hallstahammar.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i särskilda utskottet.

§ 5.

Företogs val av suppleanter i särskilda utskottet.

Därvid avgåvos 132 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

herr *Andersson* i Malmö,
 » *Stattin*,
 » *Falk*,
 » *Hedlund* i Rådom,
 » *Orgård*,
 » andre vice talmannen *Carlström*,
 » *Gustafson* i Dädesjö,
 » *Andersson* i Gisselås,
 fru *Björck*,
 herr *Svensson* i Vä,
 » *Mäler*,
 » *Larsson* i Karlstad,
 » *Larsson* i Julita,
 » *Karlsson* i Stuvsta,
 » *Andersson* i Alfredshem,
 » *Persson* i Svensköp,
 » *Johansson* i Torp,
 » *Hansson* i Skegrie,
 » *Odhe* och
 » *Hægblom*.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i särskilda utskottet.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag angående de i §§ 3—5 här ovan omförmälda valen.

§ 7.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr statsministern **Erlander**, som framförde det i Kungl. Maj:ts skrivelse nr 190 avsedda meddelandet till riksdagen, så lydande:

Herr talman! Den i fredags beslutade importkontrollen och den i samband därmed återinförda kafferansonerings utgöra ingripanden av sådan art och omfattning, att regeringen funnit det naturligt att lämna riksdagen en redogörelse för regeringens syn på den ekonomiska politiken.

Vårt ekonomiska läge har under de senaste månaderna varit föremål för en livlig diskussion. Denna har framför allt rört sig om de risker för inflation, som spänningen mellan köpkraftig efterfrågan och varuknapphet har framkallat. På sistone har vår ogynnsamma handelsbalans och den starka utströmningen av valutor tilldragit sig särskild uppmärksamhet. Oron för såväl pristegringen som valutautströmningen har framkallat krav på långt gående statliga ingripanden. Riksbankens ledning har självfallet med uppmärksamhet följt utvecklingen. Sålunda ha riksbanksfullmäktige i en PM den 19 december 1946 framhållit, att de praktiska problem, som voro förbundna med importreglering, redan då borde prövas och en effektiv reglering planläggas. I en PM den 30 januari 1947 framhöll riksbanksledningen, att ett avgörande i importregleringsfrågan borde anstå ytterligare högst någon månad. I en till Konungen ställd skrivelse den 12 mars ha riksbanksfullmäktige anmält, att förhållandena nu utvecklats sålunda, att omedelbara ingripanden borde tillgripas för en utjämning av handelsbalansen. Med anledning av underhandsframställningen från riksbanken den 19 december igångsattes omedelbart inom folkhushållningsdepartementet en serie undersökningar rörande möjligheterna och utformningen av importkontroll.

Strävandena att bevara penningvärdet skulle enligt regeringens mening i hög grad underlättas om bakom ett program till skydd för den svenska kronans köpkraft stode riksdagens samtliga partier. Med anledning härav inbjöd regeringen partiledningarna till överläggningar, vilka togo sin början den 24 januari 1947. Sedan man konstaterat, att enighet icke kunde uppnås, avslutades dessa förhandlingar den 11 mars.

Vad som framkallat ingripandena i vår utrikeshandel har närmast varit valutareservens snabba minskning. Den ³¹/₁₂ 1945 uppgick valutareserven till 2 miljarder 738 miljoner kronor. Den sjönk under 1946 så att den ³¹/₁₂ 1946 var nere i 2 miljarder 198 miljoner kronor. Sedan dess har den fortsatt att sjunka så att den 4 mars i år var nere i 1 miljard 723 miljoner kronor. Toge man uteslutande hänsyn till guld, pund, dollar och schweizerfrancs, bli siffrorna den ³¹/₁₂ 1945 2 miljarder 642 miljoner, medan motsvarande siffra den ³¹/₁₂ 1946 var 2 miljarder 14 miljoner, och den 14 mars var tillgången på guldet och de nu nämnda valutorna 1 miljard 559 miljoner.

Vad har nu framkallat denna betydande åderlätning? Först och främst har vår export icke utvecklats lika hastigt som vår import. Vår export uppgick under 1946 till 2 miljarder 529 miljoner, under det att importen var 3 miljarder 370 miljoner. Sedan frakter, räntor och diverse poster räknats från, uppstod ett underskott i balansen på 364 miljoner kronor. Vårt land har alltså under 1946 köpt varor från utlandet för 364 miljoner kronor mer än vi kunnat sälja. Till dessa 364 miljoner komma leveranser av varor, som vi lämnat på kredit, uppgående under 1946 till 115 miljoner kronor. Något mer än hälften därav belöper sig på Norge och Danmark. Resten fördelar sig på Holland och Polen jämte en liten kvantitet på Etiopien, i vilket land vi ha en del tjänstemän, vilkas avlöningar betalas härifrån. Valutaminskningen är emellertid större än vad importöverskottet och krediterna i och för sig skulle motivera. Detta för-

*Meddelande
av hans excellens
herr statsministern.*

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

klaras därav att vi sedan juli 1946 haft en viss baissespekulation gentemot den svenska kronan. Exportörer och redare togo inte hem sina likvider i vanlig takt under det att importörerna fullgjorde sina betalningar snabbare än normalt. Inom riksbanken har den genom dessa förskjutningar vållade minskningen i vår valutareserv uppskattats till ca 112 miljoner kronor vid årsskiftet. Det är emellertid att märka, att den av spekulatioerna framkallade utströmningen av valutor under sista halvåret var betydligt starkare än siffran 112 miljoner antyder. Vi hade nämligen under första halvåret 1946 en spekulativ inströmning av valutor av mycket betydande omfattning. Under årets hittills förflutna två månader har den tendens, som präglade sista halvåret 1946, fortsatt. Man torde kunna beräkna, att vår betalningsbalans visat ett underskott på omkring 200 miljoner kronor, men att den försenade hemtagningen av valutor och forceringen av importlikviderna vållat en minskning av valutareserven på ytterligare 250—275 miljoner.

De nu anförda siffrorna visa, att vi ha en betryggande valutareserv. Den hotas emellertid från två håll: dels av den bristande jämvikten i utrikeshandeln och dels genom en spekulatio mot den svenska kronans värde. Sedan riksbanken nu hemställt om snara åtgärder till skydd för valutareserven, har regeringen ansett sig böra tillgripa åtgärder på ett så tidigt stadium, att vår rörelsefrihet icke äventyras. Åtgärder planeras för att minska importen och öka exporten. För att bidra till en förbättring av betalningsbalansen har regeringen beträffande pappersmassa uppnått samförstånd med representanter för ifrågavarande industrier om de principiella riktlinjerna för hemmamarknadsförsörjningen och exporten under kommande skeppningssäsong. Dessa riktlinjer innebära bl. a. att tidigare gällande bestämmelser om riktpriiser upphävas. Världsmarknadspriserna beräknas emellertid medge uttagande av högre exportpriser, och då råvarutillgången inom landet är knapp, skulle detta kunna medföra ett ökat tryck uppåt på prisnivån för skog och skogsprodukter. I syfte att förebygga en sådan utveckling har industrien förklarat sig villig att avsätta en del av den beräknade stegringen av exportpriserna till en konjunkturjämningsfond. Avsättningarna till fonden skulle bli 50 kronor per ton för kemisk massa samt 20 kronor per ton för torr och 10 kronor per ton för våt mekaniska massa. De svenska pappersbrukens råvarubehov skall säkras till priser om vilka överenskommelse träffats mellan berörda industrier.

Även i fråga om papper ha tidigare riktpriiser för exporten upphävts varjämte olika åtgärder planeras för att möjliggöra en ökad export av papper. Sålunda eftersträvas en minskning av pappersförbrukningen inom landet. Denna har stegrats mycket hastigt de senaste åren, och möjligheter böra finnas att utan alltför stora olägenheter åstadkomma en begränsning av konsumtionen. Man siktar mot en besparing härigenom på 75 000—100 000 ton. Detta skulle innebära, att förbrukningen nedbringas till en nivå som är lägre än 1945 års men något högre än 1944 års. Vidare skall insamlingen av begagnat papper från förbrukarna intensifieras. Sådant papper kan användas som råvara för vissa pappers- och pappsorter och sålunda bidra till att möjliggöra en ökad export.

Vad virkesexporten beträffar blir dess omfattning beroende av avverkningsresultatet. Investeringsbegränsning och sparsamhet med trä böra åstadkomma en så stor export som är möjlig utan att öka svårigheterna för hemmamarknadens försörjning. Helt naturligt bör eftersträvas en så stor export som är möjlig utan att öka svårigheterna för hemmamarknadens försörjning.

Exportökningen kommer emellertid att påverka vår valutaställning först så småningom. Regeringen har därför ansett sig böra vidtaga åtgärder med mera omedelbar verkan. Dessa syfta till en begränsning av importen. För att nå detta

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

mål har importkontroll genomförts, men redan från början har klargjorts, att import av för vår produktion och för vår folkförsörjning väsentliga varor skall fortgå obehindrad. Avsikten med importregleringen är alltså dels att nå en beskärning av importen av i första hand umbärliga varor, dels att trygga införseln av varor av särskild betydelse för vår folkförsörjning. En sådan politik utgör ingen nyhet utan har tillämpats exempelvis inom byggnadsregleringen sedan 1942. Sådana saker som ha kunnat uppskjutas har man fått vänta med för att släppa fram bostadsbyggen, viktiga industribyggen, sjukhus etc. Det ligger helt i linje med denna politik att nu koncentrera vår import på ting, vars införande betyder ökade försörjningsmöjligheter för vårt land.

Avsikten med det ingripande, som tilldragit sig den största uppmärksamheten — kafferansoneringen — har närmast varit att genom en ransoneringsgarantier, att de kaffemängder, som även i nuvarande läge böra kunna tillföras vårt land, fördelas på ett så rättvist sätt som möjligt. Sedan den påbudna lagerinventeringen och redovisningen av verkställda köp i kaffeländerna slutförts, komma möjligheterna för en höjning av kafferansonen att omsorgsfullt prövas.

De nu vidtagna åtgärderna innebära icke i och för sig ett skydd mot inflationsriskerna inom landet. Dessa risker ha i en av regeringen för partiledarkonferensen förelagd PM beskrivits sålunda:

Det ekonomiska läget i Sverige präglas av en stigande spänning mellan varutillgång och efterfrågan. Att ge ett tillförlitligt mått på denna spänning låter sig icke göra, men den kan avläsas såväl på arbetsmarknaden som i förhållandena på vissa varumarknader och inom utrikeshandeln.

Om icke en väsentlig förbättring skulle inträda i försörjningen med bränslen, råvaror och andra produktionsmedel — och detta synes för närvarande föga sannolikt — är en mera betydande ökning av produktiviteten icke att motse. En produktionsstegring i samma takt som före kriget skulle leda till en värde- mässig ökning av varutillgången blott med ungefär en halv miljard kronor. Å andra sidan tvingar hänsyn till valutaställningen till en ökning av exporten och en minskning av importen, som i förening kunna tänkas komma att medföra en begränsning av varutillgången inom landet vilken helt uppväger förbättringen av produktionen.

På efterfrågesidan har man att räkna med verkningarna av en ökning av penninginkomsterna för betydande grupper. I den mån denna icke motväges av ökat sparande eller, eventuellt, kommer att medföra sådana förändringar i övrigt, att den innefattar blott en förskjutning i inkomsternas fördelning, är en stegring av den samlade efterfrågan att motse. Då någon mera betydande förbättring av varuförsörjningen icke är att påräkna, kommer denna efterfrågeökning att leda till en motsvarande skärpning av spänningen på marknaden.

Åtgärderna i kampen mot inflationen gruppera sig — som framhölls i remissdebatten — kring de tre huvudlinjerna:

skydd mot den utländska prisstegringen,
investeringskontroll och
priskontroll.

Utöver de här nämnda tre linjerna måste emellertid läggas åtgärder för att suga upp den överflödiga köpkraften under den tidsperiod, som karakteriseras genom otillräcklig varutillgång. Det är uppenbart, att den enda lösningen på längre sikt av det problem, som uppstått genom den brist på balans, som föreligger mellan köpkraft och tillgång på varor, är att varutillgången ökas genom ökad produktion och högre effektivitet. Ett försök att vinna balans genom att helt enkelt låta priserna stiga strider mot våra strävanden att förhindra levnads- kostnadsstegring och reallönesänkning och skulle dessutom kunna vara en även-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

tyrlig politik, eftersom prisstegring lätt leder till en ytterligare prisstegring i stället för balans. Eftersom vår strävan måste gå ut på att åt medborgarna bevara den höjning av levnadsstandarden, som de vunnit genom ökning av inkomsterna i pengar, är det vägen till produktionsökning som för oss är den naturliga. En nödvändig linje är här i första hand, att inkomsterna inte fullt ut tagas i bruk utan i den omfattning som för den enskilde är möjligt sparas. Det är sålunda fråga om att uppskjuta inköp, som inte äro alldeles nödvändiga och som skulle försvåra arbetet på att bevara den nuvarande prisnivån. En förutsättning är uppenbarligen att i nuvarande läge de nominella inkomsterna — efter de för närvarande och i en nära framtid aktuella justeringarnas genomförande — icke stegras i snabbare takt än produktionsvolymen stiger. Endast på detta sätt ha vi förhoppning om att återvinna den jämvikt mellan köpkraft och varutillgång, som gör de besvärande regleringarna onödiga.

Det var överväganden av denna art, som lågo till grund för de rekommendationer, som regeringen förelade partiledarna i inflationskonferensen. Regeringen har givit offentlighet åt innebörden i dessa rekommendationer, men det torde ändå vara önskvärt att i dagens debatt ge en kort sammanfattning av desamma. Regeringen har ansett det viktigt att i produktionsfrämjande syfte söka öka tillgången på arbetskraft genom att tillföra arbetsmarknaden arbetskraft som icke eljest utnyttjas. För begränsningen av efterfrågan böra underhandlingar upptagas med organisationerna inom näringslivet, vilkas medverkan är nödvändig, när det gäller att nå de enskilda konsumenterna och företagen i syfte att vinna ökad återhållsamhet i fråga om inköp och investeringar. Detta gäller även organisationerna på kreditmarknaden, där riksbankens strävanden att vinna de olika institutionernas stöd för en restriktivare kreditgivning till handel och industri för bl. a. lagring, finansiering av olika slag av kundkrediter och nyanläggningar böra fullföljas.

Det enskilda sparandet bör i lämpliga former främjas. Närmast ifrågakommer att vidare utveckla lämpliga placeringsformer för de medel som sparas till följd av den ökade återhållsamhet i fråga om omedelbara inköp, som ansetts böra med all kraft eftersträvas.

I syfte att hålla tillbaka investeringarna, i den mån dessa icke äro ägnade att förbättra den samhällsekonomiska balansen, har en fortsatt effektivisering av investeringskontrollen ansetts önskvärd. Trots de hårda nedskärningar som redan förutsatts skola ske, bör det vara möjligt att än ytterligare hålla tillbaka nyanläggningar närmast på områden, där någon förbättring av varuförsörjningen icke är att motse utan där det, såsom inom serviceverksamheten, väsentligen är frågan om en standardförbättring.

Priskontrollen bör effektiviseras så att ökade möjligheter vinnas att förhindra att den kringgås genom upptagande av nya, ofta oekonomiska tillverkningar eller genom illegala transaktioner. En omprövning av vissa priskalkyler har ansetts lämplig i syfte att förebygga en ekonomiskt icke motiverad köpkraftsökning genom stegrade vinster och uppkomsten av sådana vinstmarginaler som föranleda en överflödig varuimport. En utvidgning av nuvarande importkontroll har därvid syntts erforderlig.

Regeringen framhöll vidare, att den återhållsamhet som bör iakttagas från de enskildas sida givetvis måste präglade även det allmänna verksamheten. Anslagsprövningen och utnyttjandet av anvisade medel bör därför följa restriktiva linjer. Den begränsning av kreditgivningen till utlandet till det handelspolitiskt ofrånkomliga som eftersträvats sedan hösten 1945 bör konsekvent fullföljas och nya eller ökade krediter sålunda komma i fråga, endast när de medföra väsentliga fördelar för landets försörjning med nödvändiga varor.

En samling efter dessa linjer kommer enligt regeringens mening att inne-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

bära ett starkt skydd för vårt penningvärde. Vårt utgångsläge är i själva verket gynnsamt. Jämför man partiprisindexens utveckling i olika länder, torde vi våga det påståendet, att prisstegringarna hos oss varit mindre än i de flesta länder i världen. Jämföra vi oss med våra nordiska grannländer, få vi följande resultat. Partiprisindex steg i Sverige från januari 1946 till januari 1947 från 185 till 194, d. v. s. med 4,86 %. I Danmark stego partipriserna under samma tid från 204 till 224, d. v. s. med något över 10 %; i Norge var stegringen 166 till 171, d. v. s. 3,01 %.

En jämförelse med övriga länder skulle visa, att de nordiska länderna och Schweiz stå i särklass i fråga om stabilitet i prinsnivån. Från krigsslutet till november 1946 hade prisindex i Norge sjunkit med 3 %, i Schweiz med 2 %. I Sverige sjönk partiprisindexet från krigsslutet till januari 1947 med 1 %. I England hade det till januari 1947 stigit med 7 %, i Förenta staterna i mars 1947 med icke mindre än 38 %. För länder som Argentina och Nederländerna har jag tyvärr icke senare siffror tillgängliga än oktober 1946, men redan då utvisa siffrorna en prisstegring med i Argentina 11 % och i Nederländerna 51 %. Man skall självfallet inte jämföra vårt läge med exempelvis Finlands och Frankrikes, där ju prisstegringarna varit av en helt annan storleksordning, nämligen 71 % i Finland och 94 % i Frankrike.

De anförda siffrorna ge regeringen rätt att säga, att hittills har prinsnivån i Sverige varit synnerligen stabil. Resultatet av strävandena att begränsa prisstegring hos oss tål väl att jämföras med resultaten i vilket annat land i världen som helst.

Vågar man hoppas att det skall bli möjligt att i framtiden ha prinsnivån så pass under kontroll som den varit under den hittills gångna tiden efter krigsslutet? Enligt regeringens mening bör så kunna ske under förutsättning att prisutvecklingen på de för oss betydelsefulla marknaderna icke blir alltför ogynnsam och att de av regeringen uppdragna riktlinjerna för kampen mot inflationen målmedvetet fullföljas. Det hade säkerligen varit lättare att nå ett tillfredsställande resultat, om regeringen hade lyckats i sina strävanden att nå en allmän politisk samling kring ett handlingsprogram till värn för den svenska kronans värde. Det är mig angeläget att understryka, att regeringens önskan att åstadkomma ett sådant handlingsprogram på intet sätt var motiverat av en strävan att på oppositionspartierna vältra över någon del av ansvaret vare sig för den hittills förda politiken eller för denna politikens fullföljande i framtiden. Därmot ansågo vi oss kunna räkna med att ett enhetligt uppträdande skulle göra slut på de överdrivet pessimistiska skildringar av vårt ekonomiska läge, som kraftigt bidragit till baissespekulationen mot den svenska kronan och till minskat förtroende för kronans köpkraft inom landet. Vederhäftiga upplysningar om läget jämte ett av alla partier omfattat program för inflationens bekämpande skulle ha ökat förtroendet för den svenska kronans värde, varigenom den sparkampanj, som nu från statsmakternas sida igångsattes, erhållit ökad anslutning. Regeringen beklagar uppriktigt, att de långvariga förhandlingarna med partiledarna inte ledde till något resultat. Att så inte blev fallet har icke berott på skilda uppfattningar om hur kampen mot inflationen skulle bedrivas. Det beror heller inte på regeringens vägran att sammankoppla prövningen av skatteförslagets utformning med inflationsdebatten.

Det som framkallade krisen var de borgerliga partiernas uppfattning av det ekonomiska läget, enligt vilken de löneförhöjningar, som arbetare och tjänstemän uppnått under 1946/47, framstodo som den närmaste orsaken till den bristande ekonomiska balansen.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Inkomstbildningens betydelse i inflationsprocessen bör förvisso icke underskattas. Men det vore enligt regeringens mening oriktigt att bortse från att i allt väsentligt lönejusteringarna kunde bäras innanför de nuvarande marginalerna och att därför den samhällsekonomiska balansen icke rubbats genom måttfulla lönestegringar. Oavsett vilken uppfattning man hyser om det historiska händelseförloppet kan det väl icke vara en riktig bakgrund för en vädjan till tjänstemän och arbetare om stor återhållsamhet att göra dem huvudansvariga för den nuvarande situationen.

När jag skall sammanfatta regeringens syn på det ekonomiska läget, gör jag det bäst genom att hänvisa till regeringens förslag till uttalande inför partiledarkonferensen. Där hette det följande:

Vi äro för närvarande ställda både inför ett problem på lång sikt och inför vissa omedelbara svårigheter med vilka det är nödvändigt att komma till rätta. På kort sikt är det i första hand angeläget att förhindra en fortsatt glidning i priserna. Det är också nödvändigt att snabbt förbättra balansen i våra utländska betalningar, så att valutareserven hålles uppe i lämplig omfattning. Dessa ingripanden förutsätta, att man i den på längre sikt inriktade ekonomiska politiken eftersträvar att steg för steg återställa balansen i samhällets ekonomi, så att de regleringsåtgärder av olika slag, som i dagens läge äro påkallade, så snart som möjligt åter skola kunna avvecklas.

Efter dessa allmänna principer har regeringen utformat det konkreta handlingsprogram, för vilket jag tidigare redogjort. Regeringen har inbjudit till en samling över partilinjerna omkring detta program. De borgerliga partiledarna ha icke ansett sig kunna acceptera denna inbjudan, men regeringen utgår likväl ifrån att dess förslag och dess åtgärder skola prövas av riksdagen i den anda av saktighet, som av ålder har präglat riksdagens arbete. Sker så lära vi komma att konstatera, att vi beträffande åtgärderna stå varandra nära.

Vårt ekonomiska läge inger förvisso bekymmer. Knapphet på arbetskraft, bränsle och råvaror hindrar en så snabb expansion och en så snabb höjning av levnadsstandarden, som vi ville hoppas på, när världskriget tog slut. Dessa förhållanden ha vållat besvikelse hos oss alla. De nu beslutade regleringarna komma förvisso att åstadkomma rubbningar på åtskilliga håll.

Vi skola emellertid inte glömma bort hur relativt gynnsam vår ekonomiska position ändå i själva verket är.

Priserna i vårt land äro under bättre kontroll än i praktiskt taget alla andra länder. Ingripandena på utrikeshandelns område ha skett medan ännu vår valutareserv var ansevärd. Vårt folk har full sysselsättning. Vårt näringsliv präglas av en stark tro på framtiden trots den nuvarande bristen på råvaror, framför allt bränsle.

Dessa positiva faktorer böra enligt vår mening dominera bilden av vårt ekonomiska läge. De ge oss också förvisningen, att regeringens åtgärder till skydd för våra reallöner och till skydd för de väsentliga elementen i vår levnadsstandard skola kunna leda till det av alla önskade resultatet.

Härpå yttrade:

Herr **Ohlin**: Herr talman! I dagens debatt kan man icke underlåta att ta till utgångspunkt landets nuvarande ekonomiska läge och konstatera, att detta läge har undergått en mycket allvarlig försämring sedan den socialdemokratiska regeringens tillträde till makten sommaren 1945. Jag behöver ju icke erinra om hur läget var då, för snart två år sedan, hur vi hade en växande tillförsel av varor, inhemska och utländska, hur våra valutareserver voro i stigande, hur restriktionerna började avvecklas och hurusom man motsåg en successiv

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

återgång till mera normala ekonomiska förhållanden. Nu ha vi efter två år kommit i det läge, som vi alltför väl känna till och som kan karakteriseras med att vi äro på väg tillbaka till regleringssverige, till restriktioner och ransoneringar.

När hans excellens statsministern hämtar så mycken tillfredsställelse från vissa jämförelser med andra länder, kan jag icke underlåta att konstatera, att den utveckling, som Sverige har genomgått, icke motsvaras av en likartad utveckling i andra, med oss relativt jämställda länder. Jag kan t. ex. peka på Schweiz, där man icke haft denna utveckling, där valutareserven är mycket stabil, där restriktionssystemet icke är i tilltagande. Eftersom statsministern nämnde våra nordiska grannländer, kan man ju peka på som ett litet tecken, låt vara att det icke är vidare betydelsefullt i och för sig, att i Norge avvecklar man ransoneringen av te och kakao samtidigt som man inför den i Sverige.

Det är riktigt, att konsumtionsprisivån tills vidare — lyckligtvis säger jag — har legat och ligger relativt stabil. Men jag tror, att det vore en illusion att bara fästa sig vid indextalen. Det finns i vårt ekonomiska system med denna bristande balans mellan efterfrågan och tillgång på varor, varom alla äro ense, ett övertryck, som sätter prisstabiliteten i fara. Regeringen gör nog därför klokt i att icke med alltför stor belåtenhet studera bara de formella indextalen.

När regeringen tillträdde, uttalade den nuvarande handelsministern i ett många gånger citerat yttrande, att skördetiden vore inne, den härliga skördetiden för den socialdemokratiska regimen. Kanske har denna skördetid icke blivit riktigt sådan, som handelsministern och hans kolleger hoppats att den skulle bli. Det spelar nu ur mina utgångspunkter mindre roll. Värre är att vi ha fått en långt ogynnsammare utveckling än vad Sveriges folk haft anledning vänta. Ansvaret för denna utveckling måste självklart först och främst falla på landets regering. Den som lyssnar till en del anföranden även av statsråd ute i den politiska förkunnelsen i landet eller läser den socialdemokratiska pressen, skulle emellertid kunna tro, att regeringen är lika litet ansvarig för denna utveckling som t. ex. för det rikliga och sena snöfallet. Den socialdemokratiska pressen, understödd senast av handelsministern, söker lägga ansvaret på oppositionen. Det är den som genom sina varningar, s. k. svartmålningar, till mycket väsentlig del framkallat det nuvarande läget. Och i den officiella regeringsförklaring, som vi nyss lyssnat till, kunde icke heller hans excellens statsministern underlåta att framhålla samma synpunkt. Det verkar som om man på regeringshåll ansåg, att en opposition icke har rätt att kritisera regeringen. När ett program och en politik saknas — vilket utvecklingen visar har varit fallet — skulle oppositionen icke ha rätt att påpeka detta faktum. Idealet för ett oppositionsparti tycks man på regeringsbänken anse vara ungefär det kommunistiska partiet, såvida man icke föredrar att redan nu betrakta kommunisterna som regeringsunderlag.

Jag vill visst icke dölja, att berättigade och allvarliga varningar från oppositionen till regeringen kunna verka oroande, men endast under en förutsättning, nämligen att regeringen underlåter att handla i överensstämmelse med lagets krav. När vi inom oppositionen under fjolåret framställde våra upprepade varningar, där vi framhöllo, att en utveckling av den art som har kommit, kunde riskeras, ansågo vi det självklart, att regeringen icke skulle kunna underlåta att skrida till handling. Tydligen hade vi under fjolåret ett något för stort förtroende för regeringen. Vi trodde nämligen icke, att den skulle kunna låta utvecklingen löpa utan att lägga om kursen.

Hans excellens statsministern har vid inbjudan till förhandlingarna med oppositionen och även i dag förklarat, att avsikten med dessa förhandlingar ingalunda var att lägga över ansvaret på oppositionen. Jag vill emellertid konsta-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

tera, som jag nyss nämnde, att den socialdemokratiska pressen icke gör någonting annat än försöker lägga över ansvaret på oss. Förhåller det sig så, att den förut synnerligen intima kontakten mellan regeringen och den väldrasserade socialdemokratiska pressen plötsligt helt och hållet upphört, eftersom denna press handlar tvärt emot statsministerns uppfattning? I själva verket våga vi inom det parti jag representerar göra gällande, att oppositionen har fyllt sin plikt genom att gång efter annan med stor envishet varna och ange den allmänna karaktären av den hotande ekonomiska utvecklingen. Vi våga påstå, att vi där ha gjort vad som är oppositionens skyldighet att göra. Det är sant, att vi icke vid varje tillfälle i detalj utformat ett handlingsprogram. Vi ha vid de flesta tillfällen nöjt oss med att uppdraga de allmänna riktlinjerna. En opposition, som ju icke har det kansli och de andra förutsättningar, som endast regeringen besitter, kan sällan eller aldrig göra en sådan detaljbearbetning. Men icke vill väl regeringen eller det socialdemokratiska partiet säga, att regeringen kunde ingenting göra för att oppositionen hade bara i stora linjer talat om hur en förnuftig politik skulle läggas. Den har icke talat om precis hur det skulle ske. De allmänna riktlinjer vi angivit äro mycket enkla och innebära, att man får försöka undvika en alltför stor total efterfrågan i förhållande till varutillgången. Annars blir det varubrist, tendens till prisstegring och importöverskott och allt vad vi fått bevittna. Man får en snedvridning av prissystemet, en olämplig produktionsinriktning och många andra saker. Vi ha icke tröttnat att upprepa, att orsaken till att det redan under fjolåret blev en tendens till för stor efterfrågan var en alltför stor investeringsverksamhet i förhållande till folkets sparvilja. Därigenom skapades ett läge med överdriven knapphet på varor och arbetskraft, och därigenom fick man en utveckling, som även vad själva inkomstbildningen beträffar ledde till förstärkt inflationstryck. Detta står också att läsa i den av oppositionspartierna utsända förklaringen och har många gånger framhållits från denna talarstol. Det är märkvärdigt, att man från regeringshåll icke observerat denna förklaring utan gång på gång upprepar, som statsministern gjorde för en stund sedan, oriktiga referat rörande oppositionens ståndpunkt, där man säger, att vi framhållit lönebildningen som den allena avgörande. Jag ber att få hänvisa statsministern till oppositionspartiernas gemensamma förklaring.

Om man har ett läge med en sådan för stor investeringsverksamhet, blir det svårt att hindra en ökning av vinsterna inom företagen. Dessa vinster bli då på många håll så stora, att företagen mycket väl kunna betala betydande lönehöjningar utan att räntabiliteten råkar i fara. Men det hindrar icke, att denna process innebär, att efterfrågan på olika varor blir för stor i förhållande till varutillgången. Man kan också uttrycka det så, att dessa löneförhöjningar, i den mån de komma till stånd utan prishöjningar, minska företagens av de betydande vinsterna beroende stora sparande. Därför minskar det totala sparatet, och då kan balansen endast upprätthållas, om den totala investeringsverksamheten i samma mån inskränkes. Men det är detta regeringen icke velat göra. Därigenom ha vi fått denna av inflationstryck karakteriserade utveckling. Den kan tyvärr icke hejdas bara genom priskontroll. Tyvärr ökar ju icke en priskontroll varutillgången. Har man bristande balans mellan tillgång och efterfrågan, hjälper det icke i och för sig att tala om skärpt priskontroll. Det är klart, att priskontrollen har mycket viktiga uppgifter, och den är en absolut nödvändig del i den nuvarande ekonomiska politiken, men den kan som sagt icke klara allt.

På det håll jag representerar önskar man största möjliga reella inkomsthöjning för alla folkgrupper, särskilt för de breda lagren, de som ha en relativt blygsam standard, största möjliga inkomsthöjning, som är förenlig med en

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

naturlig expansion av landets näringsliv och med beaktande av det trängande behovet av nya bostäder. Men man gör icke folket någon tjänst genom att skapa ett läge, där de nominella inkomsterna vida överstiga vad som i längden är ekonomiskt genomförbart. Då får man endast inflation och icke någon höjning av de reella inkomsterna vare sig för arbetarna eller andra utöver vad som vore möjligt utan inflation, utan man får sannolikt en sämre utveckling, därför att det icke går att förbruka mera varor än som finnas disponibla.

Allt detta tycks man på regeringshåll numera inse. Det antydes i regeringens utsända förklaring, låt vara att det var en förklaring, som tillkom på ett relativt sent stadium av förhandlingarna efter en — kan jag säga — mycket glädjande inverkan från oppositionens synpunkter. Det måste emellertid beklagas, att regeringen icke redan i fjol ville inse, att läget var sådant och ta konsekvenserna därav. Då hade den nuvarande utvecklingen i viss mån kunnat förebyggas. Man kunde sedan också ha begränsat lyximporten så att den stannat vid måttlig omfattning. På sådana vägar kunde man troligen undgått en sådan genomgripande importreglering, som nu blivit nödvändig.

Oppositionen inbjöd under fjolåret gång på gång regeringen till samling kring ett sådant program. Vad svarade regeringen? När vi sade, att det gällde att samla inte bara partierna utan alla stora folkgrupper, så svarade regeringen, att den inte ville sammankalla en s. k. rundabordskonferens. Man kunde inte bestrida, att det var nödvändigt att synpunkterna vägdes mot varandra för att uppnå vissa kompromisser, men man ville eller vågade inte göra ett försök till en sådan samling. Vårt betonande av att man inte kunde ge folket större inkomster än vad som svarar mot varutillgången försökte man utnyttja på ett sätt, som jag måste beteckna som en smula demagogiskt: man framställde oss såsom motståndare till en reell standardhöjning för folket. Vi ha, trots denna regeringens ståndpunkt, inte tröttnat att gång på gång upprepa, att enligt vår mening investeringsverksamheten står i centrum och att vi vilja ha största möjliga realinkomsthöjning utan inflation.

När regeringen nu i år kommit till den uppfattningen, att en begränsning av den i pengar uttryckta efterfrågan är nödvändig, och när det yttersta syftet med vårt anbud till regeringen i fjol var att åstadkomma samling kring denna linje, varför vågade regeringen då inte i fjol inbjuda de olika partierna till ett försök att realisera ett dylikt program? Jag tror, herr talman, att det inte är möjligt att undgå den slutsatsen, att ängslan för kommunisterna var en faktor, som påverkat regeringen. Man befarade, att kommunisterna ute på arbetsplatserna skulle driva en agitation, som skulle vara farlig för det socialdemokratiska partiet. Man trodde nämligen icke, att kommunisterna skulle kunna förmås att gå med på ett program av denna art.

Statsministerns ängslan tog sig till en början det en smula överraskande uttrycket, att han i bevekande ordalag upprepade: »Snälla kommunister, kom ihåg att ni äro överflödiga! Var så snälla och upplös ert parti och träd in i vårt!» Detta har emellertid tydligen inte gjort något intryck på herrar Linderot och Hagberg i Luleå eller kommunistledningen i övrigt, och därför har regeringen nu beslutat sig för en ny taktik. Statsminister Erlander ger kommunisterna beröm för ett sakligt uppträdande, handelsminister Myrdal likaså i sitt senaste tal. Det är tråkigt för regeringen att det verkar, som om dessa närmanden inte skulle möta större framgång än statsministerns bevekande böner i höstas. Kanske har statsministern någon gång läst i en roman om hur det går för en kavaljer, som en tid varit kylig mot en intresserad ung dams närmanden. När kavaljeren på ett senare stadium själv försöker nära sig den sköna, lär det inte sällan inträffa, att den unga damen — som man säger i England — vänder den kalla skuldran till. Det är just vad kommunistledaren Linderot gjorde i sitt

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
söndagstal. Kommunisterna vilja tydligen nu ställa upp villkor för att de skola fortsätta med det stöd åt regeringen, som man beviljat under de senaste två åren. Börja kanske kommunisterna tvivla på att seglatsen på den socialdemokratiska skutan skall bli lyckosam? Herr Linderot överraskade nu genom att i stället börja berömma högerpartiet med herrar Domö och Skoglund i Dovers-torp i spetsen. Om detta gjordes för att reta statsminister Erlander eller för att reparera herr Hagbergs faute i radio är inte lätt att säga.

Vad som i dag måste slås fast är, att regeringen genom sin passivitet och underlåtenhet att ens försöka en samordning av alla krafter kring en effektiv hushållning bär ansvaret för den sorgliga utvecklingen. Kanske var det i känslan av detta, som statsministern i januari inbjöd de politiska partierna till förhandlingar. Enligt vår mening var detta för sent; inbjudan borde ha skett långt tidigare och borde haft en större omfattning. Även om avsikten med denna inbjudan verkligen var — och det tror jag gärna — att om möjligt uppnå större effekt i kampen mot inflationen, så är det uppenbart, att man samtidigt räknade med att binda oppositionens händer.

Jag måste f. ö. konstatera, att någon vilja till uppgörelse, medgivanden eller kompromisser inte förefunnits från regeringens sida under dessa förhandlingar. Tag t. ex. frågan om uppmuntran åt sparandet! Om man har en bristande balans mellan efterfrågan och varutillgång, som inte kan rättas till annat än genom en ganska långsam process, så är det ju först och främst nödvändigt att uppnå en frivillig återhållsamhet både när det gäller investeringar och förbrukning. Ett program, som skulle kunna samla hela folket kring en alldeles extraordinär inställning till sparandet, måste därför vara en väsentlig del i varje politik mot inflationen. Vad hade då varit naturligare än att regeringen förklarat, att detta är så viktigt att vi äro villiga att undanskjuta sådana skiljande frågor, som enligt väsentliga folkgruppers mening skulle omöjliggöra en samling av hela folket kring ett sparprogram! Regeringen ville emellertid inte undanskjuta detta skattehöjningsprogram, som av stora delar av folket uppfattas på detta sätt. Regeringen säger bara — det har också framkommit många gånger offentligt — att vi tro inte att detta skatteprogram är skadligt. Men, herr statsminister, detta är ett *psykologiskt* problem. Man får lov att respektera de psykologiska förutsättningarna, om man vill samla folket kring en sparaktion. I själva verket avvisades oppositionens närmanden i fråga om skattepolitiken mycket bryskt från regeringshåll, vilket är så mycket mera anmärkningsvärt som vid politiska diskussioner ute i landet och i den socialdemokratiska pressen samt på annat håll framkommit antydningar om att en del modifieringar av skatteprogrammet skulle kunna tänkas. Därom fick oppositionen inga närmare upplysningar vid förhandlingarna, trots upprepade frågor om hur långt regeringen skulle kunna sträcka sig.

Naturligtvis var det inte bara skattefrågorna, som dominerade dessa förhandlingar. Regeringen var villig att göra de uttalanden om inkomstbildningen och investeringarna, vilka nu blivit offentligt redovisade och vilka tydligen motsvarade regeringens så småningom utkristalliserade uppfattning. Jag konstaterar, att det uppenbarligen inte var något särskilt tillmötesgående mot oppositionen, utan det var ett konstaterande av vad regeringen själv anser. Från oppositionshåll begärde man att sammanhangen skulle uttryckas så tydligt, att man skulle kunna uppnå två resultat. För det första — ordningsföljden är likgiltig — ville man att det kommunistiska partiet skulle bli verkligt effektivt bundet till dessa förklaringar och inte finna något kryphål för att senare kunna förklara, att nu är läget ett helt annat, så nu skall man göra tvärtom. För det andra krävde man att det skulle uttryckas så tydligt, att hela Sveriges

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

folk skulle förstå det nuvarande läget och tillbörligt respektera konklusionerna.

Hur viktig och berättigad oppositionens krav var på den första punkten har framgått närmast av en ledande artikel, som stod i Ny Dag samma dag regeringens egen deklaration publicerades. Där står det, för att bara taga ett exempel, att »skall man kunna stabilisera och sänka priserna är det nödvändigt att höja lönerna, därför att endast då kan man få en stor produktion». Jag skulle vilja fråga hans excellens statsministern om denna kommunistiska uttolkning av regeringsförslaget överensstämmer med hans uppfattning om en naturlig uttolkning. Jag hoppas att statsministern inte glömmer bort min blygsamma anhållan att få upplysning på denna punkt. Jag undrar om det är denna punkt statsministern särskilt har i tankarna, när han ger kommunisterna så mycket beröm för deras uppträdande.

För det andra: utan en mycket tydlig skildring av hur detta läge har uppkommit är det inte möjligt att karakterisera läget på ett sådant sätt, att det verkligen blir övertygande, så att alla människor inse vad läget kräver. Vad oppositionen där ville var en hållbar och preciserad skildring av den uppfattning, som regeringen föreföll oss ha antytt, fast i mera vaga ordalag. Men det ville regeringen och kommunisterna inte gå med på.

Regeringen erkänner, att köpkraft och efterfrågan äro för stora, men tycks alltså vilja, att det skall vara en väl bevarad hemlighet *hur* detta läge har uppkommit. Efter alla dessa inflationsdebatter ha vi fortfarande inte fått någon närmare skildring av hur regeringen förklarar att landet har kommit i detta läge. Inte ens i dag ha vi från regeringen fått någon skildring därav. Det tycks vara någonting som har inträffat på ett helt oberäkneligt och oförklarligt sätt — för man kan ju inte på allvar mena, att oppositionens s. k. svartmåleri skulle vara den *enda* förklaringen till att landet har kommit i detta läge. Vad är det då för faktor utanför regeringens direkta eller indirekta inflytande, som har framkallat denna utveckling? Det, herr statsminister, är en fråga, som jag tror att svenska folket skulle vara mycket intresserat av att få belyst.

Jag skall, herr talman, nu inte gå in på någon närmare diskussion av olika mera konkreta sidor av kampen mot inflationen. Jag skall bara säga ett par ord rörande handelspolitiken i dagens läge, men jag vill understryka, att i jämförelse med den oriktiga uppläggningsen av den ekonomiska politiken i stort anser jag att de misstag, som begåtts på det handelspolitiska området, äro av relativt mindre betydelse, ehuru de likväl kunna vara viktiga nog.

För det första är det ju allmänt bekant, att regeringens fjolårspolitik att vilja framtvunga en prissänkning i svenska kronor på de svenska exportvarorna var en mycket omotiverad politik. Lyckligtvis ledde den inte till något resultat, utan regeringen fick mycket snart ge vika och medge oförändrade priser. Jag tror det var tur för regeringen, ty i dagens läge med valutabrist undrar jag, om regeringen skulle lyckats förklara för svenska folket, att den hade framtvingat en försäljning av de svenska exportvarorna till priser, som lågo icke oväsentligt under de tidigare och långt under vad man fick på andra håll. Statsministerns förklaring i dag, som såvitt jag kunde uppfatta den rätt innebar att regeringen nu medger fullständigt fri exportprispolitik från företagets sida, måste tolkas som ytterligare en reträtt från regeringens sida. Den uppger då fjolårets försök att bestämma till vilka priser svenska exportvaror skola säljas till utlandet.

Vad handelspolitiken beträffar vill jag endast i förbigående beröra en annan sak, nämligen handelsminister Myrdals förklaring i början av december, att importrestriktioner troligen inte skulle kunna undgås. En för-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

klaring av denna art från det ansvariga statsrådet bör enligt min mening inte ges förrän läget är sådant, att åtgärden omedelbart vidtages. Till dess får nog regeringen hålla sina diskussioner på den punkten för sig självt. ty det är väl alldeles klart att ett sådant uttalande, som handelsministern då gjorde, måste stimulera importörerna så mycket som möjligt, innan de befarade restriktionerna sätts i kraft. Det kan ju också sägas, att vår importutveckling under de sista månaderna inte direkt motbevisar, att ett dylikt inflytande kan ha gjort sig gällande. Handelsministern skulle förtjäna en tackadress från lyximportörerna för att han varnade dem i tid, så att de hunno ta in rätt stora kvantiteter under de senaste två månaderna. Nu blev handelsministern desavouerad av regeringen i december och januari, och först på ett senare stadium har regeringen anslutit sig till handelsministerns uppfattning, vilket ju för honom möjligen kan vara något litet plåster på såret men knappast uttryck för en tillfredsställande ledning av handelspolitiken. Däremot kan väl handelsministern inte vara riktigt glad åt den socialdemokratiska pressens förtjusning över att importförbudet skapar arbetstillfällen inom sådana näringar — även lyxbetonade — som här i Sverige äro relativt litet effektiva. Dessa näringar komma att dra till sig arbetskraft för att möjliggöra en fortsatt, men fördryad lyxkonsumtion, samtidigt som exportindustrien saknar arbetskraft.

Jag vill visst inte förneka, att en importbegränsning i nuvarande läge är nödvändig. Jag anser att den på vissa punkter borde kommit tidigare. Huvudfelet har varit en allmän ekonomisk politik, som givit utlopp åt de inflationsdrivande krafterna. Att kalla importbegränsningen för ett värn för reallönerna, vilket tycks vara regeringspartiets sista slogan, förefaller mig vara att utmana löjet. Vill man största möjliga realinkomsthöjning i landet, så gäller det att i tid bedriva en ekonomisk politik, som är förenlig med stort internationellt varuutbyte, inte en politik, som leder till handelsrestriktioner!

Jag skall här i förbigående endast beröra ett uttalande, som folkhushållningsministern gjorde rörande nödvändigheten att förhindra en ytterligare ökning av bilparken. Det förefaller mig som om nyttotrafiken här i landet är så pass betydande, att man knappast kan säga, att inte ytterligare någon ökning av bilparken är produktiv och nationalekonomiskt väl motiverad, detta alldeles fränsett de handelspolitiska konsekvenser, som skulle kunna följa av en mycket brusk politik på detta område.

Ja, det är uppenbart, att efter det som de senaste dagarna har inträffat kan man konstatera något av en förtroendekris. Statsministern ville inte tro detta, när man med smärre bokstäver ville konstatera detsamma redan i januari. Han tröstade sig då med att det under speciella förhållanden utkämpade fryksdalsvalet enligt hans mening inte hade givit uttryck åt någon sådan förtroendekris.

Tillåt mig därför fråga hans excellens statsministern, om han är villig att pröva svenska folkets förtroende för regeringen genom att utlysa nyval, så att folket får tillfälle att ge sin mening till känna.

En sak är klar: man vinner inte förtroende genom att skylla ifrån sig för den olyckliga utveckling, som har ägt rum. En regering, som inte har kurage nog att handla medan tid är och som sedan vill lasta över så mycket som möjligt av ansvaret på andra — och det innebära i själva verket dessa regeringsuttalanden, som ha gjorts på annan plats, trots statsministerns förklaring i dag — den regeringen förtjänar inte förtroende och får det inte heller.

De resolutioner, som de senaste veckorna fabricerats på löpande band, närmast till statsministern, kunna väl knappast vara någon tröst. De äro ju av samma art som de resolutioner, som fackföreningarna gjorde i januari och de-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

cember under devisen »Ut med borgarpressen», den gången helt och hållet mot statsministerns vilja, efter vad han upplyste om, då trafiken led mot sitt slut. Jag vet inte om statsministern har lika obetydligt inflytande på det resolutionsmakeri, som nu äger rum, men förmodligen förhåller det sig så att han nu har större inflytande i partiet än han hade i vintras. Jag tror inte dessa resolutioner kunna dölja en förtroendekris, som har blivit alltmera skärpt. Den kan inte hävas genom att regeringen bestrider, att dess politik varit oklok. Den kan hävas endast genom ett program av sådan art att det väcker allmänhetens tillit och genom att regeringen utan dröjsmål sätter ett sådant program i verkställighet.

En huvudsynpunkt måste då vara att man skjuter åt sidan de partiskiljande frågorna och överger den doktrinära inställning, som präglat en del av de förslag, varom nu talats. (Genomför skattesänkningen, som i nuvarande läge är en psykologisk nödvändighet, men låt bli skattehöjningen, som av folkets breda lager betraktas som en straffskatt på sparandet! Försök samla hela svenska folket kring en politik, som man kan enas om, och skjut de andra sakerna åt sidan! Lägg t. ex. förslaget om oljemonopol på hyllan! Det kan uppenbarligen inte på något sätt underlätta kampen mot inflationen, men det kan möjligen trassla till ett redan förut besvärligt handelspolitiskt läge.

Jag skall, herr talman, inte gå in på de konkreta sakerna utan hänvisar till den förklaring, som avgavs av oppositionspartierna i förra veckan. På det håll jag representerar är man villig att sakligt och objektivt pröva de förslag, som regeringen kommer med, men mycket beror naturligtvis på hur politiken lägges till rätta och i vilken anda den utformas. Det är möjligt, ehuru jag inte har några större förhoppningar på den punkten, att vissa förändringar i regeringens sammansättning skulle kunna underlätta ett återställande av förtroendet.

Den kurs, som regeringen hitintills har följt, har uppenbarligen icke lett till lyckosamma resultat. Det är därför nödvändigt att konstatera, att vi behöva en kursförändring, ett annat tänkesätt än det som hittills varit rådande beträffande vissa delar av politiken. Förstår regeringen inte här att lära av erfarenheten, så kommer dess ansvar för vedermödor och olyckor, som drabba vårt folk, att bli än större än i dag och, tror jag, större än någon regering kan bära.

Hans excellens herr statsministern **Erlander**: Herr talman! Det kanske må vara mig tillåtet att, sedan nu oppositionens ledare har kommit med kritiken av regeringsprogrammet, ta till orda med ett par, som jag hoppas åtminstone, kortfattade förtydliganden. För det första konstaterar jag, att herr Ohlin numera tycks hoppas på att oppositionen skall få förstärkning från herr Hagberg och herr Linderot. Det är klart att man alltid kan hoppas, men jag skulle vilja ge herr Ohlin ett råd, när det gäller det nu begynnande samarbetet med den andra delen av oppositionen mot regeringen. Man skall inte vara så rädd för kommunisterna, som herr Ohlin tycks vara. Ty, ärade kammarledamöter, vad var det herr Ohlin sade? Jo, han sade: vi kunde inte acceptera en skrivning vid beskrivningen av läget, därför att vi inte voro säkra på hur kommunisterna tolkade den skrivningen. Ja, herr Ohlin, skall man driva en sådan politik att man inte vågar göra ett uttalande utan att man först frågar kommunisterna: hur tolkar ni detta uttalande? — då tror jag, att utsikterna äro små att komma fram till ett resultat.

Socialdemokraterna lägga i de skrivna orden precis det som står om sambandet mellan inkomstökningar och riskerna för prisstegring. Sedan få andra

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

tolka det som de finna lämpligt, men vi voro beredda att sätta in vår auktoritet på den tolkning, som vi deklarerade vid partiledarkonferensen.

Sedan måste jag göra en annan randanmärkning. Å ena sidan säger herr Ohlin, att vi voro alldeles omedgörliga. Vi ville inte komma fram till ett resultat. Å andra sidan säger han, att vi i långa stycken accepterade det program för inflationens bekämpande, som oppositionen sedan lång tid har slagits för och fört fram. Jag kan inte finna någon överensstämmelse mellan de uttalandena. Antingen accepterade vi väl inte programmet, eller också voro vi väl inte så omedgörliga vid förhandlingarna, som herr Ohlin vill göra gällande.

Herr Ohlin sade emellertid, att det avgörande var, att vi inte ville bekänna våra synder. Vi ville inte tala om för vårt folk anledningarna till att vi hade kommit ut i dagens mycket besvärliga situation. Ja, herr Ohlin, det ha vi resonerat om så många gånger att jag trodde att man skulle slippa höra detta. Att regeringen inte är rädd för att tala om för vårt folk lägets allvar, det torde herr Ohlin ha fått exempel på i dessa dagar. Tror herr Ohlin, att vi ha tillgripit kafferansoneringsen för att lugna nerverna på folk? Vi ha väl tvärtom därigenom visat att vi äro beredda, inte bara att tala om att läget är allvarligt, utan också att ta ansvaret för handlingar, som sannerligen inte äro populära. Skulle vi inte kunna sluta med talet om att vi inte ha vågat ge en riktig skildring av den ekonomiska situationen och vad som har lett fram till den.

Men jag skulle vilja säga herr Ohlin: vi betrakta inte det att vi ha lyckats hålla prisnivån och levnadskostnadsnivån stadigare än i praktiskt taget alla andra länder som ett misslyckande. Jag kan inte förstå, hur man kan göra gällande någonting sådant. Jag har här i min hand ett diagram, som visar utvecklingen i ett land, där herr Ohlin fick sådana utmärkta lärdomar om hur inflationen skulle bekämpas, att inflationskonferensen sprack, så fort han kom hem. Den utvecklingen visar, att man sannerligen inte där har lyckats särskilt väl med det som vi anse vara det väsentliga, nämligen att undvika en prisstegring som på allvar hotar lönerna och inkomsterna för pensionärer och småsparare. Så länge herr Ohlin inte kan visa, att vi på denna punkt ha lidit ett så katastrofalt nederlag, som vi enligt hans skildring skulle ha gjort, tillåter jag mig hänvisa till den faktiska utvecklingen.

Jag skulle dessutom vilja fråga: vad är det som vi borde ha gjort men som har underlåtits och som alltså har fört oss in i ett läge som visserligen herr Ohlin tror är unikt för Sverige men som faktiskt många, många andra länder befinna sig i. Ja, herr Ohlin hade vissa anmärkningspunkter, men hans anförande var ju mildt som en västanfläkt, jämfört med vad man får läsa i herr Ohlins press. Men herr Ohlin har väl ungefär lika litet inflytande över den som jag har över min, så vi få väl vara kvitt på den punkten. Vad var det han sade? Jo, vi skulle ha sammankallat en rundabordskonferens tidigare. Då vill jag ställa följande frågor.

För det första: anser herr Ohlin, att de lönejusteringar, som ha vunnits, innebära risker för den ekonomiska balansen? Skulle herr Ohlin, om han varit ekonomisk diktator här i landet, ha förhindrat dessa lönestegringar? Skulle han ha förhindrat stegringen av tjänstemannalönerna? Skulle han ha förhindrat den justering om sex procent som metallindustriarbetarförbundet nu uppnått?

För det andra: om herr Ohlin har den uppfattningen att dessa lönejusteringar skulle ha förhindrats, vill han då ge mig receptet på vad vi skulle ha gjort? Vi leva nämligen, vilket herr Ohlin kanske inte har observerat, i ett alldeles fritt land, och vi ha en fri fackföreningsrörelse, som förhandlar med arbetsgivarna om dessa ting. Det går inte att genom ett ensidigt diktat bestämma att lönerna skola vara så och så stora. Vi tro helt enkelt, och det ha vi också

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

sagt många gånger, att en politisering på ett tidigt stadium av lönerörelserna skulle ha inneburit risker för möjligheterna att komma överens. Vi tro, att en klåfingrig regering tvärtom hade varit riskabel i den nuvarande situationen. Ur den synpunkten tror jag att landets näringsliv kan vara tacksamt för att det inte är herr Ohlin, som har haft ansvaret under den tid som avtalsrörelserna pågått. Det kan mycket väl hända, att vi då hade stått i ett läge, kanske med högre lönestegringar, kanske med lägre, men med risker för arbetskonflikter och allt vad det för med sig. Vi ha följt den gamla socialdemokratiska linjen att parterna på arbetsmarknaden skola få upplysning om hurudant läget är — och det ha de också fått; det är inte någon tvekan om att inte arbetsgivareföreningen, tjänstemannaorganisationerna och LO haft väl reda på hurudant läget var — och därefter skola de, under känslan av sitt eget ansvar, söka komma överens. Jag tror att under normala förhållanden och så länge inte lönejusteringarna innebära något allvarligt hot mot samhällsbalansen, är detta en riktig politik.

Men en annan sak är att man när lönejusteringar skett och prisstegringar uppstått kan säga: vi lägga oss fortfarande inte i avtalsrörelserna, men vi vilja deklarerera vår uppfattning, att nu ungefärlig jämvikt råder.

Jag upprepar: den fråga, som jag ställer till herr Ohlin, är denna: äro de uppnådda lönejusteringarna orättfärdiga, innebära de ett angrepp mot företagarvinsterna av sådan omfattning, att den samhällsekonomiska balansen rubbats? Ty är inte detta senare fallet, var ju inte någon olycka skedd med att vi inte tidigare inkallade inflationskonferensen.

Vidare skulle jag verkligen hoppas, att de upplysningar, som herr Ohlin här gav om hur litet regeringens ingripande för att pressa priserna på skogens produkter har betytt, spredes genom hela vår press, ty då kanske det bleve slut på detta tal om att en av anledningarna till det nuvarande läget skulle vara, att vi sålt bort våra skogsprodukter till för låga priser.

Det är riktigt, att regeringen med tacksamhet kan notera det förhållandet, att det inte skedde någon nämnvärd export under den tid, då bestämmelsen om 5 % reduktion gällde. Det är möjligt att det var en felbedömning att företaga en sådan reduktion, men det hela har inte spelat någon roll, vilket även herr Ohlin hederligt medgav. Den summa, som förlorades och som i vissa herr Ohlin närstående tidningar framställts såsom orsaken till den nuvarande situationen, var 270 000 kronor. Det är pengar det också, men herr Ohlin har rätt i att man i det här sammanhanget nog får sluta med legendbildningen om vår felaktiga prispolitik som krisens upphov.

Kreditgivningen till utlandet, som har spelat en stor roll i pressdiskussionen, förbigick herr Ohlin. Det förstår jag, och jag skall inte heller ta upp den saken. Jag förstår, att den förre handelsministern inte hade någon anledning att ta upp en diskussion om de kreditavtal som träffades under 1945, eftersom han i stor utsträckning bar ansvaret för den då förda politiken. Men det kan ju vara nyttigt för oss att få konstaterat, med vilken lätt hand herr Ohlin berörde denna del av »vanstyret».

Sedan kan jag inte se, att herr Ohlin egentligen gav någon annan rekommendation när det gäller kampen mot inflationen än att han ville att jag skulle utlysa nyval. Jag tycker inte att det tillhör de mera lyckade recepten på medel att bekämpa inflationen. I en situation, då det gäller att spänna landets krafter till det yttersta — ty det gör det nu — i en situation, då det verkligen gäller att hålla samman, ställer sig oppositionens ledare upp och säger, att det skulle vara trevligt att se hur det skulle gå, om det bleve nyval! Det yttrandet, herr talman, avslöjar alldeles tankegångarna bakom hela herr Ohlins anförande.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Herr **Ohlin** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Det är naturligtvis alldeles omöjligt för mig att på tre minuter besvara de frågor, som herr statsministern ställt. Jag tillåter mig också säga till hans excellens herr statsministern, att jag skall besvara hans frågor, sedan han först har besvarat min fråga om regeringens åsikt om orsakerna till att vi ha kommit i det läget, att efterfrågan är väsentligen för stor i förhållande till varutillgången.

Rädslan för kommunisterna är, herr statsminister, mycket större inom det socialdemokratiska partiet än hos oss och detta icke utan skäl. Jag angav flera orsaker till att vi ville ha preciserade formuleringar i partiledarkonferensens uttalande. En av dem var att vi ansågo oss kunna konstatera, bl. a. genom att läsa *Ny Dag*, att en viss föreslagen skrivning, vilken delvis härstammade från mig, skulle tolkas på sådant sätt, att den bleve värdelös. Och det är ju inte så mycket vunnet med att kompromissa ihop uttalanden, som vardera parten läser på sitt sätt. Vi ville åstadkomma ett praktiskt resultat och inte bara att det skulle finnas möjlighet för regeringen att säga, att man gjort upp med oppositionen.

Vidare säger statsministern än en gång, att regeringen har inte alls misslyckats, ty priserna ha ju inte stigit så mycket. Ja, det går till en tid att ha ett sådant där övertryck på prinsnivån, men man pressas då också in i ett reglerings- och ransoneringssystem. Och när statsministern inte kan upptäcka, att det varit någon ogynnsam utveckling här i vårt land under de senaste åren, så tror jag att det är ganska hopplöst, att jag försöker förklara det för honom. Jag tror emellertid att statsministern härvidlag tillhör en mycket liten minoritet i vårt land.

När regeringen har accepterat oppositionens förslag, kan den väl inte vara omedgörlig, säger statsministern. Regeringen har ju både förklarat och publicerat sin uppfattning. Jag tillåter mig då fråga statsministern: på vad sätt skiljer sig den förklaring, som regeringen mot slutet av konferensen kom med såsom sitt bud, från regeringens verkliga uppfattning? Vari ligger den kompromiss, det tillmötesgående som regeringen har gjort?

Regeringen är inte rädd för att tala om för folket lägets allvar, och ett bevis därför är kafferansoneringen, säger statsministern. Ja, uppenbarligen hade vi kommit i ett sådant valutaläge, att det inte längre gick att undvika importbegränsningar, och då kunde ju regeringen inte underlåta att handla. Men regeringen vill fortfarande inte tala om vad det beror på att vi kommit i detta läge. Statsministern säger t. o. m., att det hade varit »klåfingrighet» att göra någonting för att förhindra en utveckling av detta slag.

Tiden för min replik är nu ute, och jag vill endast, när statsministern talar om nyval såsom en orimlighet, därför att det nu gäller att hålla samman, säga att förutsättningen för att man skall kunna hålla samman är, att regeringen i sin politik också tar hänsyn till reaktionerna utanför regeringspartiet.

Vidare yttrade:

Herr **Skoglund** i Doverstorp: Herr talman! Jag vill börja med ett litet inpass till herr statsministern i anledning av hans senaste anförande.

Hans excellens herr statsministern säger, att han inte är rädd vare sig för att tala allvar till svenska folket eller för att tillgripa långtgående åtgärder. Tillåt mig att säga, att det vore bra, om landets statsminister hade någon annan möjlighet att få svenska folket att förstå, att han vill bli tagen på allvar, än en kafferansonering.

Statsministern försökte här anlägga en optimistisk syn på läget, men det gick inte helt. Ju längre han kom i sitt anförande, ju mer pessimistisk blev

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

han, även om han mot slutet återigen började måla litet ljusare. Det är väl dock alldeles klart, att vi både ur valutasynpunkt och när det gäller riskerna för en fortsatt inflationistisk utveckling befinna oss i ett allvarsamt läge. Såsom framgår av bankofullmäktiges skrivelse och även av statsministerns eget uttalande här i dag, har riksbankens tillgång på guld och utländska valutor gått ned nästan katastrofalt. Detta medför ju att vår utrikeshandel måste snöras in i en tvångströja och att den inhemska konsumtionen måste ransoneras och regleras.

Jag fäste mig särskilt vid ett yttrande i statsministerns första anförande, när han var inne på frågan om priskontrollen. Statsministern säger, att priskontrollen skall ytterligare förstärkas, och han var, om jag fattade honom rätt, beredd att utvidga den till att även omfatta sådana åtgärder, att producenterna icke skulle kunna upptaga tillverkning av nya varor utan särskilt tillstånd. Det är, med få ord sagt, det norska systemet, som skulle tillämpas. Detta system skyntade visserligen under inflationskonferensens överläggningar, men avvisades då mycket energiskt. Jag tror inte att man vid det tillfället ens från regeringens egen sida skulle ha velat påyrka så långt gående åtgärder.

Genom den situation, som nu uppstått, tvingas vi att både begränsa importen och samtidigt minska förbrukningen av inom landet producerade varor för att uppnå ökad export. Då därtill kommer att penninginkomsterna öka starkt genom de nya löneavtalen — jag har hört siffror, liggande mellan 500 och 800 milj. kronor, när det gäller det belopp som man beräknar tillkommer genom löneökningarna — blir den redan förut otillfredsställande balansen mellan inkomster och varutillgång ännu mera vådlig.

Att läget är sådant, förefaller man vara — det kan jag ge statsministern rätt i — i stort sett överens. Huruvida kommunisterna dela denna uppfattning vågar jag inte yttra mig om — det får vi väl höra här om en stund. Det har dock tidigare under rätt lång tid funnits olika uppfattningar rörande risken för en ogynnsam utveckling. Från högerens sida ha vi vid upprepade tillfällen under de senast förflutna åren sagt regeringen, att vi ansåge utvecklingen av valutaläget ogynnsam och risker för en fortgående inflation föreligga. Men finansministern och kanske ännu mer statsministern ha förklarat, att ingen fara föreläge och att av oppositionen framförda varningar vore obefogade. Finansministern föreföll vidhålla denna uppfattning under hela förra året — han gav särskilt uttryck åt den, när 1946 års riksdag började — fram till landstingsmannavalet. Jag kan dela statsministerns åsikt att val inte verka särskilt lugnande i en orolig tid, och de sista landstingsmannavalet med deras löftespolitik jäva inte detta. Regeringen vågade tydligen inte säga ut vad den innerst inne dock redan då visste.

Den nuvarande statsministern hade ännu inte, när han någon av de första dagarna i december reste till Köpenhamn för att upplysa danskarna om hur vi hade det här i Sverige, kommit till någon annan slutsats än att det vore mycket liten anledning till oro och att någon risk för en fortgående inflation inte förelåg.

Den socialdemokratiska pressen i sin tur avfärdade allt resonemang om dessa viktiga spörsmål med att säga, att oppositionen ville komma åt regeringen, d. v. s. att det var fråga om rent partitaktiska spekulationer.

Det var först när årets statsverksproposition kom, som regeringen redovisade en mer allvarlig syn på det ekonomiska läget och tydligen tagit ett starkt intryck av konjunkturinstitutets översikt över konjunkturläget och den uppenbara inflationsrisk, som framgick därav. Regeringen tillmätte nu, d. v. s. under den första delen av januari, frågan om inflationsrisken och de åtgärder, som med anledning av denna borde vidtagas, en helt annan vikt än tidigare.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Detta framgick ju även av de deklARATIONER, som lämnades av statsministern och finansministern vid början av remissdebatten — redan denna i och för sig ganska ovanliga form av meddelanden från regeringen måste ju tilldraga sig uppmärksamhet — där man även inbjöd oppositionen till gemensamma överläggningar. Dessa överläggningar ledde, såsom tidigare här i dag har framhållits, inte till något gemensamt uttalande, och resultatet av dem är kanske svårbedömbart. Jag vill emellertid, herr statsminister, något uppehålla mig just vid dessa överläggningar, den s. k. inflationskonferensen, ty det förefaller som om den spelade en ingalunda obetydlig roll i den offentliga diskussionen — det framgick ju även av statsministerns uttalande här i dag.

Jag förmodar, att när statsministern kom med sin inbjudan till partiledarna att slå sig ned i kanslihuset, var det den förra statsministern Per Albin Hanssons resoluta handling, när kriget bröt ut, att söka förena de politiska partierna till gemensamma insatser för att skydda vårt land, som föresvävade honom. Jag vill inte tro att bakom denna inbjudan låg någon sådan där farlig avsikt att låsa in oss i kanslihuset för att ha oss till gisslan, utan att statsministerns motiv var att åstadkomma en verklig samling. Men statsministern förbisåg då förmodligen den olikhet, som rådde mellan samlingsregeringens gemensamma ansvar och de former, varunder oppositionen denna gång deltog. Oppositionen tilläts denna gång icke vara med mer än för att, om jag så får säga, blanda ett huvudvärkspulver, som patienten skulle ta in, när han kände sig orolig och illamående, men vi fingo inte diskutera och ge råd beträffande de förebyggande åtgärder, som skulle ha kunnat medverka till att han undgått kopparslagare. Däri ligger en ganska väsentlig olikhet. Under samlingsregeringens tid deltog oppositionen i utformningen av regeringens hela politik och kunde säga ifrån om sådant, som den ansåg vara olämpligt. Nu skulle vi bara få vara med om att diskutera vissa relativt begränsade avsnitt medan vi utan vidare måste godtaga regeringens politiska linje i övrigt, hur oroande den än var.

Varför antog då oppositionen inbjudan till överläggningar, om den inte var beredd att komma till ett resultat, har man frågat i en del socialdemokratiska tidningar. Var det för att framkalla ett fiasko för regeringen eller var det för att själv få ett bättre utgångsläge? Jag tror att vi kunna lämna alla sådana där kannstöperier åt sidan, inte minst med hänsyn till vad jag här nyss yttrat.

Jag tror också att statsministerns här i dag gjorda uttalande om att de borgerliga ville lägga ansvaret för den utveckling som ägt rum på arbetarna, därför att de genomdrivit löneförhöjningar, är en sådan där förenklad uttalandning som statsministern inte själv tror på.

Beträffande förhandlingarnas förlopp så föreföll regeringen, åtminstone enligt vad jag kunde iakttaga, inte vilja gå in på några avgörande resonemang vid förhandlingsbordet, förrän de på arbetsmarknaden pågående avtalsförhandlingarna givit utslag. Vi fingo visserligen en rad i och för sig kanske nyttiga föredragningar, men det var knappast vad vi hade väntat att vi blivit kallade till kanslihuset för. När sedan avtalsförhandlingarna givit resultat och detta resultat visade sig vara en väsentligen höjd lönenivå, betraktade regeringen det som självklart, att denna skulle tagas som utgångspunkt för övriga industriarbetares och jag förmodar även byggnadsarbetarnas inkomstläge. Där emot kunde man enligt regeringens mening allvarligt ifrågasätta, om andra grupper i samhället vore berättigade att komma med likartade anspråk. Möjligen gjordes därvid ett undantag för jordbruket.

Ett sådant resonemang är inte verklighetsbetonat, och regeringen kommer nog att få lära sig detta i fortsättningen.

Regeringens överkänslighet på avsnittet om inkomstbildningen var också så

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

stor, att det inte i den planerade gemensamma deklARATIONEN fick, såsom vi för vår del önskade, utsägas vilken roll inkomsten och löneutvecklingen spelat under de senaste två åren.

I detta sammanhang vill jag, närmast med tanke på kommunisternas inställning — herr statsministern var själv för en stund sedan inne på den saken — säga, att jag liksom herr Ohlin har den uppfattningen, att man ville i den skrivning, som ifrågasattes, lägga in så skiljaktiga motiveringar, att det var mycket svårt att tro, att deklARATIONEN skulle bli av något större värde. Statsministern förefaller i dag vilja ge stora utfästelser beträffande det allvar, varmed regeringen ämnade ställa sig bakom den ifrågasatta skrivningen, och menar att regeringen skulle ha satt in hela sin prestige på att den skulle ha tolkats efter bokstaven. Uppträdandet i övrigt, med kommunisterna i sällskap, har inte givit oss anledning att tro något sådant.

Jag kan inte heller låta bli att framhålla såsom anmärkningsvärt, att vi under dessa förhandlingar fingo veta så litet om de hänvändelser från riksbanksfullmäktige till regeringen, vilka nu redovisas, bl. a. av den 19 december, om jag minns rätt, men också av senare datum. Jag begär inte att folkhushållningsministern skulle ha talat om hur långt han hunnit med exempelvis planerna på kafferansonering, men han hade i alla händelser inte behövt säga den fullständiga motsatsen till vad som var det verkliga förhållandet.

Herr Domö och jag framhöllo för vår del vid flera tillfällen, att vi ville ha en tydligare och mera klagörande deklARATION från bankofullmäktiges sida. De flesta av oss kände nog till hur ansträngt läget i verkligheten var, och riksbankens ordförande underströk också detta vid olika föredragningar. En gång gjorde han det i ganska tillspetsad form — jag hoppas att statsministern inte har någonting emot, om jag nu tillåter mig citera detta yttrande — i det att han sade, att inkomstökningen i landet föreföll att gå fem gånger så fort som produktionsökningen.

Men då riksbanksfullmäktiges ordförande samtidigt tjänstgjorde som finansministerns »skrivkunnige» och hade att formulera de uttalanden, som skulle utgå ifrån konferensen och vilka skulle formuleras så att de kunde godtagas av samtliga, då bleknade intrycket och man visste faktiskt inte vilken bankofullmäktiges uppfattning var. Jag tillägger att riksbankschefens personliga insats i konferensen knappast gjorde det lättare att få något begrepp om dagens läge — märk väl att jag inte sade bankofullmäktiges ordförande, utan riksbankschefen. Det kan för övrigt starkt ifrågasättas om det nuvarande hälftenbruket mellan finansdepartementet och riksbanken i fråga om ordförande är den riktiga lösningen. Vad jag tror mig ha iakttagit under de gångna veckorna ger mig all anledning ställa den frågan.

Statsministern yttrade i remissdebatten att en väsentlig del av inflationsfaran är av psykologisk art och att det här gällde en förtroendefråga. Jag ger statsministern fullständigt rätt häri. Det finns visserligen grupper som tro på regeringens löften, men statsministern bör ha klart för sig att det också finnas andra, stora grupper, vilka i regeringens ekonomiska politik och i regeringens skattepolitik se uppenbara faror både för produktion och framåtskridande. Vore det inte i ett sådant läge som det nuvarande skäl att ta hänsyn även till de icke politiska meningsfrändernas synpunkter? Det var detta vi tillåto oss framhålla vid överläggningarna utan att därvid — det vågar jag mycket bestämt hävda — mötas av någon större förståelse. Finansministern förklarade sålunda att han kommer att genomföra sitt skatteförslag i allt väsentligt i oförändrat skick. Är läget sådant att det berättigar till rena makt-språk? För min del tycker jag, ers excellens, när jag sammanfattar intrycken ifrån hela denna konferens, att det är svårt att ena så skilda uppfattningar till

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
ett gemensamt uttalande, och därför är det nog bäst att regeringen tar ansvaret.

Statsministern kom i slutet av sitt anförande fram till något som jag tror mig ha iakttagit mycket länge, nämligen att vi skurit till en tröja så stor, att vi inte kunna växa i den på beräknad tid. Vi ha överskattat de produktiva krafternas möjligheter, vi ha utlovat och gjort upp framtidsplaner, vilka inte kunna fullföljas på sätt som tänkts. På både det ena och det andra området få vi säkerligen färdas fram varligare än vi utlovat. Det förefaller som om svenska folket under de senaste åren låtit frågan om inkomsthöjningar fullständigt dominera intressena — och här tillåter jag mig också göra en parentes — kanske inte så litet uppmuntrade av regeringen. Man har varit så intresserad av inkomsthöjningar att frågan om ökad produktion tilldragit sig ett mera sekundärt intresse, och ändå är det väl så att det är detta som är det väsentliga. Men det behövs mod att säga ut detta. Jag läste med stort intresse herr Casparsons i landsorganisationen uttalande för ett par dagar sedan. Där kom det mycket starkt fram att landsorganisationen ingalunda är främmande för dessa synpunkter. Vågar regeringen efter landsorganisationens uttalande tillägna sig samma uppfattning, tror jag att den är inne på rätt väg.

När statsministern talade om det ekonomiska läget slutade han med att säga, att det kanske inte var så svårt som man velat framställa det. Han gick så långt att han t. o. m. talade om en rätt tillfredsställande valutareserv. Jag har tvärtom den uppfattningen att vi ha nått därhän, att vi kunna betrakta oss såsom en person som måste stå och hålla portmonnän i handen, och för varje gång han vill köpa något utifrån se efter vad som finns i den. Vi få vända på 25-öringarna innan vi kunna avsluta en affär. Det är inte ett fritt ekonomiskt liv med möjlighet att gå ut på världsmarknaden och där driva en normal utrikeshandel, långt därifrån. Statsministern förefaller att ha små anspråk därvidlag.

Statsministern underströk att förtroende är en mycket väsentlig sak när det gäller att överbygga de här svårigheterna. Just detta kanske är det mest väsentliga i dagens läge, om man skall följa statsministerns uppmaning att komma fram till ett ökat sparande. Det är för övrigt ganska roligt höra att regeringen vågar använda ordet sparande. Finansministern — det har jag tillåtit mig säga tidigare — har ju knappast ordet sparande i sitt ordförråd. Han kan på sin höjd sträcka sig så långt som till att tala om »uppskjutande av inköp»! I det fallet har statsministern således gått så långt tillbaka i tiden att han tagit upp det gamla konservativa ordet sparande. Statsministern är inne på en god väg. *Ett* råd ger jag i alla händelser både finansministern och statsministern, när vi nu skola till med detta sparande: akta er noga för att leta fram motiveringarna från alla de av finansministern eller andra signerade broschyrerna ifrån försvarslånen! Då tror jag att svenska folket ler ett mångtydigt leende.

Statsministern berörde även riskerna av en klåfingrig regering. Den repliken var tydligen riktad åt annat håll, så jag kanske inte behöver svara på den. Den store man som statsministern gjorde herr Ohlin till får givetvis svara för sig själv, men ett kan jag dock säga omedelbart, att oavsett om herr Ohlin kommit hem från Amerika eller inte så är jag övertygad om, herr statsminister, att resultatet, med regeringens inställning härvidlag, blivit alldeles det samma. Om jag sedan adderar samman regeringens olika åtgärder under de två senast gångna åren och kanske framför allt fäster mig vid den period, då **Ers Excellens** innehåft statsministerposten, måste jag säga, att klåfingrighet — om man kan spåra en sådan i en rad åtgärder utan sammanhang — varit särskilt utmärkande för **Ers Excellens** regeringsperiod. Om vi skola kunna hysa

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

det förtroende, som vi behöva för att komma över det nuvarande läget, då måste regeringen lägga om sin ekonomiska politik både när det gäller förstatligande av näringslivet, när det gäller skattepolitiken och när det gäller en rad andra problem. Jag gör samma reflexioner härvidlag som herr Ohlin.

En förändring av personuppsättningen inom regeringen skulle i hög grad bidra till att öka detta förtroende. Skulle Ers Excellens vilja överväga om vi inte ha någon lämplig och gärna fin och upphöjd plats i utrikesrepresentationen ledig för att underlätta sådana omflyttningar? Jag tror att detta säkerligen skulle betyda mycket i dagens situation. Efter sådana omläggningar och med gemensamma ansträngningar tror jag att vi skulle kunna komma långt och överbygga det misstroende, som är rådande inte bara här hemma utan också börjar förmärkas i utlandet.

Häruti instämde fru *Ewerlöf*, herrar *Holmström*, *Hagård*, *Sveningsson*, *Larsson* i Karlstad, *Hægglom*, *Jonsson* i Malmgrava, *Birke*, *Nolin*, *Olson* i Göteborg, *Stazäng*, *Stattin*, *Andersson* i Gisselås och *Lindmark*, fru *Boman* samt herr *Ljungqvist*.

Herr **Fast**: Herr talman! Onekligen ges det vissa tillfällen i en nations liv då medborgarna kunna äga rätt att fordra, att företrädarna för de olika politiska partierna höja sig över de partipolitiska spekulationerna och främst söka ta hänsyn till vad läget kräver och vad som sålunda för hela nationen är erforderligt. Av vad som redan framgått både under dagens debatt och i den borgerliga tidningspressen, synes det som om regeringen inte kunde påräkna något större hänsynstagande från oppositionens sida. Från första ögonblicket, när regeringens beslut om särskilda åtgärder blev bekant, har det synts som om den stora oppositionspressens huvuduppgift närmast skulle ha varit att misstänkliggöra både syftet och åtgärderna. Här har det framför allt gällt att framställa saken så att det är den felaktiga regeringspolitiken som är anledning till de svårigheter, vi nu ha att brottas med.

Och dock, herr talman, stå de av regeringen föreslagna åtgärderna i mycket nära anslutning till vad man kunde tro att vi voro överens om vid överläggningarna vid den s. k. inflationskonferensen, även om givetvis detaljerna för åstadkommandet av den minskade varuimporten icke kunde tagas upp till särskild överläggning. Varför har regeringen inte ingripit förut utan väntat tills nu? Ja, det är en av de frågor som oppositionen har ställt. Jag skulle för min del om denna anmärkning vilja säga, att jag tycker att den har mycket ringa fog för sig. Det är fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret som närmast ha att följa utvecklingen och föreslå ingripanden, när sådana befinnas erforderliga. Detta har också fullmäktigeledningen gjort och avgivit sina rekommendationer till regeringen. Men det förhåller sig ju inte så att våra valutareserver äro tömda, utan det är i verkligheten så att de äro relativt goda och fullt ut lika goda som t. ex. under 1942. Här är det fråga mera om en farlig utvecklingstendens som, om den inte brytes, kan leda fram till ett mer katastrofartat läge. Jag tror att det ur landets synpunkt vore synnerligen fördelaktigt om läget inte utmålades svartare än det är. Hela och fulla sanningen, utan överdrifter, är vad folket har rättighet att få veta.

Ett inskridande från regeringens sida på ett tidigare stadium kunde givetvis inte ske så länge som förhandlingarna vid inflationskonferensen pågingo. Och denna fann dock, ehuru den hade ingående kännedom om läget, att faran ingalunda var så stor att man behövde påskynda förhandlingsarbetet. Tvärt om föreföll det mig som om oppositionen hade gott om tid till sitt förfogande och framför allt när det gällde att få beskrivningar på utvecklingsläget, som

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
kunde medverka till att öka regeringens skuldbörda. Jag erinrar om att statsministern vid skilda tillfällen framhöll, att vi inte kunde dra ut längre med förhandlingsarbetet, ty regeringen kunde inte längre uraktlåta att vidtaga åtgärder till skydd för valutan.

Jag vet inte, herr talman, vilka förhoppningar man inom oppositionsläget hyste när man godtog inbjudan att delta i inflationskonferensen. Men jag skulle vilja fråga: trodde man på allvar att regeringen skulle springa ifrån sitt i trontalet deklarerade förslag om skärpt beskattning på de verkligt stora förmögenheterna? Trodde man vidare att regeringen kunde godta en beskrivning av utvecklingsläget som lade hela skulden till inflationsfaran på de ökade lönerna till arbetarna i den öppna marknaden? Och detta sedan riksdagen så gott som enhälligt hade beslutat att höja lönerna till statstjänarna! Ja, hyste man sådana förhoppningar om eftergifter ifrån regeringens sida, då förstår jag att man nu kan känna sig besviken. Men då synes mig felet mera vara att söka hos oppositionen än hos regeringen.

För övrigt har jag aldrig fått klart för mig, vilket ovillkorligt samband det finns mellan inflationens bekämpande och de ökade kapitalskatter, som man här så ofta talar om, inte ens om jag tar hänsyn till den rent psykologiska effekten. Om dessa ökade skatter inte drabba mer än något tiotusental personer i vårt land borde det inte avskräcka det stora folkflertalet att öka sitt sparande, eftersom deras sparande inte hotas av ökade skatter utan tvärtom understödes av staten. Förhåller det sig verkligen så att det endast är de stora kapitalägarnas sparande som för det svenska folket har något värde?

Jag förstår mycket väl, herr talman, att folk, vilkas intressen ingalunda äro hotade, kan genom hetspropaganda få den felaktiga uppfattningen att deras intressen äro hotade, även om förhållandet är det motsatta. Men i så fall kan, så vitt jag kan förstå, de ogynnsamma verkningarna icke tillskrivas skatteförslaget men väl den propaganda, vars syfte innerst har varit att skada regeringen och det socialdemokratiska partiet mera än att skydda småspararna här i landet.

I övrigt kan det nog sägas att det inte varit arbetarnas löner som verkat inflationsdrivande. De stora vinsterna ha onekligen åstadkommit en investeringsutveckling, som varit i hög grad inflationsstegrande och som skulle ha varit det i väsentligt mycket högre grad om icke restriktiva åtgärder på området vidtagits. Att så varit fallet torde framgå av att man under inflationsöverläggningarna varit fullt ense om att investeringarna borde kraftigt ytterligare begränsas. Härigenom har givetvis avsetts att få produktionen inriktad mera på att framställa förnödenhetsvaror än andra varor, varigenom spänningen mellan inkomster och varor sålunda skulle komma att minska.

Vid denna skärpta investeringskontroll bör givetvis hänsyn tagas till behovet av att öka produktionen i de s. k. frånga sektionerna och av varor för export. Det är klart att en sådan skärpt investeringskontroll måste gå ut över områden som man helst skulle velat skydda. Jag tänker därvidlag på bostadsbyggandet och på byggandet av sjukhus, skolor etc. Nu gäller det emellertid att lyckas med de åtgärder som skola vidtagas till skydd för valutan och lönerna. Det kan då inte hjälpas att man får gå hårt fram även på områden där detta känns ganska smärtsamt. Bostadsbyggandet bör dock enligt mitt förmenande bli det objekt som i sista hand blir föremål för ytterligare beskärningar. Att vid bostadsbyggandet hänsyn måste tagas till nyckelindustriernas behov av bostäder för sin arbetskraft finner jag ofrånkomligt.

Nu har man på en del håll velat göra gällande att en effektiv valutakontroll borde vara möjlig utan att den åtföljdes av ransoneringar. Ja, detta torde vara riktigt när det gäller vissa varuslag. Men i fråga om en sådan vara som till

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

exempel kaffe torde det vara obestriddigt att den ganska snart skulle ha köpts upp av alla de köpstarka konsumenterna eller av svarta börshajarna, så att ingenting skulle ha blivit kvar till de ekonomiskt svagare folkgrupperna. I detta fall är ransoneringen således tillkommen som ett skydd både för den lojala handeln och de ekonomiskt svagare folkgruppernas berättigade intressen. Om detta verkligen blir klarlagt för det svenska folket får man betydligt lättare att bära de svårigheter som äro förenade med sådana ransoneringsåtgärder. Av statsministerns förklaring framgår att det nu gäller att i första hand få importen i sin hand och vinna tid för nödiga undersökningar med härtill hörande ytterligare åtgärder. När klarhet vunnits över varulagens storlek skall en omprövning av ransonernas storlek komma att ske. En höjning då av t. ex. kafferansonen torde inte vara utesluten.

Överhuvud taget är det ju inte meningen att nu vidtagna åtgärder skola vara en dag längre än de äro påkallade. Jag tror emellertid att det är klokt att åtgärderna bli så effektiva, att en valutastabilisering icke misslyckas. Det är enligt min mening bättre att under en kortare tid dras med mera hårdhänta ingripanden än att ingripandena skola behöva sträcka sig ut över en längre tidrymd och resultatet därvid ändå kunna bli mindre tillfredsställande. Jag är ingalunda blind för de svårigheter, som ingångna handelsavtal kunna resa mot importrestriktionerna. Emellertid har jag kommit till den uppfattningen att det inom ramen för våra handelspolitiska förbindelser finnes nödigt utrymme för de importbegränsningar som nu befinnas erforderliga för vinnande av en valutabalans. Det har av regeringen givits klart besked om att vad nu förestår måste vara av temporär beskaffenhet, tillfälliga åtgärder, som icke rubba vår principiella inställning om en återgång till en friare handel än som nu tyvärr förekommer litet varstans ute i världen, där handelsinskränkningarna äro väsentligt större än hos oss även efter våra restriktioner. Denna vår allmänna inställning till den fria utrikeshandeln är väl känd ute i världen och borde kunna bidra till att kunna vinna förståelse för nu tvingande undantagsbestämmelser.

På tal om ransoneringar vill jag fästa uppmärksamheten på den agitation, som tid efter annan bedrivits i detta land mot enligt min mening nödvändiga ransoneringar, som man velat ha hävda innan varutillgången varit fullt tryggad. Den borgerliga pressen, men även en del närings- och handelsorganisationer, ha flitigt deltagit i denna agitation. Där har man älskat att framställa saken på ett sätt, som misstänkliggör regeringen. Man har förmenat, att man velat ha kvar ransoneringarna för att trakassera medborgarna och därför att man älskade att upprätthålla en tvångshushållning. Nu borde svenska folket vara väl medvetet om att regeringen, och icke minst folkhushållningsministern som väl närmast är ansvarig på denna punkt, inte vill ha band på handeln en enda dag längre än som kan anses nödvändigt, och detta icke bara i fråga om vår inrikeshandel, utan även i fråga om utrikeshandeln.

Nu är emellertid, herr talman, läget ute i världen icke normalt, och därför kan det ej heller vara normalt i vårt land. Vi kunna icke mäla oss ut ur beroendet av andra länder. Vi måste komma ihåg att man i så gott som alla länder, med undantag av Förenta staterna, har det ännu besvärligare än vi. Statsministern har omvitnat och lämnat bevis för att intet land, Förenta staterna icke undantaget, har en så stabil prisnivå som den vi kunnat upprätthålla. Det måste väl ändå tagas i betraktande, då man går att bedöma icke blott vårt läge utan också regeringspolitiken att det ute i världen är ont om nödvändighetsvaror, till vilka alla länder uppträda som köpare, medan varor som befinnas vara mera umbärliga, äro lättare tillgängliga.

Jag tycker mig förmärka, herr talman, en dubbelsidighet i de borgerligas

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
bevisföring, inte minst i deras tidningspress. Å ena sidan fördömer man alla ingripanden mot det fria näringslivet. Å andra sidan vill man att åtgärder med mycket långt gående syftning skola vidtagas, ja, man anser att sådana hade bort vidtagas väsentligt tidigare. Men man säger även att dessa långtgående åtgärder ej få vara besvärande för näringslivet, handeln eller för medborgarna i allmänhet. Jag frågar mig verkligen, herr talman, hur skall en sådan politik egentligen se ut, när den blir utformad. I varje fall skulle det vara utomordentligt intressant att få en närmare skissering av en sådan politik.

En illustration till näringslivets utmärkta sätt att, som man ofta framhåller, kunna fungera utan reglerande ingripanden får man, när man studerar varuimporten till vårt land de sista månaderna. Denna vittnar om, att man i besvärliga tider icke kan låta den enskilde eller sammanslutningar av näringsidkare eller importörer sköta om dylika ting utan samhället är tvunget att vidtaga regleringsåtgärder. Vinstintresset kan nog vara bra i vissa situationer, men planmässigheten tycks helt utebli, när bara vinstintresset blir utslagsgivande. Nu är, enligt min mening, samhällets ingripande klart motiverat och detta erkännes också av många av näringsidkarna själva, när man får tillfälle till mera privata samtal med dem och de känna sig obundna att tala mera fritt ur hjärtat.

Den nedgång i vår valutareserv som oroar oss alla synes till viss del vara beroende av att valutorna icke, åtminstone icke i rätt tid, influtit till riksbanken. Storleken av dessa valutabelopp liksom också orsakerna till att valutorna icke inflyta äro väl ännu icke fullt klarlagda. I avvaktan på dessa klarlägganden skall jag icke göra några uttalanden. Så mycket vill jag dock för egen del säga, att jag finner en snabb klarläggning av dessa förhållanden vara oundviklig. Skulle därvid framkomma belägg för illojala manipulationer får regeringen icke uraklåta att vidtaga erforderliga och effektiva åtgärder, även om detta måste ske med stöd av ny lagstiftning. Lojalitet på alla håll gent emot samhället är påkallad, icke minst av dem som göra goda förtjänster vid försäljning och befraktning av svenska varor.

Ja, herr talman, det har för mig icke varit överraskande att man i vissa borgerliga tidningar velat lägga skulden till vårt nuvarande valutaläge på det ingångna ryssavtalet. Nu är det ju så att regeringen icke — jag bortser från avtalet med Polen som har sin särskilda historia — iklätt sig någon kreditgivning utöver den som samlingsregeringen varit överens om. Jag inbegriper därvid ryssavtalet eftersom meningsskiljaktighet icke rådde om att detta avtal skulle komma till stånd. Meningsskiljaktigheten rörde ju huruvida krediten skulle uppgå till 750 miljoner kronor, som herr Ohlin förordade, eller till en miljard kronor. Jag erinrade vidare om hur den nya konstruktionen av detta avtal för över dessa krediter till en senare period, då vi säkerligen befinna oss i ett helt annat läge och kanske behöva diskutera hur vi skola få sysselsättning för den svenska arbetskraften.

Vad som vid inflationsdebatterna varit skiljande mellan å ena sidan regeringen och dess anhängare — dit räknar jag i detta sammanhang även kommunisterna — och å andra sidan den borgerliga oppositionen har ju bland annat varit frågan om beskrivningen av verkningarna av den nyligen vidtagna justeringen av lönerna för industriarbetarna. Men nu vill jag fästa uppmärksamheten på att man även på den borgerliga kanten, så vitt jag vet, varit överens med oss om att en justering av lönerna jämväl i fortsättningen kan vara ofrånkomlig för de grupper för vilka det återstår att reglera lönerna för år 1947. På ömse håll har man också givit uttryck åt behovet av löneförbättring åt jordbrukets arbetare. Man har vidare varit överens om att löneläget därefter icke borde höjas utan att produktionsökningen giver utrymme och förutsättningar därför. Det

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

var en talare nyss som sade, att det var oppositionens förtjänst, att man tillägnat sig denna uppfattning. Jag bestrider att förhållandet varit sådant. Man har sannerligen icke, om jag så får säga, behövt draga detta ur regeringen med tång. Jag avslöjar nog ingen hemlighet om jag säger, att när regeringen gjorde uttalandet, hade den försäkrat sig om att den hade en av parterna på arbetsmarknaden, nämligen LO, bakom sina uttalanden. Men, herr talman, hur skulle det ha blivit om man, när vi gått in för en lönejustering åt statstjänarna och knutit avtal med de kommunalanställda för 1947 och förhandlingarna för industriarbetarnas del dragit orimligt länge ut på tiden — jag skall icke yttra mig om orsakerna härtill — hade sagt, nu måste vi klippa av, nu måste parterna från arbetsmarknaden kallas in. Nu gäller det för regeringen att slå handen i bordet och säga: det finns ingenting över för er. Jag tror, herr talman, att något sådant hade inneburit en felbedömning av läget på arbetsmarknaden, ett överskattande av vad som varit möjligt att åstadkomma.

Jag har den bestämda uppfattningen att det bland industriarbetarna ännu finnas grupper som ha ganska låg ersättning för sitt utförda arbete, och dock tillhöra dessa de producerande krafterna i landet, de som skola vara med om att åstadkomma den produktionsökning som, därom äro vi alla överens, är det viktigaste botemedlet ur de nuvarande svårigheterna. Förresten, herr talman, vill jag säga, att jag, när det gäller löner — framför allt för vissa kategorier tillhörande de högre skikten — har en känsla av att man på den borgerliga sidan velat höja lönerna i överkant. Ja, detta får icke tas till intäkt för att jag skulle på något sätt vara motståndare till ett hyggligt löneläge för våra tjänstemannagrupper, tvärt om. Jag tänker närmast på den avvägning av lönerna, som jag anser vara ofrånkomlig, men man kan därvid icke skära bort de grupper, som finnas i de stora produktionsföretagen i landet. Förhållandet har ändå varit sådant att arbetarna, när de sett de stora vinster företagen gjort, kunnat konstatera, att det fanns tillräckligt utrymme för de ökade löner, som varit resultatet av uppgörelser vid fria förhandlingar. Jag menar, att det torde allvarligt kunna diskuteras, huruvida, med hänsyn till de vinstbelopp som funnos att tillgå, lönerns stegring varit mera inflationsbefrämjande än om vinsterna legat kvar i företagen. Det har kunnat vara olika i olika fall, det erkänner jag. Jag tror emellertid att man därvidlag ej kan avgiva ett bestämt generellt omdöme. Att det finns ett samband mellan inkomster och varor är icke något som är de borgerligas uppfinning, utan det sambandet har konstaterats av regeringen och det socialdemokratiska partiet, det framgår bland annat av ett yttrande av finansministern och det yttrandet innehåller det klaraste uttalande på denna punkt som givits. Det heter nämligen i årets finansplan, att »endast vetskapen om att därigenom levnadsstandarden icke höjes kan förhindra folk att bevilja sig hur stora inkomster som helst i penningar». Jag tror icke, herr talman, att man klarare och mera koncist kan uttrycka den saken.

Herr talman! Det är klart att det hade varit av ett betydande värde om de åtgärder som regeringen nu ansett sig tvungen att vidtaga eller kommer att vidtaga hade fått den största möjliga anslutning även från det borgerliga lägret. Nu kan det, såvitt jag förstår, icke ske. Det blir därigenom svårare att uppnå den psykologiska effekt för sparande och uppskov med varuinköp som vid enighet hade varit möjligt att uppnå. Man kommer väl att fortsätta att säga på den borgerliga sidan, att det är meningslöst att i detta land spara, därför att de största kapitalägarna icke garanteras att få sitta i orubbat bo utan nödgas till bestridande av statens utgifter nu och i framtiden, framför allt för sociala ändamål, avstå något ytterligare av sina inkomster liksom också av förmögenheten vid inträffat dödsfall. Jag vågar, herr talman, trots allt göra det uttalandet,

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

att regeringen härutinnan kan räkna med förståelse och förtroende från Sveriges arbetarklass och framför allt kan räkna med förtroende från det parti som utgör regeringens politiska underlag. Man har från regeringens sida sträckt sig så långt i tillmötesgående som det varit möjligt. Jag vill också gärna vitsorda, att man gjort det även från kommunistiskt håll. Man har därifrån sökt medverka till uppnåendet av nationell enighet och sträckt sig fullt ut så långt som representanter från socialdemokratiska partiet och från regeringen velat vara med om och ansett sig kunna vara med om.

Herr talman, vi befinna oss ingalunda i ett katastrofläge. Med vidtagna eller redan skisserade åtgärder bör man under ganska kort tid kunna uppnå ett jämviktsläge varvid nu vidtagna regleringsåtgärder kunna bringas att upphöra. De besvärligheter som därförinnan uppkomma få vi söka att bemästra utan alltför sura miner, och därvid böra vi icke förglömma att andra länders folk har det oändligt mycket svårare än vi ha eller komma att få.

Herr talman! Jag vill säga, att den flykt från pengar till sakvärden som onekligen ägt rum i vårt land i mycket hög grad stimulerats av den långt drivna propagandan mot regeringen och dess beramade kapitalskatteförslag — en propaganda, som väl i den största utsträckning bekostas av det hårt beträngda stor-kapitalet och dess företrädare i vårt land. Man skall emellertid komma ihåg, att även om man handlar vårdslöst eller ansvarslost, så kan man icke i längden undgå att bära det hela och fulla ansvar för de åtgärder, som man nu är beredd att vidtaga.

Jag är fullt övertygad om att regeringen, när den nu skall omsätta sitt program till inflationsfarans bekämpande, skall, som statsministern sade i sin förklaring, söka uppnå kontakter med näringsidkarna och deras organisationer, med handelns företrädare, inklusive Kooperativa förbundet, och med arbetsmarknadens stora sammanslutningar för att därigenom få de påkallade åtgärderna både effektivare än eljest måhända skulle bliva fallet, men också om möjligt få dem så förstådda som i nuvarande läge överhuvud taget är tänkbart. Det är väl icke alldeles uteslutet, herr talman, att det skall finnas större förståelse bland dessa sammanslutningar än enligt vad det visat sig hos de politiska partierna för en betydelsefull medverkan och samverkan till åtgärdernas vidtagande, åtgärder som icke äro självändamål utan som avse att möjliggöra import för vår försörjning och vår produktion av livsviktiga varor, åtgärder som avse att hindra ruinerande prisökningar och därmed också en försämring av reallönerna för dem, som nu ha löner i penningar eller som erhålla pension.

Herr talman! Innan jag går ned från denna plats, vill jag också säga att jag så ofta hört talas om storfinansens och den roll den spelar i det svenska samhället. Jag har hört till dem som aldrig velat överdriva verkningarna härav, men jag må bekänna, herr talman, att vad som nu hänt i vårt svenska samhälle, vittnar om de oerhörda krafter som dessa kapital i alla fall kunna utlösa, och det visar också vilken hård kamp som måste föras för omdaning av det svenska samhället, en omdaning som jag anser vara ofrånkomlig.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Pehrsson-Bramstorp: Herr talman! Då statsministern replikerade professor Ohlin uttryckte han sig om herr Ohlin så som om denne vore oppositionens ledare. Statsministern nämnde någon gång under den senaste remissdebatten, att han gjort allt för att försöka få en gemensam plattform för arbetarpartierna, d. v. s. kommunister och socialdemokrater. Det är ju icke omöjligt att han börjar närma sig det målet. Det är i vanliga fall i demokratiska sam-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

hällen på det sättet, att oppositionen själv får kora sina ledare. Den nu verkan- de oppositionen har icke satt statsministern att göra det. Det förefaller som om statsministern vore inne på en mera vulgär uppfattning om den politiska situationen.

När jag satt och hörde replikerna mellan statsministern och herr Ohlin, tedde det sig för mig i icke så ringa grad som en akademisk studentafton. Jag har den uppfattningen, att det förevarande läget är av den beskaffenhet att det icke tål att skämtas med hur mycket som helst. När i en debatt sådant framföres, som ligger helt utanför vad det egentligen gäller, så kan möjligen åtskilligt betecknas som allvar, men mycket är skämt. Detta sagt i förbigående. Jag återgår nu till oppositionen och frågan om dess ledare med anledning av ett referat i en tidning. Det är ju icke alltid tidningarna referera riktigt. Statsministern minns nog att han blivit rysligt illa refererad en gång då vi sutto och diskuterade om inflationen. Men här var det handelsministern som blivit refererad; han kom in just nu och kan bekräfta om det referat är riktigt, enligt vilket han skulle ha sagt: »Men så var det professor Ohlin och hans efter- sägare — ty nu har ju Ohlin blivit t. o. m. de svenska böndernas ledare, de svenska bönderna har kommit i storfinansens ledband etc.»

Jag menar, att statsministern är i gott sällskap med handelsministern i att kora ledare. Men jag vill försäkra statsministern och handelsministern, att op- positionen icke har korat herr Ohlin som ledare, och de svenska bönderna ha icke kastats i storfinansens ledband. Jag kan kanske återkomma senare till detta för att rent ut kunna påvisa, att — om det överhuvud taget finnes en storfinans, som har någon större betydelse — så börjar regeringspartiet och regeringen i rätt stor utsträckning gå i storfinansens ledband. Detta om detta.

Beträffande den siste ärade talaren, herr Fast, skulle jag bara vilja säga, att jag fick det intrycket av hans anförande, som kanske var lagt mera på längden än på djupet, att det egentligen innebar en anhållan om ursäkt för vad som hade hänt. Ty när statsministern tecknat läget mera på fri hand trodde jag, att regeringspartiets ledare i andra kammaren skulle teckna det så som det verkligen var. Men det försökte icke herr Fast, utan han försökte egentligen bara be om ursäkt genom att säga, att vi äro där vi äro, vi hoppas snart kunna slippa den och den ransoneringen och komma från det hela. Hela svenska folket vet var vi äro. Det är icke detta vi skola tala om; vi skola tala om varför vi kommit i det läget. Det är ju så, att det för varje företag, och det gäller också det stora företaget, det svenska folkhemmet, finns en ledare. När herr Erlander är statsminister, få vi väl säga, att han är chef för detta stora före- tag. Statsministern talade om hur stor valutabehållningen var när han började rida för rusthållet. Under den relativt korta tid hans chefskap varat hade den sjunkit ganska väsentligt. Det är ju för att behandla varför den gjort detta som debatten i dag kommit till. Det kan väl icke behövas någon debatt i dag för att vi skola tala om att vi äro där vi äro; det känner hela svenska folket.

Jag skulle vilja tillägga en sak på grund av vad handelsministern sade om böndernas anslutning till den och den personen, som han menade skulle före- träda storfinansens: de svenska böndernas inställning till samhället är att vi vilja rätta till allt som är felaktigt, om vi ha möjlighet därtill. Men det är klart, att om någon kör för långt fram mot avgrunden, är det svårt att rätta till det hela. Redan första gången, när det gjordes en propå om gemensamma överläggningar, förklarade jag, att vi vore naturligtvis beredda därtill, ty vi hade t. o. m. innan världskriget utbröt varit beredda till samverkan med det socialdemokratiska partiet för att söka leda landets öden och utveckling på det sätt som vi ansågo ändamålsenligt.

När nu statsministern säger, att de borgerliga hade sin uppfattning om löne-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

utvecklingen och att det var orsaken till att inflationsförhandlingarna avbrötos, så är det icke riktigt. Det är en felaktig bild av hur det var; det är en felaktig framställning av vad de borgerliga ville.

Vad oppositionen ville, när vi skulle skriva kommuniken, var, att vi skulle tala om för svenska folket att det var på det och det sättet, att en utveckling på det och det sättet verkade så och så. Om vi alltså hade kommit på balans förra året genom att konsumera mera än vad vi kunde producera och därvid förbrukat av kapitalet, vore det vår skyldighet att tala om att med den löneutveckling som nu uppstått det vore ännu större risk att så komme att ske 1947. Men det var där statsministern icke ville var med. Jag sade vid överläggningarna öppet ifrån, att den ekonomiska utvecklingen inom stora delar av den svenska industrien varit av den beskaffenhet, att det överhuvud taget icke var tänkbart att hålla arbetarna tillbaka, när de ville ha en viss del i de vinsten som gjorts. Detta var fullständigt naturligt. Finansministern har ju redan 1944 börjat tala om — och alla andra ha försökt att, kanske rent av alltför mycket, tävla med honom — att vi kunna höja lönerna ytterligare. Det har icke varit någon meningsskiljaktighet om detta. Men det är ändå på det sättet, att om ett större antal människor få större inkomster, blir efterfrågan på varor större. Om man vill driva en ärlig politik mot det svenska folket, kan det icke vara någon mening att säga: visst skall ni få 10—12 procent högre lön — utan man måste i riktighetens intresse tillägga: men om ni sedan få betala mer för de varor ni skall köpa, blir ert reala löneläge ingalunda förbättrat. Det var detta vi ville ha sagt. Men då säger man från regeringens sida, att om vi vore eniga allihop om att skriva på en sådan kommuniké om de löneförbättringar som blivit till, skulle det uppfattas så som om såväl socialdemokrater som kommunister och borgerliga skulle vara eniga om att dessa löneförbättringar icke varit något riktigt. Jag vill påminna om att också kommunisterna gingo med på att skriva i huvudsak på visst sätt och även gingo med på att ytterligare löneförbättringar icke kunde komma i fråga med mindre det bleve en produktionsökning. De ha väl samma mening nu, då voro vi i varje fall fullständigt eniga. Herr Hagberg deklarerade ett par gånger den uppfattningen.

Vi ville alltså icke ha fram detta för att säga, att det är en olycklig utveckling, att arbetarna fått viss inkomstförbättring. Men vi ville säga, att genom att de fått denna ökade lön blir det mänskligt att döma större efterfrågan på varor, och för att täcka tillgången på varor måste det bli större produktion av konsumtionsvaror. Då man vill upprätthålla en så stor export som överhuvud taget är möjligt för att få in valutor i tillräcklig utsträckning, blir tillgången på varor ännu mindre, och man måste då antingen importera varor eller också måste man avdela folk, i den mån så kan ordnas, för hemmaproduktion av varor i större omfattning, så att man på det sättet kan hindra prisnivån att stiga. Det har flera gånger talats om priskontrollens effektivitet. Det vet statsministern och regeringen lika väl som jag, att det går naturligtvis att genom priskontroll hålla priserna i styr inom vissa gränser; men det finnes vissa lägen, där det icke går att upprätthålla priskontrollen, utan det blir en stigande prisnivå. Men dessa varor kanske icke ingå i de artiklar som inräknas i index. Det är bara att lura människorna att säga, att index, som visar prisnivåns utveckling, icke är mera än så och så. Nu veta vi, att flertalet av de varor, som stigit ytterligare, icke finnas i dessa indexberäkningar. Då blir det en felaktig bild av verkligheten som människorna få.

Därför menar jag — och det vill jag öppet säga — att även om herr Ohlin blivit kvar i Amerika, så hade jag icke velat vara med om att skriva på annat sätt än att jag ville ha klart preciserat, att så och så ser det ut. Handels-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

ministern erinrar sig väl resonemanget i debatten i kammaren om det ryska handelsavtalet, då jag sade, att jag var anhängare av att vi skulle ha handelsförbindelser åt många olika håll, ty det kunde komma andra tider. Men samtidigt som vi skulle söka anstränga oss att exportera åt olika väderstreck och söka träffa handelsavtal i enlighet därmed, finge vi naturligtvis se till hur vi skulle avdela produktionen av vad svenska folket behövde.

Jag sade detta redan den gången — det var som ett råd till regeringen. Jag har alltid varit inställd på det sättet. Även om jag icke själv varit med i regeringen, har jag gärna velat hjälpa till att få frågorna lösta på bästa sätt, så att det hela skulle glida jämnt och icke gå på sned. Dessa råd ha herrarna i regeringen icke hört på. Därför stå vi där vi stå i närvarande stund. Jag menar, att hur önskvärd det än är att investera i industrien, investera i statliga och kommunala byggen och investera i bostadsbyggande, så kunna vi icke komma ifrån, att om investeringsapparaten blir för stor, blir det mindre möjligheter för annan produktion. Detta kommer att medföra, att den ökade köpkraft, som lönestegringen innebär, icke motsvaras av våra resurser att skapa varor. Vi ha således icke resurser att genomföra den bättre levnadsstandard åt det svenska folket, som vi alla varit eniga om.

Sedan kan man ha olika meningar om hur dessa lönestegringar verka. Man säger på regeringshåll, att åtminstone inom viss industriell produktion behöva lönehöjningar icke verka prishöjande. Jag träffade häromdagen en representant för vad man på regeringshåll brukar kalla storfinsansen. Han sade på följande sätt: dessa lönehöjningar spela ingen roll för oss, ty vi exportera i huvudsak: landets förseende med varor få andra sköta om. Det ha vi icke något att göra med. Den som är chef för ett företag säljer givetvis till den som han vet betalar bäst.

Jag vill till och med varna för att nu ställa till med en apparat, som skall reglera vare sig import eller utförsel i alltför hög grad, ty då minska vi antalet människor som arbeta i produktiv verksamhet. Det blir nya ämbetsverk, och det är jag rädd för. När man börjar med att reglera och ransonera i större utsträckning, då äro vi inne på farliga vägar.

Det har tidigare frågats om detta. Det kan hända, att statsministern har möjlighet att svara, huruvida min framställning är den riktiga. Jag tror att statsministern icke skall kunna jäva vad jag sagt. Jag inser fuller väl, att den löneutveckling som kommit var nödvändig med hänsyn till den prispolitik som förts. Jag har ju redan 1942 menat, att vi kunde gripa in på ett effektivare sätt gentemot prisutvecklingen, därest vi icke ville ha dessa höjda priser inom vissa områden för att kunna höja lönerna. Vill man ha det skall man tala om det, och då får svenska folket veta det. Om man exempelvis före valen talat om det, hade svenska folket kunnat rätta sig därefter. Men är det nu så, att man kan effektuera lönehöjningar genom exportpriser och sedan Sveriges folk skall förses med konsumtionsvaror genom import, uppstå vissa problem. Ty det har konstaterats i utrikesutskottet genom olika sakkunniga, att de industrivaror, som importeras, ligga — såsom även statsministern i dag framhållit ett par gånger — högre i pris än i landet producerade. Det innebär att svenska folket får betala högre priser än som svarar mot de priser som fastställts. Detta betyder egentligen, att man visserligen får köpa en hel del av dessa varor, ty priserna komma naturligtvis att i viss utsträckning kunna kontrolleras från priskontrollens sida, men samtidigt får man vara beredd på att en annan import kanske uteblir, som med hänsyn till försörjningen skulle vara önskvärd, därför att man icke tillåter de högre priserna.

Jag sade redan när det gällde det ryska handelsavtalet, att vi måste gå in för en ytterligare beskärning av investeringarna. Vi investerade förra året, om

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

jag icke missminner mig, i anläggningar och byggnader omkring 2,5 miljarder kronor. Regeringen har i den budget som nu föreligger pressat ned investeringssumman till 2,2 miljarder. Jag har den uppfattningen, att om i byggnadsverksamheten sysselsätts 150 000 byggnadsarbetare, så är det för många. Detta stora antal beror på de höga löner dessa arbetare ha i förhållande till andra. Denna stora sysselsättning bidrager väsentligt till avfolkning av en del annan produktion. Man borde ytterligare skära ned byggnadsverksamheten. Även om folk icke skulle lämna densamma, så skulle åtminstone icke nytt folk dragas dit. Omkring 10 000 nya byggnadsarbetare tillkommo nämligen under 1946. Vidare äro 100 000 sysselsatta i materialtillverkning för byggnadsverksamheten. Om man kunde få en nedskärning vore det lyckligt. Hur önskvärt det än är med bostadsbyggande och annat byggande, är det under en besvärlig ekonomisk utveckling ännu mera önskvärt att söka få en produktion, som kan tillfredsställa den efterfrågan på konsumtionsvaror av olika slag som blir en följd av de förbättrade inkomster som det svenska folket har kunnat skaffa sig.

Ett ytterligare bevis för att på de borgerliga partiernas sida den uppfattningen icke rädde, att löneutvecklingen vore olycklig, är att vi sade: vi äro naturligtvis beredda att låta även de förhandlingar, som nu pågå, slutföras; intet ingripande skall eller bör göras; utvecklingen skall få ha sin naturliga gång. Men vi måste tala om, att det blir på det och det sättet, så måste vi göra så och så!

Man ville icke tala om hur det var. Men nu stå vi där. Nu får folket reda på att valutan minskats. Det beror naturligtvis bland annat på att vi importerat och konsumerat alltför mycket varor, som kunna sägas vara rent umbärliga. Om vi hade minskat denna konsumtion, hade vi icke varit i den situation som vi för närvarande äro i. Det är självfallet.

Alla veta vi, att det parti jag representerar under olika situationer klart ådagalagt, att det icke är den eller den gruppens intressen som det gäller, utan mitt parti företräder här alla de olika medborgargrupperna inom landet. Därför får man, när det gäller att fatta ståndpunkt i den ena eller andra riktningen, göra detta efter vad man anser vara lyckligast för svenska folket i dess helhet. Om regeringen vill ha andras medverkan för att få ett enigt utprästande och ett gott samarbete, då måste den naturligtvis taga hänsyn även till de synpunkter, som komma från de utanför regeringen stående partierna.

Jag skulle vilja fråga statsministern: hur skulle det överhuvud taget gått i samlingsregeringen, om ej sådana jämkningar av olika synpunkter skulle ha varit möjliga? Men man kunde icke jämkä, inte ens då det gällde att tala om för folket, att löneläget är på det och det sättet och varuläget är sådant det är, av den och den anledningen. Regeringen bär, såvitt jag förstår, icke ensam skulden för det hela. Men regeringen bär naturligtvis skulden i den mån den uppmuntrat till den lönerörelse, som lett till dessa resultat. I övrigt kan man icke säga, att regeringen bär ansvaret. Då är det onödigt och oriktigt att framställa saken på det sättet, att oppositionspartierna — utan gemensam ledare — genom resonemang i tidningspressen och genom det ena och det andra bidragit till ett aktualiserande av den begynnande eller — låt mig säga — i stark utveckling varande inflationen. Jag vill säga, att vi på vårt håll icke bidragit till detta resonemang. Vi ha medverkat till att söka i så stor utsträckning som möjligt få regeringen att inse, att vi framfört förnuftiga synpunkter om vad som borde göras. Regeringen har icke velat höra på vad vi sagt. Då kunna vi icke hjälpa, att det är omöjligt att komma överens. Hade regeringen velat göra det, är jag säker på att regeringen i dagens läge skulle haft mycket

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

mindre bekymmer. Ty jag förstår ju, att det ej är angenämt att behöva vidtaga sådana extraordinära åtgärder som man nu nödgas gripa till.

Här ha också skatterna förts på tal, och även vid överläggningarna diskuterade vi dem. Anledningen därtill var att man ville försöka åstadkomma ett sparande av en del av inkomsterna genom en samverkan mellan olika organ i syfte att minska köpkraften. Man ville till och med vidtaga sådana åtgärder, som kunde uppmuntra till sparande i stället för investering av kapital i exempelvis villabyggnader eller egnahem. Därvidlag tänkte man sig att staten några år framåt med vissa premier uppmuntrade intresset för sparande. Det var som sagt i det sammanhanget vi kommo in på skattefrågan, och det framstod som en självklar sak att det för stora grupper av svenska folket härvidlag är fråga om psykologiska faktorer. Vi funno dessa vara av den betydelsen, att man borde skjuta på frågan, tills alla samverkande åtgärder kunde sättas in för att få människorna att spara litet pengar för kommande tider.

Detta var, herr talman, några av de synpunkter, som framfördes under överläggningarna och som jag ansett borde klarläggas här. Statsministern har nämligen på ett sätt, vilket jag icke vill beteckna som utomordentligt, men väl som skickligt, försökt måla ut läget så, som om vi vore emot lönereglerna. Sanningen är emellertid den, att vi bara ville förklara för folket, att den och den åtgärden kommer att medföra den och den utvecklingen; det var ingenting annat det gällde.

Vidare finns det ju andra faktorer, som bidragit till att valutan i så stor omfattning som visat sig vara fallet försvunnit ur landet. Det problemet har berörts i en tidigare debatt här i riksdagen, nämligen den gången regeringen dekreterade, att vissa exportvaror skulle säljas till lägre priser än som faktiskt kunde erhållas på världsmarknaden. Jag vill i det avscendet framhålla, att vi på konferensen voro fullkomligt ense därom, att en sådan galenskap icke fick upprepas. Om vi tänkt oss, att vi skulle bli belönade av dem, som fått köpa våra varor till underpris, genom att de givit oss motsvarande favör av deras varor, blevo vi lurade. I vår grönaste ungdom hade vi möjligen den föreställningen, att man skulle göra någon en tjänst, för att man en gång i framtiden skulle få en motsvarande favör av den man hulpit; det blev man emellertid som regel lurad på. Så också här. Regeringen har själv sagt, att trots att vi sålde till billigare pris än vi i själva verket kunde få, ha vi icke kunnat importera varor till motsvarande lägre priser. Om vi tagit hem den fulla valuta, som vi kunnat få, hade vi nu kunnat hämta hem varor i så mycket större mängd. Under kriget sålde vi billigare än vi behövt göra, men då försäkrade vi oss om att få för folkhushållet nödvändiga varor utifrån till motsvarande lägre pris. Om vi under föregående år för den export, som det härvidlag är fråga om, hade tagit ut vad vi kunnat få, hade vi, så vitt jag kan förstå, fått ett så stort tillskott av valuta att en kafferansonering icke varit behövlig. Det är klart att kafferansoneringen i och för sig är en liten fråga, men det gäller dock här en för många människor i vårt land mycket viktig konsumtionsvara. Jag tänker då exempelvis på skogshuggare och en hel del andra människor, som leva på matsäck och ha sin termosflaska med kaffe med till arbetet. För dem är det betydligt viktigare att de få kaffe i någorlunda tillräcklig omfattning än att de få apelsiner och sådant. Kaffeimporten förra året uppgick till ett så stort värde som 78 miljoner kronor. Minskades den med 30 procent, skulle det betyda en besparing på 20 miljoner kronor. Hade vi emellertid tagit hem de 100 miljoner kronor, som vi kunnat få mer för våra exportvaror och som avnämarna ville betala, skulle vi haft möjlighet att importera samma årliga kvantitet kaffe som under 1946 för de närmaste fem åren. Därigenom skulle vi ha

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

varit väl tillgodosedda med en dryck, som kan vara så bra att ha inte minst för dem, som måste leva på matsäck, ofta ute i det fria. Jag skulle tro att det var med ganska stor saknad exempelvis skogsarbetarna fingo erfarat, att de nu icke kunna få kaffe utan att ta till surrogat för att dryga ut ransonen. En fruktimport, som kostat 160 miljoner kronor, kan naturligtvis däremot skäras ned.

Jag vet nu för min del icke vad det kan bli för följd av att man på detta sätt vidtar åtgärder på handelsområdet. Det kan tänkas att det kan verka så att vi komma att bestraffas genom att vi från dessa länder icke få köpa sådana varor, som vi verkligen behöva för att hålla vår stora produktionsapparat i gång. Blir det senare fallet, ja, då komma vi i ett än mera försämrat försörjningsläge. Även om regeringen icke lyssnat till mina råd, kan jag dock icke önska, att vi skola komma dithän att besvärigheterna för vår import ytterligare öka och det med den ytterligare konsekvensen, att också produktionsapparatens måste reduceras. Det skulle ju då icke vara stor nytta med efterkrigsprogrammet: det hela bleve bara svårare än det i själva verket behöver vara, det hela kostar bara pengar, och produktionen blir icke räntabel.

Herr talman! Jag skall icke vidare förlänga debatten. Jag har försökt måla situationen precis sådan den är och precis så som den borgerliga oppositionen uppfattar densamma och förklara att vi alltså icke hade utgångspunkter, som statsministern velat utmåla. Herr Fast försökte så gott han kunde följa statsministern. Självtillhörde jag dem, som under kriget ansågo, att när detta var slut de väntade framtida besvärigheterna kunde bli av sådan storleksordning, att det enda rätta vore att partierna enades så pass att samlingsregerandet kunde fortsätta. Den förutvarande statsministern, Per Albin Hansson, som nu är borta, hyste samma mening, ända tills han icke kunde hålla tillbaka dem som ville reformera och driva upp statsverksamheten. Nu har verksamheten drivits upp på sådant sätt, att man icke har något att driva den med. Min förhoppning är emellertid, att vi skola lyckas komma igenom bränningarna. Jag kan, som den anhängare jag varit av samlingsregeringstanken, icke sluta mitt anförande utan att säga till statsministern, att jag tror att, om han i närvarande stund ordnar en folkomröstning om ja eller nej på ett sådant förslag, en stor del av svenska folket skall visa sig ha samma mening som jag.

Hans excellens herr statsministern **Erlander:** Herr talman! Jag skall gärna säga några ord med anledning av vad herr Pehrsson-Bramstorp nyss anförde. Jag vill först göra ett erkännande. Som kammarens ledamöter nog ha funnit, utgör hela uppläggningsen av hans anförande liksom också själva tonen däri en dementi på den av mig framkastade arbetshypotesen, att herr Ohlin numera står som ledare för den samlade borgerliga oppositionen. Jag noterar med tillfredsställelse denna dementi, och jag hoppas, att herr Pehrsson-Bramstorp också med tillfredsställelse noterar att jag märkt skillnaden.

Men jag skall, herr talman, göra ett erkännande till. Det har här talats så mycket om vad som förekom vid partiledarkonferensen. Herr Pehrsson-Bramstorp säger, att det var icke på uppfattningen om lönerna som partiledarkonferensen sprack. Jo, det förhöll sig så — och här talar jag om denna sak lika öppet som alla som tillåtit sig tala om vad som därvidlag förekom. Vid det sammanträde, där konferensförhandlingarna brötos, presterade herr Ohlin en skrivning i lönefrågan, som av mig betecknades som oacceptabel. Skrivningen var nämligen sådan, att var och en måste få den uppfattningen, att om regeringen skrev under så innebar det ett beklagande av den politik, som hade förts i fråga om lönerna. Beträffande denna sak hade herr Pehrsson-Bramstorp ett inlägg, som var präglad av samma vilja till samarbete som dagens. Däri förklarade han, att enligt hans mening de gjorda lönejusteringarna icke voro orim-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

liga. Jag tror till och med att han begagnade ordet skäligen eller att han använde uttrycket att de lågo inom marginalerna. Det är möjligt att jag missminner mig beträffande ordvalet, men detta var andemeningen i hans anförande. Jag tillät mig tolka herr Pehrsson-Bramstorps yttrande så att han förklarade lönehöjningarna riktiga och lyckliga för samhället. Jag tog till orda omedelbart efter herr Pehrsson-Bramstorps yttrande och förklarade då först, att om jag alltid hade herr Pehrsson-Bramstorp som uttolkare av vad herr Ohlin menar med vad han skriver ,skulle jag icke vara orolig för de Ohlinska skrivningarna. Jag konstaterade vidare, att om jag kunde få med i skrivningen vad herr Pehrsson-Bramstorp sagt, att de lönejusteringar som gjorts lågo inom marginalerna eller att de i stort sett voro skäligen och gagneligen för samhället, så kunde jag acceptera den Ohlinska skrivningen. Jag kan icke förstå annat än att detta var ett stort tillmötesgående. Jag ställde mig i lönepunkten praktiskt taget på herr Pehrsson-Bramstorps linje, den som han i dag företräder. Jag fick inte svar på denna invit, och det tog jag som uttryck för att man icke ville skriva ut, att den förda lönepolitiken icke i och för sig innebar några större risker för samhället.

Men jag skulle kunna fortsätta litet till. Om den uppfattning, som herr Pehrsson-Bramstorp fört fram här i dag, och den uppfattning, som han framförde vid konferensen, äro riktiga, kan det ju inte vara riktigt, när herrar Ohlin och Domö säga, att om vi hade inkallat en rundabordskonferens, skulle utvecklingen ha tagit en annan vändning. Ty då skulle det ju vara bra som skett; det hade skett utan rundabordskonferens men på ett sätt som icke föranlett någon nämnvärd erinran. Det är en stor skillnad i uppfattning på den borgerliga sidan; det noterar jag med tillfredsställelse. Herr Pehrsson-Bramstorp säger att vi inom regeringen icke lyssna till vad han säger. Jag tror att han misstar sig; vi lyssna nog.

Herr **Pehrsson-Bramstorp** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Men, ers excellens, det förhöll sig dock på det sättet, att i det förslag till skrivning, som professor Ohlin framlade och som vi enades om, sades det, att löneförskjutningarna i många fall skett inom marginalerna. I kommunikén från de borgerliga partierna står detta uttryckligen.

Medan jag har ordet vill jag också framhålla, att herr Ohlin själv sagt, att det var ett förslag av honom, och att jag tycker, att det är riktigt att säga vilka konsekvenserna blivit av det hela. Vi kunna ju diskutera själva skrivsättet, men det var det statsministern icke ville. Statsministern måste förstå, att om han vill ha oppositionen med sig måste han ta hänsyn till densamma; något annat är icke tänkbart. Mera eftergiven än så tror jag icke att den blir, åtminstone icke jag.

Vidare sade statsministern, att jag uttryckt saken så att det var gagneligt för samhället med lönejusteringarna. Ja, precis, under förutsättning nämligen att statsministern — och regeringen — fullföljer det hela så att vi kunna få mera av konsumtionsvaror än vi nu ha. I det avseendet anser jag att, hur önskvärdt det än är med byggnadsverksamheten, vi dock böra sysselsätta ännu mer människor med produktionen av konsumtionsvaror. Jag vet icke varför regeringen icke vill den saken. Ty gjorde man det skulle man ha större utsikt att kunna hålla prisnivån. Men regeringen menar att priskontrollnämnden och andra institutioner möjligen kunna bli överflödiga. Jag tycker för min del, att det skulle vara skönt för svenska folket att kunna slippa både industrikommissionen och andra dylika institutioner och att vi därför borde hjälpas åt att försöka klara av det hela på något sätt. Det har i det avseendet talats här också om en rundabordskonferens. Ja, det är möjligt att en rundabordskonferens hade kunnat

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
leda till att köpkraften icke ökat så mycket som den gjort. Oavsett hur därmed må förhålla sig, tror jag icke att vi på den punkten kunna konstatera någon skillnad inom oppositionen.

Herr **Ohlin**, som likaledes på begäran erhöll ordet för kort gemmäle, yttrade: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att instämma med herr Pehrsson-Bramstorp i hans tillbakavisande av hans excellens statsministerns försök till frihandsteckning.

Hans excellens statsministern säger, att jag presenterat en skrivning, som var oacceptabel för regeringen och fick stå för min räkning, men att herr Pehrsson-Bramstorp intog en annan ståndpunkt. Hans excellens statsministern vet ju emellertid, att den förklaring, som publicerades efter konferensen mellan ledarna från de tre oppositionspartierna — ännu så länge räkna vi icke kommunnisterna dit — i allt väsentligt var identisk med den skrivning, som jag efter kontakt med de andra partiledarna lämnade fram vid detta sammanträde. Jag har sålunda anledning att instämma med herrar Skoglund och Pehrsson-Bramstorp i deras som jag tror överflödiga tillbakavisande av påståendena om den betydelse mitt återvändande från Amerika skulle haft på dessa förhandlingar. Det har rätt en sådan enighet mellan oppositionspartierna, att det icke spelat någon nämnvärd roll, vem som fört deras talan.

Jag vill begagna tillfället fråga hans excellens statsministern: vad var det för fel i denna av oppositionspartierna publicerade förklaring? Vidare vill jag erinra om den fråga jag ställde till hans excellens statsministern i mitt första anförande, nämligen denna: vad anser regeringen vara anledning till att vi i Sverige ha kommit i detta läge, som regeringen själv karakteriserar så, att efterfrågan är alltför stor i förhållande till varutillgången? Innan hans excellens statsministern har svarat på den frågan, kan han omöjligen begära preciserade svar från oppositionen. Mig förefaller det tvärtom som om vi — efter att ha publicerat en skildring av vår ståndpunkt och när regeringen icke vill göra detsamma — hade rätt att be hans excellens statsministern muntligen under dagens debatt ge en sådan framställning.

Härpå anförde:

Herr **Bage**: Herr talman! Otivelaktigt vore det mycket intressant att få ett svar på den frågan.

Tidigare har det här i dag förekommit en liten replikväxling om förhållandet mellan nu och då, alltså om hur det ser ut för närvarande, det läge vi nu kommit i, och det läge som rådde, när den nuvarande regeringen trädde till. Det kan nog icke nekas att det finns anledning till att göra sådana reflexioner. När den nuvarande regeringen trädde till, var Sverige ekonomiskt starkt och hade ute i världen allmänt anseende såsom en av hörnstenarna vid uppbyggnaden av den nya världshandel, som alla då hoppades på. Landet hade en så stor valutareserv att man nästan var bekymrad, medan det nu i verkligheten är så som våra vänner danskarna skriva, nämligen att »glansen nu har gått av Sancte Gertrud». Ja, vi ha till och med kommit därhän att vi här i landet måst tillgripa åtgärder, som påminna om vad det ockuperade Danmark fått tåla.

Detta har skett på den relativt korta tid, under vilken vår nuvarande regering lett vår politik och utvecklat sin s. k. statskonst. Jag hoppas ingen tror att jag anser, att alla våra nuvarande svårigheter bero på regeringen — så får man givetvis inte uppfatta saken — men de bero otivelaktigt i stor utsträckning på regeringens sätt att uppfatta och möta dessa svårigheter. En väsentligt bidragande orsak till den nuvarande situationen är sålunda att regeringen i

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

det längsta förnekat de faktiska förhållandena och överhuvud taget inte velat ta itu med problemen på ett planmässigt sätt, allt detta varemot vi under en längre tid riktat vår kritik. Varför har inte regeringen lagt fram ett samlat och enhetligt program rörande sin ekonomiska politik och speciellt rörande inflationsbekämpandet? En glädje i allt detta elände är nu att regeringen, och förmodligen också i rätt stor utsträckning svenska folket, kommit fram till insikt om och erkänt det allvarliga i situationen. Detta har den hittills inte velat göra, utan den har vid alla de tillfällen, då vi försökt framlägga våra åsikter om utvecklingen och den grundläggande svårigheten, förnekat vår uppfattning och att situationen skulle vara allvarlig. När vi tidigare gjort sådana framställningar av läget, ha dessa betecknats som något nästan otillbörligt. Nu är emellertid så inte längre fallet; nu har man äntligen accepterat vår uppfattning. Särskilt statsministern tycks ha haft en ganska sen omvändelse att döma av hans uttalanden. Det tycks ha varit förändringen i vår valutareserv som till sist öppnat ögonen på honom och detta först på allra senaste tiden, ehuru det inte varit någon svårighet att genom riksbanksrapporterna följa utvecklingen månad för månad under hösten. Han påstår emellertid alltjämt, att regeringens politik lyckats, då vi skulle befinna oss i en god situation i förhållande till andra länder. Han stöder detta påstående bl. a. på en jämförelse mellan prisstatistik i olika länder. Jag tycker detta hör till de djärvaste företag man kan ta sig till, ty prisstatistiken och indextrollerierna äro ju som alla veta en ytterst bräcklig grund redan när det gäller det egna landet, och det är uppenbart ännu orimligare att på detta sätt jämföra prislägena i *olika* länder. Regeringens eget konjunkturinstitut har ju också noterat, hur prisutvecklingen marscherat fram här i landet, och vi borde därför kunna vara ense i denna sak.

Om de nya insiktarna, som sålunda förvärvats litet plötsligt på sina håll, skola kunna bli till någon nytta, måste man emellertid böja sig för fakta och erkänna misstag som blivit begångna. Jag tror inte det kan vara någon som helst glädje eller nytta med att bedriva en sådan barnslig — man har tidigare i debatten sagt studentikos — polemik med undanflykter, undanskyllanden och stickord som statsministern gjort. Det är ju speciellt orimligt att skylla på dem, som kritiserat, och tala om kritikens s. k. psykologiska verkningar. Psykologi, mina herrar, är någonting för sig, men liksom det fordras en viss sorts buljong för att bakterier skola trivas, måste det finnas fakta för att psykologiska stämningar skola kunna bestå och ha någon betydelse, ty om de inte stöda sig på fakta, gå de snart över.

Vad ligger egentligen bakom talet om att man bör hålla inne med kritiken när det gäller så allvarliga frågor som den föreliggande? Om vi anse, att regeringen inte har ögonen öppna för vad som är det mest allvarliga och viktiga här i landet, skulle vi då säga: nej, det skola vi inte tala om; det kunde hända att folket blir oroligt? Det vore ytterligt bekvämt för regeringen om oppositionen intog en sådan ståndpunkt, men att införa den sortens mörkläggning, mina herrar, vore väl den sämsta tjänst vi skulle kunna göra vårt land. Det är orimligt att skylla svårigheterna i det nuvarande läget på kritiken — de ha uppkommit på grund av faktiska och påtagliga förhållanden. Det saknas otvivelaktigt sammanhang i regeringens politik och ett genomtänkt program, och det är detta vi ha kritiserat. Verkningarna av dessa brister visa sig nu. Regeringen har gjort enstaka isolerade ingripanden än här än där utan överblick och utan sammanhang, men i övrigt har den låtit det hela gå, som jag hade tillfälle försöka påpeka för kammaren redan för någon tid sedan. Vi se nu resultatet av denna politik. Jag skall inte repetera allt detta, det tjänar ingenting till — jag hade ju tillfälle göra det förut — men det förefaller mig

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
fullkomligt uppenbart, att regeringens politik varit och är så full av motsägelser och förvirring, att man inte kan ha förtroende för den.

Det har sagts, att den importreglering, som nu införts och som kanske varit nödvändig, bara är en kort parentes i vårt ekonomiska liv. Herr Fast försäkrade på det mest emfatiska sätt, att vi snart skulle vara av med importregleringen och att vi skulle återvända till friare förhållanden när vi fått balans i utrikeshandeln. Jag undrar emellertid, hur det ligger till med den saken. Man får komma ihåg, att importregleringen inte avhjälper den brist inom samhällsbalansen, varom det här talats så mycket och som vi ju alla anse konstaterad. Importregleringen var kanske nödvändig för betalningsbalansen, men den avhjälper sannnerligen inte det överskott på köpkraft i förhållande till de varor, som kunna produceras och utbjudas. Tvärtom innebär ju, som jag tidigare utvecklat, en importreglering att vi få *mindre* varor att köpa, och om ingenting kan göras åt köpkraftsöverskottet, blir följden ett ökat tryck på samhällshushållningen och priserna i stället för ett minskat. Det nuvarande läget i fråga om betalningsbalansen har uppstått inte minst och kanske väsentligen på grund av denna brist på balans mellan köpkraft och varutillgång. Det är detta som orsakat den stora utvidgningen av importen både av konsumtionsvaror, som inte framställas inom landet, och av materiel, som behövs för en ökad kapitalvaruproduktion. Så länge denna diskrepans mellan köpkraft och varutillgång består, så länge består också den orsak till att vi inte ansett oss kunna låta importen vara fri, som gjort det nödvändigt att införa denna importreglering. Om vi även i framtiden komma att befinna oss i samma situation som nu — och det komma vi att göra om det inte göres något åt saken — blir detta ingen parentes, det blir då inte bara en kortare tid vi få dras med reglering både på detta och på andra områden. Om vi nämligen släppa lös importen innan vi fått balans mellan köpkraft och varor, komma vi att befinna oss i samma läge som nu: betalningsbalansen blir i så hög grad ogynnsam för oss, att vi bli av med alla reserver. Jag tror därför, att vi, så länge den nuvarande politiken fortfar, inte kunna bli av med importregleringen, och jag tror, som jag många gånger haft tillfälle att utveckla här i kammaren, att varje reglering och ingripande av liknande slag kommer att dra med sig nya regleringar och att systemet sålunda griper omkring sig.

Frågan är därför alltså, även om regeringen skjutit den ifrån sig, vad man skall göra för att komma åt den spänning mellan köpkraft och varutillgång, som har uppstått väsentligen på grund av den huvudlösa finans- och inkomstpolitiken och därmed sammanhängande för stora investeringar och annat som vi känna till.

I samband härmed skulle jag vilja framföra en synpunkt på lönefrågan, som börjar bli rätt uttraggad. Jag har många gånger från denna plats sagt, inte att staten skulle reglera lönerna, ty jag begriper, att detta skulle vara på tok utom kanske i ett katastrofläge, utan att särskilt finansministern, men även andra i liknande ställning som han, skulle hjälpt till att försöka, inte att undertrycka sådana lönehöjningar, som äro absolut ofrånkomliga, därför att de gälla arbetargrupper, som leva på alltför mycket lägre plan än de andra, utan att de bort försöka modifiera och moderera lönepolitiken och se till att lönehöjningarna inte gå för fort i förhållande till vår produktivitet och våra tillgångar. Jag har då fått samma svar som statsministern givit här i dag och som något intrigerat mig, nämligen att lönehöjningarna inte ha någon betydelse för prisutvecklingen så länge de kunna ske på företagsvinsternas bekostnad, och detta skulle vara fallet då företagen såsom för närvarande uppvisa stora vinster. Jag förstår mig inte på det resonemanget. Det är ju uppenbart, att löneökningarna i realiteten icke ha skett på företagsvinsternas bekost-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

nad, ty vinsterna ha ju fortsatt precis som förut, förmodligen beroende på att priskontrollen icke varit effektiv eller på andra omständigheter som jag inte känner till. Det är ju tvärtom ett faktum, att löneutvecklingen och vinstutvecklingen ha gått *parallellt* med varandra. Båda äro beroende på den ruljans som satts i gång och som bland annat orsakat ökade investeringar, ökade vinstutsikter och ökade möjligheter att ta ut ökade löner. Att lönehöjningarna inte skulle ha någon betydelse, därför att de, som det sagts, ligga inom marginalen för bolagsvinsterna, tycker jag därför är ett ganska besynnerligt tal. Även om så vore fallet, vad skulle då inträffa? För närvarande höjas ju inte utdelningarna annat än i enstaka undantagsfall, beroende bl. a. på utdelningsbegränsningen. Kunde man åstadkomma lönestegringar på vinsternas bekostnad, betyder detta därför en minskning i företagssparandet, vilket vore mycket betänkligt ur köpkraftsutvecklingens synpunkt. Då säger man: men om bolagens reserver på detta sätt minskats, så skulle därmed ha inträffat en minskning i bolagens förmåga att investera, vilket skulle ha verkat inflationshämmande. Icke heller detta argument håller streck, ty så länge bolagen kunna visa vinster och det är lysande konjunkturer, få de kredit, och en ökad upplåning från deras sida hade blivit det enda resultatet av minskningen i reserverna. Jag har tagit mig friheten att tala om detta emedan jag tycker att det resonemang, som förts i denna fråga, är alldeles galet. Hastigheten i inkomstutvecklingen har otvivelaktigt en mycket stor betydelse för den inflationistiska utvecklingen.

Dessa inkomsthöjningar ha en gång skett, och det högste löneläget kommer att fortsätta med sina verkningar. Vi ha därjämte efterverkningarna från den tid, då vi hade en obalanserad budget, i form av en mängd likvida medel i samhället. Vad skola vi då göra åt saken? Det finns väl ingen annan möjlighet än att på något sätt söka suga upp detta överskott på köpkraft. Detta kan ske genom statens och kommunernas skattepolitik, och det kan också ske genom kreditväsendet. Vi veta ju alla, hur skattepolitiken har skötts, skötes och kommer att skötas här i landet. Den har sannerligen inte kunnat suga upp några pengar, utan den hjälper tvärtom på sitt sätt till att öka penningöverflödet, och den kommer att göra det även i framtiden, om den föreslagna skattereformen blir genomförd, liksom denna givetvis inte kommer att påverka produktiviteten på något fördelaktigt sätt. Vi borde väl nu ha kommit så långt att vi förstå, att det inte går att öka utgifterna som vi göra bland annat här i riksdagen och i de olika skattebeviljande myndigheterna i landet. Det har utbildats en verklig slöserianda på olika håll, miljonerna rulla, och man beviljar stora anslag utan någon allvarlig prövning, bara det rör sig om tillräckligt stora belopp. Erfarenheterna säga oss väl ändå, att när man lever över sina tillgångar, måste det värka ut någonstans. Nu har det värkt ut i fråga om valuta-reserven, och fortsättning följer. När vi nu kommit ifrån den underbalanserade budgeten, beror detta, som finansministern utvecklat saken, helt och hållet på inflationsverkningarna, och allt eftersom de fiktiva inkomsterna ökas på grund av inflationen, ökas utgifterna undan för undan i stark fart. Jag tror inte en sådan finanspolitik hjälper till att åstadkomma den balans i samhällshushållningen, som vi behöva.

Såsom tidigare sagts är inte vårt läge förtvivlat för närvarande, men om vi måste ta till sådana här regleringar och liknande äventyr som vi göra nu, när vi ha ganska goda produktionsmöjligheter, hur skall det då bli längre fram? Hur skola vi kunna komma från sådana regleringar, då vi inte ha samma produktionsmöjligheter som nu? Om vårt läge nu är ganska hyggligt och våra ekonomiska förutsättningar för närvarande icke äro alltför dåliga, som här har sagts, hur ha då dessa regleringar blivit nödvändiga? Jo, på grund av den förda politiken. Det har förts en sådan politik, att vi, trots våra för närva-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

rande gynnsamma förhållanden, räkat in i detta läge, som tvingat fram importreglering, investeringskontroll, skärpt priskontroll o. s. v. Så länge den nuvarande politiken fortsätter, så länge blir läget i detta avseende oförändrat. På en del håll tycker man kanske det är bra att få ökad statskontroll, men vi måste komma ihåg, även de som ha denna uppfattning, som jag ju inte har, att man inte kan öka kontrollen i vilken omfattning som helst. Detta förbjuder sig ju redan av den anledningen, att vi ha varken kvantitativt eller kvalitativt tillräckliga administrativa krafter för att upprätthålla en kontroll sådan som den nuvarande. Hur skall det gå, om var och varannan människa skall kontrollera andra människor och se till att allt går i den riktning som de bestämmande önska? Redan den utvidgning av kontrollen, som nu föreligger, tror jag kommer att bli ett mycket stort och mycket svårt rent administrativt problem, som sannolikt kommer att visa, att systemet icke kommer att hålla. Det har talats mycket om svarta börsen och sådant. Jag tror visst att det är möjligt att den kommer att utveckla sig i en helt annan skala än tidigare, inte minst därför att folk inte längre har den känsla, som man hade under kriget, att man ville hjälpa till och vara med om att göra det så bra som möjligt. I näringsliv och handel och litet varstades har man blivit trött på detta system, och det kan tänkas att man där — även om man är fullt lojal — inte hjälper till med själva administrationen såsom man förut gjorde, något som i hög grad var en förutsättning för regleringssystemets något så när lyckosamma genomförande.

En sak, som jag gärna skulle vilja säga ett par ord om innan jag slutar, är att det finns naturligtvis, som jag nyss sade, ännu en väg, och den vägen har man också i kommunikén pekat på, nämligen att genom kreditinskränkningar försöka att suga upp köpkraften. Jag är för min del mycket glad över att man nu tycks ha kommit underfund med den vägen. Jag tror att det är en av de få möjliga vägar som finnas. En sådan kreditinskränkning måste otvivelaktigt medföra en höjning av räntefoten. Det kan man inte komma ifrån. Man måste som jag tidigare framhållit ta räntan till hjälp. Överhuvud taget får jag säga, att det är rätt besynnerligt vilken ringa roll som riksbankens skötsel har spelat i diskussionen under den gångna tiden. Förr i världen var det riksbanksledningen som var i centrum för diskussionen. Det var den som fick bära kritiken, det var den som tog ansvaret för den rent monetära sidan av saken, och riksdagen hade då den uppfattningen, att banken var riksdagens speciella klenod, som man framför allt ville se till att den hade en självständig ställning gentemot regering och byråkrati. Varför? Jo, för att dess uppgift var att bära ansvaret för penningvärdets upprätthållande. Nu hör man mycket litet om riksbanksledningen. Jag vet inte om det kan bero på att det inte längre finns någon självständig riksbanksledning. Jag är mycket bekymrad över hur det egentligen står till på den punkten. Vad har riksbanken gjort under dessa tider, då det skulle gällt att suga upp pengar? Jo, i stället har den skickat ut pengar. Den har köpt upp obligationer för hundratals miljoner kronor, och detta när alla penninginstitut äro överfyllda med pengar. Varför? Jo, därför att man ville hålla räntan nere i detta läge! 1945 sänkte man t. o. m. räntan till en nivå, som man tidigare betraktat som orimligt låg, och detta i synnerhet under nuvarande tider. Jag skulle tro att det blir alldeles nödvändigt att från riksbankens sida få fram en verklig ledning av kreditväsendet här i landet på sådant sätt, att man får en inskränkning av kreditgivningen. På det sättet kommer man ifrån eller mildrar den penningström, som nu ligger bakom och som drivit fram den situation och det läge, som vi äro i för närvarande. Även om man anser det nödvändigt med importkontroll och investeringskontroll och alla möjliga sådana saker, skulle detta hjälpa till att göra en dylik kontroll mera hanterlig, så att

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

det inte blir det fullkomligt oöverkomliga administrativa problem, som jag nyss talade om. Jag tror det vore riktigt att i stor utsträckning överlämna till de olika bankledningarna i bygderna, som ha sakkunskap och som veta, hur det ligger till, den inskränkning i krediten, som är nödvändig, och inte få en centralt ledd kolossal investeringskontroll, som man faktiskt inte kan klara i längden.

Sedan har det talats om sparandepropagandan och dess betydelse. Ja, nog vore det ett alldeles utomordentligt och förträffligt medel, om vi kunde öka sparandet, men det är nog en sådan där tulipanaros som det är lätt att säga men inte så lätt att göra. Inom sparbankskretsar har man mycket diskuterat en intensifiering av sparpropagandan, men man har varit av den övertygelsen, att under nuvarande förhållanden den kommer att bli skäligen ineffektiv. Och varpå beror det? Jo, framför allt därpå, att man inte har förtroende för förhållandena här i landet, att man inte tror att de komma att gestalta sig på ett sätt som är rimligt och gynnsamt för spararna i olika avseenden. Därför kommer inte folk under nuvarande politiska förhållanden att lyssna eller kommer att lyssna mycket förstrött på uppmaningar att spara och på det sättet hjälpa till att förbättra förhållandena i landet.

Överhuvud taget är det nog så, att den s. k. förtroendefråga, som varit uppe här förut i dag, är en mycket avgörande sak, en knutpunkt i hela situationen. Jag instämmer helt med dem som inte kunna förstå att det var klokt, att när vi behöva samla alla våra krafter till gemensamma ansträngningar, kasta fram detta skatteförslag, som ju inte är behövligt för att realisera regeringens socialpolitiska önsknings, vilka vi alla i stor utsträckning instämma i. Finansministern har i alla tider varit en förargelseklippa. Det kan kanske vara bra ibland, men det är inte bra när man skall försöka få enighet. Det är mycket svårt att samarbeta med honom. Jag har många års erfarenhet. Jag har en stark personlig uppskattning av honom, men det är omöjligt att samarbeta med honom. Han har inte den känsla för hur andra människor reagera och vad det går att få ihop folk om som är nödvändig för den ledande mannen här i landet — om jag nu skall följa statsministerns exempel från i morse och utpeka ledaren. Som jag tidigare sagt tror jag att dylika personliga förhållanden äro den väsentligaste svårigheten, som vi för närvarande ha att arbeta med. Det fattas faktiskt förtroende för regeringen, för dess politik och för dess ledning. Naturligtvis inte inom regeringens partibyråkrati, ty där är naturligtvis förtroendet alltid stort. Jag är ju inte längre så mycket med i den praktiska politiken, men min bestämda övertygelse är, att detta är den mest betydelsefulla saken, som man inte kan förbise.

Det har sagts, att i en kritisk situation har det mindre betydelse, vilken sorts regering man har, vilken partifärg den har, bara man har en *verklig* regering, som kan regera och som inger folket förtroende. Sverige är för närvarande dåligt regerat, och barometern sjunker mot ett oväder, som inte kommer att gå över så snart. Regeringen har naturligtvis förtroende inom sina partikretsar, men det är inte det förtroendet som skulle behövas för att samla olika intressen och olika grupper här i landet till gemensamma ansträngningar. Det är faktiskt så det ligger till. Det kanske kan bero också på oss — vi ha naturligtvis alla våra fel — men säkerligen beror det väsentligen på andra omständigheter, på regeringens personliga förhållanden och ledning. Både i första och andra kammaren har man kritiserat de personliga egenskaperna hos olika regeringsledamöter på ett sätt, som inte har varit vanligt på de senaste åren. Jag kommer inte ihåg att något liknande inträffat under de senaste tjugu åren. Det är riktigt att göra detta, när man har den övertygelsen, att det är vissa personliga brister, som ligga bakom, och då läget är så allvarligt som

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
för närvarande. Vi ha varit vana här i landet att ha statsministrar, som haft generositet emot oliktankande och inte varit småaktiga och som därigenom fått personlig auktoritet. Det är inte fallet för närvarande. Jag ber om ursäkt, herr statsminister, för att jag säger det rent ut.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Det har i denna diskussion förekommit åtskilligt av vad som under den sista tiden har kommit fram i pressen om orsakerna till de aktuella svårigheterna. Det är kanske ett uttryck för vad statsministern inledningsvis sade, nämligen respekten för den sakliga behandlingen i riksdagen, att man inte har kommit att skylla svårigheterna på ryssavtalet. Det är nämligen en känd sanning, att vår handel i öster och sydost ännu givit oss mera varor än vad dessa länder fått härifrån. Om jag undantar detta, ha ju nästan alla mer eller mindre riktiga eller mer eller mindre förvrängda framställningar, som ha givits ute i pressen, också haft sitt eko här.

Den nuvarande valutakrisen ser jag främst som ett resultat av en kapitalistisk spekulation, och denna spekulation framträder på tre områden. För det första har en import av umbärliga varor, i vissa fall lyxvaror, ägt rum. Det är tillräckligt för att belysa detta påstående att jämföra 1937 med 1946. Då visar det sig, att på denna tid har importen av pälsverk ökat 13 gånger, av ägg är den fyrdubblad, av apelsiner, äpplen och yllevävnader nära tredubblad, av bananer, päron, kakao, frukt- och grönsakskonserver nära fördubblad. Jag måste fråga regeringen, när jag tar del av dessa siffror över importens utveckling, denna lyximport och delvis umbärliga import: skall detta vara planhushållning? Eller kanske skall det vara ett resultat av den uppfattning, som Kooperativa förbundet med dess särskilda anhängare i regeringen, herr Gjöres, företräder, om att handeln skall vara fri? I så fall tror jag att man kan be Gud bevara sig för ett sådant slags fri handel.

Den andra orsaken är redarnas nu avslöjade manövrer att dölja sina inkomster i utlandet. Det kan nu betraktas som bekräftat, inte bara genom bankofullmäktiges skrivelse och statsministerns förklaring i dag utan även genom uttalanden från dem själva i den borgerliga pressen. Detta förhållande tycker jag borde aktualisera frågan om rederinäringens förstatligande för att göra slut på sådana manövrer mot landets och folkets intressen.

Den tredje huvudorsaken till valutakrisen, som jag ser den, är att enskilda och kanske kapitalister i grupper av olika skäl dra ut pengar ur landet för att dels spekulera i en svensk inflation, dels korrigera regeringens politik. Det har man ju inte dolt heller. Jag skulle här vilja erinra om ett uttalande och en liten redogörelse, som givits i pressen under senaste tiden och som kan illustrera detta påstående. Uttalandet i fråga är gjort av chefen för Sandvikens järnverk, direktör Göransson. Sandvikens järnverk, säger han, har sju fabriker i utlandet, och den åttonde blir i dagarna färdig i Argentina. Den nya fabriken har gott tomtutrymme, så att vi både kunna tre- och fyrdubbla kapaciteten. Det är ingenting som hindrar, att svenska fabriker flytta över produktionen till utlandet. Ingenting som hindrar! Ja, i vart fall tycks inte regeringen hittills ha varit inställd på att hindra sådana manövrer. Men även ett annat syfte tycker jag också framträder med denna export av svenskt kapital. Jag skall återge ur tidningen Expressen en liten nätt beskrivning av vartill en av de herrar, som medverka i denna kapitalexport, använder dessa genom svenskt arbete hopbringade pengar. Det handlar om direktör Wenner-Grens paradisö i det skattefria Nassau. En av finesserna med paradisön, heter det, är att Wenner-Gren låtit konstruera ett vräkigt garage, som är gemensamt för

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

både hans motorjakt och hans bil. Han har grävt en kanal in i garaget, så att han, när hans motorbåt parkerat, behöver ta bara två steg till en hiss, som för honom en trappa upp, där hans bil väntar. Från en huvudkanal förgrena sig småkanaler till hans gästhus, där liknande arrangemang vidtagits. Man anser, att paradison skall komma att kosta en hel förmögenhet och att enda möjligheten för en privatman att uppföra något liknande är att han slipper skatten.

Det skulle verkligen vara intressant, herr statsminister, att veta, hur mycket valutor, hopbringade med svensk svett och tårar, som ha dragits och fortfarande dras ur landet för att möjliggöra en dylik parasittillvaro. Det är dessa olika slags spekulanter som nu understödjas av våra borgerliga partier.

När herr Ohlin nu kräver en regeringsförändring, så vill jag inte fråga, om det beror på att han tar order av medarbetaren i hans tidning Torsten Kreuger, ty herr Ohlin är ju mycket angelägen om att man skall ha respekt för hans samvetsövertygelse. Men när han därtill också kräver nyval i nuvarande situation, så kan det väl inte vara för något annat än för att hjälpa dessa onationella strävanden, som jag här försökt illustrera. Om det blir ett nyval, hoppas jag i alla fall att regeringen ser till att det inte skall ske i kaffesump.

Den s. k. vanstyrekampanjen riktar sig inte emot en sådan släpphänthet från statsmakternas sida som gör de illustrerade tingen möjliga, utan den riktar sig mot arbetarnas blygsamma löner. Jag har deltagit i dessa s. k. antiinflationsoverläggningar, och jag för min del kan inte finna någon annan huvudlinje i de borgerliga partiernas position, sådan den slutligen utformades, när de sprängde dessa överläggningar, än den att man vill lönestopp för arbetarna, prisstegringar på sådana områden, där man inte redan har sprängt priskontrollen genom prisstegringar, och för övrigt att man vill skattesänkning för de stora inkomsttagarna; och nu har ju herr Ohlin till och med i dag klaggjort, att han menar skattesänkning även för förmögenheterna.

Det var den faktiska huvudlinje, på vilken man uppträdde under denna konferens, och det kommer inte att gå att trolla bort att man företräder ståndpunkter, som skulle leda till raka motsatsen till det syfte, för vilket konferensen var inkallad. Det går inte att trolla bort det med några ordkonster. Att man sedan manövrerade det så billigt — jag kan inte finna ett bättre ord — att man sprängde inflationskonferensen på en löjeväckande beskrivning av prisstegringarnas orsaker, det var inte möjligt annat än genom att de andra borgerliga partierna underordnade sig en Bertil Ohlins spekulativa ledning. Det har sagts i någon tidning, att han efter sin amerikavistelse har fått ett mera långsiktigt perspektiv. Jag vill inte yttra mig därom, men jag efterlyser, huruvida det finns någon vidare logik i den folkfrisinnade och borgerlige partiledarens nr 1 ståndpunktstagande, när han här i dag i ena ögonblicket anklagar regeringen för att den inte vågade gå emot kommunisternas linje och i andra ögonblicket säger, att de borgerliga sprängde konferensen därför att de vågade inte lita på att kommunisterna skulle tolka innebörden i en eventuell överenskommelse på samma sätt som de. Han förtydligade ju sedan detta ytterligare, när han talade om att det var fråga om formuleringar, som skulle kunna tolkas på ungefär vilket sätt som helst, formuleringar inom parentes sagt i den aktuella frågan, som hade gjorts av herr Ohlin själv. Men det var ju betecknande för hans fasthet i uppträdandet, att han faktiskt fick svindel av framgången, så att när vi sade, att vi väl finge taga herr Ohlins formulering för att inte konferensen skulle sprängas på denna fråga, då rusade han i väg och skulle ha ännu mera långtgående formuleringar i lönefrågan.

Jag måste också säga, att jag i alla fall har en del respekt för herr Bertil Ohlin som vetenskapsman, men när han här utmålar den nuvarande situationen som en fruktansvärd försämring av det ekonomiska läget, sedan den nuvarande

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
regeringen tillträdde 1945, kan jag icke glömma bort, att vi ändå ha en högkonjunktur som väl aldrig någonsin tidigare, att investeringarna föregående år voro 1,4 miljarder kronor, d. v. s. dubbelt så mycket som normalt, och att förmögenheterna ökat med 2,4 miljarder kronor för att nu nämna några exempel. Och här skall en nationalekonomisk professor i denna situation komma och tala om vilken katastrofal försämring, som ägt rum i det ekonomiska läget. Den faktiska innebörden av den nuvarande situationen är ju den, om jag undantar den valutaflykt, som kapitalisterna ha organiserat, att bekymren för närvarande ju äro högkonjunktorens bekymmer. Det är icke krisens bekymmer, utan bekymren bero ju på att det produceras för allt vad våra maskiner — med vissa undantag förstås — och vår arbetskraft förmå presteras. Det är ju det faktiska läget för närvarande.

Men kanske herr Ohlin där borta i »Guds eget land», för att citera en älskad amerikansk fras, lärde sig fördelarna för kapitalisterna av att man där sprängde priskontrollen. Det är kanske hans perspektiv. Jag har icke kunnat befria mig från den misstanken, att det som ligger bakom hans något dunkla men ändå icke alltför svåruttydda formulering av den resolution, som de borgerliga partierna producerade, var förhoppningen, att man skulle lyckas spränga priskontrollen. Att han vill bilda regering har han ju icke dolt, och att han vill att detta skall ske snart får man väl anta, eftersom han rekommenderar nyval. Det har ju ett visst samband med den allmänna linje han företräder.

Regeringen försökte ta de borgerliga partierna, eller rättare sagt deras ledare, med lämpor. Jag tyckte, att den jämkade sig fram med en viss skicklighet och med mycket stor tålmodighet. Men när de borgerliga sprängde konferensen på linjer, som både voro en utmaning mot regeringen och inneburo raka motsatsen till vad konferensen sammankallats för, så förstår jag icke, att regeringen, när den sedan kommenterar resolutionen från de borgerliga partierna, inkasserar denna som ett bevis på att de borgerliga i alla fall äro överens med vad regeringen vill.

Jag måste säga, att när regeringen handlat på egen hand genom detta mycket uppmärksammade importstopp, har jag icke mottagit detta med alldeles oblandade känslor. Ty vad gör den? Vidtager den några åtgärder för att ta hem de stora tillgångar av valutor, som finnas i främmande länder? Absolut icke. Har den någon antydning om en verklig hushållsplan, som skulle möjliggöra en verkligt förnuftig användning av våra produktionsredskap och våra varutillgångar? Icke såvitt jag kunnat se. Rekommenderar den åtgärder för att befordra import och produktion av konsumtionsvaror? Det har jag icke heller kunnat se. Och när statsministern i dag talar om att beträffande exporten av trävaror och cellulosa produkter skall man slopa systemet med riktpriiser och icke använda de stora ökade vinstmöjligheter, som därmed uppstå, till att genomföra någon clearing för att hindra, att importpriserna driva upp den inre prisnivån, utan man skall skapa en särskild s. k. konjunkturutmjningsfond, så måste jag säga, att det är ett tillmötesgående mot dem som nu skola spekulera och göra vinster i de stora prisstegringsmöjligheterna på den internationella marknaden, som jag icke hade väntat av regeringen i denna situation.

Däremot få vi löfte om, och icke bara löfte utan i handling, en krisransonering av kaffe, vilket finns i stora lager inom landet, en ransonering som ju direkt riktar sig mot det lojala folket, mot dem, som icke ha vräkt ut valutatillgångar ur landet eller undanhålla dem för landet. På ett enda år har en hel miljard kronor, vilket ju motsvarar 40 % av våra guld- och valutatillgångar, förts ut ur landet. Det enda för folket synliga, som regeringen nu anmäler, är en kafferansonering, varigenom man under 1947 skulle spara

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

kanske 10 miljoner kronor. När herr statsministern nyss i en fyndig replik sade, att när vi genomföra kafferansonering visa vi väl, att vi icke äro rädda för att störa det svenska folkets nerver, måste jag säga, att jag ser denna kafferansonering, detta halmstrå som man tillgriper, såsom ett uttryck för att det visst börjar vara litet allvarligt beställt med regeringens nerver i denna fråga. Därför skulle jag härifrån vilja rikta en vänlig uppmaning till regeringen att släppa lös kaffet så snart som möjligt och helst även sänka priset med en 50-öring per kilogram, så att alla dessa jobbare och hamstrare, som nu försöka klå åt sig de lager som finnas, skola få lära sig veta hut för en gångs skull. Jag tror icke att det kommer att försämra möjligheterna, att genomföra det program regeringen har uppskisserat utan snarare att det kommer att bli en stor hjälp för regeringen därvid.

Jag skulle också vilja fråga hans excellens statsministern, hur det går med den miljard kronor, som vi haft infrusen i Förenta staterna och beträffande vilken vi ju redan i höstas fattade ett beslut, som skulle innebära, att vi skulle få tillbaka dessa pengar. Det var någon tidning, som häromdagen antydde, att vi skulle få tillbaka dessa pengar, men de forskningar jag hittills gjort ha icke stött mig i den uppfattningen, att det är en aktuell fråga ännu. Vidare skulle jag vilja fråga regeringen, om vi för närvarande ha några möjligheter att kontrollera de utestående stora fraktinkomsterna och vidtaga åtgärder, som verkligen möjliggöra, att man icke bara åstadkommer en sådan kontroll utan att man också får hem de stora summor som det härvidlag är fråga om, ty de äro säkert stora. Ytterligare en fråga skulle jag vilja ställa, nämligen vilka åtgärder regeringen ämnar vidtaga för att plocka hem de valutor, som under olika förevändningar smusslats ut ur landet eller undanhållas landet.

Med detta vill jag säga, att vi för vår del äro eniga med regeringen om att man måste genomföra en importbegränsning. Den borde ha genomförts för länge sedan. Samtidigt måste jag framhålla — det har ju också sagts från annat håll — att en minskad import och ökad export naturligtvis icke är något vidare exklusivt medel, om man skall motverka de inflatoriska krafterna. Det behöver emellertid icke leda till katastrof, därest andra skyndsamma åtgärder vidtagas.

Härutöver skulle jag också vilja säga ett par ord om de beskrivningar av läget, som gjorts. När herr Pehrsson-Bramstorp säger, att den politik, som förts, med höjda löner — vi våga väl också säga med förbättrade priser på jordbrukets produkter till förmån för bönderna — har orsakat det nuvarande läget, skulle jag för min del vilja anmäla en avvikande mening. Jag vill överhuvud taget diskutera den arbetshypotes, som man nu här rört sig med ända sedan konjunkturinstitutet kom med sin rapport, nämligen att vi å ena sidan haft en köpkraftsökning av två miljarder kronor och å andra sidan en varuökning av 200 miljoner kronor. Är detta riktigt, eller är det kanske riktigt, som Aftontidningen i går skrev, att produktiviteten sjunkit och att detta förklarar den nuvarande snävheten, när det gäller konsumtionsvarorna? Är verkligen den ökning av nationalinkomsten, som alla känna till, och av förmögenheterna, som jag nyss har berört, bara ett uttryck för en inflatorisk penningförsämring, eller är det ett uttryck för en stegrad produktion? Det tror jag är en mycket vital fråga att besvara. Jag tror icke man kan gå ut till de svenska arbetarna och säga: det finns ju jämfört med före kriget 245 000 fler anställda, vår import är på förkrignivå, medan vår export icke uppnått förkrignivån, edra löner äro ännu knappt på samma reella höjd som före kriget, om vi mäta dem efter deras faktiska köpkraft, och ändå ha ni för stora inkomster i förhållande till produktionsresultatet. Nej, herr talman, en sådan beskrivning — jag har uttryckt det på annat sätt än man gjort i den

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
vanliga propagandan, men det sakliga innehållet är detsamma — stämmer icke.

Man måste nämligen se på produktionens sammansättning, varvid man ju också bör komma ihåg, att nybyggnader liksom maskinanskaffning icke mäts i industriens officiella index. Detta index är nu 30 % högre än 1935 och fyra enheter högre än i augusti månad 1939. Går jag sedan till att analysera detta index, visar det en oerhörd stegring av produktionsmedelsframställningen. Det är tillräckligt att säga, att stål- och järnindustrien har ökat med 44 % och maskinindustrien med icke mindre än 78 %. Det är ju en oerhörd expansion, en utveckling på bredden av det svenska näringslivet, som döljs av dessa siffror. Detta gäller alltså den tunga industrien. Tar jag däremot den lätta industrien, framställningen av konsumtionsvaror, visa siffrorna där delvis lägre valörer än vid krigsutbrottet. Jag nöjer mig med att nämna, att livsmedelsindustriens index är 113, textil- och sömnadsindustriens 107 och annan konsumtionsvaruindustri 148. Alltså, herr talman, är orsaken till att det består en relativ knapphet på vissa konsumtionsvaror den, att produktionsmedelsindustrien expanderar på konsumtionsvaruindustriens bekostnad. Vi ha ju under kriget fått upprusta försvaret, och enkelt uttryckt har denna upprustning av försvaret med kanoner, stridsvagnar, flygmaskiner och allt annat, som vi ansågo för ofrånkomligt, varit möjlig genom att vi inskränkte produktionen av bostäder. Om jag med dessa förhållanden sammanställer de ökade lönesummorna genom det väsentligt ökade arbetarantalet och antalet tjänstemän ävensom att befolkningen på ett årtionde har ökat med 7 %, är det icke alls svårt att förklara, varför vi ha en viss knapphet på konsumtionsvaror. Jag vill också passa på tillfället att säga, att det material, som framlades för inflationskonferensen, icke var ägnat att göra en pessimistisk beträffande möjligheterna att råda bot på den nuvarande knappheten i fråga om konsumtionsvaruförsörjningen. Det innebär alltså icke, att läget för närvarande är sådant, att vi ha en klyfta mellan produktionskapaciteten och köpkraften, utan den enda klyfta som finns är mellan tillgången på visst slags varor från den svenska industrien och den aktuella köpkraften; och här tycker jag att man också kan sätta in lönefrågan i sitt rätta sammanhang. Vi hävdade på konferensen, att höga löner i dag stimulera produktionen och konsumtionen och att förhöjda löner kunna leda till en ytterligare stimulans i den nuvarande konjunkturen. Vi uttryckte också den meningen, att dessa många års expansion av den tunga industrien och av nybyggnader av fabriker och annat måste resultera i en kvalitativ förändring, d. v. s. en dag är produktionsmedelsbehovet fyllt, och då komma de nya anläggningarna att börja spotta ut konsumtionsvaror. En otillräcklig köpkraft kommer då att omedelbart aktualisera ett stort varuöverskott, och det betyder, mina damer och herrar, kris.

Med denna vår grundsyn på problemet var det ju klart, att vi icke kunde rekommendera åtgärder, som skulle innebära lönestopp. Vi ha icke rekommenderat arbetarna att ställa några orimliga krav, och de svenska arbetarna ha också, som vanligt vill jag säga, varit mycket moderata i sina lönekrav. Men jag finner för min del, att exempelvis 6 % lönehöjning för verkstadsarbetarna är alldeles för litet med hänsyn till anförda och andra kända fakta. Och när herr Ohlin i dag säger, att det finns utrymme för betydande löneförhöjningar på många områden, och när sedan herr Bagge därtill försäkrar, att de löneökningar, som hittills skett, icke ha gått på vinsternas bekostnad, måste jag säga — även med risk för att av herr statsministern bli beskylld för att göra gemensam sak med herr Ohlin — att jag tycker, att det är mycket vettigt vad han där konstaterar, och jag vill gärna underskriva detsamma. Till

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

den statsäldste, som nyss före mig uppträdde här och som gav oss en liten lektion om hur man skall behandla regeringen och karakterisera dess studentikosa barnsligheter och dylikt, vill jag säga, att även en blind höna kan ju hitta ett korn då och då.

Man har ju också talat om ett allmänt inkomststopp för en tid. Men, herr talman, vem skulle det drabba, om vi skulle gå in för ett allmänt inkomststopp? Såsom förhållandena nu äro, när produktionen går för fullt, skulle visserligen ett allmänt lönestopp kunna drabba lönearbetarna och möjligen även bönderna och t. o. m. tjänstemännen. Det tar jag för givet. Men det finns ju också en annan sida av denna sak, nämligen frågan om profitörerna. Skulle vi på något sätt nå dem, om vi högtidligt skulle besluta ett allmänt inkomststopp? Naturligtvis icke. Ett sådant beslut skulle medverka till en ökning för profitörerna. Därför skulle jag verkligen vilja instämma med landsorganisationens ordförande, när han sade, att det leder bara till en ökning av den inflationsdrivande spekulativa efterfrågan, som för närvarande sätter sin prägel på det ekonomiska livet. Profitökningen kommer därför enligt min mening i stället att leda till en ökning av inflationsfaran. Ett sådant inkomststopp, som skulle drabba lönearbetarna, skulle just vara ett effektivt medel att stimulera de krafter, som nu spekulera i inflationen.

Men vari består då den aktuella inflationsfaran enligt vårt sätt att se saken? Den mest prisuppdrivande faktorn för närvarande är vinstkapitalets jakt efter lukrativa investeringsobjekt och s. k. sakvärden. Att pressa tillbaka vinsterna genom att höja lönerna betyder alltså i verkligheten att minska trycket på det för prisstegring mest känsliga området. De borgerliga vilja motsatsen, när de förorda lönestopp och en generösare prispolitik. Engångsskatten skulle, såsom både landsorganisationen och Kooperativa förbundet framhållit, vara ett mycket verkamt medel — liksom förmögenhetsskatten och skatterna på de stora inkomsterna och bolagsvinsterna överhuvud taget — för att motverka denna prisuppdrivande jakt efter investeringsobjekt och sakvärden. Men de borgerliga motsatte sig ju allt sådant. Ingenting som kunde mildra trycket på prisnivån ville de vara med om. Här diskuterades för två veckor sedan en motion från vår sida om åtgärder för att åstadkomma en planmässig produktion, vari vi i tio punkter ställt upp ett program för kampen mot inflationen, ett program som vi också vid föregående års riksdag presenterade. Jag skulle i samband med de aktuella frågorna just nu vilja understryka ett par punkter i detta program. Man bör enligt motionen till en början skärpa priskontrollen samt utvidga och effektivisera den. Därvid bör man ompröva vinstkalkylerna, som nu möjliggöra för monopolen att få stora extra vinster. Det förefaller mig, som om regeringen och vi hade samma mening i denna del. En viss investeringsbegränsning äro vi också med på. Men vi vilja, att denna skall få en positiv inriktning, så att den håller igen den tunga industriens fortsatta utbyggnad tillsvidare och inriktar krafterna på att utvidga industrien på de områden, där tillverkning sker av de konsumtionsvaror vi för närvarande behöva. Beträffande importstoppet äro vi ense med regeringen, dock naturligtvis icke när det gäller den enligt vår mening dåligt genomtänkta kafferansoneringen. Vidare ha vi naturligtvis ingenting emot åtgärder för att stimulera exporten. Men vi skulle vilja, att utrikeshandeln överhuvud taget planeras med tanke på folkets behov och icke utlämnas såsom ett spekulationsobjekt åt profitörerna. Dessutom vilja vi åtgärder som hindra att de höga import- och exportpriserna slå igenom på den svenska marknaden. Så vitt jag vet råder därvidlag icke någon principiell meningsskiljaktighet mellan regeringen och oss. Vi vilja genomföra åtgärder, och jag hoppas, att statsministern, som skrev upp mina frågor, när han besvarar dem skall ge besked om vilka åtgärder man planerar för att taga hem utsmuss-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

lade valutatillgångar och redarvinster. Vi anse, att skattepolitiken, om den skall föras fram så som de borgerliga ha gjort det, skall inordnas i det faktiska sammanhanget för att bromsa upp spekulativ efterfrågan på sakvärden och investeringsobjekt. Vi vilja vara med om åtgärder, som avse att stimulera frivillig sparsamhet. Men, som vi sade vid inflationskonferensen: vi kunna icke godkänna ett tvångssparande. Om jag har förstått regeringen rätt är icke heller den inställd på att rekommendera något sådant. Vi önska en positiv produktionspolitik, som ökar landets tillgångar på nyttigheter, som gärna får möjliggöra en dynamisk ökning av produktionen på bredden men måste stoppa exporten av pengar och av industrier till främmande länder.

För att trygga en sådan kamp mot inflationen är det nödvändigt, att man för en positiv lönepolitik, som dels onödiggör arbetskonflikter — sådana skulle vi betrakta som ett slag mot stabiliseringssträvandena — dels möjliggör ett absorberande av alla de dolda arbetskraftsreserver, som finnas i det svenska samhället men som man med den nuvarande politiken icke förmår att mobilisera.

Vi tro, att efter dessa linjer kan inflationsfaran bemästras och även den andra huvudpunkten i regeringens program, en högre levnadsstandard för folket, genomföras. På åtskilliga punkter har regeringen, såsom jag sagt, samma åsikter som vi. Detta framträdde också vid inflationskonferensen. Men på någon punkt råder det stora meningsskiljaktigheter. På någon punkt ha vi icke samma mening som regeringen. Vi önska stödja varje steg från regeringens sida, som syftar till att rädda penningvärdet och korsa spekulanternas planer. Vi gingo till inflationskonferensen med samma inställning, och vi voro icke rädda för att göra jämkningar, om vi därmed skulle ha kunnat åstadkomma eller medverka till en samling för att göra slut på den nuvarande jakten efter investeringsobjekt, för att göra slut på spekulationerna och motverka den inflationshysteri, som systematiskt uppammats av den borgerliga pressen under en ganska lång tid.

Tyvänn ha regeringens åtgärder därefter, liksom dess uttalanden i andra sammanhang om kommunisterna, bibringat oss känslan att den icke vågar klämma åt jobbarna och att det är detta som också på sitt sätt ligger bakom regeringens antikommunistiska renlärhetsnit. Man brukar säga, att man icke är rädd för spöken på vinden när man har fan i huset. Jag tycker, att regeringen har litet svårt att se den storkapitalistiska hin, som nu eldar för fullt under demagogiens ångpanna, och det är icke utan att jag tycker, att den har något av skraddarens maner, när den söker täppa till säkerhetsventilen med ett antikommunistiskt pressjärn. Det är, herr statsminister, icke några förmenta kommunistiska anslag, som hota regeringsprogrammet, utan det är en storkapitalistisk sammansvärjning efter amerikanskt mönster för att sänka folkets levnadsstandard. — Här skulle jag också vilja understryka vad den socialdemokratiska partiledaren herr Fast sade om de oerhörda krafter, som stå bakom attackerna mot regeringen och i realiteten mot hela den svenska arbetarrörelsen, ja, alla dem som äro beroende av lönen för sitt dagliga arbete. Det är också ett spöke, som hindrat regeringen från att inse nödvändigheten av en samlad front av regeringsprogrammets anhängare för att genomföra en beslutsam politik mot spekulation och extraprofit. Det är de 25 procenten hemmasittare vid valen. Men jag skulle vilja säga, att dessa säkerligen icke äro storfinansens anhängare. Jag tror, att arbetarrörelsen icke behöver frukta för att om den borgerliga hetsen nu driver fram hemmasittarna till valurnorna det blir de borgerliga som komma att vinna på ett sådant ökat valdeltagande. Jag tror icke heller att man behöver frukta, att någon arbetarväljare skall övergå till det borgerliga lägret. Men däremot, herr statsminister, kan man frukta för att arbetarna, om de bibringas den övertygelsen, att regeringen icke är handlingskraftig mot stor-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

finansens sabotage och att det bara är munväder när man talar om att folkets väl skall gå före storfinansens, uraktlåta att använda sin rösträtt.

Vad jag till sist skulle vilja understryka är, att den stora miljonhären fackligt organiserade arbetare och tjänstemän, som understött och understödjda regeringen, fordra åtgärder, icke i tecknet av sinande kaffepannor utan i syfte att hejda storfinansens anlopp, att sätta den på sin plats och klargöra att dess ekonomiska intressen och egoistiska manövrer icke få äventyra landets vitala intressen. Herr Ohlin förklarade i sitt anförande, att kommunisterna ställde villkor på regeringen. Vi ställa inga andra villkor än att regeringsprogrammet skall genomföras, att regeringen kommer med annat än med kafferansoneringar och dylikt, åtgärder riktade mot folket, när det gäller att möta det största attentat, som hittills gjorts mot det svenska folkets levnadsstandard.

Herr Svensson i Ljungskile: Herr talman! Det har framhållits i debatten om den nuvarande situationen, att det egentligen icke tjänar något till att syssla med det som varit, hur vi kommit dit där vi nu stå och varför vi kommit dit. Vi skola i stället bara se framåt och klargöra för oss vad vi i fortsättningen skola göra.

När man från socialdemokratiskt håll nu anför sådana synpunkter, stämmer det bra litet överens med den praxis och den inställning, som man annars från socialdemokratiskt håll brukat ådagalägga. Så länge jag lyssnat på den politiska debatten under de sista 10 à 15 åren har man på det hållet varit mycket intresserad av politisk historieskrivning. Man har gått både 10, 15 och 20 år tillbaka i tiden. Man har gång på gång upprepat vad man menat vara politisk historia. Det är därför en något hastigt påkommen renlärighet, när man menar att vi i dag icke ens skola gå 6 eller 9 månader tillbaka i tiden. Jag tror, att det föreligger en alldeles särskild anledning att i nuvarande situation se en liten smula tillbaka. Vi ha nämligen, så vitt jag vet, aldrig haft någon svensk regering på senare tid med så stora anspråk på att få styra och leda allting i detta land. Det signalerades när denna regering övertog makten, att här gällde det icke bara att förvalta de uppgifter, som en svensk regering av den gamla ordningen hade att sköta, utan här gällde det också att i snabb takt utvidga regeringens makt över det svenska samhället, att utöka arbetsuppgifterna och lägga alltmer under regeringens ledning. Jag får säga, att om en regering framträder med ett sådant program och med sådana anspråk, är det väl fullt befogat, om man från oppositionens sida ser efter, hur regeringen lyckats med att sköta de uppgifter, som sedan gammalt tillkomma en svensk regering. Det är ju detta, som det egentligen gäller i detta fall. Det är fråga om en allmän ekonomisk utveckling under vissa svåra förhållanden, och att sköta den saken är ju en uppgift, som enligt allas mening i första hand tillkommer regeringen.

Ifall man nu ser litet grand tillbaka, måste man väl ändå konstatera, att det fattas åtskilligt i fråga om fasthet och konsekvens i regeringens sätt att förvalta sina uppgifter. Jag kan icke låta bli, herr talman, att i fråga om den allmänna ekonomiska utvecklingen än en gång erinra om 1944 års ekonomiska program. Det tillsattes ju en efterkrigsplaneringskommission med herr Myrdal som ordförande just för att vi i förväg skulle försöka lägga begreppen till rätta och fastställa en handlingslinje under olika förhållanden för inkomstbildning och löneförhållanden. Så kom man efter åtskilligt arbete och filande på formuleringarna fram till en fullständigt enhällig uppfattning om hur saken skulle bedrivas. Man gick ifrån den hårda och mycket extrema linje, vilken man velat följa vid krigets början, den att man skulle återgå till prisläget och penningvärdet före kriget. Man accepterade vad som dittills hade skett i stort

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
sett. Men man menade, att i fortsättningen skulle man icke eftersträva en höjd levnadsstandard genom nominella lönehöjningar. Genom ökad varuproduktion skulle man i stället genomföra en reallönehöjning. Undantag härifrån gällde bara s. k. eftersatta grupper. Man skulle försöka hålla tillbaka i toppen. Detta program enade sig efterkrigsplaneringskommissionen om. Där sutto bland andra August Lindberg, dåvarande ordföranden i landsorganisationen, och den nuvarande handelsministern. Programmet lades sedan fram av finansministern i riksdagen försommaren 1944. Det antogs enhälligt av riksdagens båda kamrar. Men det gick med detta som med länsmannen i Delsbo: det kom bort. Och det har aldrig blivit klarlagt hur det kom bort. Men vad som förvånar mig är, att under de senaste månaderna har det framställts nästan som en förbrytelse mot arbetarklassen, om man hävdar ens något av den syn på saken, som man för ett par år sedan enat sig om på alla händer.

Kan man ha förtroende för en regering och en politisk rörelse, som påstår sig arbeta på lång sikt för att helt omdana samhället, som alltså arbetar med långa orsakskedjor och framtidslinjer, men som kastar sitt program i papperskorgen utan att man egentligen får någon motivering till att det hamnat i papperskorgen?

När det nu var fråga om att försöka få olika folkgrupper att vid en rundabordskonferens komma överens om att åtminstone till viss grad rädda 1944 års handlingslinje, sade statsministern, att Sverige är en fri stat, där lönebildningen skötes av fria avtalsslutande parter och där regeringen icke kan göra något åt den saken. Ja, det är sant, men det är väl också sant, att denna stat är ungefär lika mycket fri nu i vår som den var i höstas och som den var 1942. Är det så att man i vår kan taga upp en diskussion på bred basis beträffande dessa frågor, finns det väl principiellt sett icke något hinder för att man även i höst tager upp en diskussion på samma basis. — Jag kanske kan få tillägga, att man ju uppenbarligen från regeringens sida velat ställa sig avvaktande tills den nu snart avslutade lönerörelsen hade klarats av. Man förhandlade i sju veckor, delvis för att ordna den saken. Men så fort man kommit dithän, erkänner man, att denna s. k. köpkraftskostym är för stor. Man kan naturligtvis alltid diskutera vilken del av kostymen som är för stor. Men kvar står det faktum, att man förstörde den utan att konstatera att den skulle bli för stor.

När det gäller importpolitiken är det läge, som vi nu befinna oss i och vilket inför svenska folket har blivit handgripligt klarlagt först i lördags, ingenting som uppkommit hastigt utan resultatet av en utveckling som har pågått sedan halvårsskiftet 1946. Denna utveckling har regeringen låtit pågå. Herr Fast sade i sitt anförande, att denna för stora import av vissa varor är ett typiskt exempel på att det fria näringslivet inte kan tillåtas fungera, där det inte fungerar på ett tillfredsställande sätt. Ja, som jag nämnde förut har man väl varit överens om på alla händer, att detta är en angelägenhet som det i alla tider tillkommit de penningvårdande myndigheterna att sköta. Ingen kan väl begära att en grupp handlare skall ta hand om värden av den svenska penningpolitiken. Dessa arbeta givetvis utifrån sina förutsättningar. Det är regeringens sak att vaka över att det hela inte spårar ur. Men regeringen har inte bara låtit denna utveckling löpa fritt, regeringen har till och med i vissa fall företagit åtgärder, som främjat en snedvridning av denna utveckling. Och även om den ekonomiska förlusten på grund av t. ex. regeringens ingripande i fråga om priset på papper och massa inte var så stor, därför att industrien vägrade att sälja till dessa priser, så är det ju i alla fall ett lika klart bevis på regeringens missgrepp vid sitt ingripande och sin bedömning av läget.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Det är uppenbart att vår kreditgivning till andra länder hör till de allra viktigaste faktorerna i detta sammanhang. Herr Myrdal förklarade i debatten om ryssavtalet i höstas, att detta enligt hans mening var en väl avvägd kreditram, som på ett utmärkt sätt svarar emot det svenska näringslivets möjligheter att effektivt fullgöra en sådan kredit. Jag undrar om det finns någon människa i det här landet, som fyra månader efteråt skulle vilja skriva under detta herr Myrdals uttalande, att denna kredit — lagd ovanpå all annan kredit som vi hade beviljat — passar utmärkt in i vår ekonomiska situation. Jag undrar om handelsministern själv numera egentligen tror att det är på det sättet.

Nu säger man, att detta ryssavtal inte har framkallat den nuvarande situationen. Detta är naturligtvis i allt väsentligt riktigt. Det är endast i den mån som man har reserverat material för de ryska exportvarorna, i den mån som man har börjat med nyinvesteringar för att kunna tillverka dessa varor och i den mån man har bundit importerade varor, bränsle och annat, för dessa tillverkningar som detta avtal kunnat påverka den nuvarande situationen. Det är alltså uppenbart att detta kreditavtal i mycket ringa grad har medverkat till det läge vari vi nu stå. Men det är en ringa tröst, ty det visar sig ju, att den ekonomiska situationen var ansträngd nog detta avtal förutan, och så få vi det ovanpå alltihop det andra.

Jag skulle också, herr talman, vilja säga att jag tycker att alldeles särskilt finansministerns upplysningsverksamhet under innevarande vinter, som har haft en så osedvanlig intensitet för att komma från ett tjänstutövande statsråds sida, har varit bra ensidig. Den har i stort sett begränsat sig till ett ständigt upprepande av samma argument eller allt efter debattens förlopp en liten smula modifierade argument för en del av regeringens skatteförslag. Jag kan inte tillbakahålla den reflexionen att denna idissling av ståndpunkterna kunde ha överlämnats till mindre kvalificerade krafter inom partiet, när det fanns så oerhört mycket som hade behövt sägas, om hela det ekonomiska läget och den nuvarande situationen för att upplysa svenska folket om hur det hela egentligen låg till. Men man har hållit tyst om den saken. Jag finner denna ensidighet i finansministerns förkunnelse och begränsningen av denna upplysningsverksamhet anmärkningsvärd. När det gäller de centrala frågor, som röra hela köpkraftsproblemet och inflationsproblemet, har ju finansministern också undvikit att ge uttryck för några bestämda ståndpunkter. Han har sagt i oktober i höstas och i januari i år och rätt ofta dessemellan också, att lönehöjningar böra kunna ske på bekostnad av industriens vinstmarginal. Han har samtidigt sagt: huru stor denna vinstmarginal är och huru stora lönehöjningar som alltså kunna genomdrivas vet jag inte, och det vet ingen annan heller, utan det får bestämmas av den kommande utvecklingen.

När handelsministern tidigt i höstas signalerade importbegränsningar, så underkändes denna ståndpunkt av regeringen. Det är för övrigt ett rätt underligt drag i regeringens upplysningsverksamhet, att handelsministern tar upp denna fråga offentligt, innan den har klarats upp inom regeringen. Ty stod regeringen inte bakom, vad tjänade det då till att tala om saken. Vi ha ju den mest auktoritativa dementi i fråga om regeringens avsikter i det fallet i årets statsverksproposition.

När man ser tillbaka på denna utveckling kan man enligt min mening inte komma ifrån det omdömet, att regeringens kurs har varit tveksam och präglats av delvis motstridiga ståndpunkter och handlingar, att man har dröjt alldeles för länge med att ingripa, att man alltså inte har visat den framsynthet vid bedömningen av frågorna och den handlingskraft, som folket har rätt att fordra av en regering, och att det därför finns mycket dålig grundval för regeringen att kräva ytterligare makt över det svenska samhället och det svenska

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
näringslivet. I förbigående skulle jag vilja säga att jag tror det vore fullt befogat, om statsutskottet när det gäller kursen framåt toge en hårdare ledning av den ekonomiska politiken i det här landet än vad utskottet har haft under senare år, då man ju godkänt vad regeringen än föreslagit.

Jag vill i förbigående beröra ett par mindre frågor. Jag interPELLERADE i höstas försvarsministern, huruvida det var nödvändigt att i den oerhördt ansträngda ekonomiska situation som förelåg inkalla de äldre årsklasserna till en månads efterutbildning. Det svar som gavs var såvitt jag förstår inte på något sätt i sak övertygande. Jag tror att man utan några väsentliga olägenheter mycket väl skulle kunna låta dessa människor vara hemma och arbeta och därmed bidra till produktionen. Jag hoppas att försvarsministern om möjligt ännu en gång tar saken under omprövning.

Jag har även ett annat litet önskemål att framföra, och därvid skulle jag vilja rikta mig till handelsministern. Västskustfiskarens centralförbund begärde i höstas att licenstväng skulle införas för import av skaldjur. Denna begäran avsågs av regeringen. Några ledamöter av denna kammare motionerade då om tull på skaldjur, en motion som häromdagen avsågs av riksdagen. Då ju sådana varor i rätt stor utsträckning kunna anses som lyxvaror, förmodar jag att de komma med i det allmänna importstoppet. Jag tycker att det passar så väl att söka ordna upp den saken nu, ty det skulle ju vara en liten ljusglimt i den annars ledsamma situation, i vilken vi nu befinna oss. Jag hoppas handelsministern beaktar västskustfiskarens intressen och tar hänsyn till de goda skäl, som kunna anföras för deras ståndpunkt för närvarande.

Med dessa små anmärkningar, herr talman, skall jag sluta.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Gjöres**: Herr talman! Under debatten här i dag och kanske ännu mera under den debatt, som har pågått i pressen och annorstädes, har frågan om importen under år 1946 tilldragit sig mycket stor uppmärksamhet. Det är allmänt bekant, att en orsak till att vi i dag stå i den situation, där vi nu befinna oss, är just den spänning mellan import och export, som statistiken uppvisar för det gångna året. Under meningsutbytet har man i hög grad skjutit lyximporten i förgrunden. Jag har i de uttalanden, jag vid olika tillfällen gjort i denna fråga, omnämmt lyximportens betydelse, och det finns ingen anledning att på något vis dölja dess roll. Men jag har fått det intrycket, herr talman, att lyximporten liksom har satt folkfantasi i rörelse. Man tror att det är den som är syndabocken och att om man hade — vilket jag tror att herr Ohlin antydde i morse — stoppat lyximporten tidigare, skulle vi inte nu varit tvungna att göra en så genomgripande importreglering som fallet är. Det kan med anledning därav vara lämpligt att söka ge en bild av den roll som lyximporten spelat.

Pälsverken ha ofta nämnts såsom en typisk lyximport. Det är obestriddligt, att importen av pälsverk av skilda slag under 1946 var betydligt större än under det senaste fredsåret. År 1938 uppgick denna import till 11 miljoner kronor i dåvarande penningvärde och förra året till 39 miljoner kronor. Det är således en avsevärd stegring som ägt rum, men jag vill fästa uppmärksamheten vid att i denna post ingå ju även vanliga fårskinn, som använts till arbetspälsar och liknande. Man kan därför inte säga, att det här gäller lyximport helt igenom.

Importen av puder, parfym och dylika varor uppgick under förra året till 3,6 miljoner kronor. Jag vill inte på något sätt förringa denna post, men dock säga att om man hade stoppat införseln av dessa varor jämte den lyxbetonade delen av pälsvaruimporten under föregående år, skulle dock detta på intet sätt ha räddat oss.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Som lyximport vill jag för min del inte räkna den stora införseln av frukt som vi haft under 1946. Den är emellertid enorm för våra förhållanden. Kvantitetsmässigt är den mycket större än fruktimporten under 1938, då vi ändå kunde kosta på oss den otvivelaktigt största fruktkonsumtion, som vi dittills haft i vårt land. Det året förbrukade vi 97 000 ton frukt fränsett fruktkonserver och förra året 177 000 ton. Värdemässigt är stegringen avsevärt större på grund av den prisförskjutning som ägt rum sedan dess. För hela fruktimporten, om jag bortser från den konserverade frukten, betalade vi år 1938 45 miljoner kronor och 1946 167 miljoner kronor. I den stora fruktimporten spela apelsinerna en betydande roll. Jag vill emellertid säga, att när vi genomföra importbegränsning utifrån valutamässiga synpunkter och därvid alldeles speciellt ta hänsyn till vår tillgång till dollars, pund och schweizerfrancs, är det av vikt att vi göra klart för oss att denna stora apelsinimport rent valutamässigt inte har direkt påverkat oss, eftersom en mycket betydande del av denna import har kommit från Spanien och betalats i svensk valuta. I detta fall ha vi inte offrat en enda dollar, ett enda pund eller en enda franc, utan alltsammans har köpts i svensk valuta. Det är dock klart — det skola vi inte försöka trolla bort i sammanhanget — att även denna i svensk valuta betalade import har medelbar inverkan på vår export och därmed också en medelbar inverkan även på vår valutaställning beträffande de s. k. hårda valutorna. De spanska säljarna ha nämligen haft möjlighet att utnyttja sina krontillgodohavanden för att i Sverige köpa varor, som vi under andra förhållanden kunnat låta gå i export till andra länder.

Det är emellertid inte bara om dessa ting som jag ville säga ett par ord inför andra kammaren, utan jag skulle även något närmare vilja redogöra för hur den stora importen under 1946 har sett ut. Det föres i mitt tycke ett ganska vårdslöst språk om denna stora import, vilket röjer, att vederbörande kanske inte har närmare studerat vilken sammansättning denna import i själva verket har haft. Jag skulle vilja säga att importen under förra året i hög grad fått sin karaktär av efterkrigsförhållandena. Jag vill erinra kammaren om att när kriget tog slut på sommaren 1945 våra lager voro nästan helt och hållet uttömda. Vi hade levat i avspärrning här i landet ifrån — jag kan säga — augusti 1944, då vi togo ut våra fartyg ur den tyska trafiken och då i övrigt lejdimporten var mycket liten och snart helt upphörde. Ifrån augusti 1944 och fram till tiden efter den tyska kapitulationen hade vi nära nog en fullständig avspärrning, och under hela den perioden måste vi försörja vår industri med de lager, som vi hade hushållat med under tiden förut. Men det är ganska självklart att dessa lager inte voro av några jättedimensioner, utan när vi kommo till halvårsskiftet 1945 voro vi på flera punkter nära nog i botten i fråga om våra resurser. Då nu så småningom spärren lyftes och utsikter började finnas till att få in varor på nytt i landet, var det naturligt att man ansträngde sig att fylla på de tömda lagren.

När jag studerar den föreliggande importstatistiken post efter post, tycker jag mig kunna med säkerhet konstatera, att vår införsel under 1946 på flera viktiga punkter har fått sin karaktär just av den bristsituation, som vi befundo oss i efter den tyska kapitulationen. Det har skett en lagerpåfyllnad och en nödvändig sådan. Om jag skulle nämna några huvudgrupper i vår importstatistik så kan jag säga, att vi under 1938 hade en import av textilråvaror — bomull och ull — halvfabrikat och färdiga varor, som uppgick till 290 miljoner kronor. Förra året var denna import uppe i 616 miljoner kronor. Denna väldiga ökning av importvärdena är naturligtvis i icke ringa grad påverkad av prisstegringen i världen. Men det har också skett en mycket avsevärd kvanti-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
tativ ökning. Om man tar en sådan för försörjningen av industrien viktig vara som ull, så har importen av denna vara under 1946 varit kvantitetsmässigt dubbelt så stor som den var under 1938.

Av järn, stål, koppar och andra för vår inhemska försörjning och för vår export nödvändiga råmaterial hade vi under år 1938 en import på 262 miljoner kronor och förra året en import på 446 miljoner kronor. Det är inte många dagar sedan jag hade att stå i denna kammare och svara på en enkel fråga angående vår försörjning med rör, vid vilket tillfälle man riktade förebråelser mot myndigheterna för att dessa inte varit nog energiska när det gällde att tillföra landet sådana. De importsiffror jag här har anfört hänföra sig naturligtvis inte bara till rör utan till hela den nyssnämnda gruppen av varor. Men jag återkallar episoden i kammarledamöternas minne, därför att vi skola ha klart för oss att vår försörjningssituation beträffande dessa ting är sådan, att det har varit ett mycket angeläget intresse att söka tillföra oss ökade reserver efter den uttömning av våra lager, som hade inträtt under avspärrningsperioden.

De uppgifter jag nu lämnat hänföra sig till den statistiskt redovisningsbara importen under år 1946. Till detta komma nu de valutauttag som gjorts för import som ännu inte kommit till stånd. Det är omöjligt att med någon exakthet redovisa, hur dessa valutauttag fördela sig på olika slag av importvaror. Men det är alldeles säkert, att en betydande del av dessa valutauttag hänföra sig just till textilsidan. Jag kan nämna att det under förra året gjordes mycket stora avslut med Italien, vilka hade den karaktären, att svenska företagare köpte bomull i Förenta staterna och skickade den till Italien för att där få den bearbetad, mestadels till garn, varvid man betalade jämväl produktionskostnaden i form av råvara. Det var inte mindre än 95 miljoner kronor, som togos i anspråk för denna affär. Och den affären gjorde man på goda grunder, eftersom ju vår textilindustri är så beskaffad att den har en otillräcklig spinnerikapacitet. Även väverikapaciteten är otillräcklig, men eftersom spinnerikapaciteten är ännu knappare, komma vi i dagens situation i det läget, att vi inte kunna fullt utnyttja våra trikäfabriker, väverier o. s. v. Det har därför varit nödvändigt att söka på andra marknader än den traditionella brittiska uppbriaga garn för att försörja de trikäfabriker och väverier som inte ha egna spinnerier, så att vi kunna producera, inte lyxvaror, mina damer och herrar, utan standardvaror, som vi ha stort behov av och beträffande vilka vår försörjning är rätt knapp.

Av den stora italienska affären på 95 miljoner kronor ingår en betydande del i den import, för vilken jag i det föregående gruppvis redogjort. Men en mycket avsevärd del av dessa varor äro alltjämt under arbete, och det är alltså varor som vi redan betalat för. Hur mycket, som är utestående tors jag inte för dagen säga, men det mesta torde komma att tillföras det svenska folkhushållet under år 1947. Någon del kommer måhända att kvarstå till nästa år.

När vi nu med en berättigad iver diskutera och överväga vår situation i fråga om importen, ha vi också att taga hänsyn till frågan vilken förändring i Sveriges ekonomiska läge som inträtt genom att den tyska industrien nu icke är att räkna med. Tyskland utgör ett industriellt vakuum och tycks komma att förbli det under åtskilliga år ännu. För Sverige innebär detta en mycket avsevärd förskjutning i de ekonomiska förhållandena, eftersom den tyska exporten hit före kriget spelade stor roll. Det skulle föra mycket långt att söka skildra hur Tysklands bortfall på alla olika punkter inverkat på vår import under förra året och innevarande år. Jag skulle dock vilja fästa uppmärksamheten vid att det påverkat oss i varje fall på det sättet, att den svenska industrien på vissa mycket viktiga punkter alltsedan krigets slut är inriktad på att bygga

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

ut sin produktion för att fylla det tomrum, som Tysklands bortfall har framkallat.

Den svenska industrien har också av andra orsaker varit angelägen om att förnya sin utrustning och rationalisera sina anläggningar. Man är inom det svenska näringslivet livligt intresserad för att öka exportmöjligheterna, detta icke blott beroende på avtalet med Ryssland utan även på att man ser stora möjligheter för svensk industriell företagsamhet genom en ökad export på marknader, som vi tidigare endast i mindre utsträckning kommit i kontakt med. Det är alldeles odisputabelt att en icke oväsentlig del av de valutadispositioner som nu gjorts ha sin grund och sin förklaring i denna genom de politiska förskjutningarna i världen framkallade situation.

Jag vill i övrigt inte närmare uttala mig om den högt uppdrivna investeringsverksamheten. Jag tror ju att det sker åtskilliga felinvesteringar, och jag tror att man gör riktigt om man något håller tillbaka de väldiga investeringar som äro planlagda på olika håll. Inte därför att jag på något sätt inbillar mig att någon myndighet har en så fullkomlig utrustning i sitt omdöme att den kan hindra folk att göra felinvesteringar, utan därför att vi inte ha råd att hålla på med investeringsverksamheten i samma utsträckning som vi gjort under de senaste åren.

Jag har velat anföra detta för att bilden av importsituationen skall bli litet mer nyanserad. Det är litet galet, både i och för sig och med hänsyn till de krafttag som vi nu — som jag hoppas — gemensamt skola taga för att komma ur det trångmål vari vi befinna oss, om man inte har en såvitt möjligt riktig uppfattning om olika sidor av problemet. Det är inte lämpligt och inte riktigt att man går omkring med och till äventyrs även sprider ut den föreställningen, att importutvecklingen under år 1946 är ett resultat av något slags vanstyre från regeringens sida. Jag tror att den till helt väsentlig del har sin förklaring i de faktorer som jag här har pekat på.

Jag skall säga några ord om den situation som inträtt i och med att den mycket omfattande importkontrollen genomfördes i lördags. Det är bäst att börja med det som väckt det största uppseendet inom folket, nämligen kaffersonseringen.

När jag fick den, jag kan gott säga tunga plikten att efter bankofullmäktiges mycket bestämda besked sätta denna importreglering i kraft, sedan jag tidigare — också efter bankofullmäktiges upprepade hänvändelser — hade förberett den, hade jag att taga ställning bland annat till frågan om ransonering av kaffet. Jag behöver väl inte försäkra denna kammare att ingenting skulle ha varit mig kärare än att lämna kaffet helt utanför denna importbegränsning. Men om man gjort det och alltså tagit med kaffet på den frilista som är fogad vid det allmänna importförbudet, hur hade folk då reagerat? Hade människorna i gemen tagit för gott att kaffet stod på frilistan och givit sig till tåls med det? Nej, den erfarenhet som jag under dessa år vunnit om hur allmänheten reagerar vid tillfällen då någon i deras levnadsvanor djupt ingripande händelse inträffar, säger mig att om vi ställt kaffet på frilistan, skulle vi trots allt ha fått en mycket omfattande hamstring. Och varje hushåll behöver inte köpa så värst många kilogram för att vår lagersituation skall bli i grunden fördärvad. Importörerna skulle också med säkerhet ha infört kaffet i ökad omfattning, dels på grund av hamstringen och dels på grund av att de antagligen resonerat som så: kaffet är fritt i dag, men vem vet hur länge? Effekten hade alltså valutamässigt blivit att kaffet, som förra året kostade oss 77 miljoner kronor, skulle ha dragit betydligt mera. Och detta hade — det torde ingen kunna förneka — varit ganska irrationellt i ett läge, där vi tvingats till en sträng valutahushållning.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Utifrån denna bedömning ansåg jag mig böra föreslå regeringen att kaffet skulle tagas under ransonering och inbegripas i importförbudet. Det var sålunda enligt min mening alldeles nödvändigt att införa denna ransonering för att skydda allmänheten mot de allvarliga olägenheter som skulle uppstå, om man tillät ett fortgående uttömmande av våra kaffelager.

Den ranson som bestämts för denna första period motsvarar ungefär den, som vi hade under första fredskvartalet 1945. Den är 8 gram mindre per person och vecka än denna. Jag har sagt i annat sammanhang och vill gärna upprepa det — det har förresten även sagts i statsministerns deklaration i dag — att sedan vi gjort den lagerinventering som satts i gång och fått färdig redovisningen av redan gjorda inköp i kaffeländer, skola vi bestämma vår importpolitik och naturligtvis också vår politik med hänsyn till ransoneringen. Jag har ingenting att säga utöver vad som framgår av statsministerns deklaration. Jag skulle gärna se att det svenska folket under den här första tiden ville taga det hela med litet större lugn. Det är dock ingen katastrof som inträffat, när man har en kafferanson av denna storlek under ett par veckor. Man borde uppskjuta sina hårda omdömen till dess bilden av läget blivit litet klarare.

Vad frukten beträffar torde det väl av de uppgifter om importens omfattning som jag lämnade i början av anförandet klart framgå, att en mycket stark begränsning måste ske. Om vi kunna komma tillbaka till den frukt-konsumtion som vi hade år 1938, då den var mycket hög, tror jag inte det skulle vålla några allvarliga olägenheter, medan det däremot skulle medföra en mycket betydande och i det nuvarande läget välkommen besparing av valutor.

Man frågar sig på vilka punkter i övrigt som importbegränsningen kommer att sätta in. Under förberedelserna till importkontrollen har det inom folkhushållningsdepartementet verkställts en beräkning avsedd att giva en föreställning om möjligheterna att åstadkomma den besparing av valutor som bankofullmäktige ha framhållit såsom nödvändig. Jag vill inte säga att denna plan har annat än preliminärt värde. Den måste genomgå mycket detaljerat, och det är givet att en sådan genomgång i kontakt med olika intressenter inte kunde ske före importstoppet, ty då hade villervallan blivit mycket stor. Det mera i detalj gående studiet av denna plan måste därför anstå till dess importkontrollen etablerats. Och nu blir det vår närmaste uppgift att med försörjningskommissionerna och i kontakt med de olika branscher och företag som äro berörda upptaga dessa frågor till diskussion, så att man kan jämkta sig fram till en rimlig avvägning. Jag måste därför avstå från att på denna punkt ingå på någon närmare redogörelse.

Jag kan i alla fall meddela att på någon punkt torde man redan nu kunna säga att besparingsmöjligheterna äro större än vi i departementet vågade förutsätta då vi gjorde upp denna plan. På andra punkter däremot är det nog klart att besparingsmöjligheterna äro mera begränsade än man vid den första beräkningen utgick ifrån. Man måste här efter närmare vunnit kännedom om lagersituationen i fråga om vissa varor och sammansättningen av den import som kan äga rum för valuta, vilken redan ställts i olika inköpsländer, göra en mera definitiv bestämning.

Jag är glad att kunna säga att vi på alla viktigare områden för närvarande ha god varutillgång i vårt land. Lagerställningen för skohandeln är bättre än den varit på flera år. Skoindustrien har kunnat försörjas med råvaror under föregående år, så att dess produktion legat på en mycket god nivå. Våra råvarutillgångar för textilindustrien, framför allt beträffande ull, äro mycket betydande, och i den mån ytterligare införsel är nödvändig, kommer självfallet import att medges. Vi komma i allmänhet att utan hinder släppa

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

igenom alla sådana varor som äro av vital betydelse för vår försörjning och för vårt produktionsliv, såsom oljor, bränslen, lantbruksmaskiner och andra maskiner av direkt betydelse för produktionen. Jag kan här inte gå in på hela denna katalog, då det skulle föra oss alltför långt. Men jag har med dessa exempel velat giva en anvisning om att det importförbud som genomförts inte innebär stopp för all införsel. Vi komma tvärtom att söka öka vår införsel av allehanda ting, medan vi på vissa andra punkter få vara mer återhållsamma. Jag vill inte dölja för kammaren, att denna importkontroll kommer att bereda mycket stora svårigheter i första hand för de myndigheter, som skola ha att göra med dessa ömtåliga avvägningsproblem, men även svårigheter på åtskilliga punkter inom näringslivet. Vi få försöka att göra det bästa möjliga av denna situation, och det är mycket viktigt att vi hjälpas åt inom olika kretsar av näringslivet. Göra vi inte det, så klara vi inte det hela. Jag tror det är alldeles riktigt, som statsministern förklarade i sin deklaration här på förmiddagen, att när vi konfronteras med de praktiska åtgärder, som måste vidtagas i olika riktningar, skola vi finna att vi stå varandra närmare än vi kanske i dag föreställa oss.

Jag är viss om att vi alla i detta läge, om också inte i dag så i varje fall mycket snart, skola komma till insikt om att alla grupper i vårt land — industrien, jordbruket, hantverket, arbetare, alla — ha ett gemensamt intresse av att vi nu taga ett krafttag för att så snart det överhuvud taget är möjligt komma ut ur de besvärligheter, som en bunden utrikeshandel för med sig. Jag har redan förut uttalat, att för ett land sådant som Sverige äro de fria ekonomiska förbindelserna med yttervärlden ett av de viktigaste hjälpmedlen för en fortsatt lycklig utveckling av vårt näringsliv och vårt folks levnadsvillkor. Därför tror jag att vi alla, trots den något upprivna politiska stämningen just nu, skola finna, att vi ha intresse och behov av att nu genomföra de åtgärder, som ha inletts, så att vi så snart det står i vår förmåga skola kunna komma tillbaka till bättre villkor för vårt näringsliv.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 8.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Nilsson* i Göingegården *m. fl.*, nr 352, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 130, angående vissa avlönings- *m. fl.* anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1947/48;

herr *Lindberg m. fl.*, nr 353, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 130, angående vissa avlönings- *m. fl.* anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1947/48;

herr *Jansson* i Kalix *m. fl.*, nr 354, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 151, angående anslag för budgetåret 1947/48 till avlöningar vid de allmänna läroverken *m. m.*;

herrar *Håstad* och *von Friesen*, nr 355, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 151, angående anslag för budgetåret 1947/48 till avlöningar vid de allmänna läroverken *m. m.*;

herrar *Pettersson* i Dahl och *Nilson* i Spånstad, nr 356, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 147, med förslag till förordning om skattefrihet i vissa fall för realisationsvinst vid expropriation *m. m.*; och

herr *Pettersson* i Norregård *m. fl.*, nr 357, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 95, med förslag till lag om virkesmätning, m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 9.

Interpellation. Ordet lämnades på begäran till

Herr *Nordström* i Kramfors, som yttrade: Herr talman! Enligt uppgifter i pressen skedde i slutet av förra året en affärstransaktion i Jämtland, som väckte stort uppseende. Cellulosakoncernen förvärvade då en av de få jämtländska massafabrikerna, Ulriksfors sulfittfabrik, med inneliggande råvarulager.

Då det för närvarande är en skriande brist på papper och pappersmassa i hela världen, skulle man ha kunnat förutsätta att cellulosakoncernen genom detta förvärv ville öka sina möjligheter till produktion av den mycket efterfrågade pappersmassan.

Att detta inte var motivet för förvärvet framgick emellertid ganska snart, då koncernen, så fort köpekontraktet var undertecknat, meddelade de anställda att fabriken skulle nedläggas från och med den 31 december 1946. Att detta mottogs med stor förvåning och besvikelse av de direkt berörda arbetarna och av de kommunala myndigheterna är uppenbart. Även om driften vid fabriken under de senaste tiotal åren skötts på ett ur arbetarsynpunkt miserabelt sätt, var dock den totala nedläggningen ett hårt slag för många.

Arbetare, som i många fall arbetat åt den förutvarande ägaren i 20 à 30 år, fingo nu endast ett par veckor på sig för att söka sig nya försörjningsmöjligheter. Många av dessa arbetare hade även skaffat sig egna små bostadsfastigheter på platsen. Nu tvingas de genom en enkel namnunderskrift av ett makt-havande monopolföretag att inom loppet av några veckor omställa hela sin livsföring. I många fall bli de små egna hemmen därvid praktiskt taget värde-lösa.

Även om arbetslösheten just nu inte blir det omedelbara perspektivet är det uppenbart, att de arbetande vid denna fabrik och för övrigt hela den omkringliggande bygdens folk nu ställas inför särskilda svårigheter.

Av en undersökning som den lokala arbetsförmedlingen genomfört framgår, att 68 av de avskedade arbetarna äro över 40 år, därav ett tjugotal som äro över 50 år. Sex av de avskedade arbetarna äro över 60 år och ha arbetat vid fabriken i över 30 år. Av samma undersökning framgår även, att 54 av de avskedade arbetarna hade byggt egna bostadsfastigheter på platsen.

Vid en konferens i Östersund med de berörda parterna meddelade bolagets representant helt öppenhjärtigt, att koncernen köpt företaget för att komma över dess råvarutillgångar och för att minska konkurrensen. Cellulosakoncernens talesman upplyste också om att bolaget var berett att göra allt vad göras kunde för att bereda de avskedade sysselsättning. Av arbetsförmedlingens rapport av den 20 januari framgår, att detta löfte medfört att 32 av de berörda arbetarna fått sysselsättning med vedkapning åt koncernen — förmodligen upp-kapning av råvarulagret vid fabriken — och att dessutom 53 andra arbetare erhållit skogsarbete hos olika arbetsgivare. Huvudparten av arbetarna har alltså beretts *tillfällig sysselsättning* med skogsarbete. Att detta inte kan betraktas såsom någon ljus och tryggad framtid för arbetarna är uppenbart.

Efter det andra världskrigets slut har det även i vårt land talats om nödvändigheten av ökad samhällelig planering och kontroll av näringslivet för att undvika sociala skadeverkningar. Att detta måste bli något annat och mera än ord ger utvecklingen vid Ulriksfors åter en allvarlig påminnelse om.

Hela världen ropar nu efter mera pappersmassa och papper. Det svenska cellulosamonopolet utnyttjar inte på långt när fabrikernas produktionskapa-

Interpellation. (Forts.)

citet, tvärtom visar ulriksforsexemplet att koncernen inte drar sig för att ännu mera minska tillgången på pappersmassa för att därigenom få ännu större möjlighet att självständigt, uteslutande i aktieägarnas intressen, diktera tillgången, avsättningen och prissättningen. Ur denna synpunkt måste man också betrakta nedläggandet av driften vid Ulriksfors som en åtgärd från cellulosa-koncernens sida, som kommer att motverka de statliga myndigheternas strävan att öka produktionen av nödiga produkter både för hemmamarknaden och för exporten.

Det kan enligt min mening icke få vara en privat angelägenhet hur man i nuvarande läge handskas med landets produktionsmedel och arbetskraft, såsom tycks ha skett i fallet Ulriksfors. Utom de verkningar sådana åtgärder få för landets allmänna produktionsinriktning, innebära de som regel också genomgripande förändringar i hela den berörda bygdens ekonomiska liv och medföra ofta stora olägenheter även för dem som endast indirekt äro beroende av industriföretagen. Så är det framför allt när det såsom i Ströms kommun endast finnes ett enda industriföretag av betydelse.

Jag hemställer därför, herr talman, om kammarens tillstånd att till hans excellens statsministern få framställa följande frågor:

Har inköpet och nedläggandet av ulriksforsfabriken i Jämtland skett med eller utan hörande eller godkännande av de statliga myndigheterna?

Har hans excellens statsministern för avsikt att dels i här berörda fråga, dels när andra liknande situationer eventuellt uppkomma, vidtaga sådana åtgärder, att garantier skapas för ett effektivt utnyttjande av tillgängliga produktionsmedel samt att trygga en *varaktig* försörjning åt befolkningen i de närmast berörda områdena?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Herr **Falla** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! När enligt be- *Interpellation.*
slut av 1943 års riksdag statens sakrevision inrättades angavs dess verksamhetsområde i 1 § i den för det nya revisionsinstitutet utfärdade instruktionen på följande sätt:

»Statens sakrevision åligger att ur allmänt ekonomiska synpunkter granska statlig och statsunderstödd verksamhet i den mån icke Kungl. Maj:t särskilt förordnar, att visst förvaltningsområde eller viss verksamhet skall undantagas från sakrevisionens granskning.»

Undantag enligt bestämmelsen i denna paragraf har gjorts genom ett kungl. brev av den 31 december 1943 av väsentligen följande innehåll:

»Kungl. Maj:t, som den 10 december 1943 utfärdat instruktion (nr 930) för statens sakrevision, finner gott att jämlikt 1 § nämnda instruktion förordna, att följande förvaltnings- och verksamhetsområden tills vidare skola vara undantagna från sakrevisionens granskning:

1. Statens arbetsmarknadskommission, statens järnvägar och statens vattenfallsverk;

2. De krisorgan, vilka äro underkastade granskning av överrevisionen för krisförvaltningen;

3. Statsunderstödd verksamhet i den mån icke vid statsunderstödet åtnjutande fästs villkor, på grund varav verksamheten må underkastas sakrevisionens granskning; samt

4. Statlig verksamhet, som bedrivs i bolagsform, där icke Kungl. Maj:t särskilt förordnar, att sådan verksamhet skall vara underkastad sakrevisionens granskning.»

Interpellation. (Forts.)

Beträffande gränsdragningen för sakrevisionens kompetensområde yttrade 1941 års revisionsutredning, vars betänkande (SOU 1942:57) låg till grund för sakrevisionens inrättande, »att knappast någon del av statsförvaltningen kan ställas utanför det verkningssområde, som bör tillkomma en allmän sakrevision, även om uppgifterna komma att i hög grad skifta såväl till karaktär som omfattning».

I fråga om huruvida statens järnvägar och statens vattenfallsverk samt arbetsmarknadskommissionen borde underkastas sakrevisionens granskning framhöll 1941 års revisionsutredning, att de uppgifter, som ankomma på överrevisorerna vid statens järnvägar och vattenfallsverk, uppenbarligen äro av den beskaffenhet, att de böra överföras på statens sakrevision, men att det möjligen kan föreligga skäl att i avvaktan på att statens sakrevision hunnit organiseras och närmare planlägga sitt arbete övergångsvis låta ifrågavarande revisorer fortsätta sin verksamhet ett eller annat år. Revisionsutredningen ansåg också, att den sakliga granskningen av arbetsmarknadskommissionens förvaltning principiellt borde anförtros åt statens sakrevision, men att den kamerala granskningen av kommissionens räkenskaper borde uppdragas åt riksräkenskapsverket, och att frågan vid vilken tidpunkt den sakliga granskningen av kommissionens förvaltning skulle övertagas av statens sakrevision borde lämnas öppen, till dess kommissionens framtida verksamhet och arbetsuppgifter kunde närmare överblickas.

Vad angår den statliga verksamhet som bedrivs i bolagsform framhöll revisionsutredningen bl. a., att sådana bolag, som närmast äro att betrakta som dotterbolag till statens affärsverk, självfallet böra hänföras till statens sakrevisions granskningsområde, och att inga särskilda bestämmelser erfordras för att statens sakrevision skall kunna verkställa granskning av företagens förvaltning. Beträffande åter vissa aktiebolag, som direkt ägas av staten, torde det bli nödvändigt att vidtaga särskilda åtgärder för att desamma skola underställas granskning av sakrevisionen. Ett inordnande av dessa jämte de statliga monopolbolagen under sakrevisionsorganets granskningsområde måste dock, enligt revisionsutredningens mening, föregås av närmare utredning.

I den kungl. proposition, som låg till grund för riksdagens beslut om sakrevisionens inrättande, yttrade departementschefen: »I vad mån revisionsverksamheten bör utsträckas till att avse även sådan halvstatlig verksamhet, som bedrivs av de olika statsägda aktiebolagen, torde få bli beroende på ytterligare prövning. Att även denna verksamhet inbegripes under den nya sakrevisionen synes emellertid, allmänt sett, önskvärt.»

Vid 1945 års riksdag väcktes i båda kamrarna motioner med hemställan att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning om möjligheten att utsträcka statens sakrevisions granskningsrätt i enlighet med i motionen utvecklade synpunkter. Motionen tillstyrktes av statsutskottet, vars utlåtande bifölls av båda kamrarna, varigenom riksdagsskrivelse i ärendet sålunda kom till stånd. Såvitt nu är bekant har emellertid därefter ingenting åtgjorts i det syfte, varom riksdagen 1945 gjorde framställning till Kungl. Maj:t.

Förhållandet är sålunda det, att statens sakrevision, vars översyn och granskning enligt såväl revisionsutredningen som vederbörande departementschefs och riksdagens mening skulle omfatta statens hela ekonomiska verksamhet, hittills endast fått ett relativt snävt begränsat område för sin verksamhet. Framför allt är det anmärkningsvärt, att just de områden, där en sakrevision helt naturligt bör ha sin betydelsefullaste uppgift, nu äro undantagna dess granskning. Detta gäller icke blott de affärsdrivande verken, där särskilda överrevisorer nu finnas, utan även de statsägda aktiebolagen, som visserligen också äro utrustade med revisorer. Erfarenheten torde dock visa, att den revision, som på det sättet

Interpellation. (Forts.)

åstadkommes, väsentligen är formell. De förväntningar, som vid tillskapandet av statens sakrevision hystes, att därigenom en effektivisering och rationalisering av statens ekonomiska verksamhet skulle åstadkommas, måste genom den nuvarande begränsningen av sakrevisionens granskningsrätt bli väsentligen illusoriska. Vid sakrevisionens tillkomst motiverades dess begränsade kompetensområde med att den borde vinna organisatorisk stadga innan den pålades de större arbetsuppgifter på området för statens ekonomiska verksamhet, varom alla de vid dess tillkomst avgörande instanserna voro principiellt ense. Under de tre år sakrevisionen varit i verksamhet bör den rimligtvis ha fått erforderlig organisatorisk fasthet, detta så mycket mera som den i viss mån övertog den organisation och den arbetsteknik, som förut under fyra års verksamhet utformats av statens krisrevision. Riksdagen gav ju också 1945 genom sin förut nämnda skrivelse uttryck åt sin mening, att statens sakrevision nu borde anförtros de granskningsuppgifter, varom vid dess tillkomst rådde principiell enighet. Det synes vara ett betydelsefullt statsintresse att sakrevisionen får denna vidgade befogenhet.

På grund av vad sålunda anförts får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att med tillmötesgående av 1945 års riksdags skrivelse i ärendet låta utreda, hur statens sakrevision må givas erforderlig vidgad granskningsrätt beträffande statens ekonomiska verksamhet, och att snarast möjligt vidtaga av utredningen betingade åtgärder i detta syfte?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.17 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 19 mars.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

*Meddelande
av hans excellens
herr statsministern.
(Forts.)*

Herr andre vice talmannen anmälde, att överläggningen i anledning av det av hans excellens herr statsministern i enlighet med Kungl. Maj:ts skrivelse nr 190 vid förmiddagens sammanträde lämnade meddelandet nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr **Dickson**, som anförde: Herr talman! Statsrådsbänken står tom. Jag kan förstå, att regeringens ledamöter kunna vara medtagna och behöva en väl tilltagen middagsrast.

Debatten om hur vi kommit till dagens situation har ju egentligen varit huvudtemat hittills. Den debatten har ju i vissa stycken varit underhållande, i vissa stycken kanske också lärorik, men direkt fruktbar har den väl icke varit annat än i så måtto, att vad som där kommit fram skulle kunna lära oss och regeringens ledamöter hur man icke borde göra vid ett annat tillfälle. Av skadan bliver man vis men sannerligen inte rik. Vi få emellertid hoppas, att vad som nu har skett må kunna ha blivit ett värdefullt tillskott i regeringens andliga värdeförvaltning. Vad som dock är viktigare är vad vi böra göra, eller rättare, vad regeringen bör göra i detta läge.

Situationen är ju mycket genant. Det har kommit telegram utifrån, där det berättas, att händelserna i Sverige ha väckt munterhet både i England och i Danmark och på andra håll. Det är samma sorts munterhet, som inträffar, då en välklädd herre i överrock vandrar gatan fram, trampar på ett bananskal och sätter sig pladask. Då skratta de som stå omkring. Vi ha trampat på ett bananskal och satt oss, och det gäller att kliva upp och borsta av rocken. Det tar ofta lång tid att hämta sig efter en blamage, och vi få väl lida det spe, som vi förtjäna från utlandets sida. Sveriges utomordentligt gynnsamma utgångsläge är ju allmänt känt utomlands. Vi ha gått i vår fina överrock och bröstat oss, och så kommer den här historien som en överraskning för utlandet och för det stora flertalet av Sveriges folk. Att felet i hög grad är regeringens tänker jag väl att regeringen själv vidgår. Hans excellens statsministern stod här i förmiddags, med en överraskande glad min för övrigt, och tog på sig det fulla ansvaret för vad som har skett och för vad som kommer att ske. Här ha ju gjorts antydningar, att icke statsministern eller i varje fall icke hela regeringen skulle behöva bära ansvaret för vad som skall komma att ske. Jag tror emellertid icke så mycket på att detta kan bli verklighet.

Det är en genant situation vi ha råkat i. Det finns något, som kallas hårda valutor. Det är ett hedersnamn för de valutor, vilkas värdare ha lyckats hålla dem uppe i paritet i fråga om allmänhetens och världens förtroende. De länder, som njuta detta förtroende, äro Förenta staterna med sin dollar, Eng-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

land — trots sina vedervärdigheter — med sitt pund och Schweiz med sin schweizerfranc. Varför icke svenska kronan lika väl som schweizerfrancen kan vara en hård valuta, förstår jag icke. Det måste finnas något fel här. Det måste ha handskats oriktigt i det förflutna på den punkten, och det hör till de genanta momenten i situationen.

Nu talade statsministern i förmiddags om vad man skall göra. Man skall öka produktionen och effektivisera densamma. Han talade också om ökat sparande, och herr Skoglund i Doverstorp gav honom därvidlag en eloge för att han talat på svenska, kallat det för sparande rent ut, och icke som hans kollega finansministern för uppskjuten konsumtion, som ju icke ger riktigt samma klara bild. Nu är statsministern icke här, och han lär väl icke heller komma, medan jag har ordet. Annars hade jag gärna velat fråga honom, om han delar finansministerns uppfattning om att de summor, som sålunda skulle sparas enligt hans föreskrifter, skola betecknas såsom en skuld till staten, när spararna en gång trötta lägga sig ned att dö. Jag tror, att så länge det där uttrycket står för finansministerns egen räkning, betyder det icke så mycket. Men om det är regeringens mening, att man skall betrakta ett sparat kapital som skuld till staten, kommer den att finna, att en sådan uppfattning ännu icke ingår i svenska folkets rättsmedvetande.

Den springande punkten i nuvarande situation är vilket förtroende regeringen kan ha kvar hos folket. Regeringens ledamöter äro säkerligen duktiga teoretici. Men om de helt satt sig in i de irrationella psykologiska faktorer, som måste tagas med i beräkningen i dagens läge, står icke klart. Det märkliga är, att den som har det största allmänna förtroendet inom regeringen tycks, trots hans ytterst utsatta ställning, vara folkhushållningsministern. Man har en känsla av att han står på marken med sina uttalanden, men så har han också i motsats till alla andra regeringsledamöter tidigare sysslat med praktisk handelsverksamhet. Det återstår för historici att ta reda på och dokumentera, i vad mån folkhushållningsministern under den gångna perioden har varnat regeringen och sökt få den på andra tankar. Har inte så skett, är det möjligt att mina vackra ord här om honom få revideras.

Man måste göra klart för sig — det är av vikt i detta fall — att det finns, i ekonomiskt avseende, två sorters människor: en mycket stor del, som har mycket liten aning om ekonomiska ting och som inte heller har förutsättningar för att handskas med sådana ting, och så en liten del, duktiga och mindre duktiga ekonomer, som förr eller senare automatiskt komma upp i ledningen för näringslivet. Det är dessa senare personer, som nu från olika håll kalfattas och beskyllas för att vara illojala, därför att de av omtanke om sina företag vidtaga åtgärder, som synas många vara statsfientliga. I stället för att skapa den gynnsammast tänkbara atmosfär för näringslivet, den atmosfär som rekommenderas av dessa specialister, ordnar regeringen med ett oroligt väder, i vilket ingen planta av detta ömtåliga slag kan trivas. Det råder en allmän osäkerhet i fråga om den ekonomiska framtiden och, vad värre är, även på det rättsliga området. Jag lyssnade för någon tid sedan till en diskussion, där justitieministern utlade texten, och det var skrämmande för mig att konstatera vad han anser att en majoritet inom ett folk har rätt att göra med en minoritet.

Detta tillstånd leder hos många människor till en känsla av att befinna sig i nödvärnsställning med nödvärnets alla rättigheter. Det medför också automatiskt avkopplandet av många moraliska principer. Vi ha ju de sista dagarna fått bevittna en hel del motbjudande företeelser i butikerna här i Stockholm och på andra håll i landet. Folk har tappat huvudet, därför att man inte vet hur morgondagen kommer att te sig. Man har förlorat förtroendet för fram-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
tiden. Nu är var och en sig själv närmast, och man trampar ner varandra i trängseln för att klara sig själv. Det är inte för att försvara detta handlings-sätt utan för att förklara det, som jag säger detta.

Det gäller nu för oss att försöka öka effektiviteten hos näringslivet, att öka produktionen och att öka sparandet för att därigenom komma fram till ett bättre ekonomiskt läge. Men med den atmosfär, som skapats av regeringen och framför allt av finansministern, riskera vi att få ett kastrerat näringsliv, som måhända kan bjuda en blekhet och skäligen glädjelös vällevnad, en sorts eunucktillvaro, ekonomiskt sett, men som emellertid mycket snart kommer att lämna oss på efterkälken i förhållande till den övriga världen, när det gäller framstegen på det ekonomiska området.

Varför skall inte vårt land, som dock hade så goda utgångspunkter, få vara de stora möjligheternas land? Här är det nu ordnat så, att de bästa intelligen- serna i fråga om affärer vantrivas, att de överväga emigration, att de, såsom herr Hagberg i Luleå här för en stund talade om, för att, såsom de själva tro, rädda sina företag eller i varje fall skapa bättre betingelser för dem flytta över eller överväga att flytta över företagens mantalsskrivningsort till andra delar av världen, där det ekonomiska klimatet är bättre, där restriktionerna äro mindre kännbara och där framtiden ter sig ljusare. Om inte detta är en opräk- tisk politik, som inte kan leda till det mål, som statsministern här skisserat, så vet jag inte vad det är.

Summan av vad jag egentligen har velat säga är, att det måste skapas för- troende för framtiden. Hur det nu kan bli med regeringens närmaste framtid, det vet jag inte, men jag skulle dock nästan tro, att det blir nödvändigt med en ommöblering inom regeringen. Det är ju emellertid regeringens sak i första hand. Hur många miljoner kronor vi ha förlorat på regeringens åtgärder, kän- ner man ju inte ännu, men det blir väl också dokumenterat en vacker dag. I ett enskilt företag lär väl knappast direktionen ha fått sitta kvar så länge, om den för bolagsstämman hade anmält sådana resultat som regeringen i dag har deklarerat. Men har svenska folket, regeringen inbegripen, tagit någon lärdom av det passerade och fått en aning om att det statsdirigerade samhället nog inte håller måttet i praktiken, så kunna de förlorade pengarna kanske ändå betraktas såsom ganska väl använda pengar.

Härefter yttrade:

Herr Wiberg: Herr talman! Jag måste medge, att man nästan drar sig för att lägga ytterligare sten på regeringens börda. Det är väl sällan en regering har blivit så illa åtgången som i dag. Men ännu har ju inte regeringen för- klarat sig slagen, även om den nog känner sig ganska skakad och kanske mogen för en ombildning. Regeringen litar väl på att den ännu har kvar sin majori- tet i riksdagen, om också taburetterna vackla.

I början av februari i år höll finansministern på Konserthuset i Stockholm ett föredrag i skattefrågan inför huvudstadens arbetarorganisationer. Hans partikamrat statsrådet Nilsson hälsade, enligt uppgift, honom med en erinran om de farhågor, som man från borgerligt håll tidigt givit uttryck åt inför herr Wigforss' grepp på statens affärer. »Men», sade herr Nilsson, »olyckskorparna spådde ruin åt statens finanser och folkekonomin, men resultatet blev högre välstånd och så småningom också en förstummad kritik.»

Det måste ha varit med mycket blandade känslor, som herr Wigforss lyss- nade till denna harang och till de applåder, som följde. Han, om ingen annan inom det socialdemokratiska lägret, måste i det ögonblicket ha varit medveten om vad som nu kan och bör öppet sägas ifrån, nämligen att regeringens eko-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

nomiska politik lidit skeppsbrott. Den 18 februari i år inställde riksbanken terminsförsäljningar av främmande valutor. Den 27 februari var sedelreserven nere i 8 miljoner kronor, varför extraordinära åtgärder måste vidtagas för att förstärka den. Och så kommer kronan på verket, när regeringen i valutansödens tecken måste dekretiera allmänt importstopp och åter införa ransoneringarna för viktiga konsumtionsvaror.

Tiden har runnit fruktansvärt fort. Den som när samlingsregeringen upplöstes eller ännu för ett år sedan hade förutsagt, att vi i dag skulle befinna oss i den situation vi nu göra, skulle nog ha blivit ännu mindre tagen på allvar än herr Wigforss' kritiker av år 1933. Ty hurudant var läget, när den socialdemokratiska regeringen trädde till på sommaren 1945? Jo, vårt land hade undvikit ett krig med alla dess olyckor. Vår produktionsapparat var oförstörd. Vår valutaställning var enastående god. Värdefulla exportvaror, som alla länder tävlade om, funnos upplagrade. Vi åtnjoto en internationell goodwill, som man kanske inte på alla håll här hemma ville erkänna men som var ett faktum. Inom landet förmärkte en arbetsglädje, en vilja att taga nya friska tag, som man icke på länge hade bevittnat. Industrien stod redo att fortsätta sin upprustning och modernisering för att kunna hävda sig i den hårda kamp på marknaderna, som kunde väntas, när den av kriget framkallade varuknappheten en gång övervunnits.

Kanske aldrig tidigare i vår historia har en regering trätt till under så gynnsamma omständigheter. Men så valde regeringen ju också själv ögonblicket. Det var socialdemokraterna, som på egen hand sade upp kontraktet med de borgerliga partierna och förbehöllo sig att regera ensamma.

Hur har då denna regering förvaltat sitt pund? Jo, så att vi två år efter krigets slut kommit i det läget, att krigshushållningen måste återuppstå. Bakom detta ligger tyvärr en serie av felgrepp och fundamentala misstag. Jag skall, herr talman, försöka sammanfatta dem i fem huvudpunkter.

Den första och djupast liggande orsaken är, såvitt jag kan bedöma det, att regeringen icke sörjt för att produktion, priser och penninginkomster ha blivit riktigt avvägda. Finansministern erkände i en diskussion i förra veckan, att regeringens stora syndafall är, att den inte lyckades hålla 1942 års lönepolitik. Men är det inte snarare viljan än förmågan som brustit? Inför 1944 års val gick finansministern bakom ryggen på sina borgerliga kolleger och lovade inkomstökningar, som i vissa fall voro långt större än vederbörande själva hade begärt eller vågat hoppas på. Efter samlingsregeringens upplösning fortsatte den socialdemokratiska regeringen på samma väg, och kulmen nåddes, när handelsminister Myrdal i ett valtal ställde alla nationalekonomiska lärosatser på huvudet och förklarade, att löneökningar vore ett bra medel mot inflation.

Folks inkomster ha de senaste åren ökats med 2 miljarder kronor, men värdet av tillskottet i varor har inte varit mer än 400 miljoner. Vi ha alltså fått en spänning mellan köpkraft och varor på över 1½ miljard kronor. Icke minst som följd härav har hela samhällsekonomin kommit ur balans. Detta är den första och en av de djupaste orsakerna till det elände, som vi ha råkat in i.

Den andra orsaken är regeringens exportpolitik. Vårt land har förlyft sig på sin kreditgivning till betalningssvaga länder. Vi vända oss inte mot att Sverige efter måttet av sina krafter skulle hjälpa till med återuppbyggandet i världen, men förutsättningen skulle ha varit, att regeringen redan från början gjort klart för det svenska folket, vilka offer detta medförde. Den upplysningen fick icke vårt folk. Tvärtom förespeglades allmänheten hela tiden, att allting skulle gå bra och att varutillgången skulle ökas här hemma.

Från socialdemokratiskt håll gör man nu gällande, att de borgerliga äro lika ansvariga som regeringen för den kreditpolitik, som förts. Denna stånd-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
punkt måste med bestämdhet avvisas. Särskilt när det gäller överenskommelser med främmande makter äro de förberedande arbetena av grundläggande betydelse. Det är — jag måste tyvärr använda det uttrycket — den bristande skickligheten i uppläggningsen från de ansvariga socialdemokratiska statsrådets sida med finansministern i spetsen, som är roten och upphovet till att dessa kreditavtal blivit så oförmånliga för vårt land som fallet är. När man väl har kommit fram till en principuppställning med en annan regering, kan den svenska riksdagen och oppositionen inte göra mycket för att rätta till de begångna misstagen. Ett typiskt exempel är regeringens beryktade kolaffärer med Polen. Det polska handelsavtalet var redan från början felkonstruerat, och det ena misstaget följer lätt det andra. Jag förmodar att regeringen inte har så lätt att nu komma fram till en rimlig överenskommelse med Polen om ett avtal för nästa period. En tidningsuppgift att Sverige till en början skulle lämna en ny kredit på 100 milj. kronor, antar jag emellertid är felaktig. Vad innebär för övrigt i detta sammanhang det ryska handelsavtalet? Äro våra affärer med Sovjet och Polen helt fristående från varandra?

Och vad det ryska handelsavtalet beträffar, skulle det nog ha sett annorlunda ut, om det hade varit andra personer som hållit i trådarna. Nu har ju handelsminister Myrdal till stor del fått skulden för detta avtal, och herr Myrdal är säkerligen inte den som försöker skylla ifrån sig eller komma undan ett ansvar. Jag anser emellertid, att det i rättvisans namn bör sägas ifrån att huvudparten av ansvaret för den uppläggning, som det ryska handelsavtalet fått, inte faller på herr Myrdal utan på hans kollega finansminister Wigforss.

Ännu ha ju inte verkningarna av det ryska handelsavtalet fullt hunnit göra sig gällande på den svenska handelsbalansen. De verkligt stora påfrestningar, som fullgörandet av detta avtal utöver alla andra avtal kommer att medföra, få vi känning av först under kommande år. Men jag skulle mycket gärna vilja fråga regeringen: vad återstår nu av de vackra orden om vår inställning till den multilaterala handeln och vår strävan att genomföra en praktisk politik, baserad på multilaterala avtal?

Som en tredje orsak vill jag framhålla regeringens exportprispolitik. Har det varit någon förnuftig mening i att hindra svenska exportörer att sälja sina varor till de priser, som gälla på världsmarknaden? Om tanken varit den, att man därigenom skulle ha avskärmat landet från den utländska inflationen, så har åtgärden varit lika välbetänkt som att bygga dammar av is om vårarna. Man har ju samtidigt låtit förutsättningarna för inflationen växa ohämmade här i landet. Jag vågar inte förutsätta, att regeringen haft den absurda tanken, att det lilla Sverige genom att hålla nere de svenska exportpriserna skulle ha kunnat medverka till att dämpa den stora världsinflationen, fastän en sådan uttolkning faktiskt på sina håll har skymtat. Ha regeringens skarpsinniga teoretiker verkligen icke kunnat räkna ut, hur exportprissättningen skulle slå ut i praktiken? Ha de inte kunnat föreställa sig, att utländska mellanhänder skulle göra grova förtjänster på de billiga svenska exportvarorna? Det är detta som faktiskt har skett. Dessa mellanhänder ha i många fall skurit guld med täljknivar. Det är de, som fått de valutor som vi i dag själva skulle behövt för att köpa kaffe, te och andra ännu viktigare varor.

Statsministern har i dag erkänt, att den prissänkning om 5 procent på vissa skogsprodukter, som regeringen deklarerade i somras, kanske inte var så välbetänkt. Den saken är ju också så klar, att man inte behöver spilla många ord därpå. Emellertid framhöll statsministern, liksom enligt vad jag erfarit finansministern gjort i första kammaren, att prissänkningen i praktiken inte skulle ha haft någon större betydelse. Ja, det är mycket möjligt, att det för-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

håller sig på det sättet. Men statsministern förbigick, såvitt jag förstod, själva kärnpunkten, nämligen att den svenska exportindustrien förhindrades att taga ut de högre världsmarknadspriserna på de svenska exportprodukterna, och skillnaden mellan dessa priser och de svenska exportpriserna var i vissa fall utomordentligt betydande. Enligt vad jag erfarit, skall man inom finansdepartementet anse, att skillnaden skulle per år räknat uppgå till 100 milj. kronor. Exportindustrien har emellertid för sitt vidkommande kommit till betydligt högre belopp. Jag såg senast i eftermiddag i en tidning en uppgift om att en stor exportör hade uppskattat beloppet till ungefär det dubbla. Jag skulle också vilja rekommendera regeringen att resa utomlands och att stanna tillräckligt länge för att få en bild av vad man i andra länder anser om vår prispolitik. Man förstår överhuvud taget icke vad meningen är. Man har haft för sig, att vi i Sverige skulle ha nått en viss ekonomisk och politisk mognad, men ställer sig nu faktiskt frågande. Naturligtvis finnes det en kategori, som varit ytterst belåten, nämligen de utländska importörerna. Jag har nyligen haft tillfälle att träffa ett flertal sådana i skilda länder. Jag erinrar mig särskilt en, som var stor importör av papper och massa från Sverige men också från Finland. Han stack icke under stol med att de finska priserna lågo 40 % över de svenska. Han hade också gjort storartade förtjänster på sin import från Sverige. I honom har regeringen en verklig anhängare av sin exportprispolitik!

För det fjärde har regeringen genom sina handelsavtal uppmuntrat lyximporten till vårt land. Naturligtvis skall man, såsom statsrådet Gjörörs tidigare i dag framhöll, icke överskatta betydelsen av denna import, men å andra sidan kunna vi icke komma ifrån att denna import av lyxvaror eller umbärliga artiklar i kronor räknat har uppgått till mycket betydande summor under år 1946 och även under år 1945. Genom den höjda kronkursen i juli i fjol blevo en rad överflödsvaror billigare. Trots att lyximporten steg månad för månad och strax före jul tog alldeles orimliga proportioner, gjorde man ingenting för att hejda den. Varnande röster höjdes men alltjämt var regeringen passiv.

Vi fingo i höstas bevittna det föga uppbyggliga skådespelet av en handelsminister, som förordade importregleringar, och en finansminister, som omedelbart dementerade honom, med påföljd att en oro uppkom, vilken i hög grad bidrog till att förvärra situationen. Jag skulle, herr talman, om handelsministern hade varit närvarande, gärna velat framställa den frågan till honom: var det verkligen nödvändigt att inför allmänheten tala om att man måhända såg sig nödsakad att göra en importreglering och detta vid en tidpunkt, då handelsministern enligt vad man nu vet i varje fall icke hade regeringen bakom sig i fråga om en sådan politik?

För det femte har regeringens ekonomiska politik som helhet framkallat en djupgående förtroendekris. Bristen på förtroende märks inom landet på att folk icke törs spara pengar av fruktan för att dessa skola bli mindre värda eller för att staten lägger för höga skatter på sparandet. På tre år ha insättningar på sparkasseräkningar gått ner med över 200 miljoner kronor. I slutet av 1945 förelåg ett inlåningsöverskott på 1 060 miljoner kronor hos affärsbankerna. Vid 1946 års slut hade detta förbytt i ett utlåningsöverskott på 160 miljoner kronor. Inlåningens stagnation är uppenbarligen i väsentlig grad ett uttryck för minskad sparvilja. Realkapitalbildningen i landet sker i dagens läge i stor utsträckning med sedelpressarnas och krediternas hjälp. Det finansieras icke med verkligt sparande. Minst lika allvarligt är, att regeringen också förlorat utlandets förtroende. Klappjakten på kapital leder till att inga nya tillgångar söka sig till vårt land. Tvärtom talar mycket för att utländska investeringar redan dragits tillbaka.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Vad är nu regeringens botemedel mot allt detta? Jo, skärpt investeringskontroll, skärpt priskontroll, importregleringar, skärpt valutaregulering, överhuvud taget en mobilisering av krigsårens hela kontrollapparat i förstärkt form. Men allt detta är bara palliativ. Man riktar sig mot sjukdomens symptom men vågar icke angripa dess orsaker. Det är möjligt, att en eller annan av den sittande ministärens partikamrater både ser farorna och botemedlen, men i medvetande om att de senare skulle vara impopulära drar man sig för att rekommendera dem av fruktan för kommunisternas demagogi. Man nöjer sig kanske med brasklappar och tysta förbehåll.

Det är lönlöst att skylla dagens svårigheter på kriget och dess efterverkningar. Det går icke att hänvisa till att kriget rivit svåra rispor i världsekonomin, vilket icke kunnat undgå att få verkningar även för oss. Det går icke att säga, att det är fler länder än vårt som råkat ut för besvärligheter. Kändes det, mina damer och herrar, icke t. o. m. något stötande, när statsministern i dag gjorde jämförelser med Danmark och Norge, som båda under många år befunnit sig under främmande förtryck? En jämförelse med Schweiz ligger då närmare till hands. Schweiz hade ett betydligt sämre utgångsläge än Sverige, när kriget var över. I dag har Schweiz en guld- och valutareserv på enligt de siffror som äro tillgängliga över 6 miljarder. Landets ekonomi är i balans och återhämtningen på alla områden i full gång. Men så har man också i Schweiz konsekvent avstått från allt socialdemokratiskt experimenterande och följt en klok, vettig och praktisk politik. Så har också schweizerfrancen sitt fulla värde, under det att den svenska kronan på svarta börsen i Basel och Bern står i högst åttio öre.

Statsministern yttrade i sitt första anförande, att »vägen till produktionsökning är för oss det naturliga». Det är ju glädjande att höra denna deklARATION om regeringens inställning, men huru ter sig densamma i verklighetens kalla belysning? På vilket sätt vill man sporra till en utökad produktion? Undviker man åtgärder, som verka i motsatt riktning? Sådana spörsmål kan man naturligtvis icke undgå att ställa sig. Och svaret måste bli: planer på höjd företagsskatt, skärpt förmögenhetsskatt, konfiskatorisk arvsbeskatning, en utvidgad priskontroll med för producenterna oerhört stränga direktiv etc. Man har faktiskt oerhört svårt att i sådana företelser se ett uttryck för en verklig uppfattning om det betydelsefulla i en utökad produktion.

Statsministern tillade: »det enskilda sparandet bör befrämjas». Frågan är, om detta uttalande går helt ihop med de ganska verklighetsfrämmande planerna på en sådan skattebelastning på sparandet, som man tycker knappast borde verka uppmuntrande.

»En stark tro på framtiden präglar näringslivet», förklarade statsministern. Nog är det riktigt, att näringslivets män icke ha för vana att kasta yxan i sjön. Icke minst under krigsåren ha statsmakterna nog också fått en bild av att det verkligen lönade sig att vädja till näringslivet om dess medverkan för bemästrande av de svårigheter, som dessa år ständigt döko upp. Men att märka är, att under krigsåren den dåvarande regeringen hade näringslivets förtroende. Man ansåg sig också med en viss tillförsikt kunna se mot framtiden. Det skulle efter kriget komma andra tider, då tvångshushållningen ej längre skulle vara behövlig. Vad är det då, som har inträffat? Tvångshushållningen har icke alls försvunnit, utan man står nu mänskligt att döma inför djupa och hårda ingrepp på en mångfald områden. Om statsministern i stället hade förklarat, att det råder en uppenbar oro inom näringslivet och en misstro till vad framtiden skall bära i sitt sköte med den regim, som för närvarande är för handen, hade statsministern nog på ett riktigare sätt karakteriserat situationen. Eftersom såväl den socialdemokratiska gruppledaren herr Fast som den

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

kommunistiske herr Hagberg i Luleå sköto fram det, som man trodde, numera utslitna begreppet »storfinsans», kanske det i detta sammanhang är anledning tillägga, att detta misstroende sträcker sig djupt ned i näringslivets breda lager. Och regeringen vet givetvis, att detta bristande förtroende också är att finna långt in bland de stora skaror, som hittills vid valen stött det socialdemokratiska partiet.

»Vi leva i ett fritt land» sade statsministern slutligen. Är detta icke i verkligheten i viss mån en överdrift? Nog är det riktigt att vi ännu i jämförelse med många länder ha en viss ganska långtgående frihet. Men är det icke också så, att vi numera, om vi jämföra med förhållandena före kriget, leva i ett snår av restriktioner och en djungel av paragrafer och att den politik, som regeringen för, måste föranleda ytterligare inskränkningar och ingripanden? Ha vi tyvärr icke kommit en ganska god bit på väg i utförsbacken? En sak ha vi dess bättre ännu kvar, som jag hoppas aldrig skall försvinna, vilket parti som än må sitta i regeringställning, nämligen en oransonerad rätt att bedriva opposition och att fritt framföra våra åsikter.

Den röda tråden i statsministerns första liksom i herr Fasts hela anförande var en skönmålning, ett understrykande av att situationen icke var så allvarlig. I sitt andra anförande spelade statsministern emellertid på helt andra strängar. Han betonade med rätt, att det bästa beviset på att han insåg, huru allvarligt läget var, utgjordes av det faktum, att regeringen t. o. m. sett sig nödsakad tillgripa kafferansonering med insikt om hur impopulär en sådan åtgärd måste vara. Det återstår nu också att se, om resultatet av de opinionsyttringar, som framkommit på sista tiden och naturligtvis icke minst i dag i riksdagen, kommer att bli en omläggning av regeringens ekonomiska politik, så att den kommer att karakteriseras av större perspektiv och större vidsynhet än den hittillsvarande planhushållningen, vilken, om jag för en gångs skull får använda herr Hagbergs i Luleå ord, icke inneburit en hushållningsplan och för övrigt ej heller kännetecknats av vare sig plan eller hushållning.

Vårt land befinner sig inför en vändpunkt. Det kan ej heller tillräckligt betonas, huru nödvändigt det är att den regeringspolitik, enligt vilken vårt land styres, i ett sådant läge icke bakom sig endast har en tillfällig majoritet i riksdagen utan hela folkets förtroende.

I detta anförande instämde herrar *Thorell* och *von Seth*.

Herr statsrådet **Ericsson**: Herr talman! Herr Wiberg framhöll nyss i likhet med flera andra talare på förmiddagen, att Sverige skulle ha förlorat stora summor i främmande valutor på den exportpolitik som bedrivits. Herr Wiberg talade inte om skogsindustriens produkter utan använde uttrycket »våra exportprodukter». Mig veterligt föreligger det inga som helst restriktioner i fråga om prissättningen på våra exportvaror i allmänhet — det förekommer ingen priskontroll — och jag utgår därför från att herr Wiberg uteslutande avser regleringen av skogsprodukternas exportpriser och exportkvantiteter.

Herr Wiberg antydde, att han sett uppgifter om att vi skulle ha förlorat hundratals miljoner kronor genom regeringens exportpolitik och han ansåg, att statsministerns uppgift att förlusten, om man vill använda det uttrycket, begränsat sig till 270 000 kronor, inte gav någon riktig bild av läget. Det finns anledning att rekapitulera förhållandena under förra året, när ifrågasvarande sänkning av exportpriserna företogs.

Efter växelkursförändringen tillätos de svenska företagen att höja sina priser på massa och papper med 10 procent i utländsk valuta, medan priserna på trävaror reglerades på annat sätt. För dem minskade vi prisutjämningsav-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

giften och de svenska exportörerna fingo behålla sina priser i kronor räknat. Under tiden från mitten av juli till utgången av oktober utskleppades en mycket obetydlig kvantitet massa, 18 000 ton, och om vi räkna med att exportörerna gjorde en förlust på 5 procent genom de fastställda riktpiserna, skulle beloppet ha uppgått till 270 000 kronor. Jag måste därför verkligen fråga, hur man kan uppskatta förlusten till flera hundra miljoner kronor såsom man gång efter annan gjort i debatten.

När det gäller virke ha vi regelmässigt tagit ut världsmarknadspriset och från de priser exportörerna fått ha vi dragit en prisutjämningsavgift. Landet har sålunda fått in samtliga valutor, eftersom man såsom försäljningspris har fastställt vad man anser vara världsmarknadspriset. Det pågår för närvarande underhandlingar om priserna för nästa säsong och det har därvid inte givits några som helst direktiv på annat sätt än att vi skola ta ut världsmarknadspriset.

Priset på papper fastställdes så att industrien fick ta ut de priser, som gällde före växelkursförändringen. Jag har aldrig hört, att industrien ville ta ut högre priser än de fastställda riktpiserna. Det var naturligt att så skedde, ty då det gäller en export med många olika kvaliteter och skillnader av teknisk natur är det svårt att fastställa exakta priser. Det kunde alltså inte bli tal om några förluster.

Vad slutligen massan beträffar, begärde industrien under oktober månad, att regeringen skulle slopa den prisreduktion, som genomfördes i mitten av juli, och industrien fick som bekant också tillbaka de gamla riktpiserna omkring den 1 november. Jag frågade då industrien, vad den ansåg världsmarknadspriset vara för cellulosa. Jag fick till svar, att de gamla riktpiserna enligt industriens mening motsvarade världsmarknadspriset, och industriens representanter ansågo, att de priser som nämnts i pressdebatten voro överdrivna och att de icke gävo någon riktig karakteristik av det allmänna prisläget på världsmarknaden. Detta besked kungjordes genom en kommuniké, och eftersom industrien förklarade, att den icke ville ha högre priser än de gamla riktpiserna, hade regeringen ingen anledning att tro, att industrien bedömt läget felaktigt.

Nu har det gjorts gällande, att industrien stannat vid lägre priser än den önskade, därför att den hotades med en prisutjämningsavgift. Då sådant säges från industrihåll, tar jag mig friheten att göra en motfråga: vilja dessa representanter för näringslivet göra gällande, att emedan industrien möjligen skulle ha fått lämna ifrån sig en viss del av priset i form av prisutjämningsavgift eller om en del av exportpriset skulle ha samlats upp t. ex. i en fond av det slag vi nu kommit överens om att upprätta, så skulle industrien ha avstått från de priser den ansåg riktiga och därmed undanhållit landet valuta? Avstod industrien från att ta ut högre priser inför risken att en viss del av inkomsterna skulle steriliseras? I så fall är det inte regeringen som hindrat industrien att ta ut dessa högre priser, utan företagen själva.

Jag har velat säga detta, därför att vi nyligen träffat en uppgörelse i princip med cellulosaindustrien, som går ut på att de gamla riktpiserna skola slopas, så att industrien har möjlighet att ta ut de priser den anser lämpligt och möjligt. Vad priserna bli vet jag inte: det råder delade meningar om den saken. Jag vill inte bestrida, att den svenska exporten på detta område är så stor, att det svenska priset blir avgörande för världsmarknadspriset. Industrien har nu funnit klokt att inte låta dessa höga exportpriser slå igenom på den svenska marknaden i form av en ytterligare höjning av priset på massaved. Industrien har gått med på att avsätta 50 kronor per ton massa till en konjunkturutjämningsfond. Jag tror detta är ett mycket förnuftigt beslut och det gläder mig

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

att vi ha kunnat träffa denna uppgörelse med industrien och jag hoppas vi skola lösa de tekniska detaljfrågor, som återstå, innan det hela blir klart.

Jag finner det emellertid angeläget att betona, att de som vilja göra gällande, att vi förlorat flera hundra miljoner kronor, böra försöka litet närmare precisera, hur dessa förluster skulle ha uppkommit. Den siffrå statsministern nämnt här ha vi fått fram genom en undersökning av lämnade exportlicenser under ifrågavarande månader. Jag tror det är anledning att påpeka, att man här icke har närmare försökt precisera vad man menar utan man använder allmänna talesätt.

Herr **Wiberg** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag ber till en början att i anledning av statsrådet Ericssons anförande få påpeka, att det referat av mitt anförande som lämnats honom, inte är fullt adekvat. Jag har nämligen inte försökt mig på att precisera de förluster som drabbat det svenska folkhushållet genom att de svenska exportörerna inte fått taga ut världsmarknadspriset. Jag har endast sagt, att enligt uppgift från finansdepartementet en utredning skulle ha givits vid handen, att denna förlust, om jag får använda det uttrycket, skulle kunna uppskattas till 100 miljoner kronor per år, men att exportindustrien kommit till högre belopp.

Det är ett faktum, att världsmarknadspriset under förra hösten låg betydligt högre än de svenska exportpriserna. Jag tillåter mig också fråga, om det är någon som tror, att den svenska exportindustrien, som var ytterst förbittrad över att inte få ta ut högre priser, frivilligt skulle ha avstått från att ta ut högre priser.

Statsrådet Ericsson frågar, hur trävaruexportindustrien skulle ha förfarit, om den ställts i en sådan situation, att den endast fått ta ut det s. k. svenska priset, under det att återstoden helt eller delvis skulle ha gått till en prisutjämningsfond. Jag kan inte svara på detta, därför att jag inte är aktiv inom trävaruexportindustrien, men jag vill i stället fråga statsrådet Ericsson, om han någonsin till exportindustrien framfört ett erbjudande om att denna, sedan en viss avgift lagts på, skulle få behålla återstoden och i så fall efter vilka proportioner detta skulle äga rum.

Slutligen skulle jag vilja göra ytterligare en fråga. Statsrådet Ericsson omtalar, att en uppgörelse kommit till stånd, varigenom industrien erhåller världsmarknadspriset, varav en del dock skall steriliseras på visst sätt. Varför gjordes inte ett sådant erbjudande i mitten av förra året? Om så hade gjorts, föreställer jag mig, att det med glädje skulle ha accepterats av industrien.

Jag hade i höstas tillfälle att i England sammanträffa med svenska pappersmasse- och trävaruexportörer och även med engelska köpare och jag har sedermera i december och januari i skilda länder träffat flera importörer. Statsrådet Ericsson kan vara förvissad om att det icke hos dessa förelåg någon tillfredsställelse med de svenska priserna utom hos dem, vilka såsom mellanhänder skuro pipor i vassen. Och det var i allmänhet utländska importörer, vilka tjänade avsevärda belopp.

Härpå yttrade:

Herr statsrådet **Ericsson**: Herr talman! Herr Wiberg frågar nu, huruvida industrien förra året fick erbjudande att ta ut högre priser. Jag sade uttryckligen att jag hade ställt den frågan till industriens företrädare: vilka priser anser industrien vara de riktiga för närvarande? Jag fick då det beskedet, att de gamla riktpiserna voro de priser industrien ansåg lämpliga, och jag hade ingen anledning att tro, att industrien bedömt läget oriktigt. Det tycks emel-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

lertid herr Wiberg göra. Helt naturligt kunde jag inte heller diskutera prisutjämningsavgifter, då industrien bara begärde att få det gamla riktpriiset och fick behålla hela detta pris, d. v. s. ytterligare 5 procent. Om industrien hade ansett världsmarknadspriset vara ett annat och velat diskutera en höjning av priset till vad herr Wiberg nu påstår vara världsmarknadspriset, så skulle vi naturligtvis ha kunnat resonera om detta, men industrien framställde aldrig någon sådan begäran utan den förklarade sig nöjd. Kan inte herr Wiberg ha tilltro till sina kolleger inom skogsindustribranschen, vilka ha goda förutsättningar att bedöma sin speciella marknad, då han säger sig inte själv känna till marknaden?

Herr Wiberg säger, att man i England anser, att vi sälja för billigt. Men det är ju industriens egna män som underhandla om priset och jag kan inte föreställa mig, att de skulle ha någon anledning att ta ut för låga priser. Det kan naturligtvis finnas sekundära marknader, som kunna visa upp försäljning till högre priser än vad de svenska företagen få, men principen är den, att vi skola ta ut världsmarknadspriserna. Jag framhöll detta här i riksdagen vid ett par tillfällen i höstas och jag vidhåller fortfarande, att det är den rätta politiken.

Herr **Wiberg**, som på begäran erhöll ordet för kort gemäle, anförde: Herr talman! Jag vill endast göra några få påpekanden.

Jag är naturligtvis inställd på att sätta absolut tilltro till varje uppgift som statsrådet Ericsson lämnar. Jag har för länge sedan lärt mig att sätta värde på den vederhäftighet, som brukar präglade hans påståenden. I detta fall står emellertid uppgift mot uppgift. Industrien, som rimligen inte borde ha något intresse av att ta ut lägre priser än den kan få, förklarar, att den tagit ut dessa lägre priser därtill nödd och tvungen. Därmed må förhålla sig hur som helst, men tillåt mig göra en enda reflexion. Borde inte statsrådet Ericsson, som företräder landets valutaintressen, ha uppmanat exportörerna att ta ut fulla världsmarknadspriset om nu dessa icke själva förstått sitt eget och landets intresse?

Vidare yttrade:

Herr statsrådet **Ericsson**: Herr talman! Jag har trott, att den meningen skulle kunna godkännas, att man låter industriens företrädare bedöma en sådan sak som prissättningen. När jag frågade industriens representanter, vad de ansågo världsmarknadspriset vara, svarade de, att de inte ville ta ut högre priser med hänsyn till både landets och industriens intressen. Om herr Wiberg vill bestrida mitt vitsord i det fallet, finns det många, både inom industrien och inom Kungl. Maj:ts kansli, som kunna intyga, att dessa frågor framställdes, och jag tror därför man kan få klarhet i denna sak.

Det är uppenbart, att dessa allmänna spörsmål kunna läggas upp inför allmänheten som om vi inom regeringen skulle ha hindrat företagarna att ta ut högre priser. Man kanske vidare kan dra den slutsatsen, att om regeringen tillåtit, att dessa högre priser togos ut, hade vi kunnat slippa kafferansoneringen och annat. Det kan emellertid bara anföras ett enda skäl till att vi skulle ha förlorat valutor, nämligen att företagarna med hänsyn till möjligheten att regeringen tog ut en prisutjämningsavgift skulle ha avstått från att ta ut de högre priser, som möjligen voro åtkomliga. Men i så fall är det inte regeringens fel utan vederbörande industrirepresentanters fel att man inte tog ut dessa priser. Staten tar inte ut ett öre av industrien, utan prisutjämningsavgifterna gå till industriens egna behov, t. ex. forskning. I den senaste uppgörelsen med cellulossain-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

dustrien är det ännu mer påtagligt, att det är fråga om att tillvarata industriens egna intressen, då man bildat en fond för att industrien bättre skall kunna möta en konjunkturedgång.

Herr Hall: Herr talman! Det är inte för att blanda mig i den aktuella frågan om trä- och massapriser som jag begärt ordet, men eftersom kammarens intresse nu råkar vara inriktat på dessa frågor vill jag till att börja med erinra om en sak, som i diskussionen blivit fullständigt bortglömd.

När den svenska kronan apprecierades den 13 juli i fjol tillkännagåvo de svenska myndigheterna, att avsikten med denna appreciering uteslutande var att förhindra, att utlandets högre och stigande prisnivå importerades till vårt land. Att man inte därför omedelbart höjde alla de svenska exportpriserna till den nya dollarnivån får ju ses mot bakgrunden av att det ur svensk synpunkt inte var något intresse att hos utlandet framkalla den föreställningen, att kronapprecieringen var ett sätt att »klä» utlänningarna på högre priser, när de befunno sig i ett läge, där de behövde våra exportvaror. Har det kostat Sverige 270 000 kronor att markera denna hyfsning och anständighet i internationella affärer tror jag det är mycket väl använda pengar. Om man nu också skulle göra det svenska folkhushållet den lilla tjänsten att avskryva alla de där överdrifterna om de hundratals miljonerna, som detta skulle ha kostat, skulle åtgärden inte ha gjort ett dugg skada. Det är ryktessmideriet som gör skada, icke förlusten av 270 000 kronor.

Riksbankens ställning har på olika sätt dragits in i denna debatt och det är närmast därför som jag har begärt ordet. Riksbankens verksamhet är ju i hög grad beroende av de beslut som Kungl. Maj:t och riksdagen fatta. Som institution bör riksbanken undvika att blanda sig i de politiska striderna. Det är kanske också därför, som åtminstone vissa av bankofullmäktiges ledamöter inte alltför ofta blanda sig i den häftiga ekonomiska debatt, som nu föres mellan regeringen och oppositionen. Men i detta sammanhang lär det väl vara oundvikligt att man ifrån bankofullmäktiges sida försöker att åtminstone rätta till de svåraste missförstånden.

Herr Skoglund i Doverstorp har gjort den anmärkningen att det måhända är mindre välbetänt, att bankofullmäktiges ordförande och regeringens främste finansielle rådgivare är samma person. Jag erinrar om att riksbanksstyrelsen är en fullmäktigförsamling på sju ledamöter, av vilka sex utses av riksdagen och ordföranden tillsättes av Kungl. Maj:t. Ordningen är mycket gammal, den har inte tidigare klandrats och det ligger i sakens natur att Kungl. Maj:ts rätt att utse ordföranden en gång har införts för att bibehålla regeringens kontakt med den av riksdagen i övrigt tillsatta styrelsen. Jag föreställer mig också att herr Skoglund med denna anmärkning inte har avsett att ta upp frågan om en grundlagsändring till behandling. Han har väl snarare avsett att säga, att den nuvarande innehavaren av befattningen som fullmäktiges ordförande är en litet för stark man, som man inte riktigt råar på och som man i varje fall aldrig lyckats få med ut i den billiga politiska demagogien. Men om det är på det sättet, kan man ju lika gärna säga det rent ut som att gå vägen över ett klander av den ordning som är stadgad i grundlagen.

Jag tror heller inte det är möjligt att göra någon förändring på den punkten. Numera behöver riksbanken varje dag ha kontakt med de politiska institutionerna. Man behöver veta inte bara vad de göra utan också vad de ämnat göra. En ekonomi utan detta dagliga och intensiva samarbete mellan riksdagen och Kungl. Maj:t å ena sidan och bankofullmäktige å den andra är helt enkelt otänkbar. Jag tror därför att herr Skoglund vid närmare eftertanke också skall

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
finna, att den ordning vi på detta område ha är så pass bra som den överhuvud taget kan vara.

Herr Bagge har i ett annat avseende riktat en anmärkning emot riksbanken, som säkerligen är ännu oförståeligare än den som herr Skoglund kommit med. Jag bortser då alldeles från den insinuation som numera är rätt vanlig när det gäller statliga myndigheter, att de sakna fast ledning, att de tappat greppet om uppgiften, o. s. v. Det är ju numer en rätt populär sport att man skall uttala sig på det sättet om statens institutioner, och det kunna ju herrarna fortsätta med tills ni få se hur det slutar. Men jag tror att man sakligt sett skall vara litet bättre laddad än herr Bagge råkade vara i dag, om man skall fortsätta med detta misstänkliggörande av riksbanksledningen. Herr Bagges anmärkning gäller nämligen, att bankofullmäktige under den tid som nu kan vara aktuell — jag föreställer mig att det gäller tiden efter den 13 juli i fjol — pumpat ut pengar på marknaden, ökat dess likviditet och därmed ökat spänningen emellan köpkraft och varutillgång.

I verkligheten förhåller det sig tvärtom. Riksbankens nettoköp av obligationer och skattkamarväxlar under tiden från den 1 juli 1946 till den 18 mars 1947 uppgår till 607 miljoner kronor. Samtidigt har riksbanken sålt valutor för 1 574 miljoner kronor. Differensen häremellan är 967 miljoner kronor, vilket representerar det belopp, varmed banken har stramat till marknadens likviditet. Riksbankens marknadsoperationer under den tid som nu kan vara aktuell ha alltså verkat i alldeles motsatt riktning mot vad herr Bagge trodde sig ha förnummit. På det sättet förhåller det sig alltså på den punkten, och jag tror att vi därmed kunna vara ifrån hela frågan om hur riksbankspolitiken under den senaste tiden verkat i förhållande till marknaden. Därmed äro vi emellertid inte ifrån bekymren.

Man har i dag ställt frågan: hur ha vi kommit i detta läge att kafferansoneering blev nödvändig? Jag tror nu att kafferansoneeringen spelar så liten roll, att den egentligen inte förtjänar omnämnas i en riksdagsdebatt under de högtidliga former som saken här får. Det är ju ändå något ganska löjväckande att vi i en värld, som i stor utsträckning svälter och saknar erforderliga livsförnödenheter av det allra viktigaste slag, låtsas vara upprörda därför att vi få lov att minska kaffekonsumtionen till 70 procent av vad vi äro vana vid. Har man ingenting annat att vara upprörd över i denna onda värld tycker jag nog att man skall låta bli att vara upprörd.

Men man kan ju ändå ställa frågan vad det beror på att våra valutatillgångar minskat, om man nu anser att det är någon så förfärlig olycka som därmed inträffat. Jag vill för min del erinra om att det är ingen regel att ett folk, som har en stor valutabehållning, är ett ekonomiskt välställt och lyckligt folk, som lever gott, medan ett folk, som har liten valutabehållning, är fattigt och utarmat och har dagliga bekymmer. Valutabehållningen är ju bara ena sidan av ett lands ekonomi, och det är väl knappast rimligt att bedöma den ekonomiska politiken bara med utgångspunkt från den siffra som utgör dagens valutabehållning.

Det är kanske skäl i att erinra om hur det varit inte bara under de senaste två åren utan också något längre tillbaka. Under 1930-talet samlade vårt land en betydande valutafond beroende på att våra exportpriser voro förhållandevis gynnsamma. Lönestegringarna i Sverige under den tiden voro icke tillräckligt stora för att man skulle ha behov av så mycket importvaror, som motsvarade den valuta Sverige fick in. Omedelbart före kriget började en kraftig import-offensiv, som drev ned valutabehållningen till omkring 900 miljoner kronor, alltså ett belopp som är betydligt lägre än dagens. Det ansåg ingen människa var någon olycka. När sedan Skagerackspärren hindrade importen, stegrades vår

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

valutabehållning på nytt till över tre miljarder. Vad som sedan inträffat är ju att valutabehållningen sjunkit till ungefär 1 700 miljoner kronor.

Dessa rörelser, som i och för sig varken äro svårförklarliga eller större än att de mycket väl kunna rymmas inom normal ekonomisk politik, förklaras av många skäl: lagerpåfyllningen efter kriget, människornas behov att skaffa sig vissa nyttigheter som de måst avstå ifrån under kriget, och de förklaras också — och det är egentligen det enda bekymmersamma — av att vårt folk i vissa avseenden drivit upp sin levnadsstandard högre än vad den var före kriget. Skillnaden förklaras slutligen också av att vår trävaruexport sjunker, att den således inte ger samma tillskott till våra valutabehållningar som tidigare. Att trävaruexporten sjunker beror i sin tur på vår våldsamma byggnadsverksamhet och på att den svenska papperskonsumtionen under kriget fördubblats.

Man frågar sig ju nu hur stor vår valutabehållning måste vara för att vi skola kunna känna oss på den säkra sidan. Ingen kan ge svar på den frågan, men att den valutabehållning vi för närvarande ha är tillräcklig för att ge oss fullkomlig handelsfrihet när det gäller våra handelspolitiska förbindelser, den saken kan det knappast råda någon tvekan om. Man kan alltid fråga, om det varit riktigare att meddela ett allmänt importförbud för en eller två månader sedan eller om det riktiga ögonblicket är just nu i mars månad. Men det är egentligen inte någon stor eller särdeles viktig fråga man därmed reser; det är ju bara en fråga om vilken tidpunkt man anser vara den lämpliga. Vi kunna emellertid konstatera att genom det uppskov som vållats på grund av många skäl, inte minst på grund av partiledarkonferensens långt utdragna förhandlingar, har ingen obotlig olycka skett. Vårt land har alltså möjlighet att manövrera sin handelspolitik utan att behöva ta hänsyn till att vi inte ha tillräckliga valutor för den närmaste tidens behov.

Frågan om metoden att få valutasituationen att vända sig har i dag i viss mån kommit bort ur diskussionen. Möjligheten att få hem de valutor som vandra ute på marknaden utan att hitta tillbaka till riksbanken får under den närmaste tiden prövas, och det kommer säkerligen inte att dröja länge förrän man både har en ganska klar uppfattning om hur mycket det gäller och metoden att få hem denna behållning till vårt land.

Frågan om våra exportpriser skall jag inte gå närmare in på. Det är ju nu klart, efter den replikväxling som förekommit mellan herr Wiberg och statsrådet Ericsson, att vi ta ut de exportpriser som vi kunna få på världsmarknaden, och därmed är det självklart att vi också få hem vad vi överhuvud taget kunna få med nuvarande växelkurser. Jag fäster emellertid uppmärksamheten på att det alltså finns en betydande klyfta mellan prisläget i vårt land och prisläget i de flesta andra stater. Vi ha avgjort lägre priser på de flesta produkter än man eljest har ute i världen. Man frågar sig då: kan valutasituationen förbättras genom en kursförändring? Alla sakliga skäl tala såvitt jag kan förstå för att om en ändring därvidlag överhuvud taget är möjlig bör den gå i riktning emot en ny appreciering. De spekulationer som nu bedrivs i en krondepreciering äro spekulationer i fria luften; de sakna verklighetsunderlag. Skulle riksbanken i dag tvingas att ta ställning till en förändring, kan det inte råda någon tvekan om att förändringen kommer att gå i precis samma riktning som den 13 juli.

Jag vill i detta sammanhang ta upp en annan sak, som herr Wiberg var inne på, nämligen den svarta kronkursen ute i världen, så mycket mera som det finns särskild anledning att meddela riksdagen hur det förhåller sig med den sedelhandel i mindre skala, som förekommer både i vårt land och i andra länder. Vi ha här i vårt land hört många bittra anmärkningar från Finland, från Danmark och från Norge för att dessa länders sedlar säljas på den

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

svenska marknaden till underkurser. Det är klart att våra grannar se med bitterhet hur deras egna medborgare på detta sätt bjuda till att ytterligare undergräva deras redan förut svaga ekonomi. Detta känna alltså de flesta till. Däremot veta inte alla att det helt nyligen sålts dollar i Göteborg till underkurs.

Denna händelse bör emellertid kunna säga oss någonting om hur det står till med den svarta sedelhandeln. Sedlar i små mängder säljas nämligen överallt ute i världen och överallt till underkurser. Besväret med att ta hand om dessa sedlar och få någon valuta för dem anses vara så stort, att man inte gärna vill göra det utan att få ganska god ersättning. Om det är som herr Wiberg säger att man får bara 80 öre för en svensk krona i Bern eller Basel, så tycker jag detta är rätt hyggligt. Jag tror inte att kursen i bankerna där är mera än 78 öre eller något sådant. Detta bör inte kännas som något förnedrande för oss, när den amerikanska dollarn står 7—8 procent lägre på samma marknad — den tycker man det ändå mer besvär att ta hem.

Dessa svarta kurser innebära alltså ingen värdering av ett lands valuta; undervärderingen är endast ett uttryck för en inkassokostnad på små sedelbelopp. När man kommer upp till större sedlar, exempelvis på 100 dollar, får man i Schweiz inte ut mer än halva värdet, därför att det är osäkert om man överhuvud taget inom rimlig tid kan få dessa sedlar inlösta i Amerika — sedlar på 20 dollar och därunder äro som bekant fria.

Denna händelse och den omständigheten att den berättas i riksdagens andra kammare av en ledamot, som eljest är väl insatt i ekonomiska ting men nu tagit detta såsom ett allvarligt tecken på hur djupt vårt anseende ute i världen har sjunkit, bildar kanske en lämplig utgångspunkt för den allmänna anmärkning jag vill göra. Hur skulle det vara, om man i vårt land försökte att sälla ryktena en smula, försökte att se litet mera kritiskt på vad som pratas om Sverige och dess ekonomi och försökte att se litet mer till realiteterna. Om vi allesamman kunde göra det, skulle spekulationerna härvidlag säkerligen i stor utsträckning kunna göras verkningslösa. Men vad som här förekommer är ett systematiskt misstänkliggörande av landets ekonomiska politik. Vi äro ju en demokrati, där visserligen majoriteten i sista hand kan fälla utslaget men där ändå minoriteten har ett betydande inflytande. Den politiska minoritet vi ha och som vid ett val brukar representera ungefär 40 procent av väljarna disponerar över 90 procent av tidningspressen, och den har därför alla möjligheter att spela på den allmänna opinionens ömtåliga instrument.

Denna allmänna opinion har nu en lång tid blivit bearbetad i syfte att väcka största möjliga misstänksamhet emot staten och emot regeringen. Men det räcker tyvärr icke därmed. Varje statsinstitution anses nu innebära något av oduglighet, av onödighet, av förtryck och tvång över medborgarna. Det är en propaganda, som till sitt yttersta syfte har en upplösning av det samhälle i vilket vi leva. Kan det vara i överensstämmelse med de svenska borgerliga partiernas intentioner att man låter detta spektakel pågå månad efter månad till stor skada för hela vårt land och kanske till obotlig skada för vårt politiska samarbete?

Jag skall ta upp till behandling bara ett par punkter av det sakliga resonemang, som kan ligga bakom det hela, nämligen vad som angår lönepolitiken och investeringspolitiken. Skatterna har det ju redan talats så mycket om, att det kanske inte tjänar så mycket till att diskutera dem vidare. I fråga om lönepolitiken finns det en stående anmärkning, nämligen att man har släppt lönerna för långt, att det allmänna inkomstläget är för högt och icke motsvaras av tillräckliga varukvantiteter; följaktligen äro vi inne i en inflationsperiod. Vad ha herrarna velat göra för att stoppa den allmänna inkomststeg-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

ringen? Ha ni velat hålla jordbrukspriserna nere, ha ni velat hålla statstjänarnas löner nere? Eller är det bara industriarbetarna, som icke skola få någon löneförhöjning? Jag hoppas att vilken klok människa som helst, som betraktar lönepolitiken under den sista tiden, medger, att, sedan man höjt statstjänarnas löner — på den borgerliga kanten var man icke minst angelägen att ta detta steg — fanns det ingen möjlighet att stoppa lönerna inom industrien. För egen del tror jag att vi skulle haft en i någon mån lugnare ekonomi, om vi några månader, kanske år framåt kunnat skjuta på vissa lönestegringar. Men det har i vårt land icke funnits några politiska möjligheter att göra detta, det vet oppositionen lika bra som regeringspartiet. Jag frågar verkligen: vad tjänar det då till att man här talar om att regeringspartiet har drivit en ohållbar lönepolitik?

På investeringssidan ligger ju det huvudsakliga ansvaret på den byggnadsreglering, som staten har genomfört och som bestämmer i vilken ordning man får bygga både bostäder och industribyggnader. Är det nu oppositionens mening att byggnadsverksamheten skall strypas? I så fall förutsätter jag att man också är villig att ta de konsekvenser ett sådant beslut kan medföra — jag tänker då icke bara på den konsekvensen, att man icke kan fortsätta att förbättra bostadsbeståndet, utan också på den, att kanske rent av en del människor icke alls få någon bostad och att vi bli sämre rustade i industriellt avseende om ett eller annat år, om vi icke låta den nuvarande byggnadsverksamheten pågå. Dessa konsekvenser äro självklara. Men vill man också bland de partier, där man dagligen talar om att de statliga regleringarna måste avskaffas, ta den konsekvensen, att man ytterligare skärper dessa regleringar? Endera måste man göra. Antingen måste man säga, att investeringarna få pågå i nuvarande takt eller allra helst lämnas fria, eller också måste man medge, att på dessa områden ett starkare statligt tvång utövas än som för närvarande är fallet. Men att samtidigt klaga över statstväng och samtidigt påyrka en inskränkning, som förutsätter statstväng, är icke vidare konsekvent. Om man inom oppositionspartierna bara ville göra klart för sig, att det måste finnas ett visst sammanhang mellan vad man yrkar den ena dagen och vad man yrkar den andra dagen, vore här utan tvivel mycket att vinna.

När den aktuella situationen, där vissa ransoneringsåtgärder på nytt måste tillgripas, framkallat så mycket bekymmer, kan man fråga sig, om det verkligen hade varit bättre att man bibehållit rådande ransoneringsåtgärder än att man avskaffat dem en tid och sedan infört dem på nytt. Frågan behöver ju bara ställas för att man skall bli på det klara med, att det icke finns någon förutsättning att upprätthålla ransoneringsåtgärder i vidare mån än att man kan prestera starka skäl för deras bibehållande. Då man på sin tid upphävde vissa ransoneringsåtgärder var läget sådant, att det icke fanns mycket starka skäl att bibehålla dem. Nu är läget på nytt sådant, att alla starka skäl tala för att vi en tid framåt få finna oss i vissa regleringar. Vad tjänar det då till att betrakta detta förhållande som resultatet av en särdeles misslyckad ekonomisk politik? Vilken ekonomisk politik skulle ha kunnat förebygga det som nu inträffat? Har man överhuvud taget något alternativ till den ekonomiska politik som förts än det alternativet, att man hela tiden efter kriget skulle ha upprätthållit inskränkningar och regleringar, för vilka under den tid, som förflutit sedan hösten 1945, icke kunnat presteras en tillräckligt stark motivering. Hade man icke den uppfattningen, att vi skulle gjort det, tjänar det ingenting till att klaga över planlöshet i den ekonomiska politiken. Det är förvisso mycket, som vi skulle ha kunnat göra bättre, om vi kunnat förutse framtiden. Men när ingen har kunnat förutse vad som inträffat, tjäna förebräelserna ingenting till.

De provningar, man nu kan bli tvungen bära, får man bära med jämnmod,

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
och det vore ett önskemål, att man icke försökte att i olika avseenden slå mynt av de svårigheter, som dock huvudsakligen ha tillkommit genom ekonomiska förhållanden, som ingen har kunnat behärska. Men skulle man bestämma sig för att välja för gott den väg, som man nu är inne på, nämligen att hänsynslöst utnyttja varje tillfälle att misstänkliggöra staten, statstjänstemännen och statens alla institutioner och förklara dem odugliga och olämpliga för sina uppgifter, ja, då befarar jag att man måste tillgripa åtgärder av en hårdhetsgrad, som kunna komma statens styrelse att framstå såsom en styrelse under vilken det bleve ganska obehagligt att leva. Ty ingen tror väl ändå, att den folkmajoritet vi ha i vårt land kommer att släppa lös någon ekonomisk anarki av den omfattning, som vi skulle få i landet om herrarnas alla motstridiga råd skulle bli följda.

Herr **Bagge** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Endast ett par ord med anledning av de anmärkningar, som herr Hall riktade mot mig i sitt i tonen högofficiösa anförande.

Jag vill först säga, att det finns ingen människa, som påyrkat någon ändring i lagen om riksbanken av år 1897 beträffande Kungl. Maj:ts rätt att tillsätta ordförande. Det är sina egna fria fantasier, som herr Hall bemödat sig att här polemisera mot. Vad som däremot varit föremål för diskussion är frågan om *tillämpningen under senare tid* av denna bestämmelse. Vad jag åsyftade var det som jag framhållit förut här i kammaren i en mycket angenäm diskussion med finansministern, nämligen att jag anser det olämpligt att en statssekreterare i finansdepartementet skall vara ordförande i riksbanksfullmäktige. Efter den debatten har saken formellt ordnats, men i realiteten är förhållandet detsamma som förut. Jag har alltså samma mening som tidigare om den saken; det kan man möjligen tillåta sig ha utan att därför behöva beskylas för att söka misstänkliggöra »staten» eller vad det nu var för mystiska begrepp, som herr Hall rörde sig med. Jag tror icke, att det för närvarande är bra som det är i detta avseendet. Jag tror icke, att det finns den nödvändiga balans gentemot Kungl. Maj:t, som bör finnas inom riksbankens ledning. Riksbanken är den valutavärdande myndigheten, och det kan finnas intressen, som den måste iaktta gentemot Kungl. Maj:t, vilket kanske nu icke alltid blir fallet.

Så den andra anmärkningen. Jag har icke begått något misstag, när jag talat om riksbankens marknadsoperationer. Jag talade endast om obligationsköpen och ingenting annat. Det var fullkomligt riktigt vad jag därvidlag sade.

Herr Hall lade ihop dem med den automatiska valutaförsäljning, som givetvis måste äga rum i och med att valutareserven gått ner såsom skett. Verkningarna av dessa automatiska försäljningar ha motverkats genom de köp av statsobligationer, som jag nyss talade om. Det var ingen felaktig framställning från min sida. Jag förmodar att kammaren får tillfälle att återkomma till riksbankens politik vid annat tillfälle. Resten av herr Halls anförande har jag icke någon anledning att ingå på.

Herr **Skoglund** i Doverstorp, som likaledes på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Jag vill säga till herr Hall beträffande frågan om ordförandeskapet i riksbanksfullmäktige, att jag icke på något sätt betvivlar den nuvarande ordförandens personliga förutsättningar för uppdraget. Jag har endast tillåtit mig att ha den uppfattningen, att det för närvarande är svårt att urskilja någon utmejslad personlighet, som företräder vår centralbank, utan att vad som snarare kan iakttagas är en skicklig statssekreterare i Kungl. Maj:ts kansli, som tjänstgör som bankofullmäktiges ordförande.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Jämväl herr **Hall** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag skall icke fördjupa mig i diskussionen om ordförandens i riksbanksfullmäktige lämplighet. Jag konstaterar bara, att Kungl. Maj:ts begagnat sin rätt att tillsätta en lämplig förbindelseman mellan Kungl. Maj:ts och riksbanken. Att det är en stark man veta vi alla, och jag tror icke att någon skall kunna beskylla honom för att han i sin ledning av riksbanken otillbörligt låtit sig påverkas från Kungl. Maj:ts sida. För oss alla i bankofullmäktige är det fullkomligt främmande att vi skulle vara utsatta för påtryckningar från Kungl. Maj:ts sida i våra beslut. Snarare torde det vara så att initiativet till det samarbete, som vi haft med regeringen, nästan alltid utgått från fullmäktiges sida. Nog sagt om den sidan av saken.

I fråga om herr Bagges yttrande måste jag tyvärr vidhålla, att han framkallade den uppfattningen att hans anmärkning avsåg att riksbanken genom sina marknadsoperationer gjort marknaden mindre likvid än den eljest skulle varit. Det är en mycket naturlig sak, herr Bagge, att om man skall sälja valutor, måste man köpa något annat eller, som i detta fall, skattkamarväxlar och obligationer. Ty när det gäller miljardbelopp springa icke människorna med de pengarna i byxfickan utan ha dem placerade på det ena eller det andra sättet, ofta i skattkamarväxlar eller obligationer. När en institution som riksbanken behöver köpa valuta för att göra inköp i utlandet, är det en ganska självklar sak att detta icke kan ske på annat sätt än att riksbanken inköper ett visst antal obligationer. I detta fall har, som jag redan framhållit, riksbankens köp av obligationer och dess försäljning av valutor faktiskt verkat på det sättet, att vi åstadkommit en åtstramning på marknaden med inemot 966 miljoner kronor under loppet av tre kvarts år. Vi ha alltså åstadkommit just motsatsen till vad herr Bagge ansåg att vi gjort.

Härefter yttrade

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **Myrdal**: Herr talman! Jag tar till orda i denna debatt närmast för att yttra mig i en sak, som icke berörts tidigare i dag. Jag har suttit här troget hela dagen och lyssnat på debatten, och det har slagit mig att det har saknats en ton i denna, en ton, som med stor gällhet spelats i hela den stora borgerliga pressen, och en ton, som också uppstämmer av ett flertal borgerliga talare, när de icke tala i riksdagen.

Vi veta alla, att i praktiskt taget varje nummer av de borgerliga tidningarna — som herr Hall nyss framhöll äro ungefär 85 procent av pressen emot regeringen, ja, mycket mer än så, om vi skulle räkna efter vikt och icke i antal nummer — sedan mycket länge oavbrutet påståtts, att regeringen för en »oskicklig» handelspolitik, en »lätt sinnig», en »huvudlös» handelspolitik. När regeringen nu har bringats att vidta vissa åtgärder för att försvara valutans ställning, har i praktiskt taget varje sådan tidningsledare funnits som ett huvudpåstående, att orsaken varit vår handelspolitik. Ofta har man därvid särskilt hänvisat till det ryska avtalet, men vanligen har man yttrat sig i största allmänhet. Det har under de ett och ett halvt år eller litet mera som den socialdemokratiska regeringen arbetat oavbrutet i denna press och från talarstolarna förekommit en mycket ovederhäftig upplysningsverksamhet — jag är beredd att exemplifiera den saken — om våra handelsavtal. Kungl. Maj:ts kansli förfogar icke över sådana resurser att vi, om vi så ville, skulle kunna göra något för att effektivt rätta dessa felaktiga uppgifter. De bli visserligen till stor del oavbrutet rättade i den socialdemokratiska pressen, som väl trots allt läses av de övriga tidningarnas redaktörer, vilket dock aldrig föranleder dem att ta tillbaka något eller förmår dem att låta bli att gå på gång ånyo komma med samma oriktiga påståenden.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

I det läge som är veta vi, att bland de allmänna påståenden om regeringens handelspolitik, som fällts, är bland annat det, att regeringen borde ha fört en sådan politik beträffande export och import, speciellt då import, att vi icke på detta vis köpt så mycket lyxvaror, som vi gjort under 1946. Ibland har man varit ärlig nog att uttrycka saken så att regeringen borde fört en sådan politik, att importörerna icke tillåtits importera så mycket umbärliga varor, som skett. Allt detta är saker, som folkhushållningsministern redan tidigare talat om.

Man har då mycket ofta antytt att detta skulle ha berott på våra handelsavtal. Låt mig då till en början säga några ord om våra handelsavtal. De bilaterala avtalen ha huvudsakligen ingåtts med europeiska länder. Den handel som uppvuxit på basis av dem — de ha inom parentes sagt tagit den huvudsakliga delen av vårt handelspolitiska arbete — innefattar en mycket liten del av den totala importen av vad vi skulle kunna karakterisera som lyximport eller umbärlig import. Större delen av den umbärliga importen kommer från Förenta staterna, Sydamerika, sterlingområdet och vissa andra delar av jordklotet, som vi icke ha någon reglerad handel med. Det fel, som vi således skulle ha begått i vår handelspolitik, är att vi icke ingripit reglerande och hindrande för denna import med de länder, där vi icke ha handelsavtal.

Men vi veta ju, att det mera allmänna påstående som göres är att denna regering har ända från sin tillkomst fört en generös handelspolitik och att vi lämnat kredit hit och dit till olika länder utan tanke på hur vi skulle kunna klara det hela. Det är ett allmänt påstående som oavbrutet återkommit, och jag skulle föreställa mig att nittionio av hundra svenska medborgare ha bibringats den föreställningen mer eller mindre tydligt, att regeringen givit krediter åt olika håll och att detta nu bragt oss i svårigheter.

Jag har roat mig med att till egen och kammarens uppbyggelse sammanställa de faktiska siffrorna i detta avseende. Våra totala krediter och gåvor uppgå till mera än $3\frac{3}{4}$ miljarder kronor. De krediter, som ha lämnats efter den 1 augusti 1945, om jag undantar krediterna till Tjeckoslovakien, Polen och Ryssland — jag skall strax tala om varför jag undantar dem — uppgå till 150 miljoner kronor. För dessa 150 miljoner gäller vidare att de två största posterna utgöras av en kredit till Norge från i fjol på 30 miljoner och en till Nederländerna på 31,6 miljoner, vilka båda krediter ha karaktär av reciproka betalningsöverenskommelser, d. v. s. man har i avbidan på ett fritt valuta-system förklarat sig beredd att ta varandras varor. Skulle vi frånräkna även dessa krediter äro vi nere i ett ännu lägre belopp än det nyss nämnda. Det har varit en kredit till Danmark på 10 miljoner och en liten dito till Etiopien för de där anställda svenskarna på 7,5 miljoner. Finland fick i fjol 30 miljoner, vilket skedde i samband med att vi mycket hårt nedskuro vår handel med detta land.

Härtill komma nu tre krediter, av vilka en är på 24 miljoner till Tjeckoslovakien. Att jag nämner krediten till Tjeckoslovakien särskilt beror därpå, att den ligger i linje med den handelspolitik, som påbörjades av samlingsregeringen och i själva verket innebar ett fullföljande av dess direktiv. Detta gäller i vart fall krediten till Polen på 100 miljoner, därvid handelsförhandlingarna avslutades praktiskt taget helt efter direktiv som voro godkända av samlingsregeringen. Detsamma vill ju regeringen göra gällande är fallet med tusenmiljonerskrediten till Sovjetunionen. Vi göra nämligen gällande, att samlingsregeringen bundit sig för denna kredit på ett sådant sätt, att om man önskade att få till stånd ett handelsavtal med Sovjetunionen — och därom voro ju alla

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

ense — så måste man hålla detta löfte från samlingsregeringens tid. Jag vet, att oppositionen har motsatt uppfattning, som vi komma ihåg från debatten i denna fråga. Men jag erinrar om att när vi från regeringsbanken pressade herr Ohlin, vad han menade med att det i alla fall borde vara en stor kredit för Ryssland, nämnde han siffran 750 miljoner. Det skulle alltså vara 250 miljoner som ligga oss till last. Herr Skoglund i Doverstorp var såsom han brukar litet generösare; han är det till sin natur. Han nämnde, om jag inte minns fel, 900 miljoner. Alltså var skillnaden 100 miljoner. I alla händelser — och det är det viktiga — ville ingen av de båda herrarna påstå, att denna nedsättning av krediten till Ryssland från en miljard till 900 respektive 750 miljoner skulle taga sig uttryck i några mindre kreditleveranser under 1947, sannolikt icke heller under 1948, alltså under den knapphetstid som nu råder och under vilken vi ha de svårigheter vi här diskutera.

Jag tillåter mig alltså med denna motivering och erinran om den nämnda diskussionen i kammaren att även räkna de ettusen miljonerna till de krediter som samlingsregeringen beviljat. De lågo alltid inom kreditplanerna.

Låt mig omedelbart, för att jag icke skall bli missförstådd, till detta foga, att det sagda icke innefattar någon kritik av den kreditgivning, den väldiga kreditgivning — säg gärna den generösa kreditgivning men icke gärna den lättsinniga och huvudlösa kreditgivning — som skett. Det innebär ingen kritik av denna stora kreditgivning, när jag konstaterar, att ansvaret ligger på samlingsregeringen, där de borgerliga partierna hade säte och stämma och där en av de borgerliga regeringsledamöterna spelade en mycket betydande roll såsom, konstitutionellt sett, den närmast ansvarige för vår handelspolitik. Jag var vid denna tid riksdagsman. Jag är beredd att taga fullt och helt ansvar för vad som då skedde.

Jag vill också gärna motivera de stora kreditgivningarna av samlingsregeringen. Vid krigets slut voro de en förutsättning för att vi skulle få exporten i gång. Låt oss erinra oss att vid krigets slut hade vi icke haft någon utrikeshandel alls att tala om på ett halvår eller mera. Våra stora exportindustrier lågo — klokt nog — med stora lager. Det gällde att få ut våra trävaror och allt annat och få i gång exporten. Detta var en nödvändighet ur arbetsmarknadssynpunkt, och det var en nödvändighet ur industriens exportsynpunkter på både kort och lång sikt. Men vidare: vid de mycket hårda handelsförhandlingar, som börjades i syfte att få in till landet viktiga importvaror, nödvändiga för vår produktion, var det också en viktig sak, att vi kunde bjuda export mot kredit till dessa utarmade länder, som stridit och lidit och icke voro beredda att betala hela vår export med sin export. Den omständigheten, att vi redan på ett tidigt stadium lyckades till landet förvärva relativt stora kvantiteter av dessa råvaror, var också en väsentlig förutsättning för att vi skulle skyddas från övergångsarbetslöshet efter kriget.

Vid sidan av dessa skäl på export- och importpolitikens område fanns ett enligt vad jag skulle vilja mena ännu viktigare skäl av allmän politisk karaktär. Vi böra icke glömma, hur vår situation förändrats på dessa år. När kriget slutade var Sverige icke särskilt populärt utomlands. Vi hade varit neutrala; vi menade att det var riktigt. Men i de länder, där man hade fört kampen mot Hitler och offrat sina söner och sett sitt produktiva kapital och sina hem förödda, var det tveksamt hur Sverige skulle betraktas. Jag tvekar ej att säga, att skulle vi ha fört en mindre generös politik än den samlingsregeringen förde så skulle vi icke kommit att så lätt, så snabbt och så fullständigt intagas i den nationernas familj, som det var fråga om att bilda. När vi nu slutit flera handelsavtal åt olika håll och deltaga i det internationella arbetet, vill jag

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

erinra alla här om att det ingalunda tedde sig självklart vid krigets slut, att det skulle lyckas. Att det lyckats, har i väsentlig mån berott på samlingsregeringens generösa kreditpolitik.

Jag vill alltså icke kritisera denna politik. Men vad jag vill insistera på är att vi skola ha en upplyst folkmening om vad som faktiskt skett och när det skett och att man icke ljuger bort dessa proportioner. Det kan icke vara till gagn för demokratien här i landet, att medborgarna bibringas fullständigt falska föreställningar om vad som inträffat och vem som bär ansvaret för vad som inträffat.

Den socialdemokratiska regeringen trädde till den 1 augusti på sommaren. Jag vill icke säga, att samlingsregeringen icke skulle ha fört samma politik, om den levat, men jag vill bara påpeka, att den socialdemokratiska regeringen övertagande av makten föll tidsmässigt samman med en kraftig skärpning av den svenska handelspolitiken. Därefter voro de direktiv, varmed de svenska förhandlarna fingo arbeta, att kredit skulle blott i yttersta nödfall lämnas till de länder vi förhandlade med och att man skulle småningom komma därhän att man skulle få en återbetalning av krediten.

Det är ju dessa direktiv och den anda, vari förhandlingarna förts, som avteckna sig i att de krediter som lämnats varit så relativt små i jämförelse med de stora krediter som lämnades eller lovades under samlingsregeringens tid.

Jag vill också tillåta mig påpeka, att från och med hösten året därpå, alltså 1946, skärptes än ytterligare de direktiv från regeringens sida, varefter våra förhandlare skulle arbeta, när vi skulle sluta nya kortsiktiga bilaterala avtal. Avtalen med Italien och Holland komma att i en nära framtid ligga på riksdagens bord. Det är bl. a. direktiven för dessa det gäller. Dessvärre kunde vi, så som situationen då tedde sig, icke lova så stora kvantiteter som i fjol av viktiga varor för återuppbyggnaden i dessa länder såsom papper, pappersmasa och sågverksprodukter. I fråga om trävaror voro vi vid den tidpunkten icke beredda att giva bestämt löfte alls. Samtidigt lämnades våra förhandlare direktiv att icke giva, eller bara i nödfall och beträffande små kvantiteter, giva löfte om importlicens på umbärliga varor, medan de ombådos att söka få så stora kvantiteter som möjligt av de för produktionen nödvändiga råvarorna såsom stål, kol och annat. Det betyder, att det hela var lagt på att pressa till oss så mycket av det nödvändiga som möjligt. Mot detta hade vi vid den tiden relativt små kvantiteter av viktiga exportvaror att lämna.

Dessa handelsförhandlingar ha förts under knapphetens kalla stjärna. Jag har hört anmärkas, att de icke förts under hänsynstagande till valutasynpunkter. Men det var just under hänsynstagande till dylika synpunkter de förts, om man ser till realiteterna. Det är klart, att även i dessa handelsavtal finnas vissa kvoter för vad som här litet överdrivet — därom håller jag med folkhushållningsministern — kallas för lyxvaror eller umbärliga varor. Det italienska avtalet, som jag hoppas kommer på riksdagens bord från utrikesutskottet inom den närmaste tiden, innehåller löfte om viss import av apelsiner. I det holländska avtalet finns en importkvot för blomsterlökar och annat.

Jag vill till detta i denna diskussion gärna ha anmärkt för det första, att det för dessa länder är fråga om viktiga exportintressen, som vi, när vi genom handelsavtal söka få i gång handelsutbytet, icke från svensk synpunkt få helt och hållet underkänna, allra helst som vi vid våra handelsförhandlingar också ha att pressa enstaka varor, där det är ett starkt svenskt exportintresse men icke ett lika starkt utländskt köpintresse.

Vidare vill jag understryka, att vi väl icke skola gå från den ena ytterligheten till den andra. Om vi i fjol då importen var fri importerade tre gånger så mycket apelsiner som före kriget, skola vi icke nu gå ner till noll. Jag ut-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

går ifrån att folkhushållningsministern är mycket angelägen att inom den begränsning, som hänsynen till vår valutahushållning medger, se till att vi få in apelsiner. Därför är det självklart, att vi i det italienska avtalet ha en sådan post.

Jag har velat framhålla detta för att belysa den fullkomliga ihålligheten i talet om den socialdemokratiska regeringens generösa och flotta kreditpolitik. Det kan icke ligga annat än demagogiska intressen bakom. Vi se också, att när dessa frågor komma till diskussion inför en mera kräsen och sakkunnig publik såsom här i kammaren framföres icke heller detta argument. Jag skulle gärna vilja vädja till oppositionens män och särskilt dess ledare: vore det icke i demokratiens intresse att de ginge ett steg vidare och icke bara underlåte att anföra dessa falska argument i kammaren utan även funne möjligheter att upplysa de tydligen djupt okunniga — ty man förutsätter att de icke äro onda — redaktörer och mindre talare, som dagligdags lägga ut detta falska evangelium?

Det har här talats om psykologi. Ifall jag skulle taga kammarens tid i anspråk litet mera, vilket jag ej skall göra, skulle jag kunna giva en exemplifikation på specifika misstag, jag skulle nästan vilja säga osanningar, eftersom de äro så ofta påpekade, att de icke kunna vara fällda i god tro. Men de vandra månad efter månad, år efter år genom den borgerliga pressen. Jag skall icke göra det. Men jag vill säga, att vad som åstadkommes, när falska argument bringas ut i den demokratiska diskussionen, är att man försvagar basen för det som vi dock alla måste vara intresserade för, nämligen att samla folket kring förnuftig diskussion och i sista hand förnuftiga beslut. Jag har vid ett tillfälle, som här åberopats, tillåtit mig säga, att det finnes en viss nazistisk färgning på den propaganda, som föres från oppositionens sida. Jag är glad att kunna begagna detta tillfälle att säga, att därmed menade jag just användandet av falska argument. Den som gjort sig mödan att studera, hur under Weimar-republikens dagar i Tyskland läget småningom förbereddes för det stora vanvetet, kan icke undgå att lägga märke till, att denna förberedelseprocess skedde genom att det arma tyska folket oavbrutet från mäktigt håll matades med falska uppgifter, som gjorde att allmänheten fick för sig att landet vanstyrdes. Ur den synpunkten tror jag, att det skulle vara till stort gagn, om en mera riktig uppfattning gjorde sig gällande.

Vår handelspolitik har enligt min och regeringens bestämda mening icke varit vanstyrd. Den har heller icke misslyckats. Vi ha i stort sett lyckats få mer än vår proportionella andel av de knappa varorna i världen. Vi ha öppnat marknaden för vår export. Vi ha stadigt styrt en kurs, som skall utmynna i friast möjliga handel. När vi kommit i det valutaläge, som har tvingat regeringen att göra vissa som jag hoppas tillfälliga inskränkningar i importens frihet, så har det icke berott på handelspolitiken och därmed förbundna åtgärder, utan det har berott på hela den högkonjunkturutveckling inom landet, som har blivit beskriven, fastän måhända något olika från olika håll.

Det är ej så underligt, att utvecklingen blivit denna. Vi övertogo en hushållning med ofantligt mycken köpkraft. Priserna stego våldsamt ute, vilket pressade upp en investeringskonjunktur här, som i sin tur ledde till en allmän inkomststegring, vilken knappast kunnat förebyggas genom åtgärder inom ramen för vår ekonomiska demokrati.

Mitt syfte är egentligen bara att få så att säga litet större saktighet i diskussionen. Diskussionen har huvudsakligen gällt importen. Men det viktigaste av allt är att vidtaga sådana åtgärder, att importbegränsningen kan bli så liten och så övergående som möjligt. Den stora chansen för att få balans i vårt varuutbyte är naturligtvis att söka stegra exporten. Jag vågar uttrycka saken

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

så, att varje miljon som vi kunna spara ihop och skrapa inop för export, är värd två eller tre gånger så mycket som den miljon som sparas genom att knappa in på importen, detta på den grund att vår export i huvudsak avser mycket viktiga varor för återuppbyggnaden i världen och därför ger vår handelspolitik viktiga argument. Men för att ge vår handelspolitik dessa argument behöves stegrad produktion och bättre balans inom näringslivet.

Herr talmannen, som under detta anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, lämnade nu på begäran ordet för kort genmäle till

Herr **Dickson**, som anförde: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Hall hade sitt huvudanförande och speciellt med anledning av de hotfulla ord, med vilka han slutade detsamma. Han antydde, att om oppositionen i sitt förkättande av staten och allt vad staten tillhör icke vore tillräckligt beskedlig, komme staten att tvingas vidtaga åtgärder, som kunde bli nog så obehagliga, såsom han ungefär uttryckte sig. Var det ett litet vinkande med polisstaten, herr Hall, som skyttade fram? Jag missförstod honom möjligen, eller också uttryckte han sig inadekvat. Men det kanske vore skäl i att något klarläggande komme till stånd.

För övrigt tror jag, att herr Hall gjorde sig skyldig till en sammanblandning. Han har så länge suttit i majoritetsställning, att han troligen förväxlat begreppet *staten* med begreppet *regeringen*. Det är icke riktigt samma sak, herr Hall, den svenska staten och den socialdemokratiska, nu sittande regeringen. Han ville göra gällande, att oppositionen begagnade varje tillfälle att sätta ner den svenska statens anseende och även de svenska ämbetsmännens. Jag tror ej att detta är riktigt, herr Hall. Själv har jag den största respekt för den svenska staten och även för de svenska ämbetsmännen. Men när det tenderar till att staten skall bli självändamål och man får en känsla av att människorna äro till för statens skull i stället för staten för människornas, blir man litet tveksam och ser med en viss undran mot framtiden.

Herr **Skoglund** i Doverstorp, som likaledes på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Jag ber att få tacka handelsministern för hans vänliga uttalande, att jag är en generös natur. Jag kan dock inte erinra mig, att jag sagt, att 900 miljoner vore en lämplig summa för en kredit till Ryssland. Jag förmodar, att handelsministern tänker på ett anförande jag höll den 13 november förra året i denna kammare och i vilket jag sade följande: »Men jag vill klart säga ut redan från början, att nog skulle man ha önskat, att det avtal som här avslutas på ett bättre sätt hade varit anpassat efter vårt lands produktionsbetingelser och försörjningsläge än vad det nu är. Sedan kan man diskutera storleken av detsamma. Så mycket ber jag att få säga handelsministern, att en minskning med 100 à 200 miljoner kronor enligt min mening är otillräcklig.»

Herr **Wiberg** erhöll jämväl på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag skall gärna vitsorda, att handelsministern ägnat större delen av dagen åt denna kammare. Jag tror mig även kunna säga, att ledamöterna i denna kammare och inte minst de som tillhöra oppositionen sätta stort värde på att handelsministern i så hög grad som är fallet brukar ägna sin uppmärksamhet åt andra kammaren.

Jag skall emellertid be att få korrigera statsrådet Myrdal på en punkt. Statsrådet nämnde, att handelsavtalen inte varit föremål för något egentligt berörande. Jag tillät mig emellertid i viss mån beröra dessa, och det är anledningen till att jag nu vill säga några ord som replik.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Det är fullkomligt riktigt som statsrådet Myrdal säger, att det föreligger en ganska stor åtskillnad i uppfattning om det skäligen och välbetänkta i vår handelsavtalspolitik mellan å ena sidan regeringspartiet och å den andra sidan oppositionen. Det är också riktigt, att vi inom oppositionen nog allmänt anse, att ansvaret för ryssavtalet inte åvilar samlingsregeringen, utan väsentligen den man, som enligt uppgift låste fast situationen på ett tidigt stadium, nämligen finansministern. Genom hans överläggningar utan de övriga regeringsledamöternas godkännande kom all diskussion att bli baserad på en kredit på 1 000 miljoner kronor.

Jag tror handelsministern misstar sig, när han säger, att Sverige efter krigets slut var impopulärt. Jag förstår även, att vad jag betecknar som en missuppfattning varit orsaken till en viss generositet med kreditgivning i handelsavtalet. Jag tror inte heller världen är sådan, att det går att köpa popularitet. Däremot tror jag yttervärlden är så realbetonad, att den ser till det faktiska läget i kanske högre grad än vi föreställa oss. Jag skall tillåta mig nämna något som i viss mån utgör bevis för att handelsministerns uppfattning på denna punkt kanske inte varit alldeles riktig. Schweiz' utgångsläge efter kriget överensstämde internationellt sett i hög grad med Sveriges. Schweiz har emellertid fört en helt annan handels- och kreditpolitik än Sverige, och jag har herr Myrdal, inte kunnat konstatera, att Schweiz genom sin politik blivit utsatt för olägenheter.

Härpå yttrade:

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **Myrdal**: Herr talman! Om jag missförstått herr Skoglund i Doverstorp beträffande de 100 eller 200 miljonerna, har jag bara att be om ursäkt. Missförstånd kan inträffa. Jag vill dock påpeka, att detta inte förändrar någonting i min argumentering. Jag förmodar nämligen, att herr Skoglund icke sträcker sig längre än herr Ohlin, som verkligen fixerat beloppet till 750 miljoner.

Herr Wiberg drog in handelsavtalet med Ryssland i debatten. Detta spelar emellertid i nuvarande valutasituation praktiskt taget ingen roll. Om herr Wiberg är av annan mening, skulle jag vilja höra, hur han argumenterar, och om han inte svarar, förmodar jag, att han har samma mening som jag.

Herr Wiberg kritiserade vidare den lånepolitik, som fördes på samlingsregeringens tid. Jag har påpekat, att vår kreditpolitik då vid sidan av det stora exportintresset och det stora importintresset faktiskt hade ett politiskt motiv. Jag påpekade detta för att man inte skulle tro, att jag kritiserade samlingsregeringens lånepolitik. Herr Wiberg sade nu, att man inte kan köpa popularitet, och det var förvisso inte heller vad jag menade. Däremot menade jag och menar fortfarande, att ett riktigt uppfattat och viktigt motiv för samlingsregeringens relativt generösa handelspolitik var att man ville efter krigets slut kunna exportera till våra grannländer. Om Sverige hade lager av just sådana varor, som voro nödvändiga för återuppbyggnadsarbetet i de länder, som härjats av kriget och förlorat människor och produktionsresurser, men icke velat exportera dem utan att kunna omedelbart få igen lika mycket i import, tror jag impopularitet skulle vara ett alltför svagt uttryck för den allmänpolitiska verkan ett sådant enligt min uppfattning felaktigt handlings sätt från samlingsregeringens sida skulle ha utlöst.

Herr Wiberg gjorde vidare en jämförelse mellan förhållandena i Sverige och Schweiz. Jag vill inskränka mig till att påstå, utan att bevisa det, att parallellen icke är träffande. I övrigt tror jag inte jag i en fråga som denna vill från regeringsbanken kommentera Schweiz' handelspolitik.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Herr **Henriksson**: Herr talman! Jag finner det påkallat att under denna debatt till riksdagens protokoll registrera, att måndagen den 17 mars 1947 varit den svartaste dag svensk detaljhandel fått uppleva under den åttaåriga krigs- och krisperioden sedan 1939. Det är anmärkningsvärt ur den synpunkten, att dagen inträffar ett år efter det vi ställde in oss på att börja bygga upp efter krigets upphörande. Radiobudskapet på lördagskvällen har fått en effekt, som på många håll påminner om panik. Åtskilliga rätt groteska rapporter ha strömmat in om folks sätt att reagera. Jag skall nämna ett exempel från en mindre ort i södra Sverige. Den köplystna publik, som kommit till en butik, fann sig inte till rätta med snabbheten i expedieringen utan ingrep i händelseutvecklingen och började expediera sig själv. Den förtvivlade köpmannen fick se, hur kunderna gåvo sig i väg med varorna, och de lugnade honom med att säga, att de efteråt skulle tala om vad de tagit och göra upp om betalningen.

I Stockholm började hetsen redan på lördagen med kaffeköp. Det är i detta sammanhang anmärkningsvärt, att det förekommit betydande läckage i sekretessen. Jag träffade i söndags samman med Stockholms livsmedelsdetaljister på deras årsmöte och fick därvid höra många vittnesbörd om vad som hänt på lördagen. De voro alla mycket bekymrade över den situation de kommit i — många hade icke ett kilo kaffe kvar. Det berättades, att det hade kommit in kunder, som under åberopande av att det skulle bli ransonering ville köpa stora kvantiteter kaffe. När köpmannen försökte lugna dem, svarade kunderna, att de hade bekanta inom statsförvaltningen, som visste, att det skulle införas kafferansonering. Ryktet spreds som en löpeld, och jag tror inte det fanns många affärer, som på måndagsmorgonen hade några större kvantiteter kaffe kvar till det legala köpbehovet.

När man ser hur psykosen spritt sig och hur människor köpa upp alla möjliga varor, måste man fråga sig: har denna angelägenhet skötts med rätt handlag, ha dessa verkningar varit omöjliga att undvika? Herr Hall yttrade nyss från denna plats, att kafferansoneringen spelar en så underordnad roll, att man inte borde offra tal på den här i riksdagen. Ja, man kan naturligtvis hysa en sådan uppfattning som herr Hall, men i detta sammanhang är det dock av rätt betydelse, hur människorna i allmänhet reagera. Jag vet inte, om det hade varit lyckligare om herr Hall fått sköta informationen på lördagskvällen och om han hade kunnat åstadkomma det undret att nedlugna svenska folket, så att det kunde betrakta denna fråga på samma sätt som han själv.

Statsministern frågade på förmiddagen, om andra kammarens ledamöter trodde, att regeringen infört kafferansoneringen för att lugna nerverna på folk. Nej, det tro vi inte, åtminstone inte sedan vi konstaterat, att åtgärden inte lugnat nerverna utan snarare tvärtom. Man kan därför ifrågasätta, hurvida inte just införandet av denna nya ransonering varit incitament till den psykos, som gripit människorna. Statsrådet Gjörös var inne på samma fråga före middagen. Han förklarade, att han efter övervägande kommit till den uppfattningen, att människorna inte skulle ha hållit sig lugna även om man uppfört kaffe på den s. k. frilistan, utan att följden av importförbudsmeddelandet i alla fall skulle ha blivit en kaffehamstring. Detta är givetvis ett subjektivt omdöme. Det kan också finnas andra lika bestämda personliga uppfattningar. Jag har för min del en bestämd känsla av att det just var återinförandet av kafferansoneringen som gjorde människorna vilda. Om uppläggningsen av importstoppet hade skett på annat sätt och denna ransonering inte införts, tror jag man skulle kunnat undvika den panik, som nu vållat betydande svårigheter inom affärlivet.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Man kan även ur en annan synpunkt fråga, om denna ransonerings var erforderlig. De valutor man på detta sätt kan spara in torde uppgå till ett värde av omkring 20 miljoner kronor. Det finns anledning fråga, om man icke kunnat spara in dessa valutor på exempelvis frukt för att undvika det bekymmersamma steget att införa ransonerings. Dammluckan har nu slagits ned med en sådan smäll, att hela svenska folket i större eller mindre utsträckning gripits av psykos. Man kan också betvivla, att allmänheten kommer att betrakta denna ransonerings på samma sätt som man betraktade ransoneringsarna under kriget. Då var motiveringen för ransoneringsarna att vi under avspärrningen skulle försöka rättvist dela upp våra knappa varutillgångar. Den nu införda ransonerings har ett annat motiv, som människorna ha svårt att se på samma sätt. Därtill kommer den känsla av osäkerhet, som blivit en följd av den förda allmänna ekonomiska politiken. Vi kunna vidare konstatera, att ransoneringsmoralen redan tidigare börjat vittra t. ex. i fråga om köttansonerings.

Statsrådet Gjores förklarar, att vi måste hjälpas åt för att klara situationen, och han säger sig lita på lojaliteten hos handelsmännen. Ja, jag förutsätter, att det blir nödvändigt att vi hjälpas åt. Jag litar också på lojaliteten hos handelsmännen och hoppas den skall visa sig lika stark som under krisen. Jag kan emellertid inte underlåta att påpeka orimligheten i att man den ena stunden, då man behöver hjälp från handelsmännen, vädjar till deras lojalitet, men andra stunden betecknar just dessa handelsmännen som »monopolister» och »profitörer». Jag tror inte sådant är särskilt uppmuntrande för lojaliteten.

Herr talman! Många avsnitt av det föreliggande problemet ha berörts i dag och jag skall inte förlänga debatten. Jag anser det emellertid angeläget att fästa uppmärksamheten på en detalj i vår handelspolitik. Det är inte bara priset på varorna som har betydelse för våra möjligheter att få valutor genom utrikeshandeln, utan även frakter och försäkringar spela en roll. Under hela tiden sedan kriget upphörde och handeln började komma i gång har utlandet varit mycket angeläget att tillvarata sina intressen på denna punkt. Man har med alla medel försökt genomdriva, att frakter och försäkringar gå till det egna landet. Jag anser dock att vi icke i erforderlig grad tillvaratagit våra intressen på detta avsnitt. Vid den tid, som handelsministern nyss berörde, då vi sökte knyta nya förbindelser genom att lämna krediter, framhöllo personer, som hade med dessa ting att göra, att det vore helt naturligt, att länder som fått kredit också skulle få största möjliga varumängd. De skulle därför inte behöva köpa på det villkoret, att vi fingo sköta frakter och försäkringar, utan detta överlämnades till utlandet. Jag måste säga till chefen för handelsdepartementet, att vi varit för generösa i varje fall på den punkten. När vi nu på alla områden måste tillvarata våra intressen i valutafrågan, vill jag uttrycka en förhoppning, att man iakttar en stramare hållning i fråga om våra intressen i frakter och försäkringar.

Statsministern yttrade på morgonen i sin deklARATION, att han ansåg att regeringen hade ingripit tidigt för att klara den situation vi hade råkat i. Jag har för min del litet svårt att vara med på den linjen. Det förefaller i stället som om regeringen för sent hade sett, vart det hela tog vägen. Jag har ett mycket bestämt intryck av att det med de organ, som stå till regeringens förfogande, borde ha varit möjligt icke blott att följa händelseförloppet på vår valutamarknad utan också genom förhandlingar med näringslivets organisationer — förhandlingar, som inte alls hade behövt leda till importförbud eller dylikt — minska en hel del på importen. Alla äro nog nu överens om att importen av vissa varor varit på tok för stor, och jag tror att även företagen bittert fått erfara, att de ha köpt på sig för mycket. På den punkten får man alltså konstatera, att regeringen har vaknat för sent och att den tidigare skulle kunnat

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

göra åtskilligt för att balansera utvecklingen och därigenom undvika så drastiska åtgärder, som vad radiokommunikén i lördags fick ge uttryck för.

Herr Jonsson i Skedsbygd: Herr talman: Debatten i dag har ju rört sig om det läge, som inträtt i vårt land i och med den valutaspärr som infördes i förra veckan och därmed också den nya ransoning, som blev den första följden av densamma. Jag skall inte närmare ingå på orsakerna härtill. De ha ju dryftats av så många talare, att det skulle ovillkorligen medföra ett återuppreparande. Men när här ifrån flera håll i denna kammare har sagts, att orsakerna till det iråkade läget i mycket stor utsträckning äro att söka hos oppositionen, som spritt falska åsikter ute i bygderna och bibringat folk den uppfattningen, att regeringen är orsak till det som sker, så vill jag bara säga, att man behöver inte se läget från den utgångspunkten. Det är väl i själva verket så, att folket ute i bygderna självt känner de åtgärder, som vidtagits, självt gör sina reflexioner och på grund av dessa reflexioner bildar sig ett omdöme om vad som sker.

Man kan väl inte då undgå att konstatera, att vissa åtgärder, som regeringen har vidtagit, ha varit av den art att de undergrävt förtroendet för regeringens förmåga att kunna klara upp de olika situationerna. Jag skall peka på t. ex. den normalprissättning på rundvirke, som åsattes och vilken man energiskt försvarade i det längsta tills man från regeringshåll hade blivit övertygad om att det inte gick längre på den vägen. Hur tror man folk ute i bygderna reagerat inför detta? Man ansåg, att det var fullständigt osakkunniga personer, som hade åstadkommit detta, förordningar, som det inte gick att efterleva i det praktiska livet. Sådant skapar inte förtroende.

Jag skulle kunna anföra många andra exempel. Den räntesänkning, som skedde i fjol, var kanske i och för sig ur landets synpunkt i det läget önskvärd, men dess verkningar ha i ganska stor utsträckning bidragit till den inflationistiska utveckling, som vi ha i dag. Det har betydelse ur sparandets synpunkt. Folk börjar fråga sig, om det är lönande att spara, när man inte får någon nämnvärd ränta på sina pengar och när därtill skatterna ta en avsevärd del av inkomsten. Statsministern talade i dag om nödvändigheten att uppskjuta inköp av varor tills det blir bättre varutillgång. Samma talesätt användes i början av kriget av vår finansminister. Det var grundtonen i den sparsamhetspropaganda, som då bedrevs. Man skulle spara för att man skulle få mera för kronan, när kriget var slut. Hur har resultatet av detta talesätt blivit? Har det inte blivit tvärt om, så att man nu får mindre för kronan? Sådana uttalanden undergräva förtroendet. I dag talar man åter om sparsamhet, samtidigt som man är i färd med att vidtaga åtgärder för att ytterligare straffa detta sparande. Ja, spararen upplyses om, att om han sparar, får han en skuld till samhället en gång när han är död. Uppmuntrar man till sparande på detta sätt? Har man några garantier för att om man sparar i dag, man kan ha nytta av det framdeles genom att man då till billigare priser kan köpa varor eller åstadkomma förbättringar, t. ex. en nybyggnad? Vad har man för garanti för detta? Då handlar man efter dagens situation. Man omsätter pengarna i värden, som äro mera bestående. Så har det skett, och detta är i många fall orsaken till att människorna fått den inställning som de fått till det här problemet. Jag ifrågasätter för min egen personliga del, huruvida den uppskrivning av den svenska kronan, som skedde, var lycklig. Därom kan man inte döma ännu, men jag tvivlar på att så var fallet.

Nu har här i dag statsrådet Ericsson gjort gällande, att det är inte riktigt att industrien inte fått taga ut de priser, som varit möjliga på världsmarknaden. Här står uppgift mot uppgift. Jag har ifrån ledande industrihåll på det om-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

rådet fått den absolut motsatta uppgiften. Det kanske är möjligt att det ligger så till att industrien inte vågat — genom den press regeringen haft på den — i förväg driva sina anspråk högre, men kvar står faktum att industrien inte har fått utvinna de priser som den kunde ha erhållit. Vi ha avstått från att skaffa oss utländska valutor i avsevärd utsträckning därför att vi inte fått taga ut de priser på våra trävaruprodukter, främst då massa, som vi haft möjlighet till. Att så har varit förhållandet bevisas väl även därav att statsministern, senare verifierad av statsrådet Ericsson, säger att enligt den nya överenskommelsen skall man uttaga en avgift av inte mindre än 50 kronor per ton till en investeringsfond. Då finns det utrymme för en ytterligare prishöjning, ty jag har hört från industrihåll att industrien är också lovad någon prisförbättring oavsett dessa 50 kronor. Jag har dessutom fullständigt färska uppgifter ifrån fullt kompetent håll, lämnade i dag, rörande prisläget på massaprodukter. Under det att man i dag för svensk blekt massa enligt gällande prisstoppbestämmelser inte kan få ut mer än 120 dollar per ton, så få finnarna 165 dollar per ton i betalning. Jag skulle vilja ifrågasätta, huruvida inte man på detta sätt — det må nu vara regeringen direkt eller indirekt som är ansvarig — har givit bort så mycket valutor att man kunnat låta det svenska folket gratis dricka kaffe ett par tre år i stället för att genomföra dessa ransoneringar, som man nu vidtagit.

Det behövs inga svartmålningar ute i landet för att människorna skola få denna inställning. Man får försöka att använda alla möjliga medel för att i stället tala om för dem, att det ligger inte så och så till utan regeringen gör nog sitt bästa, men de känna på sig, hur det ligger till. De träffas av åtgärderna, och därför tro de inte så mycket på vad man säger.

Det var i alla fall glädjande, när jag i dag hörde statsrådet Gjöres tala om sin syn på investeringarna. Han befarade att en hel del av dessa investeringar kanske inte hade bestående värde. Jag har länge haft samma uppfattning. Jag är för min del nästan övertygad om att en hel del av de investeringar, som gjorts i nya industrier under dessa år, icke komma att bli bestående. Man har byggt industrier, som fått till sin uppgift att tillverka sådana varor, som vi i vanliga fall ha köpt från Tyskland. Detta f. d. stora industriland har ju de tekniska resurserna att tillverka varorna till sådana priser, att vi inte kunna konkurrera. Tysklands förhållanden måste bli ordnade förr eller senare. Tyskland måste leva på att sälja industriprodukter. Skola vi stänga importen från Tyskland, omöjliggöra vi för detta land att köpa våra eftersträfvade råvaror. Jag tror inte heller att den nuvarande regeringen har för avsikt att driva en sådan politik.

Alltså, jag tror att en hel del av de investeringar, som här gjorts, komma att visa sig mer eller mindre misslyckade. Men under tiden som man gjort dessa investeringar, byggt nya fabriker, utökat de gamla och byggt nya bostäder i stor omfattning, har man dragit arbetskraft, som hade behövts inte minst i jordbruk och skogsbruk, till dessa företag. Så är det i stora delar av mitt landskap, Småland.

När man ser detta får man säga, att man kanske inte förundrar sig så mycket över att människorna äro en liten smula misstänksamma mot den regim, som dock ytterst är ansvarig för läget i vårt land. Enligt mitt sätt att se saken har således regeringen genom vidtagna åtgärder eller genom att underlåta vidtagna åtgärder i stor utsträckning blivit skyldig till det läge, i vilket vi i dag befinna oss och man får förstå folkets reaktion, när dessa åtgärder träffa dem själva.

Jag skall, herr talman, inte gå så långt som här gjorts förut av talare, att jag skall begära någon skalp. Det ankommer på regeringen själv att bedöma vilka åtgärder man skall vidtaga för att återställa det förtroende, som man del-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
vis har förlorat. Det hjälper knappast med vackert talesätt längre. Man vill se resultat ute i bygderna. Och skulle det vara så, att detta inte kan nås på annat sätt än att det måste bli en förändring av regeringen, så är det bättre att en eller några personer lida för folket än att hela folket förgås.

Herr Lundberg: Herr talman! Kvällstidningarna i folkpartistisk anda förtälja att oppositionen kräver nyval eller tre statsråds avgång, och för säkerhets skull presenterar Aftonbladet — jag citerar — »en verklig välfärdsregering». Att den föreslagna regeringen är blandad kan man alltid förutsätta, när den kommer från herr Ohlins vingård, men jag måste erkänna, att herr Ohlins placering som konsultativt statsråd visar att förtroendekrisen även för honom måste vara allvarlig. Att av sina egna trogna bli förbigången som statsminister måste vara ett förkrossande slag för den fåfänge Ohlin, och kanske oppositionen också kommer att påverkas av denna inre förtroendekris.

Dagens debatt har också rört sig med talesätt om bristande förtroende för den nu sittande regeringen. Att herr Ohlin började detta talesätt är naturligt. Att han krävde regeringens avgång, kursförändring och nyval är självklart, ty vad kan man annat vänta av ett f. d. statsråd, som icke haft mod till att stå för de beslut och handlingar han som statsråd vidtog och som tillika saknar vilja till någon uppfattning, när det gäller ett verkligt ställningstagande till en fråga, varpå landets utveckling så väsentligt beror. Det bör därför i dag efter alla talesätt ifrån oppositionen sägas ifrån, att herr Ohlins politiska insatser och framträdande knappast betraktas som karlaktigt av det svenska folkets flertal. Karakteristiken av honom är närmast den motsatta, även om jag utesluter ett namnsättaude. Borde inte herr Ohlin, när nu till och med oppositionen skäms för att ha honom till ledare och protesterar mot våra påståenden att han skulle vara ledare för oppositionen, själv ta den semester, som han rekommenderat andra, inte bara från traktan efter statsministerposten utan även från sin strävan att bli tagen som ett politiskt ljus? I lugna och stillsamma tider kan ett land knappast taga skada av hans visdom, men i hårda tider, där ekonomiska värden stå på spel, mår landet bäst av om herr Ohlin går i karantän.

När jag hörde herr Dicksons djupsinniga betraktelser över utlandets munterhet, när Sverige trampat på ett bananskal och blamerat sig, får jag ju säga, att det framgick inte av skildringen, om det var herr Dickson som hade kastat bananskalet eller om det var han som råkat att trampa på det samma och utsattes för munterhet ifrån utlandet. Men jag vill säga, att dessa djupgående betraktelser måste väl ändå vara litet malplacerade i en ekonomisk diskussion av det slag som här förs.

Jag vill också kommentera herr Wibergs försynta antydning att han övervägt att inte lägga ytterligare stenar på den slagna regeringens börda. Ja, man kan säga att när man hör borgerligheten av i dag, man får intryck av en rörande naiv omsorg om regeringens göranden och låtanden.

Till regeringen skulle jag vilja säga, att den har det svenska folkets förtroende, och detta förtroende är bra mycket mera värt än den s. k. oppositionens. Jag hoppas också att regeringen inte tror, att vad den till cirka 85 procent uppgående delen av pressen, som är borgerlig, fabricerar på löpande band och varåt ges sken av ett uttryck för folkopinionen, innebär det svenska folkets uppfattning. Det är endast ett fåtal kapitalister, som dirigerar denna propaganda, väl kopierad från det tyska systemet, som presenteras, och när dessa blad på tyskt sätt kräva att riksdag och regering skall dirigeras efter dessa kapitalisters krav, tycker jag att den svenska demokratin och kulturen verkligen böra sätta ett frågetecken för vart de borgerliga verkligen vilja

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

komma. När jag har läst kvällstidningarna och fått se deras utläggning av dagens debatt, måste jag säga, att tidningsmonopolet är något i högsta grad allvarligt. I detta sammanhang får jag ifrågasätta, om inte regeringen borde taga radion till hjälp för att bryta den borgerliga mörkläggningen i 85 procent av tidningspressen. Det kan inte vara rimligt och det kan inte vara riktigt att för den svenska allmänheten endast skall delgivas vad denna opinionsbildning presterar av upplysning, som man säger.

Statsministerns tal till kammaren här i dag gav uttryck åt de svårigheter vi brottas med på det ekonomiska området samt hur den ansvariga ledningen ser på problemen. Jag vill också understryka, att den ansvars-kännande delen av det svenska folket är villig att ge regeringen allt det stöd som är möjligt för att skapa stabilitet på det ekonomiska området. Att svårigheter trots detta komma att möta är naturligt, ty den landsskadliga propaganda, som bland andra skattebetalarnas förening bedriver för att stimulera de inflationsskapande faktorerna, är av den art att den helt enkelt är brottslig i dagens situation. Väl vill det synas, som om storkapitalisternas största traktan i dag är att politiskt komma åt regeringen. Av de propagandametoder som tillgripas får man även det intrycket, att inflationen betraktas som ett verksamt medel i dessa strävanden. Att deras fosterlandskänsla endast sträcker sig till plånbokens gränser är också sedan gammalt känt. Det torde möta svårigheter att i dagens läge åstadkomma, att folk uppskjuter inköp av icke absolut nödvändiga varor, när skickligt regisserade filmer bibringa människor den uppfattningen, att om de sätta in en hundralapp i en bank, Wigforss tager 50 kronor i skatt. En filmscen slutar med att arbetaren, som kommer och sätter in en hundralapp, tager den tillbaka och går ifrån banken. Om en sparpropaganda från samhällets sida skall sättas i gång, är det nödvändigt att finna lämpliga åtgärder för att komma till rätta med den lögnaktiga verksamhet, som skattebetalarnas förening bedriver.

Herr Ohlin började sitt anförande med påståendet, att det ekonomiska läget försämrats och att vi nu vore på väg tillbaka till Reglerings-Sverige. Ja, herr Ohlin, vilka äro ansvariga för detta förhållande? Herr Ohlin skriker vid olika tillfällen på ingripanden och regleringar för att sedan, när de komma, krypa in i buskarna som en hare och förklara att alla regleringar och ingripanden äro onödiga. Det skulle ha varit önskvärt, att herr Ohlin i dag, när han haft tillfälle att bibringa kammaren sin visdom, verkligen hade utnyttjat tiden med att ge svar också på de frågor, som ställts till oppositionen, i stället för att som vanligt bara krypa bakom och ställa frågor utan att svara på dem som ställts till honom.

Av herr Ohlins anförande kunde man väl kanske draga den slutsatsen, att hans recept mot inflationen är, att det nya skatteförslaget skall framläggas vid ett senare tillfälle än vid årets riksdag samt att arbetarnas löneförbättringar genom att priserna tillåtas stiga elimineras, göras obefintliga. Nog vet jag, att herr Ohlin har kvar den gamla borgerliga uppfattningen, att arbetarna skola med umbäranden hålla samhället med medicin mot storkapitalets profit-hunger. Men det är naturligt att regeringen, som representerar de breda lagren, icke vill vara med om en sådan politik, liksom det är naturligt, att det nya förslaget med dess skattelättnader för de många fortast möjligt bör framläggas. Att oppositionen önskar ett uppskov med genomförandet av skatteförslaget och ett nyval kan ur dess synpunkt vara förstäeligt. För de borgerliga är det givetvis farligt, att förslagets verkliga innebörd kommer till praktisk prövning före 1948 års val. Att icke socialdemokraterna med ljusblå ögon gå i denna grova fälla är väl ganska självklart, när de veta, hur långt bort från hederlighet och kultur den borgerliga propagandan i dag står.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Herr Dickson talade patetiskt om den uppskjutna skulden för de stora förmögenhetsskaparna. Men jag måste säga, att det väl icke alltid är så som herr Dickson beskriver det. När man inom det län jag representerar kan taga fram en person, som innehar en 11-miljonersförmögenhet, är det icke så lämpligt att angiva honom såsom representativ, i synnerhet som ägaren till förmögenheten, enligt vad jag vet, icke gjort något arbete för att förvärva den, utan den härrör sig från egendom som skapats av hela befolkningen i en viss del av Uppsala län.

När det gäller arbetarlönerna måste man ju alltid vara beredd på att de skola kritiseras i alla avseenden. Jag måste, när jag ser på de förbättringar som vidtagits, konstatera att löneförbättringarna äro rimliga och att de böra kunna rymmas inom den vinstmarginal företagen ha redovisat. Herr Ohlin talade i detta sammanhang ironiskt om socialdemokratiens skördetid, men man skulle ju kunna säga, att om allt det som produceras i tal och skrift från herr Ohlin och andra spredes ut och om det funnes någon tillstymmelse till näring i det, borde vårt skörderesultat bli mycket gott till nästa år.

Herr Ohlin talade — om jag uppfattade honom rätt med viss längtan — om de norska efterkrigsåtgärderna. Ja, herr Ohlin, jag skulle vilja fråga, om herr Ohlin verkligen vill utbyta de regleringar, som funnos i Norge före år 1939, mot de regleringar som existera i Sverige i dag. I varje fall vågar jag säga, att Norges regleringar i dag äro av en helt annan omfattning än våra, och detta har också varit till gagn för det norska folket och det norska återuppbyggnadsarbetet.

Att rundabordskonferensen också i dag skulle spöka här trodde jag knappast. Varför vågade icke regeringen gå med på en sådan rundabordskonferens? Frågade herr Ohlin dramatiskt. Och han gör också det påståendet, att det var rädslan för kommunisterna, som avhöll regeringen därifrån. I detta sammanhang talade herr Ohlin även om en skön dams närmanden, och han tog i förbifarten upp en klagolåt över att kommunisterna berömt högern. Om jag icke minns fel, hade herr Ohlin själv en het önskan för några dagar sedan att vara kommunist. Kan dagens uttalande få tolkas så, att den sköna damen Ohlin blev avvisad av den stygge Linderot, måste jag säga, att renhållningen bland kommunisterna är bättre än man skulle kunna tro. Vad konferenser med herr Ohlin och oppositionen i dagens läge beträffar, torde sådana knappast vara av något större värde. Ty en opposition som saknar vilja att taga sakskalet i en så allvarlig situation som den nuvarande kan knappast påverkas i sitt ställningstagande av en konferens.

Statsministern talade i sitt anförande om papperssparande. Jag vill i det sammanhanget ifrågasätta, om det icke bör övervägas att exempelvis begränsa utgivandet av den kolorerade veckopressen till ett nummer per månad. Har jag förstått denna press rätt på senare tider, har det för den varit ganska svårt att fylla spaltutrymmet, om det skall utgivas ett nummer varje vecka. I en veckotidning — jag tror, att det var Hemmets journal, men det är troligt att även andra veckotidningar återgivit liknande — förekom en teckning av finansministern såsom ficktjuv. En kolorerad veckopress, som så kan handla, borde verkligen behandlas så, att den kastas ut med diskvattnet, även om det skulle hända att en köpt vetenskapsman skulle få följa med vid denna rengöring.

Det har sagts i dag, att inflation till stor del är en psykologisk företeelse, och detta sammanfaller med min uppfattning. Det är angeläget, att alla ansvariga intressen i detta land verkligen låta sina uttalanden och göranden och låtanden präglas av det allvar som läget kräver. Därför måste jag, trots min vetskap om hur fåfängt det kan synas vara, vädja till de personer inom

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

oppositionen, som ännu ha kvar omdöme och sans, att taga itu med den landskadliga skrämselfpropaganda i ekonomiska ting, som stora delar av oppositionen presterar.

Jag hörde med viss förvåning på duellen mellan statsrådet Ericsson och herr Wiberg. Det har alltid varit så — och det är så även i dagens diskussion — att regering och statsorgan bruka kritiseras för sitt klumpiga handlag då det gäller att befatta sig med ekonomiska ting. I fråga om utrikeshandeln synes det vara på det sättet, att regeringen har överskattat och visat alltför stort förtroende för det enskilda näringslivets mäns förmåga att underhandla om ekonomiska åtgärder. Detta borde kanske vara en tankeställare för regeringen, så att den icke alltför mycket sätter tro till de påståenden, som vid olika högtidliga tillfällen avgivas om att det fria näringslivets män äro så duktiga i olika avseenden. Det behövs nog en fast ledning i det nuvarande läget, och jag hoppas, att regeringen tager lärdom i det avseendet av dagens debatt.

Att herrar Bagge och Skoglund skulle komma med uttalanden om att man icke kan samarbeta med finansministern, att han icke kan taga ordet sparande i sin mun, och att Sverige är dåligt regerat på grund av personliga brister i regeringen, det kan man väl icke förundra sig över. Likaså är det väl självklart, att kritikerna skulle använda karikatyrteckningar vid porträtteringen. Om herrarna i stället för att visa upp dåliga anlag i teckning såge efter i årets motionsflod, vilka det till huvudsaklig del är, som kräva utgiftsökningar på över 100 miljoner kronor, skulle de knappast sedan ställa herr Wigforss på de anklagades bänk. Herrar Skoglund och Bagge skulle troligtvis få spotta sitt eget parti i ansiktet.

Det har sagts här från herr Dicksons sida, att regeringens medlemmar äro duktiga teoretiker men dåliga politiker och psykologer. Det är ju tur att riksdagen får höra läromästaren ge råd. Men jag undrar, om det icke skulle vara lämpligt att herr Dickson lånade en spegel för att konstatera, om han är den lämpligaste läromästaren för regeringen i ekonomiska ting.

Jag vågar säga, att det skulle vara önskvärt, att vi kunde slippa undan allt detta klankande på regeringens olika medlemmar i detta sammanhang. Det verkar litet underligt när man i början av alla anföranden som här hållas från oppositionens sida visar ett sådant rörande intresse för regeringens anseende, för att lika monotont komma fram till slutrepliken, att man kräver en annan regering och att vissa ledamöter av regeringen utbytas. Jag skulle vilja säga herrarna, att det är storordigt talat, när man påstår att regeringen skulle sakna folkets förtroende. Tänk om herrar oppositionsmän i stället för att syssla så mycket med förtroendet för regeringen såge efter om de själva åtnjuta något förtroende. Skillnaden mellan regeringens och oppositionens ställning i den svenska pressen är bara den, att de borgerliga partierna kunna dirigera det dithän — vare sig det gäller dagens debatt eller andra debatter — att hur de än forma sina angrepp och hur svaga de än månde vara i sin argumentation. följande dags borgerliga tidningar smälla upp rubriker som tala om vilken stark opposition vi ha och hur svag regeringen är. Med säkerhet kan man säga, att morgondagens tidningar komma att förtälja, att regeringen är av den och den kvaliteten och att oppositionen med styrka och bravur kunde slå ned regeringen och fira stora triumfer. Jag vågar säga, att någon mätare av svensk opinion är svensk press för närvarande icke. Den är en opinionsbildare, som lyder de herrar — och eventuellt de damer — som ha makten och tidningsmonopolet i sina händer.

Jag vill sluta som jag började med att säga, att vår nuvarande regering helt och fullt har det svenska folkets och de breda folklagrens förtroende. Så länge den åtnjuter förtroende från sina uppdragsgivare och från dem som

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

utgöra själva underlaget för regeringen, tror jag att dess position är starkare än om den skulle handla så, att den kunde tillfredsställa herr Ohlin i hans olika krav. En regering som låter landets och folkets väl vara den bärande principen är värd folkets stöd för att den skall lyckas i sina strävanden. Även om jag icke kan säga ut det i svenska pressen, kan jag ändå försäkra, att regeringen har en stor del av det svenska folkets stöd i sina strävanden då det gäller att komma till rätta med de ekonomiska problem, som vi nu brottas med, och i strävandena att söka skapa förutsättningar för en framtida trygghetspolitik i detta land.

Herr Ohlin: Herr talman! Jag måste börja med några ord med anledning av handelsministerns uttalanden, som till en del mycket förvånade mig. Handelsministern säger, att det är en ton som har saknats här i dag från oppositionens sida, en ton som har ljudit starkt i oppositionstalarnas förkunnelser ute i landet, nämligen den tonen att regeringen skulle vara ansvarig för de stora krediterna till utlandet.

Nu skall jag icke ta upp tiden med en detaljerad genomgång av dessa olika krediter. Det fanns såvitt jag förstod en del oriktigheter i handelsministerns förklaring. När det t. ex. gäller det polska avtalet, vet handelsministern, om han tänker efter, mycket väl hur kreditbeloppet av honom förändrades. Han nämnde inte heller andra efterkrigsårets kredit till Storbritannien, som ju gick upp till ett mycket stort belopp, fastän det inte ser ut att bli så stort som det var tänkt — att det formellt var en kredit till Bank of England förändrar ju ingenting. Men låt detta vara detta, det kan kanske inte intressera kammaren så mycket just i dag.

Jag vill förklara, att handelsministern så till vida har rätt, att det på en del håll i pressen förekommit missvisande framställningar rörande dessa krediter och vem som har ansvaret för deras beviljande, men jag vill absolut bestrida att, som handelsministern påstod, t. ex. folkpartiets ledande män skulle ha farit omkring i landet och gjort gällande att den nuvarande regeringen var ansvarig för denna kreditgivning och gjort det till en huvudanmärkning mot regeringen. Herr Myrdal drog sig inte för att vara så explicit, att han vädjade till oppositionens ledare att för framtiden underlåta att lämna dessa oriktiga uppgifter när de uppträda ute i landet — jag antecknade ordalagen, herr statsråd!

Jag vill förklara, herr statsråd, att en sådan vädjan är alldeles obefogad och icke på sin plats. Det har icke förekommit, att vi på ledande håll inom folkpartiet ha fört fram dessa uppgifter. Vi tala samma språk när vi tala i denna kammare och när vi tala ute på valmötena.

Jag skall be att här få läsa upp vad handelsministern uttalade i ett föredrag för några dagar sedan, därför att det ställer i en viss belysning vilka krav handelsministern ställer, eller rättare sagt underlåter att ställa på sig själv. Så här sade han enligt ett stenografiskt referat:

»Men så var det det att professor Ohlin och hans eftersägare — ty nu har ju Ohlin blivit t. o. m. de svenska böndernas ledare, de svenska bönderna har kommit i storfinansens ledband . . .»

Herr Myrdal tillskrev alltså mig ett visst inflytande på förhandlingarna och på böndernas ställningstagande; därmed skulle det vara bevisat, att de svenska bönderna »kommit i storfinansens ledband». Herr handelsminister, detta är icke ett tal som ni brukar föra i denna kammare. Av vilken anledning? Jo, därför att ni mycket väl vet, att det är ett alldeles ogrundat tal.

När herr Myrdal i samma föredrag tillskrev oppositionen nazistiska propagandametoder, så får han ursäkta mig om jag inte kan underlåta att konsta-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

tera, att det var ett av de mest karakteristiska dragen hos nazismen, att den i stället för att argumentera försökte stämpla sina motståndare som storfinansens legodränkar, en metod som tydligen den svenska socialdemokratien, inklusive vissa statsråd, har övertagit. När herr statsrådet själv har börjat ta avstånd från användningen av sådana metoder, kommer Edra ord i denna kammar, om Ni vill föra den politiska moralens talan, att få större vikt än i dag.

Beträffande krediterna glömde, såvitt jag uppfattade, handelsministern att tala om att de krediter, som hade beviljats under samlingsregeringens tid, till huvudsaklig, ja till alldeles dominerande del, voro utnyttjade före halvårsskiftet 1946, då den svenska valutareserven stod på sin höjdpunkt. Dessa krediter kunna alltså inte ha varit en orsak till att valutareserven sedan under andra halvåret 1946 och i år har undergått en mycket snabb minskning. Nej, den utveckling som här har ägt rum under den senaste tiden, både när det gäller valutorna och det allmänna läget, måste bero på andra omständigheter. När handelsministern med en viss rätt säger, att folket skall veta var ansvaret ligger, så tillåter jag mig att fråga: vill handelsministern bidra till att svenska folket får klart för sig, att ansvaret för det sista årets ekonomiska utveckling ligger hos den nuvarande regeringen?

Den svenska riksdagen, alltså även oppositionen, har haft att ta ställning till de statsfinansiella problemen, men innevarande års budget visar, som alla veta, under hela tolv månadersperioden balans, och på grund av bokföringens omläggning i verkligheten ett överskott, månad för månad innevarande finansår. Man kan inte säga, att detta överskott i statsfinanserna är en inflationsorsak. Följaktligen kan man inte säga, att de beslut som ha fattats med oppositionens deltagande är en orsak till inflationsutvecklingen. Orsaken måste ligga på andra områden, och där är det uppenbarligen regeringen, som har ansvaret för vad den har gjort eller, i mycket hög grad, för vad den har underlåtit att göra. Jag skall belysa detta med ett citat av vad handelsministern själv uttalade den 13 november 1946 i riksdagen. Han hänvisade till att orsaken till den ogynnsamma handelsbalansen är, att vår export är för liten: »Då vår export fortfarande håller sig bara vid omkring hälften av vad som skulle vara normalt, beror detta på att vi hindra exporten att bli större just av hänsyn till det inre knapphetsläget. Den väsentliga orsaken till att knapphetsläget i Sverige har skärpts under detta år är ju i sin tur den mycket starka inre byggnads- och investeringskonjunktur som vi ha tillåtit utveckla sig.» Även jag har framhållit denna investeringskonjunktur som en central faktor, ehuru jag ännu inte har lyckats få hans excellens statsministern att observera dessa mina upprepade uttalanden. Men jag måste fråga handelsministern: om det förhåller sig så att denna överexpansion, denna överbetonade inre konjunktur, är orsaken till handelsbalansens förskjutning, varför har regeringen inte då ingripit mot det som handelsministern själv förklarar vara det ondas rot? Vill handelsministern hjälpa till att tala om för svenska folket vem som här bär ansvaret?

Jag övergår, herr talman, till en helt annan fråga med anledning av det meddelande, som har kommit genom Tidningarnas telegrambyrå, att regeringen i dag har infört restriktioner för biltrafiken, så att ingen får lov att framföra personbil utan särskilt körtillstånd. Restriktionerna äro så hårda, att man inte ens får lov att byta en bil mot en annan, om man inte kan för myndigheterna redovisa, att man behöver den för sitt arbete. Med anledning av dessa utomordentligt hårda restriktioner som, såvitt jag kunde uppfatta, icke berördes av folkhushållningsministern i hans anförande, tillåter jag mig interpellera regeringen, om den vill informera kammaren om skälet till att man tillgripit en så sträng reglering. Det förefaller mig som om detta tillvägagångssätt inte står i alldeles god överensstämmelse med en del deklamationer,

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
som från regeringshåll gjorts för inte så länge sedan, och detta förefaller vara ett lämpligt tillfälle för regeringen att upplysa riksdagen och folket.

Jag ber att få övergå till ett kort bemötande av vad hans excellens statsministern anförde. Både statsministern och statsrådet Ericsson ha tröstat sig med att förlusterna i valuta på grund av den olyckliga exportprispolitik, som regeringen sökte genomdriva i fjol, inte varit så stora. Jag vill då konstatera, att regeringen alltså är mycket glad över att förlusterna blevo små, därför att den svenska industrien vägrade att följa regeringens direktiv om prissänkning. Så småningom insåg ju regeringen att den hade begått ett misstag och slog in på en ny kurs. Man har ju inte så förfärligt stora anspråk, när man tycker att detta är ett utomordentligt gott försvar för regeringens politik.

För övrigt hade jag väntat att regeringschefen i dag skulle funnit anledning att ge närmare upplysningar om den politik, som regeringen nu avser att föra, på ett sådant sätt att folket skulle fått en känsla av att regeringen har utvecklingen under kontroll. Inte bara den uppräknings, som har förekommit både i tryck och förut i dag, av saker som man överväger, utan en sådan konkret redogörelse, att vårt folk hade fått en verklig känsla av att nu har regeringen övergivit fjolårets passiva politik, nu kunna vi känna tilltro för regeringen och vara säkra på att den tar ett krafttag. Ett sådant intryck har inte hans excellens statsministern i dag lyckats ge kammaren, det tror jag jag vågar säga.

Jag tillät mig nu att fråga statsministern: hur har detta läge uppkommit? Regeringen karakteriserar det själv genom att säga att efterfrågan är alldeles för stor i förhållande till varutillgången, och handelsministern säger att det är detta som är upphov till problemet med handelsbalansen. Jag frågar då: hur har detta läge uppkommit? Statsministern har inte behagat svara på denna fråga — det är möjligt att han tänker göra det nu efteråt, och han har då den fördelen att jag bara får en tre minuters replik för att bemöta honom. Hade han varit generös nog att svara tidigare, så hade jag fått tillfälle till ett mera utförligt bemötande. Men jag konstaterar, att även handelsministern, som var inne på denna fråga, lämnade den så snart han snuddade vid den och undvek att förklara vad det är som gjort, att vi kommit i detta läge.

Nu vill jag emellertid icke, ehuru jag mycket väl skulle kunna göra det, insistera på att dessa av mig i mitt första anförande framförda frågor besvaras, innan jag berör en del från regeringshåll till mig ställda frågor, som gälla just samma sak, utan jag skall försöka mycket kort besvara dem.

Såvitt jag förstår måste ett inflationstryck, där efterfrågan är för stor i förhållande till tillgången, bero på att den samlade efterfrågan för investeringsändamål och för förbrukningsändamål är för stor. Detta innebär, att om man ökar förbrukningen, så får man minska investeringen, ifall inte varutillgången samtidigt kan ökas, vilket ju för närvarande inte kan ske annat än i långsam takt. Det innebär alltså, att om inkomsterna och förbrukningen öka, men inte produktionen, så får man lov att minska investeringarna. Grundfelet med den svenska regeringens politik det sista året har enligt min mening varit att man inte velat se detta balansproblem och inte sökt uppnå en kvantitativ precisering för att sedan bedöma vilken investeringspolitik, som är möjlig inom ramen för en viss inkomstpolitik. Vi önska inom det parti jag representerar, som jag har sagt förut, största möjliga höjning av de reala inkomsterna för alla folkgrupper, särskilt de breda lagren, största möjliga höjning som är förenlig med en sund utveckling av näringslivet och tillbörligt beaktande av det trängande behovet av bostäder. Jag tror att jag med denna förklaring har tillräckligt tydligt preciserat min ståndpunkt och avvaktar nu med en viss nyfikenhet regeringschefens förklaring.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Jag kan inte förneka, att när jag hör statsministern hänvisa till prisindex-siffrorna på ett mycket troskyldigt sätt, så får jag ett intryck av att han inte tillbörligen beaktat hur mycket av övertryck det finns i det svenska ekonomiska systemet. Den saken rättar inte till sig bara genom att man reglerar importen, ty därigenom ökas ju inte varumängden, utan den minskas i själva verket. Om man under en lång period tillåter ett sådant övertryck finns det risker för att man får svartabörshandel, dold prisstegring, snedvridning av produktionen, ökade ransoneringar och mycket annat. Utvecklingen får visa om statsministern har i tillräcklig grad beaktat dessa ting.

För att det inte skall bli något missförstånd vill jag nämna, att folkhushållningsministern hade missuppfattat mig, då han ansåg, att jag hade sagt, att om bara lyximporten skurits ned i fjol, kanske vi skulle sluppit någon annan importbegränsning. Vad jag sade var att om man fört en annan grundläggande ekonomisk politik, kanske läget varit sådant, att man endast behövt en mindre begränsning av lyximporten.

Till sist, herr talman, vill jag beröra det yttrande av hans excellens statsministern, som i dag på mig gjort det starkaste intrycket. Det var när vi från olika håll inom oppositionen framförde kritik mot regeringen för att den inte handlat under fjolåret, för att den tillåtit en utveckling som bragt landet till ett läge, som den själv karakteriserar som utmärkt av en allvarlig brist på samhällsekonomisk balans. På denna kritik svarade statsministern: det skulle ha varit »klåfingrighet» från regeringens sida, om den lagt sig i de väsentliga delarna av denna process. Jag tillåter mig påpeka att i så fall är det klåfingrighet även nu, då regeringen enligt egen förklaring ganska bestämt tar ställning till dessa problem. Jag förstår inte, herr statsminister, varför det skulle varit mera klåfingrigt att göra det för ett år sedan, ty läget var — det kunna vi väl vara överens om — nog så allvarligt redan i fjol.

Men framför allt vill jag påpeka, att det såvitt jag vet i alla samhällssystem — diktaturer, liberala samhällen och blandformer — har varit erkänt som statsmakternas kanske förnämsta, ja, jag vill säga centrala uppgift på det ekonomisk-politiska området, att sörja för den samhällsekonomiska balansen, att sörja för att våldsam inflation eller deflation undvikas, att — om man vill uttrycka det så — sörja för att penningväsendet i vidsträckt bemärkelse hålles i jämvikt.

Kan och vill den svenska regeringen inte syssla med denna centrala ekonomisk-politiska uppgift, då måste jag konstatera att varje krav på att åstadkomma en planmässig ekonomi faller platt till marken, ty en första förutsättning för planmässighet i det ekonomiska livet är väl just att man har samhällsekonomisk balans. Jag är alldeles övertygad om att det inte kan finnas någon, inte ens på regeringsbanken, som vill bestrida att en primär ekonomisk-politisk uppgift, som man även i det mest liberala samhälle har ansett åvila statsmakten, är just att upprätthålla denna balans, låt vara att man kan ge den olika namn.

Regeringschefen avvisar emellertid vår kritik över att denna uppgift uppenbarligen icke har lösts — trots att regeringen själv har erkänt att ekonomien kommit ur ett naturligt balansläge. Att ingripa hade varit »klåfingrighet»! Man måste fråga, om det är möjligt att statsministern inte förstår hur central denna uppgift är. Eller är det kanske så att han rycks med av sin iver att ge repliker, så att han uttalar sig en smula oöverlagt, utan att ännu ha hunnit vänja sig vid att han i dag talar på regeringen vägnar? Ty när en politik, som skall gå ut på att bevara den samhällsekonomiska jämvikten, kallas klåfingrighet, då ha vi kommit över på något som jag måste beteckna som orimligt. Menar statsministern vad han säger på denna punkt, så får jag betrakta det som en inkompetensförklaring både för regeringen och för honom själv.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Hans excellens herr statsministern **Erlander**: Herr talman! Det är ju inte så lätt att uppträda omedelbart efter att man fått en så kraftig och så väldokumenterad inkompetensförklaring som den som nyss lämnades från kammarens talarstol. Men om herr Ohlin ville vänja sig vid att lyssna till mina repliker, så kanske han skulle förstå deras innebörd. I det som jag sade om klåfingrighet fanns inte ett spår av det herr Ohlin lade in i det. Jag talade om riskerna med att man i ett ömtåligt läge, då å ena sidan en stor knapphet gör varan arbetskraft — om jag får begagna det uttrycket — begärlig och då å andra sidan stora vinster ligga hos företagen, från regeringens sida ingriper på avtalsmarknaden och genom press på parterna söker få till stånd överenskomelser, som man anser önskvärda.

Jag tillåter mig fortfarande mena, att det skulle varit en för hela vårt näringsliv ödesdiger klåfingrighet, om vi i det läge, som rådde hösten 1946, givit oss in på en sådan åtgärd.

Men jag vågar vädja till kammaren att avgöra, om det i mitt anförande fanns någon antydning om att jag betraktade det som klåfingrighet om regeringen, riksbanken och de valutavårdande myndigheterna slå vakt om vårt penningväsende och vårt penningvärde.

Jag kan ju i detta sammanhang be att få avliva den mytbildning, som har pågått i den borgerliga pressen och som tydligen också har påverkat herr Ohlin. Jag har på ett tidigt stadium, redan i november 1946, betecknat det som en av regeringens viktigaste uppgifter att se till, att en inflation icke bröt ut i vårt land. Den 17 januari stod jag inför riksdagen och upprepade i mycket bestämda och expressiva ordalag precis samma sak. När här en del herrar kommer upp och säger, att statsministern har först under de närmaste dagarna fått klart för sig, att det är en väsentlig uppgift för regeringen att tillse, att en inflation inte kommer och att det finns risker för en inflationsprocess i vårt land, så beror det på att man har suggererats av sina egna önskeföreställningar. Det förhåller sig icke så. Jag har däremot varnat för överdrivna svartmålningar av vårt ekonomiska läge, och det tillåter jag mig att göra fortfarande. Att skildra läget som det är är intet fel — det böra vi alla göra. Men det vittnar icke om ansvarskänsla inför landet att försöka framställa läget som om det vore katastrofalt. Ty det är det inte, ärade representanter för oppositionen.

Vi ha här i landet haft tillfälle att ha en folkpartistisk regering, herr Ohlin. Det var rätt länge sedan, men det har funnits en sådan. Jag vill fråga herr Ohlin: var det ett vanstyre när herr Hamrin under sin finansministertid lät valutareserverna sjunka ned på ett sätt som vi betrakta såsom orimligt i dagens läge? Jag skall med ett par siffror — jag har nämnt dessa siffror tidigare under dagen — ange vilken valutareserv vi ha i dag: den ligger och pendlar mellan 1½ miljard och 2 miljarder. 1931, under en folkpartistisk regim med herr Hamrin som finansminister, hade vi den 27 september en guldkassa på 198 miljoner kronor och en valutareserv på 30 miljoner kronor och vid årsskiftet en guldkassa på 206 miljoner kronor och en valutareserv på 49 155 000 kronor. Jag frågar: hur skötte den regeringen sin valutavårdande uppgift? Jag skulle kunna fortsätta att fråga.

Det är inte alltid säkert att ett utflöde av valutor betyder en vanskötsel. Det kan tvärtom vara så, att man genom att låta valutor gå ut ur landet kan få in varor som äro viktiga för vår försörjning. Herr Hall var inne på den frågan i sitt anförande, men då tyvärr inte hela kammaren var närvarande då detta hölls, skall jag be att få upprepa en sak som herr Hall framhöll och som är mycket viktig i detta sammanhang. Ingen anklagar samlingsregeringen för vanskötsel av vår valuta, därför att den tillät valutareserven att minska

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

så kraftigt, att medan vi den 1 september 1939 hade en valuta-reserv på 1 848 miljoner kronor, så hade vi ett halvår därefter en valuta-reserv på 991 miljoner kronor. Det var alltså en utströmning av valuta på ungefär 1 miljard kronor. Men ingen anklagar samlingsregeringen och säger: ni trädde till då guld-kassan var fylld — den var då ungefär lika stor som den vi ha i dag — och på ett halvår spekulerade ni bort den. Varför läto samlingsregeringens ledamöter pengarna gå ur landet? Jo, helt enkelt därför att de vill ha in varor. Det var nödvändigt. De sågo att det började bli besvärligt att få in varor, varför det gällde att köpa. Men som sagt: ingen anklagar samlingsregeringen för att den på detta sätt förspillede en miljard.

Men det är inte mycket konstigare att nu en mängd pengar har gått ut ur landet. Av den redogörelse som folkhushållningsministern tidigare i dag lämnat framgick, att man inte skall tro att den utströmning av valutor som har ägt rum utslutande har gått åt för att täcka lyximporten. Dessa valutor ha tvärtom i stor utsträckning använts för att bygga ut våra produktiva resurser. Det är mycket möjligt att vi borde ha fortsatt på samma väg, om vi bara hade haft litet bättre råd till att göra det. Man måste förr eller senare sätta stopp, men det är inte säkert att det på lång sikt är gagneligt för vårt lands ekonomiska liv att man stoppar. Hade vi haft ytterligare en miljard, är det mycket möjligt, att det hade varit klokare att låta även denna miljard förbytas i varor. Saken är icke, herr talman, så enkel som oppositionens talare tyckas tro, när de komma upp här och tala om vanstyre utslutande med hänsyn till att valuta-reserven har minskats.

Sedan måste jag säga till herr Pehrsson-Bramstorp, att det är väl ändå omöjligt att komma förbi, att min skildring av vad som hände på inflationskonferensen vid diskussionen om lönerna var exakt riktig. Herr Ohlin presenterade — jag upprepar det — en skrivning som vi från regeringens sida förklarade vara oacceptabel, eftersom den lade huvudparten av ansvaret för utvecklingen på lönesidan. Men herr Pehrsson-Bramstorp hade då ett anförande, som var av sådan karaktär, att jag därefter sade: ja, med herr Pehrsson-Bramstorps tolkning har jag i och för sig ingenting emot herr Ohlins skrivning. Om jag kunde få in de orden, att lönestegringarna lågo innanför marginalerna, att de voro skäligen och att de voro nyttiga för samhället, hade jag ingenting emot att sedan tala om att de hade fört med sig ett visst köpkraftsöverskott. Ty det ha vi sagt många gånger och det ha vi absolut ingen anledning att dölja. Men på den inviten har jag fått svar först i dag. Nu ha både herr Pehrsson-Bramstorp och efter honom herr Ohlin sagt, att det var riktigt att det förhöll sig så. Var tar då kritiken vägen, herr Ohlin, i fråga om regeringens passivitet i lönefrågan? Om herr Ohlin alltså ansluter sig till herr Pehrsson-Bramstorps tolkning, att de lönejusteringar som uppnåtts ligga innanför marginalerna, äro skäligen och äro nyttiga för samhället, och både herrar Ohlin och Pehrsson-Bramstorp och regeringen äro belättna med den utveckling som har ägt rum, varför skulle vi då kallat ihop en rundabordskonferens för att eventuellt irritera parterna på avtalsmarknaden? Ja, jag förstår ingenting snart av den s. k. enhetliga oppositionens uppträdande.

Överhuvud taget är det väl en konstig debatt som här föres. Vad är det man kritiserar regeringen för? Det är tydligen inte lönerna längre. Man kritiserar den inte för utlandskrediterna, ty dem är man beredd att ta ansvaret för. Man kritiserar oss inte för ryssavtalet i det här sammanhanget, därför att det kan inte ha påverkat utvecklingen. Ja, jag kan inte finna annat än att det är förtroendekrisen som man kritiserar oss för. Men ha vi fört en politik, som är så pass hyggelig, att man godkänner den, måste man onekligen fråga sig: hur i all världens kan en så god politik ha förts av så dåliga människor, att man inte kan

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
samarbeta med dem? Ja, livet är så fullt av problem, att var man än pekar på dem kan man inte få några svar.

Herr Ohlin gjorde emellertid i sitt anförande ett angrepp på regeringen för att regeringen inte tillräckligt hårt hade gripit in emot investeringarna. Det är mycket intressant att höra. Det betyder alltså att det ifrån folkpartiets sida hade varit önskvärt att kraftigare nedskärningar hade gjorts i investeringsverksamheten än dem som regeringen har företagit. Då måste jag fråga herr Ohlin: inom vilket område av investeringsverksamheten ha vi varit för expansiva? Den största posten hänför sig till bostadspolitiken. Hur mycket av bostadsbyggnande vill herr Ohlin dra in på? Sedan har vi byggnader för industrien. Hur mycket av industriens byggnadsverksamhet vill herr Ohlin dra in på ytterligare? Hur mycket av skolbyggnader och hur mycket av sjukhusbyggnader? Regeringen har ju gjort vissa inskränkningar. Vi försökte att ta elektrifieringen av Bohusbanan litet försiktigare. Ett kraftigt stöd i Dagens Nyheter fingo vi då. Man skrev där: se där följden av ryssavtalet! Jag tror inte att herr Ohlin har någon så lyckad dag, när han vill påstå, att det är på den punkten som kritiken sätter in. Men det är inte mycket mera kvar att komma med än detta. Nu skulle jag alltså vilja veta, på vilken av dessa punkter i fråga om investeringskontrollen som herr Ohlin hade velat ha ett hårdhäntare utpträdande ifrån regeringens sida. Det kan ju hända, att vi kunna komma överens. (Herr Ohlin inföll här: Men svara på mina frågor!) Jag kommer till svaret, herr Ohlin, ha inte så bråttom! Herr Ohlin har frågat mig — och begärde på nytt att få svar på frågan nu — varför vi ha råkat in i denna situation. Ja, herr Ohlin, det ha vi givetvis grubblat på mycket. Det är klart, att även om man inte har ekonomisk forskning som före detta specialitet, så tvingas man att tänka igenom dessa ting. När man inte av egen vilja — det kan jag försäkra herr Ohlin — av omständigheterna har förts till den position, där jag för närvarande sitter, är det självklart, att jag måste försöka att bilda mig en uppfattning om hur vi ha kommit i det nuvarande läget. Men egentligen skulle jag ha velat höra vad en framstående nationalekonom har för uppfattning om dessa ting. Det kanske skulle ha varit intressantare ur många synpunkter än mina funderingar, som ju ändå inte kunna gå djupare än dithän, att jag försöker bilda mig en uppfattning om orsakerna till denna utveckling för att kunna välja ett riktigt handlande för framtiden.

Men om jag får redogöra för min uppfattning om den mekanism, som har utlöst den nuvarande situationen, skulle jag vilja gå tillbaka till världskriget. Ty det är enligt min uppfattning detta världskrig som framkallat det nuvarande läget inte bara på så sätt, att kriget och världskrisen överhuvud taget ha vållat den knapphetssituation, som är besvärlig i alla världens länder, utan också på så sätt, att upprustningen under världskriget skapade en högkonjunktur av en alldeles särskild beskaffenhet. Den skapade en högkonjunktur, som inte hade vanliga högkonjunktursens kännetecken av en forcerad investeringsverksamhet inom industri och näringsliv utan som gav oss ett betydande köpkraftsoverskott så att säga till skänks. Detta betydande köpkraftsoverskott har legat som ett ständigt hot mot prismet i vårt land, i Förenta staterna och i andra länder. Det har inte utnyttjats och kommit att fungera förrän freden har kommit med de nödvändiga psykologiska förutsättningarna för att hos människorna framkalla en vilja att få det bättre. Nu vilja vi inte längre leva under krigsårens knappa hushållning. Det är den första anledningen till det nuvarande läget. Men sedan är det klart, att knapphetssituationen i och för sig ute i världen är den andra anledningen. När vi trodde att vi relativt snabbt skulle kunna få det hyggligt här, överskattade vi, det medger jag, möjligheterna att få in sådana varor, som skulle vara av

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

betydelse för en snabb produktionsökning. Vi ha fått in mycket. Jag tror att handelsministern kan vitsorda att vi ha fått proportionsvis mera än vad vi egentligen skulle haft anledning att räkna med, när man nu vet hur knappt det varit om varorna. Det har i alla fall blivit en knapphetssituation. Vi ha fortfarande fått draga oss fram med annat bränsle än kol, och vi veta vad detta betyder i fråga om produktivitetssänkning inom näringslivet. Hade vi haft en total kolförsörjning, är det mycket möjligt, att dessa av knapphetssituationen vållade svårigheter icke skulle ha uppstått.

Men härtill kommer, att vi ha haft en investeringsverksamhet och en högkonjunktur av mycket betydande mått. Nu säger alltså herr Ohlin, att denna investeringsverksamhet skulle ha skurits ned, men grunden för densamma har ju i stor utsträckning varit industriens vilja att göra sitt yttersta för att rusta upp i syfte att öka mängden av varor. Det är mycket lätt för oppositionsledarna att säga, att vi skulle ha skurit ned investeringarna. Men för oss som haft ansvaret för den ekonomiska utvecklingen har det inte varit lika enkelt att, när industrien kommit och begärt att få bygga ut, bara dekretera: ned med investeringarna! Vi ha alltså med andra ord som en tredje orsak till det nuvarande läget haft en kraftig investeringsverksamhet och en kraftig högkonjunktur.

Och nu kommer jag till det spörsmål, beträffande vilket herr Ohlin antagligen hetast trängt efter att få reda på min uppfattning. Det läge, vari vi befunnit oss, har samtidigt försvårats av att arbetskraften har blivit knapp. Framför allt är det knappt om den unga arbetskraften och kommer att vara det de närmaste åren framåt. Vi ha alltså en högkonjunktur med mycket stora vinster för företagen. Vi ha en knapphetssituation på arbetsmarknaden som gör att arbetarparten och tjänstemannaparten med naturlighet måste finna sig i ett utomordentligt gynnsamt förhandlingsläge. Resultatet av detta blir, att lönejusteringar måste te sig såsom någonting ofrånkomligt. Med stora företagsvinster och med knapphet på arbetskraft finns det ingen möjlighet att hindra justeringar av lönerna. Det hade enligt min mening just i detta läge varit en kläfingrighet att ge sig på något sådant. Det hade varit en för näringslivet skadlig kläfingrighet att göra ett försök i den riktningen, och det hade varit oklokt av arbetsgivareföreningen att i detta läge bjuda ett oresonligt motstånd. Vi hade då bara kastats ut i ödeläggande ekonomiska konflikter. Vi fingo ju ganska påtagliga antydningar om hur besvärligt läget kan komma att te sig, när vi sågo hurudan situationen var inom verkstadsindustrien för ett par år sedan.

Nåväl, det var enligt min mening tämligen ofrånkomligt att utvecklingen gick i den riktningen. Sedan kan man ha delade meningar om huruvida denna utveckling i och för sig har varit odelat gagnelig. Jag tror att det i längden är väsentligt, att man på det sättet får en annan fördelning av produktionsresultatet. Men herr Ohlin skall inte tro, att jag hemfaller åt den uppfattningen, att så länge som en höjning av arbetslönerna håller sig innanför vinstmarginalen, är den absolut ofarlig ur inflationssynpunkt. Jag säger att det hela är komplicerat, ty det är klart att en minskning av vinsterna kan dämpa investeringsivern. Detta är ingenting annat än vad handelsministern har sagt vid något tillfälle och vilket herr Ohlin eller möjligen någon annan av oppositionsledarna — jag minns inte så noga — gjorde sig lustig över. Det är i varje fall klart, att det inte är enbart så, att varje inkomstökning betyder ett ökat inflationstryck. Dessa inkomstökningar tagas från vinsterna, och vinsternas minskning kan som sagt i sin tur innebära, att företagen minska de investeringar, som herr Ohlin tycker äro så förfärligt farliga och numera

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

alltså anser vara högkonjunktens rot. Men resonemanget är inte så enkelt. Ty det är fullkomligt riktigt att när pengarna komma ut och öka köpkraften hos de anställda, både tjänstemän och arbetare, blir pengarnas användning svårare att ur samhällets synpunkt kontrollera. Man kan ha sin hand över de pengar, som gå till investeringsverksamheten, på ett annat sätt än över de pengar som användas för den allmänna konsumtionen. Därför vill jag inte oreserverat ansluta mig till vad herr Hagberg i Luleå sade, att denna fördelningshistoria inte nämnvärt har påverkat inflationsprocessen. Jag anser inte att saken är så enkel. Frågan är hur mycket denna ändrade fördelning påverkar inflationen. Det vet jag inte med säkerhet. Men vad jag vet med säkerhet är, att den utveckling som skett var tämligen ofrånkomlig, vilken regering som än hade suttit. Och hade vi haft en borgerlig regering, hade det inte inneburit någonting annat än att denna utveckling hade försiggått under hårda strider på arbetsmarknaden med allt vad detta medfört.

Detta är *ett* led i utvecklingsprocessen. Men vi kunna väl syssla med flera led, herr Ohlin. Skatterna betyda rätt mycket i detta sammanhang.

Om det också är svårt att utan vidare beskriva löneprocessens roll i fråga om inkomstbildningen, är det dock inte svårt att säga sig att omsättningsskattens borttagande haft en direkt inflationsdrivande effekt. Är det nu så att man i likhet med herr Ohlin är så rädd av sig, att man vill ha en mycket väsentlig nedskärning av investeringarna, då skulle åtminstone jag för min del ha haft många sömnlösa nätter, innan jag vågat rösta för omsättningsskattens borttagande. Men jag får säga att jag tagit det hela mycket lugnt. Jag har inte varit orolig, och jag ångrar inte ett ögonblick att jag röstade för omsättningsskattens borttagande. Men hur herr Ohlin kunnat med lugnt samvete vara med om ett så kraftigt attentat mot det svenska penningvärdet, kan jag inte riktigt förstå.

Om man vill skildra utvecklingen, är det närmast de faktorer jag nu nämnt som man har att taga hänsyn till, och därmed är redovisningen enligt min uppfattning tämligen klar. Regeringen har naturligtvis sin andel i utvecklingen. Men jag vill göra herr Ohlin uppmärksam på att regeringen icke har någon andel i prisutvecklingen i främmande länder. Det är inte den svenska regeringens politik som har influerat den amerikanska, så att man i Amerika har en ännu våldsammare prisstegring än vi här i landet. Det är inte den svenska landsorganisationens uppträdande som stimulerat de amerikanska arbetarna till deras löneaktioner. Det är därför inte riktigt att komma och påstå, att vad som hänt här i Sverige är en isolerad företeelse, och så leta ut en eller annan syndabock som skall få skulden för att det gått som det gått. Jag tror uppriktigt sagt att den politiken inte kommer att leda till så stora resultat vid 1948 års val som herr Ohlin hoppas på.

Men nu har jag svarat på frågor, och jag skulle gärna vilja fråga själv också. Jag har tidigare frågat herr Ohlin och velat ha bestämda besked, huruvida herr Ohlin anser de gjorda lönejusteringarna rimliga, rättvisa och gagneliga för samhället på det sätt som herr Pehrsson-Bramstorp deklarerat. Det är en mycket intressant fråga, och jag tror att landets tjänstemän och landets arbetare äro mycket intresserade av att få höra vad folkpartichefen har att svara. Och vidare: vad finns det i regeringens program, som man inte vill acceptera från folkpartiets sida? Vi ha lagt fram vårt program, som omfattar följande punkter, nämligen skydd för valutan genom importreglering, importkontroll och stöd åt exporten; investeringskontroll och priskontroll till skydd för den inhemska prisutvecklingen; kampanj för sparande; återhållsamhet vid nya lönejusteringar i det läge, vari vi för närvarande befinna oss. Vilken av dessa åtgärder anser man sig icke kunna godtaga? Vilken ytterligare åtgärd

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

vill man föreslå från oppositionens sida? Vid inflationskonferensen kom det icke fram ett enda, icke ett enda uppslag till utvidgning av vårt program, med undantag av att man ville att vi skulle avstå från att lägga fram skatteförslaget. Men till det aktuella handlingsprogrammet hade man icke något enda tillägg att göra. Har man något att komma med i dag, som skulle kunna motivera de stora ord som man tar i sin mun?

Jag vill sluta med att säga att när regeringen nu går att driva sin politik enligt det framlagda programmet, innebär det inte någon revolution i regeringens sätt att tänka och handla. Vi se det hela såsom ett fullföljande av de principer som präglat regeringens politik hela tiden: byggnadsreglering, investeringskontroll o. s. v. Det är inte fråga om några nya märkliga åtgärder, utan helt enkelt en fortsättning av den politik som hela tiden förts och som haft till syftemål att med så små inskränkningar och så små regleringar och ingripanden mot det fria näringslivet som möjligt skydda vår reella levnadsstandard och skydda våra reallöner.

Herr Ohlin erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! När man ser att hans excellens herr statsministern har ett maskinskrivet anförande med en rad stora frågor till mig, så måste jag konstatera att hans excellens visar en obetänksamhet som gränsar till det otroliga. Han väntar med sina frågor till dess jag haft ordet för mitt ordinarie anförande. Han vet att jag endast kan få ordet för kort replik. Jag ställde huvudfrågan till statsministern redan i mitt första anförande. Han har haft ordet flera gånger sedan dess, men väntar att svara tills nu. Statsministern har haft möjlighet att se var jag haft min plats på talarlistan och har kunnat begära ordet före mig. Nu vet han att jag bara har dessa tre minuter på mig och icke har någon möjlighet att svara förrän nästa plenum. Den som har den minsta känsla för fair play — och det tror jag alla i denna kammare ha — måste förstå att det i kväll är omöjligt för mig att ge ett ordentligt svar under sådana förhållanden. Jag skall emellertid svara så mycket jag hinner.

Statsministern säger att det skulle vara klåfingrighet att försöka ingripa i justeringen av lönerna. Men regeringen har själv nyligen understrukit att inkomstbildningen är en — låt vara bara en — av de väsentliga faktorerna när det gäller att upprätthålla den samhällsekonomiska balansen. När statsministern nu säger att det skulle ha varit ren klåfingrighet om man börjat intressera sig för inkomstbildningen, måste jag konstatera att detta innebär att regeringen anser sig förhindrad att ha att göra med något som är en av de väsentligaste förutsättningarna för denna balans. Jag menar givetvis inte att regeringen skulle diktera lönesättningen, men man borde ha försökt få till stånd en frivillig samling på detta och andra områden.

Så talar statsministern om att vi 1931 och 1932 hade en frisinnad regering och att den — i samband med den internationella valutakris, som förde pundet och en hel del andra valutor bort från guldmyntfoten — förde en sådan politik att även vår valuta kom bort från guldets. Jag känner inte alls någon förpliktelse att försvara den politik som fördes då. Jag känner inte i dag till den i tillräcklig grad för att vare sig kunna angripa den eller försvara den. Jag vill blott betona att det är en mycket långsökt parallell statsministern gör, och att den söks mycket långt tillbaka i tiden. Vi ha på sista tiden från regeringshåll ofta fått höra — senast vid inflationskonferensen — att vi inte skulle syssla med vad som varit utan hålla oss till vad som nu är. Det är intressant att konstatera, hur statsministern nu plötsligt gripes av ett stort intresse för historia.

Ja, repliktiden tycks nu vara slut, och jag måste därför sluta.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Vidare yttrade

Hans excellens herr statsministern **Erlander**: Herr talman! Jag vill rätta ett missförstånd av herr Ohlin, som han kanske ämnade leva högt på. Jag har inte i ett maskinskrivet anförande skrivit ned några frågor till herr Ohlin. De frågor jag ställt till herr Ohlin har jag ställt till honom många gånger under det senaste halvåret. Herr Ohlin har haft många tillfällen att svara just på dessa frågor. Den första frågan jag riktade till herr Ohlin, alltså frågan om hans uppfattning om lönerna, ställde jag för övrigt redan i mitt första anförande i förmiddags. Jag konstaterar att herr Ohlin icke begagnade tillfället att svara på den frågan i sitt tidigare anförande här i kväll. Var det också omöjligt för herr Ohlin?

De frågor som jag ställde till herr Ohlin har jag bara kastat ned på papperet med blyerts. Vi ha ställt dem till oppositionen så många gånger att de inte behöva skrivas på maskin.

Vad jag däremot skrivit ned på maskin är några hållpunkter för den redogörelse för den ekonomiska utvecklingen som jag lämnade i mitt anförande. Jag tyckte nämligen att det var bäst att vara mycket hövlig, när jag fick en fråga av en professor om vad jag ansåg om den ekonomiska utvecklingen. Det är det som jag suttit och plitit ihop under middagsrasten. Jag har ju inte herr Ohlins vana att uttrycka mig i ekonomiska termer utan behöver ha en liten smula stöd i det skrivna ordet.

Så klagade herr Ohlin över att mitt intresse för historia — ett intresse som herr Ohlin själv har väckt — fört mig så långt tillbaka i tiden som till början av 1930-talet. Det är riktigt att det är ett långt steg tillbaka, men anledningen är helt enkelt den att vi inte haft någon folkpartiregering sedan dess.

Herr **Ohlin**, som på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Det verkar som om statsministern glömde bort att jag hade ordet i förmiddags klockan 12 och då ställde ett bestämt spörsmål av allmän innebörd till statsministern. Denna fråga underlät statsministern att besvara, men han ställde i stället till mig en fråga om ett problem, som avser *en del* av detta spörsmål. Jag meddelade statsministern både i debatten och privat, att jag ansåg mig böra fasthålla vid att han först skulle svara på denna allmänna fråga av grundväsentlig betydelse för en bedömning av regeringens politik. Men statsministern väntade med att besvara den tills jag haft ordet. Vad hade hindrat statsministern att taga ordet före mig, så att jag hade haft tillfälle att svara? Han har omsorgsfullt skrivit ned en analys av den ekonomiska utvecklingen och i anslutning därtill ställt en rad frågor till mig, som det är omöjligt för mig att ordentligt besvara i dag. Det är ett mycket opraktiskt tillvägagångssätt, om statsministern verkligen väntat att få något svar i dag.

Jag skall fortsätta att besvara frågorna i tur och ordning så långt jag hinner. Statsministern gjorde en jämförelse med samlingsregeringens politik i början av kriget och sade att samlingsregeringen förspillt en hel del valutor. Men då gällde det ju en extraordinär lagerhållning av varor, som varit det svenska folkhushållet till stor nytta under krigs- och krisåren. Någon motsvarande lagerhållning under de senaste sex eller åtta månaderna, då den stora valuta-utströmningen ägt rum, tror jag inte hans excellens statsministern kan dokumentera. Därför är det nog tyvärr så, att den parallellen ingalunda är hållbar. Statsministern förbiser tydligen att medan vi under den förra perioden hade en såvitt man kan se grundläggande balans i vårt ekonomiska system, ha vi nu en grundläggande brist på balans, medförande bl. a. en ständig utströmning från valutareserven. Det är något helt annat än den lagring som

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

ägde rum under den av statsministern avsedda perioden. Jag tror att utvecklingen kommer att lära statsministern att i dag föreligger en grundläggande brist på balans.

Vad beträffar relationerna mellan oppositionens olika grupper, särskilt mellan bondeförbundet med herr Pehrsson-Bramstorp i spetsen och oss andra, vill jag erinra statsministern om att det ju har publicerats ett gemensamt aktstycke, som har godkänts även av herr Pehrsson-Bramstorp. Där står det vilken vår inställning är, så precist så som vi kunnat uttrycka den. Nu torde väl statsministern veta att det inte alltid är så förfäligt lätt att tolka innebörden av ett muntligt anförande av herr Pehrsson-Bramstorp i alla dess nyanser, det må sedan — det medger jag gärna — ha andra stora förtjänster. Det är nog en smula oförsiktigt att lägga så stor vikt vid det intryck statsministern fick vid ett tillfälle då herr Pehrsson-Bramstorp var närvarande, ty denne vägrade ju godkänna statsministerns tolkning av vad han hade sagt. Vore det inte naturligare, herr statsminister, att låta herr Pehrsson-Bramstorp själv tolka innebörden av vad han säger? Statsministerns försök att på detta sätt konstruera upp en motsättning mellan bondeförbundet och den övriga oppositionen kan inte gärna vara uttryck för oförmåga att fatta detta, utan det måste ligga någon dunkel politisk avsikt bakom, vars natur jag inte kan genomskåda.

När statsministern frågar vad det egentligen är man kritiserar regeringen för, måste jag säga att detta är en travestering av en debatt. Här ha vi ända sedan i fjol i debatt efter debatt lagt fram våra motiv, talat om vari kritiken består, hållit timplånga anföranden om vår syn på frågan om den samhälls-ekonomiska balansen och allt detta andra. Och så frågar statsministern nu vad det är man kritiserar regeringen för!

Jag har ställt en fråga till regeringen om regeringens uppfattning om den ekonomiska utvecklingen. Statsministern svarar då att det skulle vara mer intressant att höra hur en framstående nationalekonom ser på saken. Glömmer inte statsministern ändå att han talar som regeringschef? Här är inte fråga om att helt lekfullt tala om vem som kan vara mer eller mindre intressant att höra, utan det är fråga om en redovisning av den svenska regeringens ståndpunkt i allvarliga och för vårt folk synnerligen viktiga spörsmål. Man kan inte avfärda denna diskussion på det lekfulla sätt som statsministern gör.

Herr **talmannen** yttrade härefter: Jag har låtit herr Ohlin överskrida den för avgivande av replik stadgade tiden av tre minuter. Då tio talare antecknats på talarlistan får jag med hänsyn till utskottsarbetet i morgon föreslå, att vi för dagen avbryta överläggningen och fortsätta på fredag klockan 2 em. Om så erfordras kunna vi taga kvällsplenum på fredag kväll, och hinna vi då igenom föredragningslistan, blir det vanligt bordläggningsplenium på lördag klockan 2 em. Om däremot föredragningslistan icke hinner genomgås, blir det arbetsplenium jämväl på lördag med början klockan 11 fm.

I enlighet med vad herr talmannen sålunda föreslagit beslöt kammaren uppskjuta den fortsatta överläggningen i ärendet till plenum fredagen den 21 mars klockan 2 em.

§ 2.

Till bordläggning anmäldes jordbruksutskottets memorial:

nr 13, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om statsbidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet; och

nr 14, angående remitterande till annat utskott av två till jordbruksutskottet hänvisade motioner om utformningen av de förslag, som föranledas av 1942 års jordbrukskommittés betänkande.

§ 3.

Avlämnades följande motioner, nämligen av

herr *Skoglund* i Umeå *m. fl.*, nr 358, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 128, angående anslag till utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.;

herrar *Skantze* och *Törnkvist*, nr 359, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 165, angående statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser beträffande innehavare av befattningar, vilka vid upphörande av rådhusrätterna i samma städer komma att indragas m. m.; och

herr *Skoglund* i Umeå *m. fl.*, nr 360, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 183, angående omorganisation av bilbesiktningsmannainstitutionen m. m.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.55 em.

In fidem
Gunnar Britth.